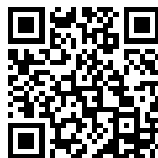
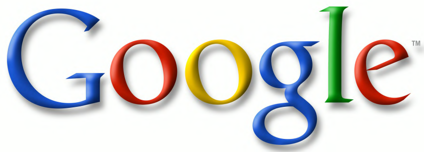
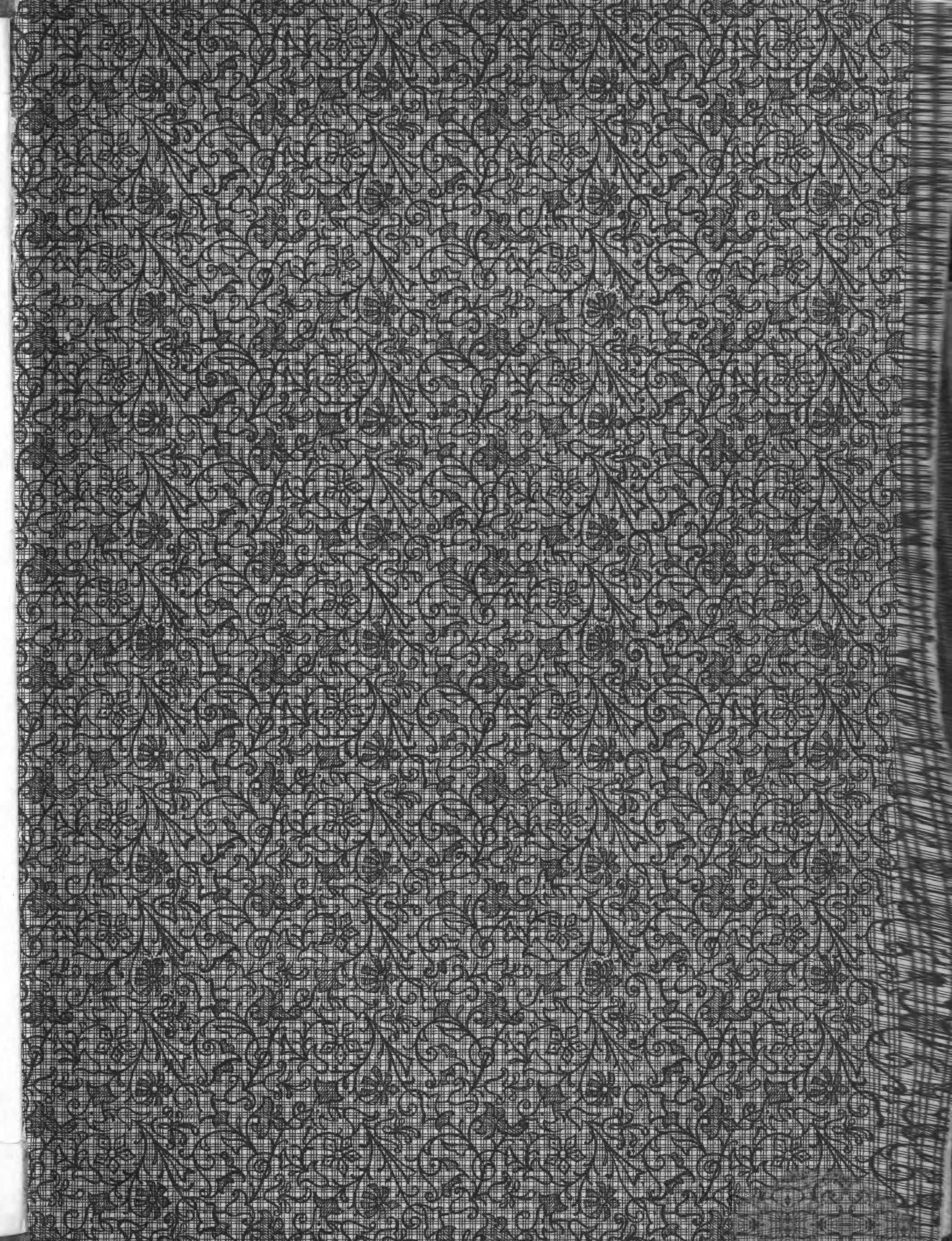

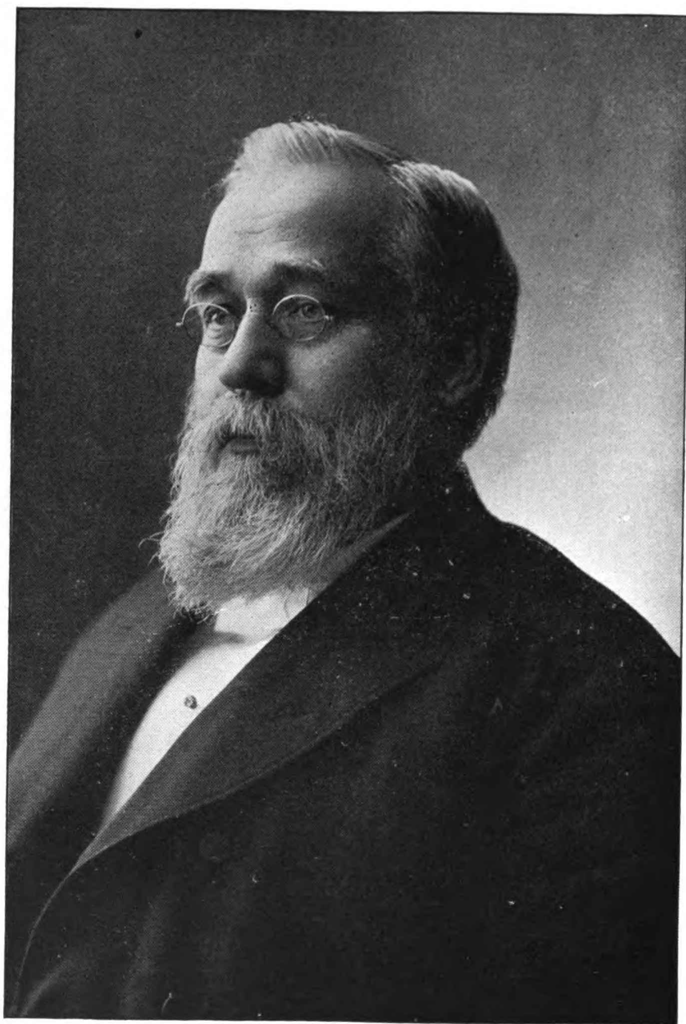

Google

PRÄRIEBLOMMAN

1904

DR JOH. A. ENANDER.

Prärieblomman
Kalender
för 1904
REDIGERAD
AF
A. SCHÖN
FJÄRDE ÅRGÅNGEN
Rock Island, Ill.
Lutheran Augustana Book Concern.
1904

ROCK ISLAND, ILL.,
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.

INNEHÅLL.

Svensk-amerikanska målares taflor.

Utvandrarens bikt.

Du är min broder, fastän vidder skilja
oss nu, men handen ändå räckas må.
Jag är din syster, hvilken skulle vilja,
att en gång rätt du kunde mig förstå.

Lägg handen först uppå ditt eget hjärta,
skärp blicken, bindeln genast slit itu;
du skall ej bländas utaf färger bjärta,
blott enkla sanningen dig bjudes nu.

"Hvad gingo vi att uti väster söka?
Fanns frihet ej och bröd i Sverige då?
Är guldet mäktigt ärans glans föröka?"
Du frågar, broder; hör ett svar därpå:

Det var ej större frihet eller ära,
vi kunde någonstäds i världen nå.
Vi redan ägde dessa skatter kära,
ett arf, som fädren lämnat oss att få.

Om brödet än var knappt, vi lärt försaka,
att tacka Gud och på hans vishet tro.
Med vördnad tänks ju än på dem tillbaka,
som nöjde sig på hemmets torfvor bo.

Det är ej äflan efter guldets ära,
som drifver svensken ut på bölja blå.
Men hvarför nya läror honom lära
och vänta, allt i gamla spår skall gå?

Att jämlikhetens ideal här hinna,
det var det mål, som lyste för vår blick,
Här sades mänskovärdet åt sig vinna
en aktning, det i Sverige än ej fick.

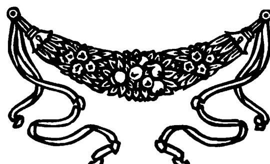
På ejderdun vi sökte ej vår hvila;
arbeta var vår lösen då som nu.
Knappt tanken här fick tid att skyndsamt ila,
när Karlavagnen sågs med stjärnor sju,

till hemmets dal, där allt är lugnt och stilla,
där trastar, näktergalar drillar slå.
Är väl vår nya syn på tingen villa?
vi tänka bittert, måste kastet stå.

Jag är din syster, säg, vill du ej spara
vår moder se, hur barnen alltjämt gå
att under stjärnbaneret trotsa fara
men ej inunder flagga gul och blå?

Nu handen tryck, ja, den är hård af möda,
din systers rosor bleknat, kan du se,
Men utaf kärlek hjärtat än känns glöda:
med dig jag ömsom gråta kan och le.

Signe Ankarfelt.

Svenskarne i Worcester.

Af *C. G. Norman.*

Då författaren af dessa anteckningar redan för ett tjugutal år tillbaka en dag reste österut mot Boston, sade en reskamrat vid genomfarandet af en större, vacker stad utmed banan i likgiltig ton: "Ja, här finns det inga svenskar, men i Worcester är det godt om dem." Worcester blef därför den mest intressanta ort, vi passerade på hela resan. Det är ju också helt naturligt, att vi svensk-amerikaner skola intressera oss för hvarandra. Vår vagga stod på samma dyra fosterjord därborta i Nordanskog, Linnés, Tegnérs, Jenny Linds, John Ericssons i sång och saga besjungna, oförgätliga fosterland. Som barn jollrade vi fram det ljufva modersnamnet på samma härliga tungomål,

"det språk, som tog af vår natur sin färg,
tog manlig fasthet af granitens berg,
tog älfvens klarhet, och af stjärnenätet
på Nordens himmel lånat majestätet."

Vi hörde på stilla hvilodag den djupa malmklangen från vår barndoms tempel signande tona öfver nejden. Vi togo en gång samma bittra farväl af ett kanske fattigt men dock lyckligt barndomshem.

Först i främmande land torde landsmanskapet få sin störs-

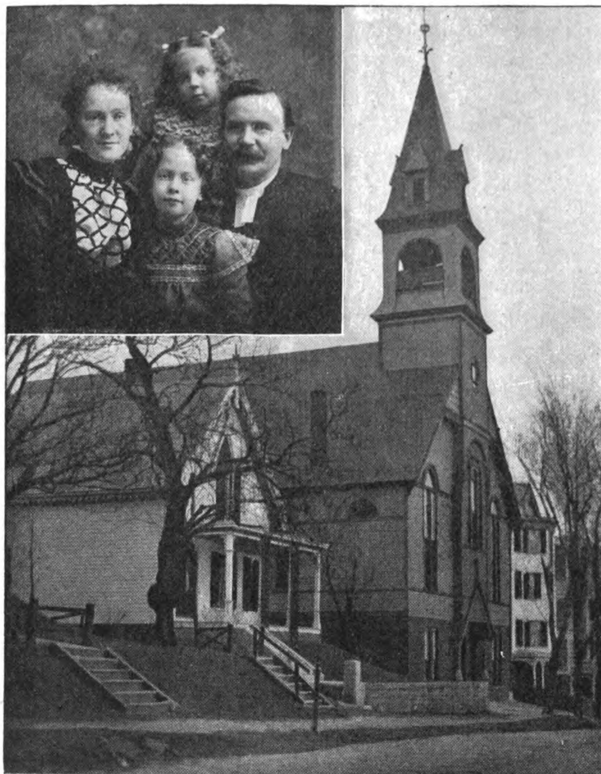
ta och vackraste betydelse. Hvad som exempelvis ger namnet Chicago en sådan klang för våra öron, är icke i första rummet, att det bäres af den namnkunniga världsstad, där de beryktade slakterierna äro belägna, utan att det är hemmet för en stor och inflytelserik svensk befolkning, som både i ekonomi och kultur hedrar det svenska namnet. Detsamma gäller Minnesota, Amerikas Sverige, jämte andra orter i olika delar af landet.

Worcester, som redan år 1884 kunde fira sitt 200-årsminne, är beläget i en naturskön omgifning, 44 mil från det gamla historiska Boston. Dess järnvägskommunikationer äro förträffliga, dess industrianläggningar storslagna, och på senare åren har staden blifvit medelpunkten för ett vidsträckt elektriskt spårvagnsnät. Vid senaste folkräkningen hade staden 118,421 invånare och var den 29:de i ordningen af landets städer. Invånaresiffran är nu cirka 125,000, däraf omkring 15,000 är svenskar. Af dessa äro dock knappast 2,000 röstberättigade.

Så långt man har sig bekant, var musikhandlaren Carl F. Hanson, bohuslänning, bekant som kompositör, den förste svensken i Worcester. Hanson kom hit 1868 och har i många år varit ägare af en affär å Main st. Makarna Sven Pålsons dotter Jennie var det första barn, som föddes af svenska föräldrar i staden (den 2 april 1872). Den första svenska kvinna i Worcester var Maria Fredigh, som kom hit i augusti månad 1869 från Höganäs, Skåne. Hon ingick sedan äktenskap med norrmannen Peter Holter. I juli månad 1869 anlände Johan Peter Värme, den förste värmlänningen. Värmland och Skåne äro än i dag talrikast representerade i Worcester. De gamla banbrytarnas led har emellertid börjat glesna. En del har afflyttat från staden, andra åter ha rest tillbaka till hemlandet och somliga ha gått till hvila

"i det gemak,
som får hvar vår nytt blomstertak."

De kvarvarande samlas ännu någon gång för att bringa sin hyllning åt någon hemfarande vän eller göra någon afsomnad den sista tjänsten, och då är det intressant att höra deras berättelser om svenskarnas första tid i Worcester.

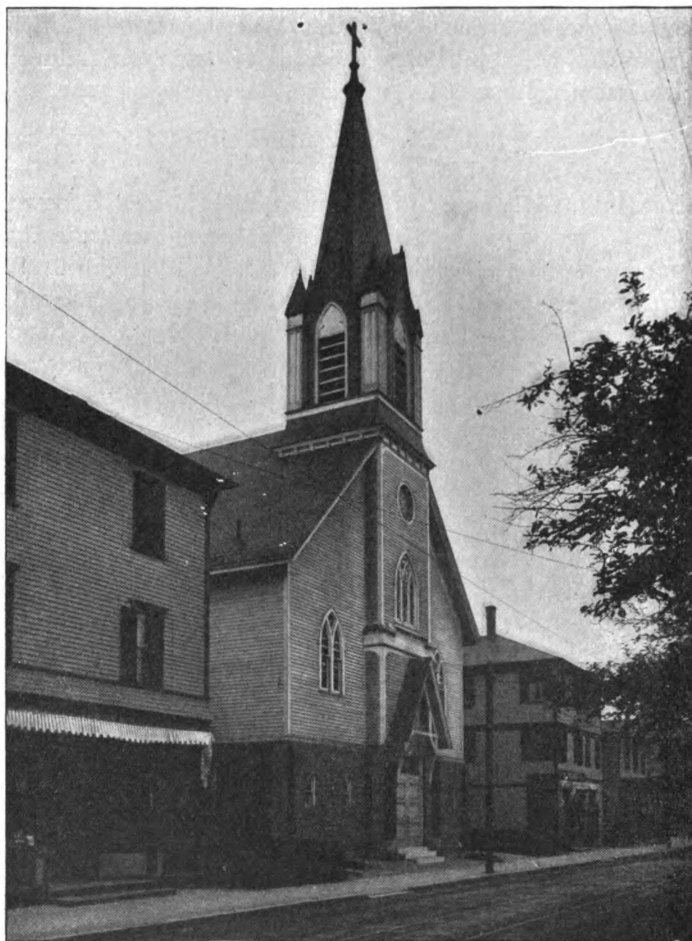
SV. LUTH. GETHSEMANE-KYRKAN I WORCESTER OCH DESS PASTOR MED FAMILJ.

Den insats, svenskarna ha lämnat i stadens kulturlif, är i sanning af högsta betydelse. Det finns 8 svenska kyrkor i

staden samt en stor svensk-finsk församling, som ännu ej skaffat sig egen kyrka. Frälsningsarmén bedrifver dessutom verksamhet på tvenne olika ställen, och flera församlingar och missioner finnas bland norrmän, danskar och finnar.

En luthersk präst från Boston höll den första predikan på svenska språket i Worcester i början på 1870-talet. Den sv. ev. luth. Gethsemane-församlingen stiftades den 2 augusti 1881, då verksamheten förestods af dåvarande teologie studeranden, sedermera professor och pastor C. M. Esbjörn. På extra stämma den 17 juli 1882 fattades beslut att anskaffa en byggnadstomt å Mulberry st. Studeranden C. T. Sandström, sedermera pastor, upptog subskription för medels anskaffande. En byggnadskommitté hade tillsatts med uppdrag att uppföra en kyrka så fort som möjligt, och redan vid jultiden kunde undervåningen användas till gudstjänstlokal. I protokollet för årsstämman den 19 jan. 1884 nämnes särskildt, att hrr Iver Johnson, John Jeppson, James Forsstedt och Hans Trulson visat synnerligt intresse för det kyrkliga arbetet. Kyrkan blef dock icke färdig att invigas förrän på hösten 1886. I år har denna kyrka undergått en grundlig och välbehöflig restaurering. Församlingens duglige och afhållne lärare är pastor E. J. Nyström, född i Fornåsa, Östergötland, den 8 maj 1860. Han är, hvad vistelsen i Worcester beträffar, den äldste af stadens svenska pastorer.

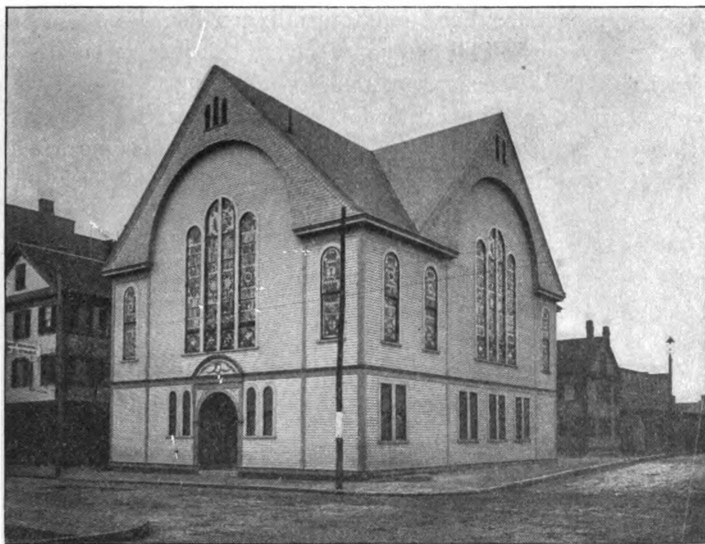
Stadens andra sv. luth. församling, Immanuels-församlingen i Quinsigamond, stiftades den 21 juli 1896 af New York-konferensens dåvarande ordförande, pastor G. Nelsenius. Självständig luthersk verksamhet hade tagit sin början i denna del af staden med stud. F. A. Engstrands ankomst i juni samma år, och redan den 18 sept. 1898 kunde hörnstenen till den nya kyrkan läggas å en i mars 1896 af pastor Nelsenius inköpt tomt å Greenwood st. Den högtidliga invigningen ägde rum påföljande år. Pastor F. A. Eng-

SV. LUTH. IMMANUELS-KYRKAN I QUINSIGAMOND, WORCESTER.

strand, en driftig och allvarlig man, är ännu denna församlings lärare.

Redan 1875 började de svenska metodisterna hålla möten i skolhuset i Quinsigamond. De voro de första svenskar, som bildade församling i staden. Synnerligt framgångsfull var pastor D. S. Sörlins verksamhet, och under jul- och nyårsveckorna 1882—3 upptogos ej mindre än 154 personer i församlingen. Hörnstenen till kyrkan lades i november 1883, och invigningen förrättades den 30 påföljande mars. Denna

ANDRA SV. METODISTKYRKAN I WORCESTER.

kyrka är den första svenska metodistkyrkan i New England. Församlingens nuvarande pastor är F. O. Logren, en kraftig och verksam man.

Andra svenska metodistförsamlingen, den s. k. Thomas st. kyrkan, bildades 1885 och har bland sina lärare räknat sådana bemärkta namn som D. S. Sörlin, H. W. Eklund, Nels Eagle och C. A. Cederberg. Församlingens kyrkobyggnad, som

fordom tillhört "Church of Christ", inköptes äfven 1885, men har undergått flera förändringar och restaurerats vid olika tillfällen. Församlingen är stor och inflytelserik, och flera af stadens mera bekanta svenskar tillhöra densamma.

Första svenska baptistförsamlingen har en vackert belägen kyrka å Mulberry st., hvilken öppnades för gudstjänsters hållande den 1 juni 1884. Många olika predikanter ha betjänat denna församling. Dess nuvarande lärare är pastor C. W. Anderson, som tog hand om församlingen den 1 nov. 1897. Pastor A. är en folklig och populär män och intager en framskjuten plats inom sitt samfund.

Den andra svenska baptistförsamlingen, den s. k. Harlem st. kyrkan, bildades den 18 april 1896 af medlemmar från första församlingen, och redan i november samma år kunde dess kyrkobyggnad invigas. Denna församling är f. n. vakant. Hennes senaste lärare var pastor N. N. Morten.

Den stora första sv. kongregationalistförsamlingen organiserades 1880, upptogs i amerikanska kongregationalistsamfundet påföljande år och fick egen kyrka i oktober 1883. Denna började dock snart blifva för liten och hade dessutom ett mindre passande läge, hvilket äfven är fallet med flera svenska kyrkor i staden. Den s. k. Salem st. kyrkan inköptes på våren 1896 för en köpesumma af $40,000, och invigningen ägde rum torsdagen den 2 juni samma år. Pastor A. L. Anderson var då församlingens lärare. Dess nuvarande pastor är den välbekante sångaren J. A. Hultman, "den svensk-amerikanske Sankey", och hans medhjälpare är pastor O. G. Norseen.

Andra svenska kongregationalistförsamlingen bildades på våren 1895, äger nu en fin kyrka och bedrifver under pastor Ludvig Akesons ledning en betydelsefull verksamhet.

Den svensk-finska församlingens lärare är pastor John Gullans. Denna församling kommer tvifvelsutan att i en snar framtid få sig egen kyrka.

Svenska episkopalerna hade äfven för några år sedan egen verksamhet i staden, men denna har nu helt och hållet afstannat.

Ett vackert och ej så vanligt drag i Worcester-svenskarnas kyrkliga lif är de olika församlingarnas samarbete. Så har det bland annat varit för sed att på tacksägelsedagen hålla gemensam gudstjänst, och i nykterhets- och välgörenhetsarbetet träffas de ofta sida vid sida. I flera af församlingarna

DET INRE AF SALEM SQUARE-KYRKAN I WORCESTER.

hålles svensk skola en tid under sommaren, och söndagsskolornas verksamhet är högt uppdrifven.

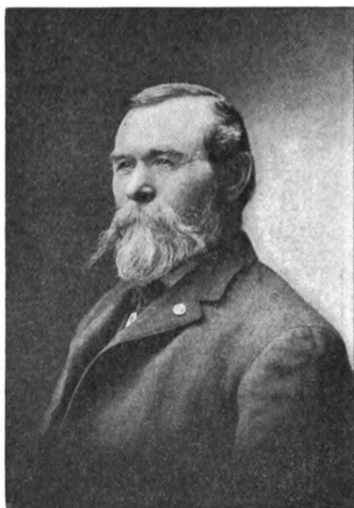
Men svensk kultur har icke blott i det kyrkliga arbetet haft en förkämpe; tidningspressen och den svenska sången ha äfven utfört en stor och vacker mission.

Den första svenska tidning, som existerade längre än för dagen, var *Nordöstern,* som började utgifvas 1883. Redaktör var John Berg. Efter tvenne års tillvaro upphörde den

att utkomma. *Byrackan* utkom 1885 och *Orkanen* 1888. 1886 började *Östra Posten* utkomma med Wilhelm Hallander som redaktör. 1889 började *Fosterlandet* utkomma. 1894 utkom en liten 4-sidig tidning kallad *Blixten*, som snart följdes af *Dundret*. Inom kort ändrades dessa namn till *Arbetaren* och *Arbetarens Vän*, och tidningarna öfvertogos af councilman John F. Lundberg, hvilken sammanslog dem och

AXEL TODE,
"SKANDINAVIAS" REDAKTÖR.

HANS TRULSON,
"SVEAS" UTGIFVARE.

behöll det sista namnet. *Worcester Veckoblad* utgaf sitt första nummer lördagen den 21 aug. 1886, och namnet ändrades till *Skandinavia* den 18 nov. 1887. Denna tidning är nu 7-spaltig och 20-sidig. Affärsföreståndare är Eric Knutson, och redaktionen utgöres af hrr Axel Tode och S. Hollender. *Nya Österns veckoblad*, missionsvännernas i Östern organ, började utgifvas den 26 augusti 1896 med A. Olofson som redaktör. Han har ända sedan troget stått på sin post.

Svea började utgifvas som illustrerad tidskrift i augusti 1897, men ändrades sedan till veckotidning och är nu 16-sidig och 8-spaltig. Utgifvaren är en af Worcesters äldste affärsmän, Hans Trulson, och affärsgöromålen skötas till en stor del af sonen F. W. Trulson. Annonsagent är förre councilmannen John F. Lundberg. Redaktionen utgöres af hrr C. G. Norman och O. P. Ohlson. *Svea* och *Skandinavia* äro landets största svenska tidningar och utkomma i flere olika upplagor hvarje vecka.

En del af ofvanstående uppgifter har författaren hämtat ur det värdefulla arbetet "Svenskarne i Worcester", som 1898 utgafs af hrr Hjalmar Nilsson och Eric Knutson.

Den svenska sången och musiken ha alltid varit älskade och omhuldade i Worcester. Den första förening, som uppstod bland landsmännen, var en sångförening. År 1871 bildades en skandinavisk litterär förening, som hade inom sig en sjukkassa och en tjugu man stark sångkör. "The Scandinavian National Singers" bildades 1873 med C. F. Hanson som dirigent och fick till och med äran att uppträda på en af Worcesters stora, öfver hela landet kända musikfester. C. F. Hanson har gjort sig känd som god komponist, och hans senaste operett, "Prinsessan af Tivoli", uppfördes i Worcester förlidet år samt skördade rikt bifall. Fru Maria Petterson, medlem af den första svenska damkvartetten, är en särdeles skicklig och eftersökt sånglärarinna. Fru Elsa Löthner-Rahmn har också gjort sig känd genom sina kompositioner och sitt talangfulla pianospel. Omtyckta kvinnliga solister äro bland andra fru E. J. Nyström, som var den första kvinnliga elev vid Augustana Conservatory of Music i Rock Island, Olga Engström, Anna Moberg, fru Lillian Hanson-Gray, fru Agnes Enberg och fru Clara Svenson m. fl. Hr John Nelson, graduerad i år från Worcester Academy och någon tid föreståndare för svenska afdelningen vid "Worcester Telegram", är en gärna hörd och mycket anlitad

baritonsångare. Dessutom ha vi sångkören Brage, Svenska Gleeklubben, Fyrbåken, Nyströms manskör samt flera präktiga kyrkokörer. Svenska sången i Worcester gjorde en ej ringa förlust, då redaktör Hjalmar Nilsson förlidet år afflyttade från staden. Pastor J. A. Hultman är bekant som andlig sångare både i Sverige och Amerika, och hans son Paul är en ovanligt begåfvad pianospelare. Svea Cadet Band är

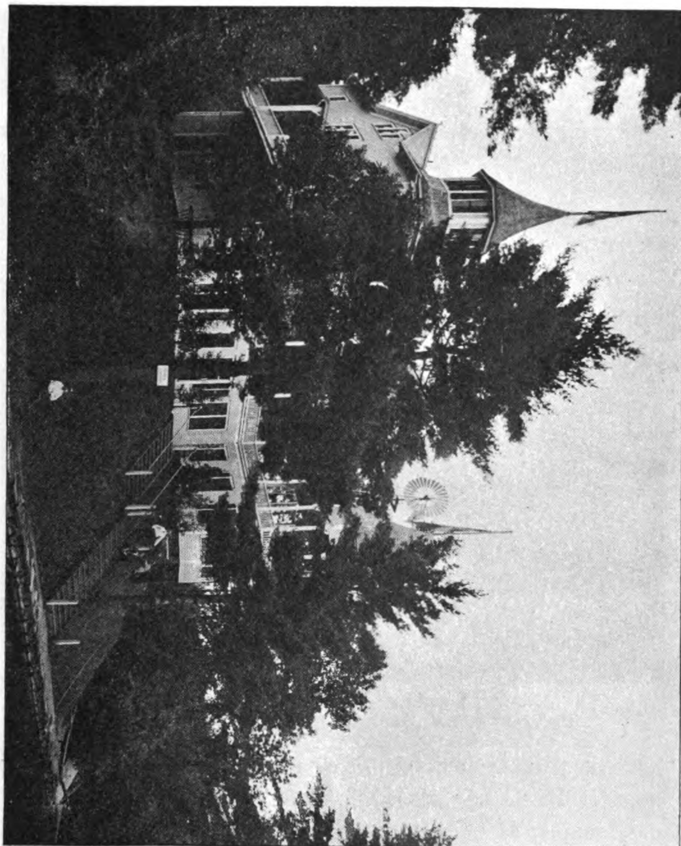

JOHN NELSON.

en musikkår, som gör heder för sitt namn, hvar den än uppträder.

I likhet med förhållandet i de flesta större städer i Östern äro svenskarna i Worcester mycket intresserade för föreningslifvet. De flesta föreningarna äro afsedda för sjuk- och begrafningshjälp, men många ha äfven socialt umgänge som sitt mål. Äldst är Skandinaviska Hjälp- och Nykterhetsföreningen Nordstjärnan, som stiftades den 6 mars 1880.

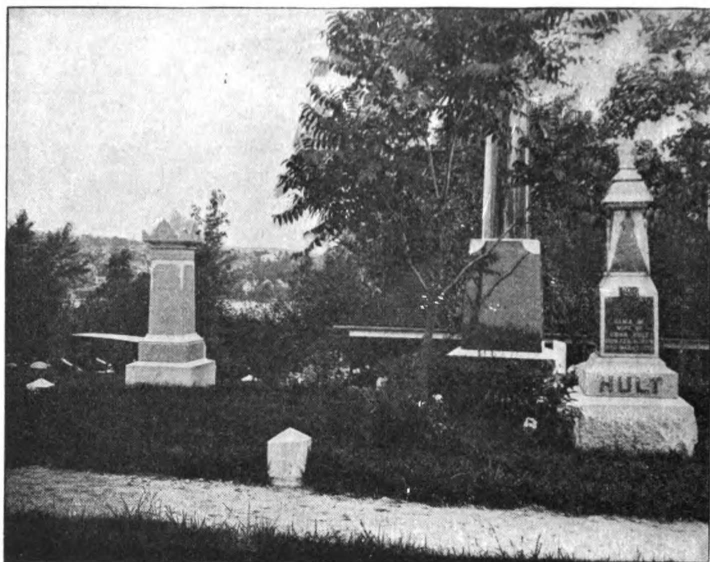
Vikingaföreningen (I. O. M. B.) daterar sig äfven tillbaka till 1880. Svea Gille stiftades den 28 februari 1888. Denna organisation har icke endast egen klubblokal i staden, utan

SVEA GILLES KLUBBHUS.

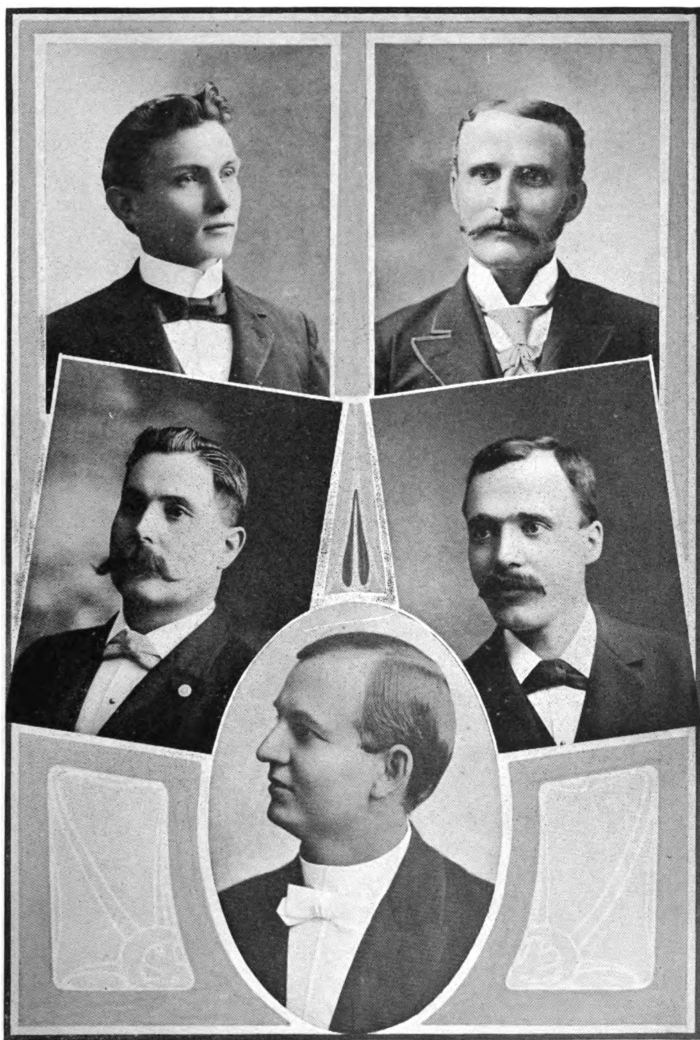
äger också en stor, fin villa vid den natursköna sjön Quinsigamond. Det tillhör god ton inom sällskapslifvet i Worcester att vara medlem af Svea Gille. Svenska gymnastikklubben

organiserades den 14 febr. 1892 och är en af stadens mest populära föreningar. Vid dess uppvisningar, som hållas en gång om året, är den stora Mechanics' Hall för liten att rymma de skaror, som infinna sig. Vasa-orden, som på senare åren blifvit allmänt utbredd i New England-staterna, har en talrik representation i Worcester. Till denna orden höra också flera kvinnoföreningar. Court Engelbrekt, F. of A., är

FRÅN SVENSKA BEGRAFNINGSPLATSEN I WORCESTER.

i stark tillväxt, och en stark svensk Odd Fellow-loge med namnet Thule har också för någon tid sedan bildats. Några medlemmar af denna loge ha sammanslutit sig för att i den närmaste framtiden för en kostnad af cirka $100,000 uppföra ett svenskt ordenshus på en af de mest välbelägna tomter i staden. Många svenskar tillhöra också amerikanska loger. Nykterhetsrörelsen är äfven representerad genom flere mer

AMANDUS N. HAGBERG. A. W. EKSTRÖM.
J. F. LUNDBERG. A. P. LUNDBORG.
PASTOR J. A. HULTMAN.

eller mindre verksamma organisationer. The Swedish Cemetery Corporation äger den vackra svenska kyrkogården och organiserades den 21 nov. 1885. Kyrkogården invigdes den 30 maj 1886 af pastor D. S. Sörlin. Svenska Ingeniörsföreningen kom till stånd den 12 april 1897 och räknar ej så få framstående medlemmar. Dessutom finnas flera sport- och idrottsklubbar af större eller mindre betydenhet.

Svenskarnas affärsverksamhet har snabbt utvecklats. Den första affär af betydenhet, som här innehades af en svensk, var hr Hans Trulsons speceriaffär vid Lincoln Square, hvilken öppnades 1882. Nu ha flera svenskar fina affärer på stadens hufvudgator, exempelvis Edstrand & Petersons kortvaruhandel, S. E. Hansons ångbåtsagentur, A. P. Lundborgs boklåda och C. F. Hansons musikhandel, alla på tvenne "blocks" å Main st. Många svenskar ha äfven svingat sig upp till ekonomiskt välstånd, och som exempel härpå kan anföras, att skatten för i år för en af dessa uppgår enligt offentliggjorda uppgifter till $757, hvilken summa representerar en vacker förmögenhet.

I politiken börja svenskarna i Worcester mer och mer vinna gehör. Flere klubbar ha under årens lopp kommit till stånd, men i de flesta fall har dock deras existens varit kort. Bland dem, som från första början verkat ifrigast för att intressera landsmännen för politiken, märkas Philip Styffe, Chas. R. Frodigh, Hans Trulson, James Forsstedt, S. E. Hanson, O. G. Hedlund, A. W. Ellström, J. F. Lundberg m. fl. Den ansedde ingeniör J. Forsstedt var ledamot af skolstyrelsen under en lång följd af år. John F. Lundberg var den förste svensken, som invaldes till councilman, och tjänstgjorde han under flera terminer. För närvarande äro tre svenskar councilmän. Den förste svensk, som erhållit en federativ befattning i staden, är A. W. Ekström, som för en tid sedan blef utnämnd till "deputy collector of internal revenue" med kontor i Worcester. Amandus N. Hagberg, en ung men drif-

tig landsman, är den förste svensk, som erhållit en syssla i City Hall. Han är "sealer of weights and measures". Tvenne svenskar härifrån staden ha varit medlemmar af statens representanthus.

Författaren har funnit det vara en ren omöjlighet att inom den trånga ramen af denna uppsats göra svenskarna i Worcester rättvisa. Deras historia är allt för rik för att kunna

SVENSK GATA I WORCESTER

skildras genom några flyktiga fragment. Må det dock tillåtas honom säga, att framtiden ligger ljus och lofvande för dem. Många ha redan kommit sig upp genom flit och yrkesskicklighet; flera skola följa. Hela gator, ja, hela stadsdelar äro svenska. Worcester är en stad af svenska hem. Svenskarnas 35 år i Worcester ha i sanning icke varit förspillda. Svenskarna äro erkända som en makt på alla områden. Det finns väl knappt en stad i hela Amerika, där affärsmännen under-

stödja den svenska pressen så frikostigt som i Worcester. Om samhörighetskänslan får hädanefter göra sig gällande som exempelvis vid sista basaren för nödhjälpsföreningen, konserterna till förmån för de nödlidande i Norrland och den stora John Ericsson-festen den 31 sistlidne juli, befordra vi därmed vår egen lycka och vinna allt större respekt hos andra nationer. Splittring är alltid farlig.

Det torde ej vara ur vägen att sluta dessa enkla anteckningar med den gamle vördade senator Hoars ord vid den förut omnämnda stora John Ericsson-festen:

"Among all the nations of earth, the Swede has ever been true to the kindred points of heaven and home. We know very well what they have brought to us, and what they have given to our citizenship and to our hope, and industry, the love of country, the steadfast integrity, the enterprise, and those two qualities without which no state is ever great, and which makes every state great where they are found, *the strong religious feeling and domestic affection.*"

Växlingar.

En bild ur lifvet af *Therese Linder*.

I.

Det var ju på ett mycket oceremoniöst sätt Folke Karlfeldt gjorde sitt första inträde i grosshandlare Bovalls salong. Unge Carl-Axel, den förhoppningsfulle arftagaren till den ansedda firman Bovall & Co.,kom en eftermiddag instörtande till sin mor, som låg makligt utsträckt på en schäslong i sitt lilla kabinett innanför salongen, och på äkta skolpojkmanér dängde bokpacken på en stol. "Mamma, du, kom ut i salongen och hälsa på en pojke, som i dag räddat mig från en massa stryk. Jag har lofvat honom matdagar här i all sin dar, om han vill vara min fosterbror i kämpalek. Ser du, mamma, Folke Karlfeldt är fattig som en skåpråtta, men slåss kan han. Kom, mamma, jag kunde ej få honom med hitin."

"Hennes nåd" Bovall, som var född friherrinna Stålsvärd och ägde högst adliga nerver, hade vid sonens stormande inträde häftigt rest sig upp och tryckte de långa smala händerna mot sitt hjärta.

"Carl-Axel, jag ber dig ha någon försyn för din stackars

svaga mor, du skrämmer mig till döds! Hvad är det för pojke, du talar om, och som du tagit in i min salong?"

"En skolkamrat och en hederspojke, fast han är fattig, ser du. Om han ej räddat mig undan några slynglars näfvar i dag, hade allt din son varit minus några lemmar."

"Carl-Axel, så du talar!" utbrast modern med förskräckelse målad i sitt bleka ansikte. Sonen drog henne emellertid med sig ut i salongen, där, tryckt tätt intill dörren, stod en skygg pojkgestalt, som med stora mörka ögon i ett magert ansikte oroligt blickade henne till mötes.

"Detta är mor min, hennes nåd Bovall, du, Folke, och jag har sagt till mamma, att du skall ha matdagar här, om du vill hjälpa mig klå pojkar, som jag ej rår på."

Folke bockade sig djupt och tummade sin blåa skolmössa. Hennes nåd lyfte sin lorgnett och mönstrade gossen i den slitna, men snygga dräkten.

"Hvar är du hemma, och hvem underhåller din skolgång?" frågade hon.

"Jag bor i Majorna, där min mor är tvätterska. Hon betalar min skolafgift, och jag kan själf förtjäna till böcker genom att hjälpa mina yngre kamrater med läxorna. Jag har också matdagar hos några familjer, som min mor tvättar för", svarade Folke, och en lätt rodnad färgade hans kinder under hennes nåds kritiska blick.

"Såå!" Hennes nåd fortfor att betrakta gossen och öfverlade därunder med sig själf, om hon skulle kunna fördraga att se honom sitta vid sitt bord. Till tjänarnes kunde hon ej sända honom, då han nu visat sig som Carl-Axels vän. Sonen afgjorde själf saken med att uttala sitt bestämda: "Nu stannar du här till middagen, Folke. Kom med till mitt rum, skall du få se på något stiligt!" Och utan att invänta moderns uttalade åsikt om saken drog han kamraten med sig ut.

Hennes nåd suckade och gick tillbaka in till sig. "Hvem

brås den gossen på! En Stålsvärd är han då inte, och sin faders lynne har han heller inte. Jag måste vaka öfver att han ej uppväxer med alltför plebejiska tendenser." Och hon satte sig att meditera öfver sitt eget lif, som hon ansåg förfeladt från den dag, hon gaf grosshandlare Bovall sin blåblodiga hand. Att hon gjorde detta för att rädda sin familj från ekonomisk ruin, var ej längre af någon vikt för henne. Hon ansåg sin man hafva köpt sig in i hennes aristokratiska släkt och därmed bundit sig till slaf under hennes nycker.

Hon behärskade honom också, hennes fina nerver tålte aldrig en motsägelse, och den ärelystne uppkomlingen, som genom lyckade spekulationer gjort sig en oerhörd förmögenhet, fann stundom oket ganska tryckande. Något intimare förhållande existerade ej de båda makarna emellan. De hade ingått kompanionskap, där hustruns uppgift var att genom elegans och storartade fester göra det Bovallska namnet kändt och glänsande, medan mannen skötte den pekuniära sidan.

Den ende, som behärskade modern, var sonen Carl-Axel; dottern, Ebba, ett par år yngre, var däremot faderns favorit och med sitt enkla, tillbakadragna väsen en stötesten för modern. "Du är då en äkta Bovall, Ebba!" brukade modern med illa doldt missnöje säga.

Barnets sensitiva natur kände snart moderns antipati, och med en obestämd känsla af sårad barnakärlek delade hon sin tillgifvenhet mellan fadern och en aflägsen släkting till modern, tant Kerstin, som skötte hushållet och var barnens trogna vårdarinna. —

Så satt då Folke Karlfeldt för första gången i grosshandlare Bovalls magnifika matsal och kände sig så främmande bland all ståten, att han nästan förlorade aptiten. Hennes nåd presidrade, styf och rak, vid ena bordsändan, och betjänten, ännu styfvare och rakare, stod bakom hennes stol. Grosshandlaren var ej hemma, och konversationen gick trögt. Det

var egentligen Carl-Axel som pratade. Folke vågade ej säga mer än ja och nej samt önskade måltiden var öfver.

Efter den dagen satt Folke regelbundet på samma plats två gånger i veckan, och så småningom kände han sig hemmastadd mellan Ebbas vänliga bruna ögon och tant Kerstins extra godbitar. Grosshandlaren var äfven mycket vänlig mot den fattige men intelligente gossen. Hennes nåd var stel och nedlåtande; gossen var ju tvätterskans son, men han var god hjälp för hennes Carl-Axel, som ej älskade studier, ett arf från Stålsvärdarna. Dessutom hade Folke takt nog att aldrig glömma, att han hade matdagar i familjen. —

Så gingo två år. Folke arbetade och läste för att kunna eröfra den hvita mössan, och madam Karlfeldt tvättade och strök för sitt barn och sin älsklingsdröm att se sin son som student. Då hon ofta en hård arbetsdag kände sonens armar om sin hals och hörde hans entusiastiska drömmar om framtiden, fann hon nya krafter, och hon grät glädjetårar vid hvarje ny framgång, hennes gosse gjorde på lärdomens fält.

Nu återstod blott examen, och Folke skulle vid sjutton års ålder vara student. Madam Karlfeldt tänkte med stolthet härpå, då hon sent en kväll sträfvade uppåt Majorna till mot sitt hem. Det hade varit en ansträngande dag hos rektorns vid avenyen. Rektorskan var så noga med sin tvätt och sparade ej dem, som arbetade för henne. Madam Karlfeldts trötta lemmar gåfvo vika, och hon satte sig ned på en sten för att hvila. Hennes tankar voro nu som alltid hos sonen, och så upptagen var hon af dem, att hon icke märkte, att hon började frysa. Den ena frosskakningen efter den andra öfverfor henne, och då hon slutligen reste sig, kände hon sina lemmar tunga som bly. En stickande smärta genomilade henne. "Gode Gud!" utbrast hon ofrivilligt, och en dödlig blekhet lägrade sig i hennes ansikte. Därpå höjde hon blicken uppåt och hviskade: "Ske din vilja, icke min!"

Nästa morgon när Folke vaknade, låg hans mor ännu kvar

i sin bädd. Detta var något ovanligt, och då han orolig gick fram till henne, fann han modern i full feber. Nio dagar senare var hon död, och Folke stod ensam vid hennes bår. Med blödande hjärta och nästan oförmögen att fatta sin förlust såg han den älskade moderns stoft sänkas i grafven.

"Kom till oss, Folke!" sade Carl-Axel och räckte skolkamraten handen. Folke såg på honom utan att riktigt fatta hans mening, men då Ebbas lilla hand fattade hans och hon med tårade ögon upprepade broderns ord, sade han tvekande: "Jag vet inte, om jag kan det." Carl-Axel drog honom då utan vidare med sig. "Du måste läsa för att taga examen, och du får ej sörja."

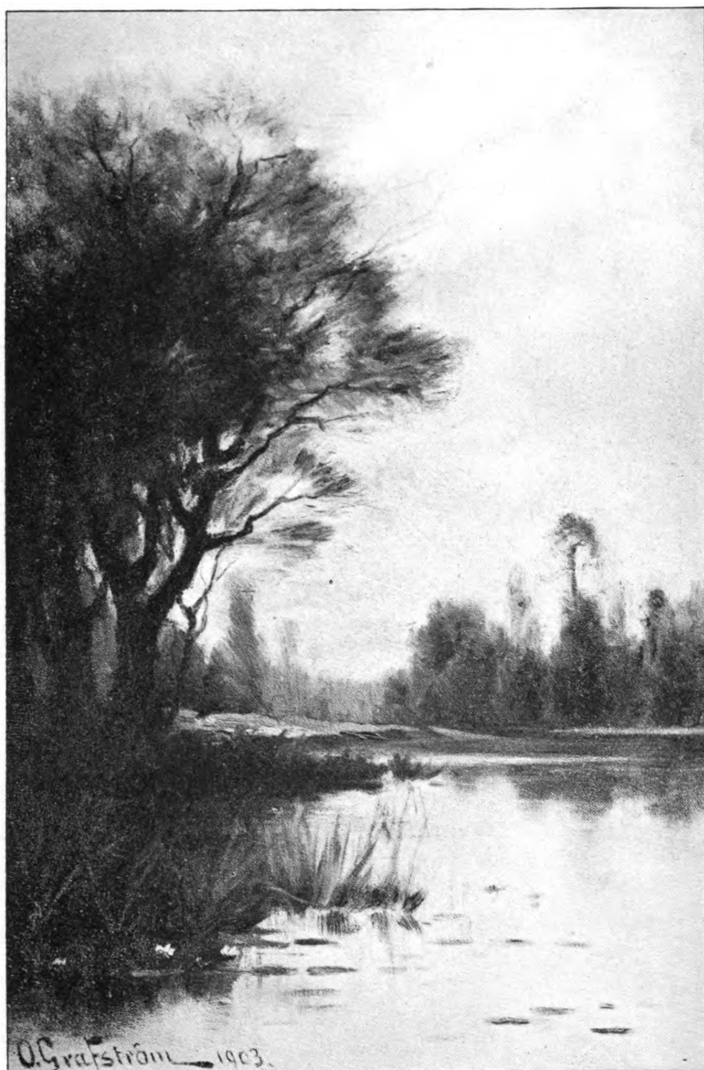
Folke log ett smärtsamt leende. Hvad värde hade hans studier nu, när modern var borta, hon som han velat glädja till tack för hennes uppoffringar och kärlek! Men då tant Kerstin också kom och bad honom stanna hos dem, tills de funnit ett annat hem för honom, så biföll han tacksamt. Hennes nåd hade intet att invända, då ju Carl-Axels framgång delvis var beroende af Folkes hjälp. —

Då madam Karlfeldts efterlämnade små tillhörigheter ordnades, fanns däribland ett bref med påskrift: "Till min son." Det var af följande lydelse:

"Min älskade gosse! En aning säger mig, att jag ej får lefva att se min högsta önskan uppfylld. Om jag dör, så tag inneliggande bref och sänd det till adressaten. Han är din farbror, som vid unga år reste till Amerika. Han skall hjälpa dig, Folke. Hvarför jag aldrig förut bedt om hans hjälp eller talat om honom till dig, har sin orsak, som du ej behöfver veta. Så länge jag dessutom kunnat arbeta, har jag ensam velat äga dig. Gud välsigne dig, min gosse.

Din moder."

Folke afsände det förseglade brefvet till den okände farbrodern i Amerika och glömde det sedan. Han fördjupade sig ifrigare än någonsin i sina studier. Han glömde då den

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
Landskap, motiv från Rock River, Illinois. Oljemålning af Olof Grafström.

gnagande smärtan. Den lilla älskliga Ebba, Carl-Axels syster, var honom en god vän nu. Hon tycktes bättre än någon annan förstå Folkes förlust.

Ändtligen kom den betydelsefulla dagen, och Folke Karlfeldt hade eröfrat den hvita mössan. Men Carl-Axel blef kuggad. Grosshandlaren var uppbragt på "den slöe slyngeln, som ej ville arbeta." Hennes nåd fick vid dessa ord från mannen en nervattack. Kunde han då inte behärska sin plebejiska natur! Hennes Carl-Axel behöfde ej arbeta som andra, om han ej ville, han hade Stålsvärdarnas blod i sina ådror, och han var den rike grosshandlare Bovalls son. För öfrigt var det till en del Folkes fel, ty hade han ej hängifvit sig åt sin sorg öfver moderns död, utan arbetat och hjälpt Carl-Axel med vissa ämnen, hade nog hennes son gått igenom.

Grosshandlaren svarade ej härpå, och Carl-Axel, som satt med nonchalant utsträckta ben, teg också.

Då kom Folke in. Han bugade sig och stannade vid dörren, han visade alltid stor respekt för hennes nåd. Han höll ett bref i handen, som han räckte till grosshandlaren.

"Jag har nyss fått detta bref från min farbror i Amerika, som sänder mig en växel och ber mig ofördröjligen komma till sig", sade han med märkbart upprörd stämma. Grosshandlaren tog brefvet och läste de få rader, det innehöll: "Min käre brorson! Brefvet från din mor har efter diverse omvägar kommit mig tillhanda. Lovisas son skall icke behöfva vara utan hjälp, så länge jag lefver. Jag önskar, att du ofördröjligen reser hit, och du erbjudes ett hem hos mig. Om möjligt res med Aurania den 17 juni, så möter jag dig i New York."

"Hm!" hostade grosshandlaren och stirrade ned i brefvet. "Hur ämnar du göra, Folke? Reser du?"

"Ja." Det var allt, Folke kunde få fram. Hennes nåd hade blifvit röd i ansiktet.

"Jag hade räknat på att du skulle läsa med Carl-Axel i sommar", sade hon.

"Ja, till skogs med studierna, om du ej hjälper mig, Folke", utbrast sonen.

"Carl-Axel, då! Hvilket språk du använder!" sade modern. Därpå vänd till Folke: "Vi kunna precis inte ha anspråk på dig härvidlag, men det blir en stor missräkning för oss, om du reser."

Folkes färg blef djupare, och han bugade sig. "Jag vet, hur mycket jag är skyldig hennes nåd och grosshandlaren", stammade han.

"Å, därom tala vi ej", svarade hennes nåd och gjorde en generös gest med handen. "Brefvet från din farbror låter så kallt och affärsmässigt, tycker jag", tillade hon.

"Jag anser, att Folke bör resa", sade grosshandlaren långsamt. "Farbrodern är den släkting han har, och vi ha ej någon rätt att förhindra honom. Jag är dock ledsen att se dig resa, Folke, jag tror, att du haft en god framtid för dig här, och jag har alls intet behag för Amerika. Måtte det gå dig väl därute!"

"Ja, om du reser dit ut, så är naturligtvis all förbindelse med oss afbruten. Någon af *våra* vänner kunna ej resa till Amerika." Och hennes nåd Bovall steg upp och gick rak och stel ut ur rummet, vinkande Carl-Axel att följa sig.

Folke gick med svällande hjärta, och tårarna ville helt omanligt tränga fram. Då kände han plötsligt ett par armar om sin hals och Ebbas röst i sitt öra: "Jag skall aldrig glömma dig, Folke! Lef väl!" Och en varm, liten mun trycktes mot hans kind, hvarpå hon åter var borta. Men Folke kände sig mycket lättare om hjärtat och torkade hastigt ögonen.

II.

Sommarsäsongen hade nått sin höjd. De rymliga eleganta hotellen vid Cape May, den fashionabla badorten, voro öfver-

fyllda af gäster, och alla privata sommarvillor voro upptagna eller stodo redo att mottaga sina ägare. Eftermiddagssolen brände hett på stranden, som sköljdes af Atlantens vågor. En del badande sökte svalka i det blågröna, salta vattnet, som slog sitt skum omkring dem, andra solade sig på sanden. Promenaden vimlade oaktadt värmen af herrar och damer i eleganta, luftiga toaletter, och på hotellens piazzor hvilade sig mammor och *chaperons*, medan de älskvärdt diskuterade senaste skandalen eller utpekade nyaste modet.

Något afsides från de öfriga sutto på en af verandorna en liten grupp damer, två äldre och två unga.

"Min kära mrs Wood", sade en af de äldre, "vågar ni verkligen lita på sköterskan att ensam bada edra små älsklingar, huru lätt kunna de ej föras ut af en våg!"

"Jag litar fullkomligt på henne, mrs Brooks. Ändtligen har jag funnit en varelse, som tager intresse i mina barn och vakar öfver dem", svarade mrs Wood, leende. "Denna flicka är verkligen en skatt och ej lik någon af de andra sköterskorna jag haft. Hon tyckes vara bildad och talar god engelska, ehuru hon är så godt som nyanländ från Sverige. Hon är till min fulla belåtenhet."

"Jag föredrager en fransk *bonne* för mina barn", inföll nu den andra unga frun och såg stolt genom lorgnetten bort mot två små flickor, som i eleganta hvita spetsklädningar med sin sköterska gravitetiskt promenerade fram och åter. Barnen sågo med längtansfulla blickar bort till några kamrater, som, iklädda skyddande förkläden, byggde hus i sanden och sprungo skrattande undan vågorna, när dessa förirrade sig för långt upp på stranden. Men deras franska *bonne* höll dem hårdt i handen och drog dem med sig, de voro för fina att leka.

"Det har nog sin fördel, bästa mrs Bancroft", sade mrs Wood och log åter sitt lilla leende, "men jag har en liten förkärlek för svenskarna. Ni vet, mina damer, att min man

i rätt nedstigande led stammar från en af Washingtons soldater, en svensk vid namn Skog, hvilken på det högsta utmärkte sig under frihetskriget och af Washington själf belönades för sin tapperhet med löjtnantsgraden. Efter kriget bosatte han sig i Philadelphia, och min man kan med stolthet räkna upp sitt släktregister. Vi hoppas båda att snart kunna besöka hans förfäders land."

"Så egendomligt, äfven jag har svenskt blod i mina ådror", sade den andra äldre damen, "min farfar kom hit från Sverige vid unga år. Han amerikaniserade sitt svenska namn till Steeley. Jag minnes väl, hur han ofta beskref för oss barn sitt sköna hemland, för hvilket han alltid behöll en stor kärlek, men som han aldrig återsåg. Det gick icke så lätt för sig på den tiden att göra dylika resor."

"Mina kära vänner, då kunna vi ju snart bilda en svensk koloni", sade mrs Brooks. "Min syster, mrs Colefield, som i morgon kommer hit från New York, är mera svensk än någon af oss. Hennes man är född i Sverige."

Vid namnet Colefield rodnade den unga mrs Bancroft. "Är kanske professor Colefield en släkting till honom?" frågade hon.

"Ja, visst, professorn är min svågers brorson, som han adopterat."

"Jag lärde känna professorn vid Harvard, där min bror studerade. Han är en mycket begåfvad ung man", sade mrs Bancroft.

"Ja, min syster och svåger äro mycket betagna i honom, och som de självfva äro barnlösa och professorns föräldrar äro döda, hafva de ömsesidigt innerligt fäst sig vid hvarandra. Ni blir i tillfälle att förnya bekantskapen, mrs Bancroft, ty professorn kommer att ledsaga min syster hit."

"Så angenämt!" utbrast den unga frun.

"Där komma mina älsklingar med sin sköterska", sade mrs Wood. "Är hon ej en ståtlig flicka? Om hon ej hade sitt

hvita förkläde, skulle man taga henne för en af de våra, hon för sig så elegant. Det är då säkert, att hon ej är van att tjäna andra. Barnen äro öfver sig förtjusta i henne.” Hon vinkade den lilla gossen och flickan till sig, deras sköterska stannade nedanför verandan, och medan barnen larmande berättade om hur roligt de haft, stod hon och såg ut öfver Atlanten, som låg för hennes fötter och sträckte sig i ett oändligt fjärran.

De stora bruna ögonen blickade med ett längtande uttryck, och kring den vackra munnen låg ett vemodigt resigneradt drag, som ingöt i det ovala ansiktet något som erinrade om lidande. Hon var ej längre så ung, men de goda, själfulla ögonen ägde ett barns oskuld och fängslade med sin öppna blick.

Mrs Woods röst kallade henne: “Ebba, solen går snart ned. Det är bäst, du tar barnen hem och roar dem en stund, innan du lägger dem.”

Ebba tog barnen och förde dem upp till den vackra villan, som låg litet afsides från stranden, gömd bland lummiga träd. Här, vid tonerna af vågskvalpet, som trängde upp till dem, berättade hon för dem sagor, som hon själf i sin barndom lyssnat till. Och då hon lagt dem i sina små bäddar och suttit med deras små händer i sina, medan de seglade in i drömmarnas värld, tänkte hon öfver sin egen lefnadssaga, och det var ej utan, att en tår stal sig väg ned för den bleka kinden.

Ebba Bovall! Ja, det var verkligen grosshandlare Bovalls dotter, som vi återfinna som barnsköterska i Amerika. Tolf år ha förflutit, sedan vi lämnade henne i Sverige. Hur kom den stolta hennes nåd Bovalls dotter att resa till det land, som modern så djupt föraktade? Det var den gamla historien om ett slösaktigt lefnadssätt, misslyckade spekulationer, konkurs och ruin. Men allt detta var ej det hårdaste slaget för den milda Ebba; det kom, då de en morgon funno faderns

lik på järnvägsskenorna. Var det en olyckshändelse eller ej? Änkan, utblottad på allt, insjuknade af sorg och skam. Ebba, kärleksfull och tålig, undantryckte sin egen smärta och endast tänkte på moderns bästa, skötte henne, tröstade henne, uppoffrande sig själf.

Carl-Axel, som växt upp till en odugling, festande på pappas pengar, stod nu hjälplös och handfallen. Hans första impuls var att fly skammen och resa till Amerika, landet som vinkar räddning i nödens stund, men vid första tal härom fick modern ett hysteriskt anfall, och Carl-Axel hade sonlig känsla nog att afstå från sin resa och ej göra modern ytterligare sorg. En af faderns gamla affärsvänner erbjöd honom plats på sitt kontor, och Carl Axel fick lära sig att arbeta.

Men hos Ebba föddes beslutet att resa till Amerika, henne skulle ej modern förtvifla öfver att se resa. Hennes nuvarande ställning i hemmet var outhärdlig. Utesluten ur och förbisedd af sitt forna umgänge eller öppet föremål för beklagande, som mera sårade än tröstade, var hon öfverlämnad åt moderns sällskap, och denna begrät och beklagade jämt sitt öde.

Hvad Ebba egentligen skulle göra i Amerika, visste hon ej själf, men hon kände en oemotståndlig längtan att fly dit, där ingen kände henne, där hon ej behöfde blygas för hvad arbete som helst. Då hon hade sin plan färdig, talade hon lugnt och afgörande därom med modern. Denna grät och förtviflade till en början, men Ebba hade aldrig varit hennes älskling på samma sätt som Carl-Axel, och slutligen lät hon öfvertala sig. Hennes stolthet kom henne också härvid till hjälp. Det föll sig lättare att se dottern resa till ett okändt land för att där arbeta för sin utkomst än att se henne utstött ur sina forna sällskapskretsar, arbetande som kontorsflicka. "O, att jag skulle upplefva den stunden att se mitt barn resa med dessa förhatliga emigrantångare, hvilkas åsyn alltid beredt mig fasa", klagade den olyckliga modern, då Ebba, blek

och tårlös, en dag sade farväl. "Kanske om jag låtit Folke Karlfeldt brefväxla med oss, att han nu kunnat vara dig till nytta", tillade hon och gömde ansiktet i näsduken. Ebbas kinder blefvo högröda för att i nästa ögonblick blekna igen. Hade modern gissat hennes hemliga önskan?

Äfven i denna stund, då Ebba satt som mrs Woods barnsköterska, kom denna tanke tillbaka till henne, och ofrivilligt lifvades hennes kinder af en högre färg. Hvarför kunde hon ej glömma barndomsvännen? Var det hans bild, som utestängt hvarje annan från hennes hjärta? Så länge hon var den rike grosshandlare Bovalls dotter, saknade hon ej tillbedjare, men oaktadt hon var tjugufem år, hade hon ej älskat någon. Hon hade alltid haft en tillbakaträngd längtan efter Folke, och trots det tolf år voro gångna, mindes hon ännu hans stora tårfyllda mörkblå ögon, då hon kysste honom farväl. —

Nere från hallen hörde hon nu en mjuk stämma ropa hennes namn. Det var mrs Wood, som kallade sin tjänarinna, och Ebba Bovall väcktes ur sina drömmar.

Det var ett par kvällar senare, och Ebba hade just lagt sina små skyddslingar, då mrs Wood kom upp till henne. "Mary och kokerskan ha fått lof gå på tjänarnes bal i afton, och min man och jag ämna oss till Bancrofts på spelparti. Jag önskar därför, att du ej lämnar huset, Ebba."

"Naturligtvis inte, mrs Wood", svarade Ebba.

"Blir tiden långsam för dig att vara ensam, kan du ju gå ned i salongen, hvarifrån du kan höra musiken från hotellet, bara du hör efter om barnen vakna. God natt med dig!" och mrs Wood nickade vänligt.

Det var snart tyst och stilla i huset, barnen plägade sällan vakna, sedan de en gång insomnat, och Ebba smög sig från barnkammaren ned i salongen. Här bland förfining och lyx kände hon sig hemmastadd. Skulle hon någonsin återvinna den ställning i lifvet, hon en gång haft? Tjänarens ok tryckte

henne hårdare, än hon stundom ville erkänna för sig själf, och en längtan efter hemmet och gamla tider fick ibland makt öfver henne. Utan vänner, i ett främmande land var det ej så lätt att komma ur den underordnades ställning, det insåg hon.

Hon hade haft många förödmjukelser att genomgå, de månader hon varit i Amerika, och kampen var ändå nyss börjad. Men hon kände på sig, att det fanns möjligheter att komma sig upp genom egen kraft, och hon var fast besluten att icke vika för motgångarna. I sin närvarande plats hade hon det jämförelsevis bra, mrs Wood behandlade henne mera som barnens vän än deras sköterska. Ebba älskade barnen, men ändå ...

Där hon nu satt i ensamheten, kom den beklämmande känsla, som allt sedan faderns död ej velat lämna henne, med förnyad styrka öfver henne, och utan att egentligen tänka på hvad hon gjorde gick hon fram till pianot, som stod öppet. Sakta slog hon an några tangenter, det föreföll henne som hviskande röster från lyckligare dagar. Mekaniskt satte hon sig ned, och faderns älsklingssånger, den ena efter den andra, sprungo fram under hennes fingrar. Med dämpad röst började hon sjunga dem, så småningom glömde hon det närvarande och tonerna växte högre och starkare. Hon hade en vacker sopran och sjöng med känsla.

De sista tonerna af "I rosens doft" hade förklingat, då hon återkallades till verkligheten af ett buller på verandan. Blek sprang hon upp och tryckte händerna mot sitt förskräckt klappande hjärta, men hur hon lyssnade, hörde hon intet vidare. Hur hade hon så kunnat glömma sig själf! Hon stod en stund orörlig, därpå sprang hon upp till barnkammaren. Barnen sofvo, och då hon sakta kysst dem, vände hon åter ned till salongen. Hon skrufvade upp gasen högre. En känsla af öfvergifvenhet kom öfver henne, och hon var nära att brista i gråt, då ringklockan ljöd. Troende, det var någon

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
Skymning, stämningsbild från Västern. Oljemålning af Birger Sandzen.

af familjen, gick hon för att öppna. Tamburen var starkt upplyst, och skenet föll på en herre med distinguerade bleka drag. Med något osäker röst frågade han, om mr och mrs Wood vore hemma, och under tiden såg han forskande in i Ebbas ansikte.

Hennes första impuls var att bli rädd, men det låg något i främlingens blick, som förjagade denna känsla, och medan hon nekande besvarade hans fråga, dröjde hennes blick i hans. En sekund stodo de så, därpå drog han sig bugande tillbaka och var i nästa ögonblick försvunnen. Ebba stod grubblande kvar. Hvar hade hon sett de ögonen förut? Plötsligt stod det klart för hennes syn, och utan att veta hvarför brast hon i gråt.

Följande förmiddag, då Ebba kom med barnen från promenaden, mötte henne mrs Wood på trappan. Hon såg upprörd ut, tyckte Ebba, som förvånades ännu mer, då mrs Wood bad henne gå in i salongen, medan hon själf tog barnen och ledde dem ned på gården.

Med en känsla af att något underbart skulle hända drog Ebba det tunga draperiet åt sidan och steg in. Midt på golfvet stod främlingen från kvällen förut.

"Folke Karlfeldt!" kom det öfver hennes läppar, och hon stannade orörlig. Han kom och tog hennes händer i sina.

"Ebba, min barndomsvän, känner du då igen mig?" Hans läppar darrade, och han böjde sitt bleka ansikte ned öfver hennes.

"Folke!" var allt Ebba kunde säga, och hon glömde det närvarande, kom endast ihåg, hur ensam och olycklig hon känt sig, och hur hon längtat efter barndomsvännen. Hon slog sina armar om hans hals och brast i gråt.

Han strök sakta öfver hennes hår och kväfde sin egen rörelse. En minut hvilade Ebba så, därpå betogs hon af en känsla af blygsel och drog sig häftigt ur hans armar.

"Förlåt mig, min första glädje betog mig all sinnesnär-

varo", sade hon, och en glödande rodnad öfverfor hennes ansikte.

"Och jag har sinnesnärvaro nog att fortfarande glädja mig", svarade han leende. "En händelse förde mig i går kväll förbi villan. Jag hörde dig spela, och de svenska tonerna öfverraskade mig. Tolf år ha ej kunnat komma mig att glömma mitt fädernesland eller det, som var mig kärt där. Jag såg dig genom fönstret, och du väckte till lif minnet af min trognaste vän i pröfningens dagar. Jag ringde på i hopp att få se in i dina ögon, och i dag kom jag hit för att af mrs Wood få visshet, om det var du, Ebba."

Hon hade sjunkit ned på en stol. "Du finner mig här i en barnsköterskas skepnad, Folke. Grosshandlare Bovalls dotter finnes ej mer."

"Jag vet om den olycka, som drabbat dig och de dina." Han tystnade ett ögonblick för att kufva sin rörelse. "Jag hade ämnat, så fort min tid tilläte det, resa hem och som en liten erkänsla för hvad dina föräldrar gjort för den fattige gossen erbjuda din mor all den hjälp, jag kunde gifva henne."

Som om han varit rädd, att han sårat henne, tillade han bedjande och tog ett steg närmare henne: "Ebba, du vill ju komma till mitt hem och bli en medlem af oss?"

Hans hem! Han var således gift. Ja, hvad hade hon väntat på egentligen! En kväfvande känsla bemäktigade sig henne, men hon betvang den snart. Kanske något af det Stålsvärdska blodet gjorde sig gällande, då hon reste sig upp och med ett ansträngdt leende räckte honom handen.

"Låt det gamla hvila, Folke. Jag är säker på att du är ej skyldig oss någon som helst tacksamhet. Jag minnes, hvad du gjorde för Carl-Axel och mig. Tack för att du ej glömt mig under dessa år. Numera är min plats ej härinne."

Folke bleknade och tog ej hennes framsträckta hand. "Du försmår således min vänskap?"

"Nej, nej, jag är glad öfver att äga den", svarade hon, "men tiderna ha förändrats, Folke." Hennes röst sväfvade nu.

"Ja, och till min fördel, Ebba. Jag har förberedt min onkel och tant, och de vänta dig."

Hans onkel och tant! Således ej hans hustru. Åter rusade blodet till Ebbas kinder, och då hon höjde sin blick och mötte hans, intogs hon ofrivilligt af en jublande känsla.

"Hvad du är god, Folke!"

"Du vill således komma?"

"Ja", hviskade hon. Hon erfor en outsäglig känsla af lycka, hon var ej längre ensam och öfvergifven. —

Det väckte en oerhörd sensation bland societeten, när det blef kändt, att mrs Woods barnsköterska var en barndomsvän till den berömde professor Colefield, och att professorns rike onkel, en framstående finansman, upptagit henne i sin familj och ett par dagar senare tagit henne med sig till sitt hem i Chicago.

Mrs Wood påstod, att hon från första stund känt på sig, att Ebba var en dam af börd, men unga mrs Bancroft rynkade på näsan och sade, att professorn alltför påfallande visat sin vänskap för f. d. barnjungfrun.

Gamla mrs Colefield hade slutit Ebba i sina armar och sagt: "Hvad du måste ha lidit, mitt barn." Och mr Colefield ville veta allt om Folkes barndom och berättade själf allt hvad han kunde om brorsonen, som var hans stolthet.

Folke hade vid ankomsten till Amerika emottagits af sin farbror, som tillåtit honom fortsätta studierna. Han hade nyligen utnämnts till professor i geologi vid Cornell-universitetet. Onkeln, som amerikaniserat sitt namn, var mycket stolt öfver den ära, som vederfors detsamma genom brorsonen.

* * *

En liten våning på två rum och kök var nu allt, hvad den stolta hennes nåd Bovall, född Stålsvärd, kunde förfoga öfver.

En bruten kvinna satt hon i sin hvilostol och smekte en vacker liten rashund, den trognaste af hennes vänner.

De små rummen voro prydda som till fest, och den gamla tant Kerstin var klädd i sidenkjol och spetsmössa, liksom på den tiden då hon styrde i grosshandlare Bovalls hem.

"Nu kunna de kära barnen komma hvilken stund som helst", sade hon och strålade af glädje. "Tänk, Louise lilla, så underligt, att Ebba skulle resa till Amerika för att träffa Folke och komma tillbaka till Sverige på sin bröllopsresa som hans brud!"

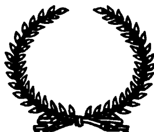
"Ja, du har rätt Kerstin. Hvem kunde tänka, då han som en fattig yngling reste ditut, att han skulle komma tillbaka som professor och min dotters make." Mindes hennes nåd månne ej i detta ögonblick det afsked, hon tagit af honom?

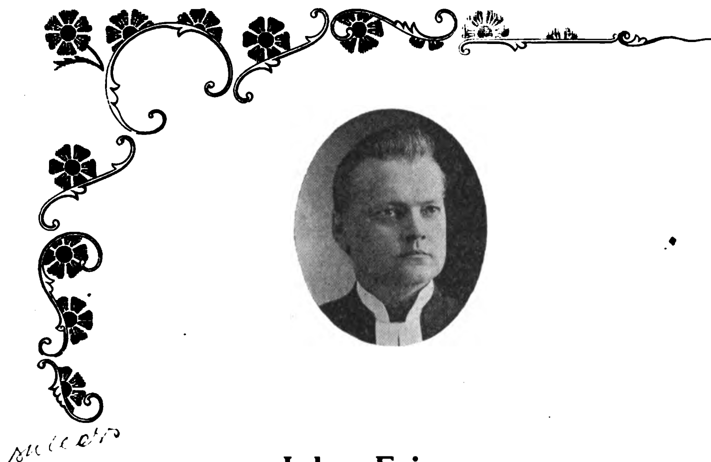
"Ebba skref, att onkeln insatt Folke som universalarfvinge till sin ofantliga förmögenhet, och att vi skola blifva rikligt försörjda, du Kerstin."

Tant Kerstin svarade ej. Hon hade mest fäst sig vid den outsägliga lycka, som Ebbas bref andats, och däråt gladde hon sig.

På gatan hördes bullret af en vagn, som stannade vid porten. Tant Kerstin blef blek af rörelse och såg bort till hennes nåd, som lyssnande lutade sig framåt.

"Nu komma de", hviskade hon, " nu komma de, Folke och hans brud."

John Ericsson.

En karakteristik af den store uppfinnaren, af *E. A. Zetterstrand.*

> "*Han var ett frö, som vinden tog*
> *och förde västerut:*
> *i bördig jord sin rot det slog*
> *och växte högt till slut.*"
> [*Carl Snoilsky.*]

Svensk-amerikanernas historia har af lätt insedda skäl ej hittills haft att uppvisa många personer och händelser, hvilka äro kända utom deras egen krets. *Ett* namn äger dock denna historia, som är kändt och äradt ej blott i hela Sverige och Amerika utan ock i hela den civiliserade världen, och det är namnet *John Ericsson.* Han, som bar detta namn, var en typisk svensk-amerikan. Visserligen tillbragte Ericsson större delen af sin långa lefnad i Amerika, visserligen var det ock det ärorika stjärnbanéret, han i första rummet ville tjäna med sitt lifs storbragd, men under alla sina år här bevarade han dock en varm kärlek till Sverige och underhöll en liflig förbindelse med det gamla fäderneslandet, liksom det ock var hans önskan, att hans stoft en gång skulle få hvila under en sandhög i Sverige hellre än under det stoltaste

monument i något annat land. Det var äfven omsorgen om fäderneslandets försvar, som hos honom väckte den första tanken på den ofvan antydda storbragden, monitorens byggande.

Vi hafva därför såsom svensk-amerikaner en särskild rätt att fira John Ericssons minne. Och då i år den 31 juli jämt ett sekel hade förflutit sedan hans födelse och i anledning däraf minnesfester firats på skilda håll, är det tillbörligt, att också "Prärieblomman" i denna sin årgång ägnar den store mannen en minnesruna. Någon egentlig biografisk teckning af John Ericsson vilja vi dock ej här gifva, enär hans lefnadsöden varit framställda gång efter annan i tidningar och tidskrifter, ännu mindre skola vi ingå på någon detaljerad beskrifning af hans uppfinningar, vi ämna i stället söka uppvisa de grundegenskaper hos honom, hvilka beredt honom en så framskjuten plats i uppfinningarnas historia.

John Ericsson var ej blott en mindre vanligt begåfvad man, han var rent af sin tids största snille på mekanikens och ingeniörskonstens område. Detta omdöme afgåfvo åtminstone några af hans samtid om honom, och eftervärlden skall helt säkert icke jäfva detsamma, utan fasthellre mera odeladt instämma däri. Det tillhör ett snille att frambringa något på samma gång verkligt originellt och i sitt slag utmärkt. Det har sagts om Ericsson, att det varit mindre som originellt uppfinnaregeni, han blifvit stor, än som arbetande talang, hvilken sett tidens närmaste kraf. Han yttrar ock själf om sig i ett bref, att han var mera ingeniör och tecknare än uppfinnare. Men de idéer, som hos honom vaknade och mognade, och som sedan togo yttre form först på papperet och sedan i full realitet, vittna tillräckligt om att han var ej blott uppfinnare utan äfven en originell sådan. Hans amerikanske lefnadstecknare, W. C. Church, säger: "De, som intimast kände honom, talade om honom såsom den mest origi-

nelle person, de någonsin känt, och denna originalitet var just det utmärkande draget i hans arbete.”

Som bekant, äro John Ericssons största och mest berömda uppfinningar varmluftsmaskinen (“Caloric engine”), propellern och monitoren. Det är särskildt i fråga om de båda förstnämnda uppfinningarna, man velat frånkänna Ericsson verklig originalitet. Men äfven om andra före honom framkastat idéer och företagit experiment, som berört de nämnda uppfinningarnas område, så hade dock ingen af dessa lyckats ernå något verkligt praktiskt resultat. Då nu Ericsson faktiskt uppnådde ett sådant, så visar väl det, att i hans uppfinningar måste ha funnits något nytt och originellt. Redan det är vittnesbörd därom, att han trots alla intriger från afundsmän erhöll patent på dessa uppfinningar. Då han år 1862 af den amerikanska konst- och vetenskapsakademien erhöll för sin varmluftsmaskin det s. k. Rumford-priset, hvilket, instiftadt år 1796, förut utdelats blott en gång, yttrades i en kommittérapport: “Vi finna prof på stor uppfinnaretalang, på uthålligt tankearbete, på ihärdiga forskningar och experiment i den praktiska lösningen i stor skala af de problem, som höra tillsammans med varmluftsmaskinen”, hvarefter följer en redogörelse i detalj för det i den ericssonska uppfinningen karakteristiska. Medlemmarna i den kommitté, som afgaf nämnda rapport, voro verkligt sakkunniga på maskinbyggeriets område och själfva berömda uppfinnare, hvarför deras utlåtande vägde tungt i vågskålen och blef afgörande, när akademien slutligen efter grundlig undersökning och allvarligt meningsutbyte beslöt sig för att tilldela John Ericsson Rumford-medaljen, hvilken enligt donators bestämmelser skulle utdelas för “den viktigaste upptäckt beträffande ljuset och värmet”. E. N. Horsford, professor vid Harvard universitet och medlem af ofvannämnda kommitté, yttrade om varmluftsmaskinen: “Det är svårt att tänka sig en större teoretisk och mekanisk triumf.”

Af Ericssons större uppfinningar var det emellertid särskildt propellern, för hvilken man sökte göra honom äran stridig. "Så länge kapten Ericssons undervattenspropeller", säger doktor D. Lardner i sina 'Popular Lectures on Science and Art', "var blott experiment, lämnades han i okvald besittning däraf, men när den fick ett vidsträckt praktiskt bruk, då den kom till användning i Förenta staternas krigsflotta och å dess tulljakter, då våra kuster blefvo vittnen till huru en stor mängd handelsskepp voro utrustade därmed, då det blef kändt, att man i Frankrike och England hade beslutat sig för att begagna den, — då gjordes för första gången den upptäckten, att Ericssons uppfinning ej var någon uppfinning alls, att den varit i bruk allt ifrån tiden för de första ångfartygen. Gamla patent, af hvilka somliga varit dödfödda, andra döda och begrafna under åratal, gräfdes upp ur sina grafvar, och deras stoft uppvisades inför domstolarna för att tillintetgöra denna uppfinning och beröfva kapten Ericsson det erkännande, han rättvisligen förtjänt."

Bland dem, som sökte bestrida Ericsson uppfinnareäran för skrufpropellern, var ock Samuel Owen, en son till den Samuel Owen, som byggde den första ångbåten i Sverige. Denne skref år 1871 i "Engineer", en i London publicerad tidskrift: "John Ericsson fick sin idé från min faders propeller, hvilken visades honom vid ifrågavarande tid." I ett bref, som Ericsson skref till John Bourne, en framstående kännare och författare på maskinlärans område, förnekade han på det bestämdaste denna uppgift, sägande, att han saknade all kännedom om att Samuel Owen någonsin experimenterat med någon i aktern af fartyget anbragt motor. Och att döma af den ritning till Owens propellerhjul, som varit synlig i "Engineer", var det, tillägger han, alldeles uppenbart, att detta ej var ämnadt att arbeta under vattnet, hvarför den meddelade ritningen ej utgjorde något bevis på att Owen haft någon idé alls om skrufpropellern. Ett faktum är ock, att de svenska

JOHN ERICSSON.

ångbåtarna ända till ganska sen tid voro försedda med de gamla skofvelhjulen, hvarför Owens "skrufhjul" ej måtte hafva befunnits praktiskt användbart.

På 1820-talet experimenterade ock en österrikare vid namn Ressel med propellerbåtar, men ej heller hans försök medförde något praktiskt resultat, ehuru i senare tider hans landsmän genom en minnesvård hedrat honom såsom propellerns uppfinnare.

Sanningen är korteligen den, att många sysselsatt sig med tanken på att framdrifva båtar medelst en i aktern anbragt skruf, och att somliga i nämnda syfte experimenterat med vattenskrufvar mer eller mindre opraktiska i form eller sättet för deras användning, men att Ericsson självständigt uppfann en undervattensskruf, redan från början så fullständig i alla detaljer, att den genast kunde användas för sitt afsedda praktiska bruk. Hans vidsträckta erfarenhet i mekanisk konstruktion satte honom vidare i stånd att med säkerhet afgöra de bästa metoderna för propellerns användning på olika slags fartyg.

Det är dock den tredje af de förut nämnda uppfinningarna, "Monitor", som framför allt annat gjort John Ericssons namn kändt och äradt öfver hela den civiliserade världen ej blott på grund af det glänsande vittnesbörd, den bär om upphofsmannens snille, utan ock till följd af det storverk, den fick utföra till unionens räddning under det mest brydsamma skedet i det amerikanska inbördeskriget, såväl som ock genom den fullkomliga revolution, den åstadkom i den moderna krigsföringen, i det att det ena landet efter det andra skyndade att ombygga sina krigsflottor efter Monitors typ. Vi bruka tala om "John Ericssons Monitor", och visserligen var den i fullaste mening hans, Ericssons, skapelse till både idé och utförande, i stort som smått, liksom han ock byggde den på sin egen risk, enär sjöförsvars-departementet beslutat inköpa fartyget blott på det villkor, att det i afgörande strid

befanns fullt dugligt. Härmed är dock icke sagdt, att ej försök gjorts att fråntaga Ericsson, om ej helt och hållet så dock till stor del, äran äfven för denna uppfinning. Dessa försök ha dock hittills varit och komma nog också att förblifva en lönlös möda. I en uppsats af E. P. Watson i "The Engineering Magazine" (juni 1901) säger denne, att Ericsson var ej den förste, som framställde förslag om ett skepp med en roterande pansarklädd kanonlavett ombord, ehuru han visserligen var den förste, som förde ett sådant skepp i elden mot en fiende. Vi veta ej, hvarpå författaren stöder detta påstående. Måhända fanns det något förslag i nämnda riktning bland de hundratals planer till förstörelseredskap, som inströmmade till regeringen i Washington, när under inbördeskriget rykten började spridas, att sydstaterna byggde en flottilj af pansrade båtar, med hvilka de ämnade hemsöka nordstaternas kuster, men man bör då ihågkomma, att det ej var först då eller strax förut, tanken på Monitor mognade hos Ericsson. År 1854 sände han till kejsar Napoleon III i Frankrike ritning och beskrifning på ett krigsfartyg af monitortypen. Men redan då var tanken gammal. Ericsson säger själf härom i ett bref: "Den plan, jag sände kejsaren, var resultatet af mina studier från ungdomen. En osårbar och delvis under vattnet dold tingest till förstöring af krigsskepp har varit en älsklingstanke hos mig under hela mitt lif. Jag hade planen mogen, långt innan jag lämnade England. Hvad beträffar idéen att med järn skydda krigsmaskiner, afsedda för flottans bruk, går den lika långt tillbaka som mitt minne."

Det var åsynen af timmerflottarna på älfvar och sjöar i hans födelsebygd, som ingaf honom den första tanken på skepp med monitorens konstruktion. I ett bref till assisterande sjöministern C. V. Fox säger Ericsson: "Planen till Monitor grundade sig på observationer beträffande timmerflottarnas rörelse på de stora svenska sjöarna. Jag fann, att

under det flottkarlen i sin upphöjda kajuta gungades helt obetydligt af vågorna, som sköljde öfver hans i vattnet nästan begrafna färja, så vräktes segelfartygen nästan omkull af samma vågor." Detta meddelande är ock ett märkeligt intyg om den skarpa iakttagelseförmåga, den lätthet att draga djupsinniga slutsatser och uppgöra storartade planer, som utmärkte Ericsson från hans tidigaste år.

Enligt beräkning af Isaac Newton, förste maskinist på Monitor, ägde skeppet minst fyrtio nya uppfinningar, på hvilka patent kunde uttagas, hvarför han ock senare rådde Ericsson att låta patentera hela monitortypen "från början till slut". Ericsson följde ej denna välmenta anvisning af samma anledning, som han afböjde hvarje penningebelöning från regeringen för uppfinningen. Monitor var, sade han, ämnad att vara en "insats i unionens ärorika sak".

Vi sade i början af uppsatsen, att Ericsson var sin tids största mekaniska snille, och att hans uppfinningar äro bevis härför. Dessa skulle emellertid ej vara något bevis alls för det gjorda påståendet, därest det kunde uppvisas, att Ericssons arbete saknade verklig originalitet. Det är af detta skäl, vi tagit så stor del af uppsatsen i anspråk för att vederlägga det gång efter annan gjorda påståendet, att Ericsson blott upptog och tillämpade andras idéer. Det begränsade utrymmet för denna uppsats tillåter oss ej att tala om Ericssons många öfriga uppfinningar. Annars äro visserligen flere af dessa betydande nog för att utgöra vittnesbörd om sin upphofsmans snille. I synnerhet gäller detta om solmaskinen, hvilken väl bör räknas till de större uppfinningarna, fastän den ej ännu fått den praktiska användning, som de förut nämnda haft och — hvad särskildt propellern beträffar — ännu hafva.

Det är vanligt, att hos de flesta, som äro begåfvade med större snille, denna naturens gåfva är redan i deras första år uppenbar för den rätte kännaren. Sålunda visade sig ock hos

John Ericsson mycket tidigt märkvärdiga och lofvande naturanlag. Under det hans jämnåriga voro sysselsatta med blott lek, var det Johns nöje att noga betrakta maskiner och andra mekaniska inrättningar, som funnos vid grufvorna i hans födelsebygd, och att afbilda dem på papperet. Till en början använde han härvid blott blyerts och bläckpenna, men snart gjorde han sig andra nödvändiga ritmaterialier, hvilka vittnade om hans energi och sinnrikhet. Han förfärdigade en passare af björk och fäste nålar till spetsar i passarens ben. Dragstift tillverkade han af en pincett, som han fick ur moderns sykorg, och ersatte skrufven för regleringen af streckets tjocklek med en tråd, som han sköt upp och ned. Två små penslar gjorde han sig af hår, hvilka han försiktigt plockat ut här och där från sin moders pälskappa. Nioårig förfärdigade han med endast knif och borr ett litet sågverk, som drefs med vattenkraft och var ett mästerverk i sitt slag. Följande år konstruerade han en pump för att aflägsna vatten ur grufvor. Till drifkraft begagnade han vinden ungefär som vid en väderkvarn. Icke underligt, att den skarpsynte grefve von Platen vid åsynen af gossens ritningar och modeller yttrade de profetiska och för gossen inspirerande orden: "Fortsätt, som du börjat, min gosse, och du skall en gång uträtta något stort."

Men John Ericsson hade visserligen aldrig förmått att genomföra sina stordåd, om han ej utom "snillets gudagnista" också varit i besittning af en utomordentlig ihärdighet och arbetskraft. Hans sega ihärdighet var ett karaktärsdrag, som genomgick hela hans lif. Då han i Sverige ej kunde få någon större användning för sin eldmaskin, begaf han sig till England i tanke, att han där skulle kunna bättre tillgodogöra sig sin uppfinning. Men denna maskin, som gått alldeles förträffligt, då den eldats med ved, visade sig icke andvändbar med Englands bränsle, stenkolen. Detta var en svår missräkning för den medellöse främlingen. Men det var ej Ericssons sak

att förlora modet. Med outtröttlig ifver och arbetsenergi fortsatte han med sina uppfinningar, så att under den tid, han vistades i England, minst tre uppfinningar om året sågo dagen, hvarförutom han hade tid öfrig för de löpande görومålen i den firma, hvari han inträdt en tid efter sin första olyckliga debut i England. Visserligen inbragte hans arbetsflit och uppfinningar honom både anseende och penningar, men hans experiment kostade honom betydliga summor, likaså den hjälpsamhet mot släkt och vänner, som alltid var ett utmärkande drag hos honom, och när därtill en svår affärskris år 1837 utbröt i England, hvilken medförde den firmas ruin, hvari Ericsson var intresserad, befann han sig plötsligen alldeles utblottad på medel. Utom dessa båda nyssnämnda pröfningar, beredde honom ock de båda andra uppfinningar, på hvilka han byggt sina största förhoppningar, idel missräkningar. Vi syfta på hans lokomotiv, "Novelty", och på propellern. Det förra hade utan allt tvifvel eröfrat priset i täflingen med George Stephensons lokomotiv, "Rocket", därest tiden hade medgifvit Ericsson någon profkörning, hvarigenom lätteligen de brister kunnat upptäckas och afhjälpas, som nu först vid den egentliga täflingen yppade sig, och hvilka gjorde, att han i ett anfall af missmod drog sig ur densamma. Och hvad angick propellern, så visade ju Ericsson sig hafva fullt tillfredsställande löst problemet med afseende på denna nya framdrifningsmetod vid de försöksresor, som han gång efter annan företog på floden Themsen med sin första propellerbåt, "Francis B. Ogden". Men Ericssons förhoppningar om att den nya uppfinningen nu skulle komma till allmän användning i den engelska flottan strandade det oaktadt på amiralitetets kortsynta och inskränkta omdöme, att, äfven om propellern förmådde framdrifva fartyget, den likväl vore helt och hållet värdelös i praktiken, emedan det blefve fullkomligen omöjligt att styra ett skepp, hvars framdrifningsinrättning sutte så långt akter ut.

Nu misströstade visserligen Ericsson om möjligheten att i England kunna bereda sig och sina uppfinningar någon ljus framtid, men han förlorade dock ej tron på sig själf och sin kallelse, och ej heller lät han motgångarna i England afskräcka sig ifrån försöket att i ett annat land göra sin förmåga och sitt arbete fruktbärande. Det var till Förenta staterna han nu, som bekant, ställde sin färd i den tanken, att han i detta mera ungdomskraftiga och fördomsfria land skulle finna ett tacksammare fält för sin verksamhet. Hans hopp i detta afseende kom ej heller på skam. Här fick han visa, hvad han dugde till; här erhöll han tillfälle att pröfva sina krafter i framgångsfull bragd; här vann han ock till sist det anseende, som gjorde hans namn ej blott kändt utan ock välsignadt af samtid och eftervärld. Men äfven här i Amerika måste Ericsson ihärdigt kämpa sig fram mot missräkningar, fördomar, småsinne och afundsjuka. Det skulle vara intressant att följa honom steg för steg i denna hans kamp, men som vi måste fatta oss kort, inskränka vi oss till att påminna om blott en händelse, som på ett rätt karakteristiskt sätt visar det sinneslugn och den seghet, hvarmed han mötte motgången. När den första profseglingen med Monitor företogs, så visade det sig, att hvarken maskin eller styre arbetade tillfredsställande. Monitor gjordes då till ämne för en "förkrossande" artikel, hvilken med öfverskriften "Ericssons dårskap" publicerades i en af de dagliga tidningarna. Upphofsmannen kallades en misslyckad uppfinnare och tadlades strängt för sitt lättsinniga slöseri med landets medel. "Denna olyckliga dags händelser", säger W. C. Church, "måste hafva plågat Ericsson djupt in i själen, men det sätt, hvarpå han mötte dem, var för honom ytterst karakteristiskt. I anledning af småsaker, som gingo honom emot, kunde han lätt bli både förargad och retsam, men under de tunga bördorna böjde sig aldrig hans skuldror. En allvarsam olycka såg han alltid rakt i ansiktet med lugn och beslutsam blick. Det är

sant, att det vid hans återkomst till Franklin street, hvarest han då bodde, hvilade ett mörkt moln på hans panna, men det var ej förebud till någon storm." En undersökning af det ofvannämnda felet hos Monitor visade, att det ej berodde på ritningen utan i stället på något förbiseende hos uppsyningsmannen öfver maskinarbetet. Också blef felet utan vidare svårighet eller tidsutdräkt rättadt.

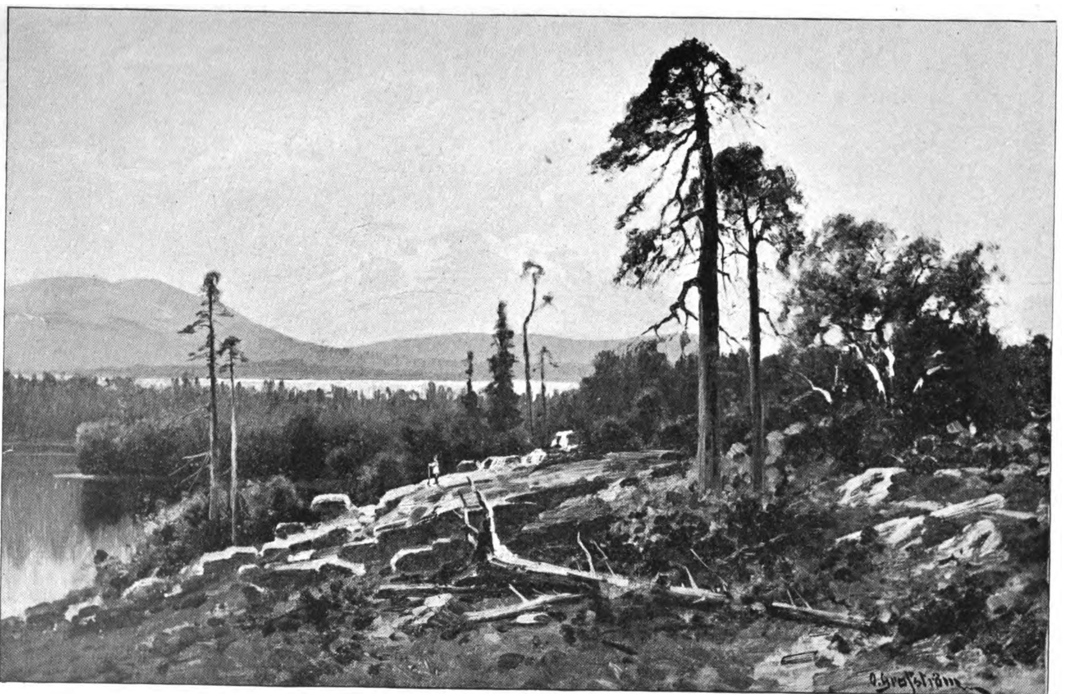
Den viljekraft, Ericsson visade vid besegrandet af mötande svårigheter och i genomförandet af de idéer, som mognat hos honom, motsvarades af en ovanlig flit och arbetskraft. Ericssons arbetsdag vid ritbordet räckte vanligen fjorton timmar; under det han höll på med att konstruera Monitor — som byggdes på något öfver tre månaders tid—, säges han hafva arbetat ofta ända till aderton timmar om dygnet. Genom ett regelbundet lefnadssätt, måttlighet och enkelhet i mat och dryck samt lagom kroppsrörelse bibehöll han ock sin fulla hälsa och kraft till kort före sin död vid åttiofem och ett halft års ålder. Redan såsom yngling visade han sig vara i besittning af kroppskrafter, motsvarande två vanliga mäns styrka, och ännu vid sextio års ålder aflade han förvånansvärda kraftprof, t. ex. då han bar öfver golfvet i verkstaden, där Monitor byggdes, en järnstång, vägande närmare 600 eng. pund, hvilken tvenne karlar förut nekat att bära bort, anseende den vara för tung för dem. "Kraft i arm och mod i barm" ägde alltså Ericsson i hög grad, och äfven det bidrog icke minst till hans framgång.

Ännu en faktor, som i betydlig mån medverkade till att Ericsson blef den berömde uppfinnaren, var hans starka självkänsla. Han var fullt medveten om att han ägde en utrustning, som ej var gifven hvarje man. "Gud har skänkt mig större gåfvor än andra", sade han, men han kände ock det större kraf, dessa gåfvor ställde på honom och tog därför vara på dem samt brukade dem så, att han uträttat mer än de fleste. Ericsson trodde fullt och fast på sina idéers riktighet,

och därför kunde han ock så energiskt och ihärdigt arbeta på deras genomförande, nedslående med gammalnordisk kämpakraft hvarje hinder, som reste sig i hans väg. I följd af denna tro på sig själf gick Ericsson ock sin egen väg och frågade litet efter auktoriteter och gamla traditioner. Då någon i hans yngre år beklagade, att Ericsson ej haft tillfälle att genomgå ett teknologiskt institut, svarade han: "Det var ingen olycka utan tvärtom en lycka. Hade jag gått igenom en kurs i ett sådant institut, så hade jag fått så stark tro på auktoriteter, att det varit mig omöjligt utveckla någon originalitet och att gå min egen väg på fysikens och mekanikens fält, såsom jag nu ämnar göra." Framtiden visade, att han hade rätt så till vida åtminstone, att han beslutsamt gick den bana, han själf utstakat, utan att bekymra sig om auktoritetsslafvarnas och kritikernas invändningar.

Flere drag ur John Ericssons lif kunde anföras, hvilka visa, huru starkt han trodde på sina egna idéers riktighet och på det exakta i sina beräkningar. Så t. ex. höll han alltid strängt på att man skulle på det noggrannaste i minsta detalj följa hans ritningar och garanterade, att, om så skedde, allt skulle blifva rätt och gå lyckligt. Det var därför hans vana att säga, när någon af dem, som skulle utföra något arbete enligt Ericssons plan, gjorde anmärkningar eller ville gifva råd och upplysningar: "Har Ni min ritning? — Följ då den!" Vid ett tillfälle kom en arbetare, som var sysselsatt med att i ett fartyg insätta den efter Ericssons ritning gjorda maskinen, och meddelade honom, att en viss järnten omöjligen kunde fås in på den plats, där den var ämnad att sitta. "Är den rätt gjord efter ritningen?" frågade Ericsson. — "Ja", blef svaret. — "Då går den in", fortsatte Ericsson, och ett nytt försök visade, att han hade rätt.

Sant är ju, att hans självförtroende i förening med ett hetsigt temperament gjorde honom ytterst känslig för anmärkningar och nästan alldeles oemottaglig för kritik, äfven där

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

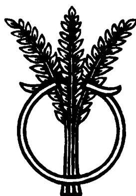
Landskap, motiv från Jämtland. Oljemålning af Olof Grafström.

sådan kunde vara berättigad. Då hans betydande arbete "Contributions to the Centennial Exhibition" öfversattes till svenska under öfverinseende af hans i Sverige bosatte son, Hjalmar, skref denne till fadern, att han borde något förmildra en del skarpa uttryck, som han begagnat däri. Härpå svarade Ericsson: "Ditt förslag ingifver mig den känslan, att det vore mest tillfredsställande för mig att ej låta publicera mitt arbete i Sverige. Du säger, att 'den, som är stark i handling, bör vara mild i ord'. Härtill svarar jag endast, att hammaren är mitt vapen, och hade jag ej förstått att handtera den, så skulle jag för länge sedan hafva varit i fattighuset." Också lät Ericsson afbryta nämnda öfversättning, när den var mer än till hälften fullbordad. Enligt en annan uppgift berodde detta därpå, att han blifvit förtretad, emedan öfversättaren riktat några anmärkningar mot Ericssons uppfattning angående äldre stora vetenskapsmäns studier öfver det strålande värmet och uppvisat, att han missuppfattat deras tankar.

Å andra sidan är det dock visst, att Ericsson, såsom ofvan sagts, hade sin självkänsla med åtföljande missaktning för andras väl stundom välmenta men ofta alldeles opraktiska råd att i väsentlig mån tacka för framgången i sina företag. Så hade, ifall Ericsson följt t. ex. de anvisningar, som gjordes af vissa marinauktoriteter, för afhjälpande af det förutnämnda felet, hvilket visade sig vid Monitors första profsegling, striden mellan "jätten och dvärgen" måhända aldrig ägt rum, åtminstone hade den alldeles säkert ej utkämpats på den plats och tid, som nu verkligen skedde.

Det vore lockande att än vidare utföra karakteristiken af John Ericsson. Mycket vore att säga om hans människokärlek, oegennytta och hjälpsamhet, som gjorde, att han ej efterlämnade någon större förmögenhet, oaktadt han, enligt egen uppgift i bref från 1871, ägde en årlig inkomst å 19,000 dollars och dessa till större delen ränta på kapital; om hans

kärlek till det gamla fäderneslandet, dess härliga natur, stora minnen och sköna språk, hvilket han efter mer än sextio års bortovaro från fäderneslandet talade lika rent, som när han lämnade det; om hans enkla nästan spartanska lefnadsvanor, hans flärdlöshet, storsinthet o. s. v., — men då vår afsikt varit att framhålla blott de grundegenskaper, som af honom danade den store uppfinnaren, så måste vi förbigå de karaktärsdrag, som hörde mera till hans enskilda lif. Dock var det de senare ej mindre än de förra, som satte en sådan prägel på hans lifsgärning, att tvenne länder förenade sig om att ägna hans minne de största hedersbetygelser, och att mänskligheten räknar honom bland sina ädlaste söner.

Sommar på prärien.

När mitt öra är trött på larmande låt
och mitt öga på gatornas grå,
då beger jag mig af som på rymmarestråt
och följer den buktande älfven åt
ditut, där himmelen är blå.

Ty där har sommaren byggt sitt hus
uppå präriens skimmergröna grund.
Jag kommer och jag stiger ditin utan krus,
och majsen mig hälsar med sitt fladdrande sus,
och det är mig såsom hemma på stund.

Här är fritt, här är fred, jag kan andas här,
och ket kännes så gassande godt.
Såsom spöken de svinna, då dagen är när,
så rymma mitt sinn' de tusende besvär,
som äro dagarnas lott.

Som en drottning sitter solen däruppe i det blå
med en moders kärliga håg.
I en böljande flod faller skenet på,
och prärien, till hvars hjärta strålarna gå,
andas vällust i den gyllene våg.

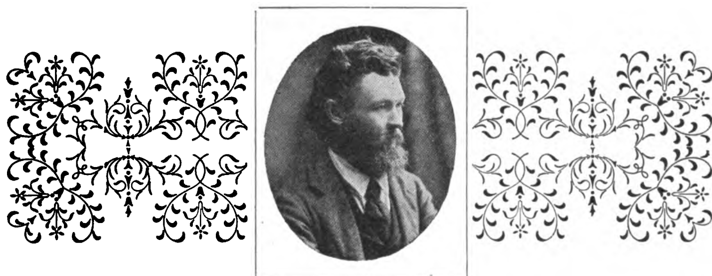
Af black-eyed Susans är vägen full,
de älska solen som jag.
Och buttercups stå där i hagarnas mull
och lysa som stjärnor af blankaste gull,
med silfverne daisies i lag.

Det glimtar till mellan klöfverns rödt
af gyllene och hvita vingepar.
Det doftar från blommen så söfvande sött,
och liten fjäril somnar rusig och trött,
medan dagen ännu är kvar.

Och bobolinks och lärkor med jublande röst
de tälja mig, de hålla solen kär.
Ej sorger och bekymmer trycka deras bröst,
de veta blott om nuet, de frukta ingen höst
och sjunga, medan sommaren är.

Men skuggorna de längas och timmarna gå
och solen från sin tron stiger ned.
Då tager jag adjö utaf blommorna små
och gräsen och lärkorna och himmelen blå
och präriens ljufliga fred.

O. A. Linder.

De spanska missionsstationerna i California.

Ett egendomligt kapitel ur "guldstatens" historia.

Af *Ernst Skarstedt.*

Amerikas västra kust hade år 1532 blifvit utforskad så långt norrut som till mynningen af California-viken. Under åtskilliga år efteråt sväfvade man i ovisshet om huruvida landet norr om viken, d. v. s. det nuvarande California, vore en del af Asien eller af Amerika, eller om det tilläfventyrs vore ett land för sig själft. Enligt *en* uppgift upptäckte Francisco de Ulloa år 1539, att området i fråga tillhördet det amerikanska fastlandet; enligt *en annan,* som också synes allmännare antagen, var det portugisen Cabrillo, som upptäckte California, och skulle det i så fall ha skett först år 1542, då han, som befann sig i spansk tjänst, utsändes på en upptäcktsfärd från Mexico och hann så långt norrut som till det nuvarande Cape Mendocino, som han kallade Cape Mendoya efter sin vän och skyddspatron, vicekonungen af Mexico. År 1602 gjorde general Viscayno en upptäcktsfärd på befallning af Philip III af Spanien, hvarunder han upptäckte ett par af Californias vikar. Men ehuru under de följande 60 åren omkring ett tjugutal försök gjordes att utforska och taga i be-

sittning det californiska fastlandet på grund af dess förmenta rikedom på guld och ädla stenar, förblef det okändt, och historien har ingenting att berätta om eller från dessa nejder under en tidrymd af 164 år efter Viscaynos resa, eller till år 1767, då det märkliga skede i Californias historia, hvaraf denna uppsats är afsedd att lämna en kort öfverblick, tog sin början.

År 1767 blefvo jesuitmissionärerna i Lägre California (eller som det också kallas: Californiska halfön) utdrifna därifrån, på befallning af spanske konungen Carl den tredje, och deras missionsstationer och öfriga egendom skänkta åt franciskanermunkarna. Dessa voro betydligt ärelystna, entusiastiska och ifriga att vinna anhängare åt kyrkan och gjorde ofördröjligen, däri understödda af vice konungen af Mexico, anstalter till utvidgande af sitt välde. Det land, som närmast kom i deras åtanke, var naturligtvis det angränsande området, våra dagars California eller, som det till skillnad från halfön California eller Lägre California kallades: Öfre California. En mycket företagsam och nitisk medlem af franciskaner-orden, fader Junipero Serra. utnämndes till ledare af företaget och till högste styresman öfver alla de missionsstationer, som skulle komma att anläggas i Öfre California.

Så snart alla förberedande anstalter voro undanstökade, afgingo sålunda fyra expeditioner från Mexico med uppgift att eröfra och lägga under sig Öfre California, — tre till sjös och en till lands. De tre sjöexpeditionerna, hvilka medförde allt tungt gods, lifsförnödenheter, boskap m. m., drabbades af opåräknade motgångar och olyckor. Den första, som afseglade den 9 januari 1769, ankom till San Diego den 1 maj, efter att ha förlorat hela sin besättning utom befälet, kocken och en sjöman genom skörbjugg, törst och hunger. Den andra afseglade den 15 jan. och anlände till San Diego efter att ha förlorat åtta man af besättningen genom skörbjugg. Den tredje afseglade den 16 juni och försvann spårlöst.

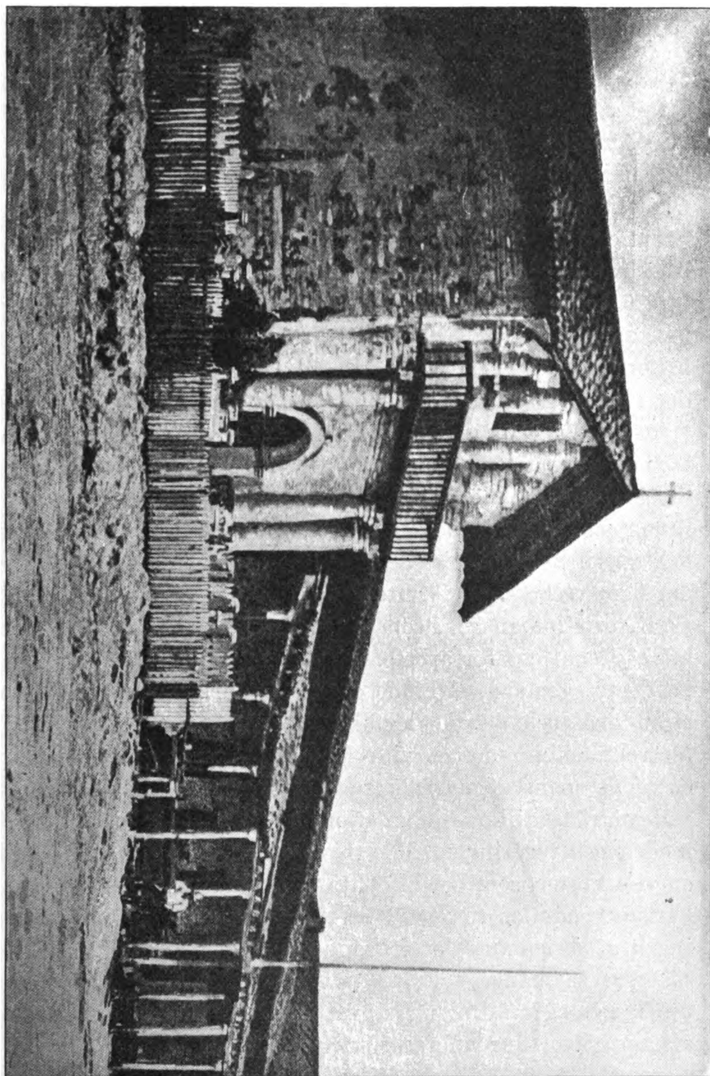
Landexpeditionen delade sig i två partier, af hvilka det första anträdde färden den 24 mars 1768 och ankom till San Diego den 14 maj, grundande det första kaukasiska nybygge inom California; och det andra partiet, med hvilket fader Junipero Serra följde, begaf sig i väg den 15 maj och kom till San Diego den 1 juli. Den 16 juli 1769 grundade Junipero Serra därsammastädes missionsstationen *San Diego de Aleala,* den äldsta af alla stationerna. Den är belägen på ett afstånd af 6 mil från det nuvarande San Diego. Den förste inföding, som omvändes af munkarna, döptes i denna station den 26 dec. 1769.

I juli 1769 begaf sig ett stort sällskap från San Diego-stationen norrut i afsikt att uppsöka Monterey-viken och där grunda en station. Sällskapet kom emellertid på villospår och hann aldrig sitt mål. I stället råkade det under sina vandringar upptäcka San Francisco-viken den 25 okt., hvarefter det återvände till San Diego, dit det anlände i jan. 1770. Kort därefter gjordes en annan upptäckt, af en mindre angenäm art likväl, nämligen att det var på upphällningen med matförrådet. Ett väntadt fartyg, som skulle tillföra det nya samhället erforderliga lifsmedel, dröjde öfver tiden, och det beslöts, att därest fartyget icke anländt senast den 20 mars, missionsstationen och därmed hela Öfre California skulle öfvergifvas och munkarna med hela sitt följe återvända till Lägre California. Fartyget kom emellertid, egendomligt nog, just den 20 mars. Hade det dröjt en enda dag längre, hade Serra och hans folk ej varit kvar i San Diego och munkregementets egendomliga kapitel i Californias historia aldrig kommit att skrifvas.

Den 6 juni 1770 anlade Junipero Serra stationen *San Carlos Borromeo* eller, som den också kallas, *El Carmel,* 7 mil från den nuvarande staden Monterey. Denna station blef längre fram missionsstyrelsens hufvudsäte. Den byggnad, som ännu kvarstår, är icke den ursprungliga stationen, utan

tillkom något senare. Stationen ombyggdes nämligen under åren 1793—1797. Junipero Serra själf ligger begrafven under altaret i El Carmel-stationen.

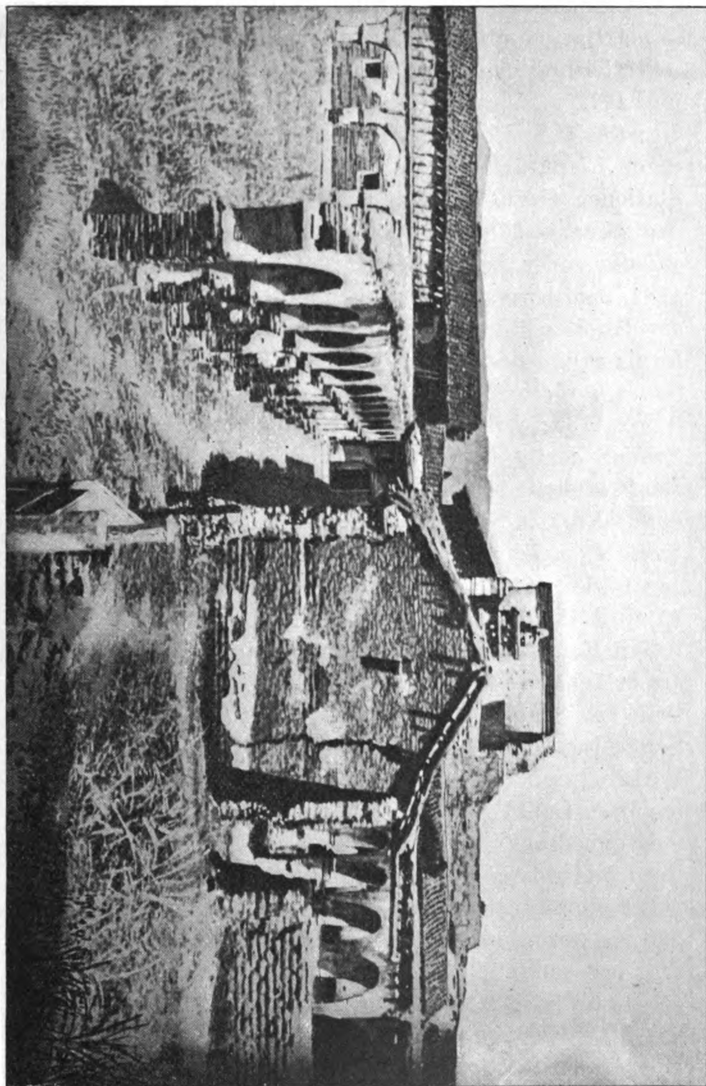
Nästa station i ordningen anlades af Serra den 14 juli 1771 mellan de nuvarande King City och Jolon och fick namnet *San Antonio de Padua.* Den 8 sept. 1771 grundade munkarna Cambon och Somera den fjärde stationen, *San Gabriel Arcangel,* nära San Miguel-floden, i det nuvarande San Gabriel. Den femte stationen, *San Luis Obispo de Tolosa,* belägen i San Luis Obispo, grundades af Serra själf den 1 sept. 1772. Den ursprungliga byggnaden har blifvit mycket förändrad på senare tiden, men ett stycke af den gamla trädgården befinner sig ännu i orubbadt skick. Den 9 okt. 1776 anlade munkarna Valon och Cambon stationen *San Francisco de Asis* eller, som den vanligen kallas, *Mission Dolores,* en af staden San Franciscos sevärdheter. Mission Dolores, eller hvad som är kvar af densamma, är nämligen belägen i hjärtat af San Francisco. Samtidigt med Mission Dolores grundades i dess närhet och till dess beskydd en militärstation eller s. k. "presidio", hvilken likaledes blef färdig och invigdes på samma gång som missionsstationen, fast på något olika sätt. Därvid inträffade följande komiska tilldragelse. Presidion invigdes medelst dundrande kanonskott, som kommo de förskrämda indianerna, hvilka munkarna i Mission Dolores väntat få till deltagare och åhörare under sin invigningstjänst, att hals öfver hufvud kasta sig i sina båtar och söka säkerhet på öarna i viken och på andra stranden. När strax därpå ett kanonskott dundrade från missionsstationen som tecken, att den var färdig och skulle invigas, styrktes indianerna blott ännu mer i sin tro, att de voro omgifna af fiender, och vågade sig icke fram. De goda munkarna stodo i sin kyrka, gapande af förvåning öfver att se den så tom, och begrepo icke anledningen. De måste slutligen begifva sig ut på upptäcktsfärd efter sina försvunna lärjungar och lyckades omsider locka

MISSIONSSTATIONEN DOLORES. SAN FRANCISCO, CAL.

dem tillbaka. Missionskapellet i denna station höll sig i godt skick till fram på 1820-talet. Tack vare en katolsk präst, fader Prendergast, som på 1860-talet lät reparera Mission Dolores, har detta gamla "minnesmärke" blifvit bevaradt åt efterkommande generationer.

Den ståtligaste af alla missionsstationerna var *San Juan Capistrano,* hvilken grundades den 1 nov. 1776 af Junipero Serra och hans ämbetsbroder Amurrio. Den är belägen i den lilla byn Capistrano, ej långt från Los Angeles. Den upptog hela 6 acres, hade väldiga, tjocka murar och långa, högtidliga klostergångar med bågformigt hvälfda tak. Denna stations historia tillhör de allra sorgligaste. Söndagsmorgonen den 8 dec. 1812, då klosterklockorna kallade indianerna till gudstjänst, kändes luften ovanligt kvalmig, och då gudstjänsten börjats, förnams utifrån ett doft, mullrande ljud som af en aflägsen åska. Plötsligt började jorden skaka våldsamt, och innan man visste ordet af, brakade det vackra hvälfda taket och tornet ned och krossade 39 af de gudstjänstfirande. Under flera veckors tid därefter inträffade ständigt mindre jordskalf, och indianerna, som dittills trifts bra, syntes förlora all håg och lust för arbete. År 1833 inkräktade främlingar på deras egendom, slaktade deras kreatur, togo deras täppor ifrån dem och delade dem bland spanjorerna. Indianerna blefvo förskingrade och ville icke återvända, då tio år senare en af de spanska guvernörerna återställde en del af det röfvade området till missionsstationen. Munkarna själfva fällde modet, och regeringen sålde missionsegendomen för $750 till en viss Foster, som behöll den i 20 år, hvarefter den katolska kyrkan genom en rättegång återvann den. Det är antagligen ingen af de gamla klosterbyggnaderna i California, som besökes af så många turister som Capistrano, och ingen, som utöfvar en sådan dragningskraft på artister. Det är omöjligt att uppgifva, hur många som försökt afteckna eller afmåla

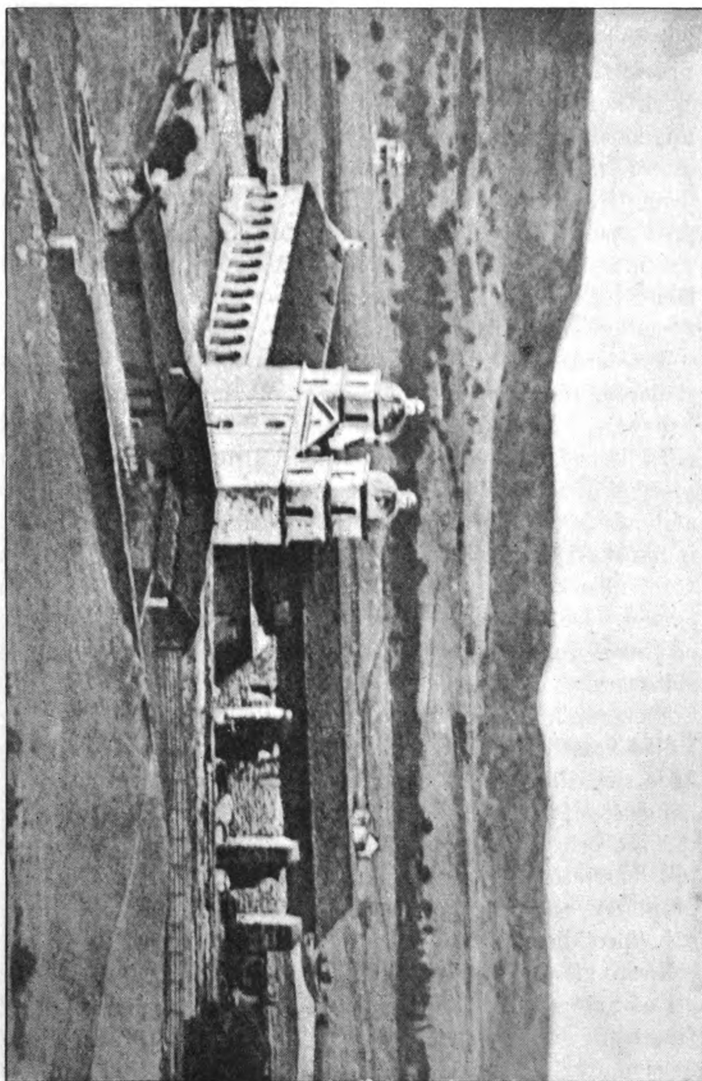
MISSIONSSTATIONEN SAN JUAN CAPISTRANO. CAPISTRANO, CAL.

dessa imponerande gamla ruiner, hvilkas gripande saga talar så mäktigt om alltings förgänglighet.

Näst i ordningen grundades stationen *Santa Clara* den 12 jan. 1777 af munkarna Pena och Murguin på en af de bördigaste slätter i hela staten. Denna station, belägen i staden Santa Clara, är en af de bäst bibehållna af alla stationerna. Stationen *San Buenaventura* (i staden Ventura), grundad den 21 mars 1782, var den sista af de nio stationerna, som anlades under Junipero Serras tid. Han afled nämligen år 1784, men hans verk fortsattes af hans efterträdare, och under den återstående perioden af munkarnas regemente i California grundades ej färre än tolf missionsstationer, nämligen *Santa Barbara* den 4 dec. 1786; *La Purisima Concepcion* den 8 dec. 1787; *Santa Cruz* den 28 aug. och *Nuestra Senora La Solidad* den 9 okt. 1791; *San José* den 11 och *San Juan Bantista* den 24 juni; *San Miguel* den 25 juli och *San Fernando Rey* den 8 sept. 1797; *San Luis Rey* den 13 juni 1798; *Santa Inez Virgin y Martyr* den 17 sept. 1804; *San Rafael* den 14 dec. 1817 och *San Francisco de Solano de Sonoma* den 25 april 1820.

San Rafael och San Francisco de Solano äro de enda, som äro belägna norr om San Francisco-viken. Solidad, San Antonio och San Miguel ligga i Salinas-floddalen; La Purisima, Santa Inez och Santa Barbara i eller i närheten af Santa Barbara; San Gabriel och San Fernando i Los Angeles-trakten; San Luis Rey längre söderut.

Byggnaderna uppfördes alla efter en och samma plan, vanligen bildande tre sidor af en kvadrat, med kyrkan eller kapellet midt i den mellersta sidan. Somliga af missionsbyggnaderna voro uppförda af bättre material eller med mera omsorg och smak än andra, beroende på traktens beskaffenhet och resurser eller munkarnas och byggmästarnas skicklighet och flit. Kyrkans inre var alltid utpyntadt så prydligt som möjligt med taflor, ljusstakar, statyer, guld- och silfverkärl

MISSIONSSTATIONEN SANTA BARBARA. SANTA BARBARA, CAL.

och annat, som kunde väntas göra intryck på och väcka nyfikenhet hos indianerna. Santa Barbara-stationen, hvilken liksom stationen Santa Clara befinner sig i jämförelsevis godt skick ännu, lämnar än i dag en god föreställning om hur munkarna kunde anordna en klosterbyggnad så, att den kom att se ståtlig och imponerande ut. På hvartdera hörnet af denna byggnads framsida befinner sig ett 35 fot högt torn, på toppen hvaraf dubbla, korsprydda klockstaplar höja sig. Framför byggnaden synas än ruinerna af en fontän och märken efter de gångar och rabatter, som munkarna anlade och ägnade så mycken tid och omsorg åt.

Prästerna bodde alltid nära kyrkan, och bakom deras bostäder befunno sig verkstäder och upplagsplatser eller förrådskammare. Det byggnadsmaterial, som användes, var i de allra flesta fall adobe eller soltorkad California-lera, och taken gjordes af halfbrända, rörformade tegelpannor. På något afstånd från missionsbyggnaden uppfördes bostäder för de indianska tjänarna eller, rättare, slafvarna. Deras bostäder voro enkla kojor af adobe med tak af växtblad och uppfördes i rader. I Santa Clara bildade de en liten stad med fem gator, och husen voro snyggare och bekvämligare än i någon annan af stationerna. Dessa små indianbyar voro kända under namnet "rancherias", och i deras närhet fanns alltid en liten fästning, kallad "castillo", i hvilken tre eller fyra mexikanska soldater hade sitt tillhåll med uppgift att skydda missionsstationen i händelse af anfall från indianerna. Utom dessa skäligen tarfliga och betydelselösa försvarsposter funnos vid fyra af missionsstationerna, nämligen San Diego, Santa Barbara, Monterey och San Francisco, större fästningsanläggningar, s. k. "presidios", hvilka underhöllos af den spanska regeringen och voro afsedda ej blott till skydd mot indianerna, utan äfven att afvärja möjligen inträffande försök till inkräktning från främmande makters sida. Hvarje "presidio" var försedd med höga murar af adobe, på hvilka tronade några små kanoner.

Men besättningen var sällan till finnandes innanför murarna. Disciplinen var ytterst slapp, och soldaterna ströko efter behag omkring i den omgifvande nejden eller t. o. m. flyttade helt och hållet från "presidion", togo sig hustrur bland de omvända indianerna och slogo sig ned på någon plats, som särskildt fallit dem i smaken. Den spanska regeringen var heller icke knusslig mot dessa "trotjänare", utan skänkte dem ofta bördiga landsträckor till belöning för deras tjänster. Detta var början till de många s. k. "land grants" eller spanska landbevillningar, af hvilka California öfverflödar, och som vållar så mycket krångel och osäkerhet vid egendomsköp. Den första landsträcka, som på så vis skänktes bort af spanska regeringen, gafs den 27 nov. 1775 åt soldaten Manuel Butron, som gift sig med en i San Carlos-stationen omvänd indianska.

Under de första åren efter franciskaner-munkarnas invandring till California erhöllo de rikliga understöd från så väl spanska regeringen som en hop välmenande enskilda personer i Spanien och Mexico, hvilka ansågo sig böra göra uppoffringar för att få alla indianer i California omvända till kristendomen. Munkarna hade sålunda fullt upp med rörelsekapital, och då deras hjordar snabbt förökades och indianerna arbetade som slafvar för dem, blefvo munkarna inom några år rika och började så småningom få mer smak för vårdandet af sina ofantliga jordagods än för omvändandet af indianer. Såsom här ofvan visats, utsträckte de sina besittningar från San Diego till ett godt stycke norr om San Francisco-viken, följande de bördigaste dalsänkningarna längs kusten. Det inre af landet med dess torrare klimat och på den tiden ökenartade utseende brydde de sig icke om att utforska; ej heller gjorde de någon ansträngning att omvända dess invånare. Men längs kusten regerade de som envåldshärskare på en sträcka af flera hundra mil. Det har beräknats, att de 21 missionsstationernas ägor sammanlagdt innefattade omkring 8,000,000 acres, hvaraf en betydlig del var i odling och resten

användes till betesmarker. Stationerna voro anlagda så, att ägorna bildade en sammanhängande sträcka af jord, från hvilken de nybyggare, som redan på den tiden funderade på att slå sig ned i California, voro lika grundligt utestängda, som om hela kusten varit omgifven af en kinesisk mur. Munkarna odlade hvete, skidfrukter, vindrufvor, fikon, oliver m. m., pressade vin och drefvo får- och boskapsskötsel i stor skala. Redan så tidigt som år 1800 började fartyg från Boston, New York och England tid efter annan segla in i San Francisco-viken och idka byteshandel med missionsstationerna, af hvilka de tillhandlade sig hudar, talg, vin m. m. I San Gabriel-stationen pressades årligen från 400 till 600 tunnor vin, och i åtskilliga af de andra stationerna ej långt ifrån lika mycket.

Alla stationerna ägde ofantliga hjordar af boskap, får och hästar. San Francisco-stationen t. ex. hade år 1825 öfver 76,000 kreatur, 950 arbets- och ridhästar, 2,000 ston, 84 hingstar, 820 mulåsnor, 79,000 får, 2,000 svin och 456 par arbetsoxar. Å Santa Clara-stationens ägor föddes år 1823 22,400 kalfvar. San Miguel-stationen ägde två år förut 91,000 kreatur, San Luis Obispo-stationen 87,000 förutom 72,000 får samt öfver 9,000 hästar och mulåsnor. San Carlos-stationen hade år 1825 8,760 kreatur, 365 par arbetsoxar, 1,800 hästar, 7,500 får. Dessa siffror äro tillräckliga att visa, hvilken oerhörd ekonomisk framgång munkarna hade. En af dem, hvilken år 1828 flyttade till Spanien, tog med sig som sin personliga andel i San Luis Obispo-stationens rikedom $100,000 i kontanter. Men detta resultat är naturligtvis icke att undra öfver, då man betänker, att hvarje stations ägor räknades i hundratusentals acres, som ej kostat en enda cent, att ingen skatt betalades, och att en ofantlig arbetsstyrka stod till de vördade fädernas förfogande i form af tusentals indianer, som trälade och arbetade utan annan lön än ett tarfligt uppehälle. År 1831 bodde 18,683 indianer i missionsstationernas indianbyar. Det är kanske icke heller så mycket

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

"Mors hjälpreda". Oljemålning af Carl Lindin.

att undra öfver, att i sådant öfverflöd af denna världens goda det andliga lifvet slappades allt mer och mer, och att de välfödda, skinande munkarna så småningom utbytte den roll af missionärer, hvilken de till en början med sådan ifver sökt fylla, mot den mera bekväma af patroner öfver rika jordagods och lydiga slafvar i ett af jordens lyckligast lottade länder. Detta var den gyllene munkåldern i California. Medan indianerna i sitt anletes svett plöjde och sådde, vaktade boskap och bärgade grödor åt sina andliga herrar, frossade dessa vid bord, dignande under de läckraste rätter och de kostligaste viner, eller promenerade på skuggiga trädgårdsgångar och njöto på bästa sätt af sin lyckliga tillvaro. De voro frikostiga och angenäma värdar, när helst de fingo besök af någon resande. De togo aldrig betaldt för måltider och natthärbärge, och den besökande uppmanades ofta att lämna sin tröttridna häst på stationens betesmark och bland munkarnas uthvilade, välfödda ridhästar utvälja sig en bättre.

Den ryska amiralen, Otto von Kotzebue, som under sin andra världsomsegling hösten 1824 vistades i California någon tid och därunder besökte några af missionsstationerna, erkänner ock, att han vid dessa besök blef på det vänligaste sätt mottagen, och att munkarna bemödade sig på allt vis att göra hans vistelse hos dem angenäm, ehuru han i öfrigt ingalunda berömmer deras regemente. Så t. ex. berättar han följande från Santa Clara-stationen: "Indianernas by består af långa rader af smala och låga hus eller snarare stall med afdelningar för hvarje hushåll särskildt, där de knappt ha rum att ligga. Härjämte frapperade oss en stor, fyrkantig, af hus innesluten plats, som på yttre sidan icke hade något fönster och var försedd blott med en liten sorgfälligt tillsluten port, hvarigenom den alldeles får utseende af ett fängelse. Här hålla munkarna, som stränga kyskhetsvaktare, de unga ogifta indianskorna inspärrade under sin uppsikt och sysselsätta dem med att spinna, väfva o. d. Detta

fängelse öppnas för fångarna, endast när de måste gå i kyrkan, hvilket sker två till tre gånger om dagen. Jag har sett några gånger, när porten öppnats, hur de arma flickorna med ett verkligt raseri störtat ut för att kunna få åter andas frisk luft, och hur de af en gammal trasig spanjor med en käpp i handen blifvit fösta in i kyrkan, hvarifrån de, så snart de afhört mässan, genast måste tillbaka till fängelset. Så noga vaktas flickorna af de andliga fäderna, och ändå buro några af dem järnstänger vid fötterna, såsom straff för att de lyckats undgå vaksamheten. Först när de blifvit gifta, flytta dessa klosterjungfrur åter till de sina i rancherian. Tre gånger om dagen kallar en klocka indianerna att äta. Deras mat tillagas i stora kittlar och utdelas i bestämda portioner till hvart hushåll. Kött gifves sällan. Den vanliga rätten utgöres af en blandning af hvetemjöl, majs, ärter och bönor samt af gröt, kokad i vatten. Missionen Santa Clara har ungefär 1,500 indianer af mankön, af hvilka omkring hälften är gift. Denna människomassa styres af tre munkar och bevakas af fyra soldater och en underofficer. Söndagen måste indianerna tillbringa nästan helt och hållet under bön och gudstjänst. Alla andra dagar måste de arbeta hårdt. De få dålig föda, usel boning, sakna all egendom och nästan hvarenda fri njutning af lifvet, och om de ej punktligt lyda munkarnas vilja, straffas de med kroppslig aga, arrest och järnstänger vid fötterna. Mången söker genom rymning ernå ett bättre öde, men soldaterna förstå att snart utspana, hvar han vistas, och slita honom ofta med våld ur kretsen af hans vilda landsmän, hvarefter sträng bestraffning väntar honom. Det är blott dessa indianers låga andliga ståndpunkt och djuriska väsen, som man får tillskrifva det tålamod, hvarmed de fördraga behandlingen i missionerna. Den kristna religionen eller rättare det, som munkarna så kalla, har icke fört dem ett steg längre fram i bildning. De kristna lärarnes förhållande mot dessa naturens styfbarn har tvärtom förnedrat dem ännu

mer. Hur kan man också vänta annat, när rätta medlet att göra sig begriplig för dem, kännedomen af deras olika språk, nästan alldeles fattas? Endast i missionen Santa Clara talas öfver 20 olika språk. Men det smutsiga, dumma, fula utseendet är gemensamt för alla dessa indianstammar. Deras själskrafter ligga ännu i djupaste slummer, och La Perouse, som besökte California år 1786, öfverdref måhända icke så särdeles, då han skref, att den ibland dessa indianer, som kunde fatta, att två gånger fyra är åtta, skulle kunna anses som en Cartesius eller Newton bland sina landsmän."

Andra forskare vidhålla dock. att redan det faktum, att det var indianernas arbete, som förskaffade missionsstationerna rikedom, bevisar, att de ej voro så inskränkta eller omottagliga för utveckling och undervisning, som La Perouse antyder. Han själf beskrifver för resten åtskilliga af deras prydnader, vapen och redskap såsom vittnande om ej obetydlig smak och arbetsskicklighet. Härmed må nu vara hur som helst, så synas dock de allra flesta forskare vara eniga därom, att munkarnas beteende mot indianerna var i högsta måtto klandervärdt. Kapten Beechey ansåg deras sätt att skaffa sig tjänare och församlingsbor "föga bättre än människoröfveri." Åtskilliga vetenskapsmän från England, Frankrike, Ryssland och Förenta staterna besökte missionsstationerna under den californiska munkålderns mest lysande tid och intygade alla, att indianerna ej voro annat än slafvar. De erhöllo aldrig någon annan betalning för sitt arbete än tarflig föda, dito kläder och bostad samt undervisning i katekesen. De fingo icke lära att läsa eller skrifva utan i vissa enskilda fall, då munkarna utvalde någon bland dem att bilda en sångförening eller musikkår till munkarnas uppbyggelse. De instrument, som förekommo, voro violin och gitarr. Kotzebue skref, att indianernas öde i intet afseende var mildare än negerslafvarnas. "Tre gånger om dagen föser man dem i kyrkan för att åhöra en mässa på latin; den öfriga

tiden hållas de till åker- och trädgårdsbruk med dåliga, klumpiga redskap, eller till andra arbeten, och om aftnarna innestänger man dem i de öfverfulla kasernerna, hvilka, saknande golf, säng och fönster, mera likna fähus än människoboningar, och i hvilka de knappt ha rum att ligga. Deras klädsel består blott i en grof ylleskjorta, som de själfva måste förfärdiga och sedan erhålla såsom gåfva af missionen."

Hvad klädsel beträffar, voro de vördiga fäderna själfva icke mycket bättre däran än sina slafvar. Munkarna hade ej på sig mer än *ett* plagg, en lång kåpa, som räckte från halsen till fötterna, och den tvättades aldrig, utan användes dag efter dag, tills den var utsliten. I åtskilliga andra afseenden voro de icke heller bortskämda. John Gilroy, hvilken för en del år sedan dog i den efter honom uppkallade staden i Santa Clara-dalen, berättade, att, när han först kom till California år 1814, under munkregementets glansperiod, fanns i hela landet mellan San Francisco och San Diego icke en enda vagn, som hade hjul med ekrar i. Icke heller fanns en mjölkvarn eller ett sågverk. Allt virke tillhöggs medelst yxor af indianerna. Ingen människa hade trägolf, dörrar eller bord och stolar i sitt hus utom guvernören och missionärerna. Potatis fanns icke. Kål och andra grönsaker odlades blott på några af missionsstationerna och betraktades som lyxartiklar. Ännu tio år senare var ställningen ej mycket förändrad. Kotzebue beskrifver åkdonen som "illa gjorda, trähjulade, tunga, af oxar dragna kärror med hjul bestående af skifvor, sammanfogade af tjocka bräder, icke just runda och icke heller genomborrade just på midten, hvadan de rörde sig tungt omkring axlarna och gåfvo dessa en hoppande rörelse." Vidare säger han: "Ännu finnes icke en enda kvarn i hela California, och de arma, plågade indianerna måste med mycken möda sönderkrossa hvetet mellan två flata stenar."

Jorden sköttes ytterst slarfvigt, bedömdt efter nutidens begrepp om ett ordentligt åkerbruk. Åkern uppristades med

en mycket bristfällig plog, hvarefter den besåddes och harfvades. En mängd af utsädet förkväfdes under den hårda jordskorpa, som oförhindradt tilläts bilda sig. Likväl gaf jorden i medeltal fyrtionde kornet. Hvete och skidfrukter odlades i stor skala. Skörden förvarades i magasiner, och hvad som ej åtgick till föda, skeppades till Mexico och utbyttes delvis mot sådana förnödenheter, som icke kunde frambringas på stationerna. Det ansenliga öfverskottet förvandlades i penningar, som tillföllo missionsstationerna. Alla resande, som besökte California, förvånades öfver de härliga frukter, som bjödos dem i stationerna. Meloner, persikor, aprikoser, vindrufvor, fikon, äpplen m. m. nådde i fråga om doft, smak och utseende en fulländning, hvartill Europa knappt kunde uppvisa något liknande. Mjölk förekom dock ej ofta. Fader Thomas vid Mission Dolores skröt för Kotzebue öfver att han var den ende vid hela San Francisco-viken, som lyckats efter besegrande af en massa svåra hinder få någon mjölk af korna, oaktadt han och alla de andra ägde kor i tusenvis. Måste munkarna sålunda undvara mycket, som nu för tiden anses oundgängligt för en människas bekvämlighet, togo de skadan igen i ett rikligt åtnjutande af sådana bordets håfvor, som frambragtes i ymnighet inom California, och hvartill äfven bör räknas den utomordentligt öfverflödande tillgången på vildfågel och annat villebråd. Från en hos fader Thomas i Mission Dolores intagen middag berättar Kotzebue: "Bordet sviktade under en mängd rätter, starkt kryddade med hvitlök och peppar, och ett alldeles icke dåligt vin, som fadern själf låtit pressa, skänktes flitigt i. Men jämte detta skulle måltiden äfven förhöjas af musik. Denna gafs dels af små nakna indianpojkar, som filade på bristfälliga violiner, dels af den ärevördige fadern själf, som framlockade toner ur en gammal lyra, som stod bredvid hans stol. Frukterna till desserten voro hämtade från missionen Santa

Clara, emedan sådana icke väl trifvas här för hafsdimman, som ofta sträcker sig ända hit."

På sätt, som ofvan skildrats, framlefde munkarna och de af dem förslafvade indianerna sin tid. Om de af munkarna i mycket beroende soldaterna är ej mycket att säga. Deras antal uppgick i allmänhet till omkring 500, och vid de allra flesta tillfällen voro de starka nog att hålla indianerna i styr, då dessa någon gång visade sig oroliga, ehuru indianerna voro dem så ofantligt öfverlägsna i antal, att t. ex. i början på 1820-talet omkring 25,000 döpta indianer funnos i missionsstationerna. Deras antal minskades visserligen betydligt hvarje år genom sjukdom. Somliga år kunde ända till en tredjedel af indianerna dö. Men munkarna värfvade sig ständigt, med soldaternas hjälp, genom list och våld rekryter från de vilda indianerna. Mindre duktiga voro soldaterna vid anfall utifrån. År 1819 t. ex. inlöpte ett sjöröfvarfartyg från Buenos Ayres i Monterey, intog fästningen, förstörde kanonerna, plundrade invånarna och brände staden, som hufvudsakligen beboddes af soldater.

Det var det år 1822 inträffade öfverändakastandet af Spaniens välde i Mexico, som gaf munkväldet i California den egentliga dödsstöten, fast det lyckades hålla sig uppe ännu i många år därefter. Munkarna insågo nu, att de begått en dumhet, då de hindrat självständiga hvita nybyggare från att slå sig ned i California. Tack vare landets fattigdom på hvita inbyggare förnekades California representation såsom stat i den nya republiken Mexicos styrelse och förklarades endast för territorium, ej berättigadt till mer än en representant i kongressen, och denne saknade rösträtt. Den förste delegaten var en sergeant från en af militärstationerna. Inom kort började missionsstationernas rikedom ådraga sig uppmärksamhet i den mexikanska kongressen, och år 1826 bestämdes genom lag, att munkarna skulle beröfvas sina egendomar och löner samt indianerna erhålla sin frihet. Den

första delen af lagen blef emellertid icke satt i verket, och den sista delen, beträffande indianerna, upphäfdes ett år senare, då det visat sig, att indianerna, som genom sitt slafveri blifvit oförmögna att reda sig på egen hand, togo till att anfalla och plundra de få nybyggare, som under de senare åren slagit sig ned i California. Indianerna tillätos sålunda återvända till stationerna, men det gamla förhållandet blef icke fullt återställdt. Indianerna kände sig mer missbelåtna, än de förut varit, och voro mindre lydaktiga. Munkarna förmådde dock en del af dem att arbeta ordentligt och lyckades sålunda bibehålla sin välmåga någorlunda oförändradt till år 1833, då kongressen stiftade en lag, enligt hvilken munkarna skulle tvingas att lämna sina platser och deras egendom och kreatur delas bland infödingarna och nybyggarna. Innan lagen blef satt i verkställighet, skedde emellertid styrelseombyte, då Santa Ana kom till makten, förhjälpt därtill af det kyrkliga partiet. Han återkallade lagen, men kunde icke hindra, att under de många slitningar och omstörtningar, som kännetecknade det politiska lifvet i Mexico under de följande åren, hvarje parti, som för någon tid lyckades få tag i regeringstömmarna, beröfvade munkarna i California än en, än en annan förmån. Från sin ställning som envåldshärskare degraderades de vördiga fäderna till en sorts andliga förvaltare med en årslön af högst $2,500, medan stationernas världsliga affärer lades i händerna på s. k. "mayordomos" eller inspektorer. Richard Dana berättar i sin bok "Two Years before the Mast" ett betecknande drag från ett möte med en dylik mayordomo. Det var på våren 1835, som Dana i sällskap med en kamrat en söndag besökte stationen San Pedro med dess "fem klockstaplar och fem ofantligt stora, rostiga järnkors". "Vi sågo en man träda ut ur en af de små byggnaderna", berättar Dana, "och redo fram till honom. Han var klädd i landets vanliga dräkt och hade rundt halsen en silfverkedja, i hvilken hängde en stor nyckelknippa. Vi till-

talade honom som ‘mayordomo’, tackades med en bugning och bjödos in i hans rum, en enkel kammare med ett bord, tre stolar, ett par små taflor och några tallrikar och glas. Vi läto förstå, att vi önskade något att äta, och han gick strax till en annan byggnad på andra sidan om gården, hvarifrån han inom några ögonblick återvände i sällskap med ett par indiangossar, som buro fat och en vinflaska. På faten lågo bakadt kött, frijoles stufvade med peppar och lök, kokta ägg och mackaroni. Dessa saker jämte vinet utgjorde det bästa mål, vi haft, sedan vi lämnade Boston. Då vi ätit oss mätta, togo vi fram våra börsar och frågade, hur mycket vi voro skyldiga. Han skakade på hufvudet, gjorde korstecknet och sade, att det kostade ingenting, det vore en kristlig kärleksgåfva, skänkt af Herren Gud. Vi räckte honom då 12 reals, hvilka han med en beundransvärd likgiltighet stoppade i fickan, mumlande ett: ‘Gud belöne er!’ ”

Indianerna blefvo af regeringen befriade från slafveriet och erhöllo betydliga landområden, hvilka de likväl i de flesta fall icke brydde sig om att sköta, ovana som de voro att arbeta på egen hand utan uppsikt af andra. Många af dem återvände till sitt ursprungliga lefnadssätt bland sina vilda anförvanter bland bergen och på slätterna. Då indianerna icke längre ville och munkarna själfva hvarken ville eller kunde odla missionsegendomarna, förföllo dessa allt mer och mer, blefvo öfvervuxna med ogräs, och munkarna slaktade tusental kreatur för att åtminstone få pengar för hudar och talg. Stationerna San José, Santa Clara och andra, som voro belägna vid större bäckar eller floder, ägde alla stora båtar, i hvar och en af hvilka nära ett tusen hudar kunde packas på en gång. Dessa roddes af indianer ut till fartyg, som landat i närheten af kusten, och hudarna såldes eller bortbyttes till kaptenerna.

År 1845 riktades det sista förkrossande slaget mot missionsväsendet i California af guvernören Pio Pico, hvilken bestäm-

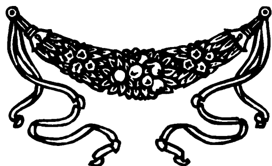
de, att vissa af stationerna skulle säljas på auktion och andra utarrenderas. Rörande några af stationerna gjorde han ingen bestämmelse, och dessa kommo sålunda vid Förenta staternas besittningstagande af California direkt i Förenta staternas ägo. Dessa stationer voro Santa Clara, San José, Santa Cruz, San Antonio, San Luis Obispo, San Gabriel och San Diego. Åtskilliga af de till indianerna skänkta egendomarna blefvo likaledes sålda på auktion, enär deras ägare lämnat dem och, ehuru förständigade af guvernören att på en viss dag infinna sig och taga dem i besittning, icke hörsammade denna kallelse.

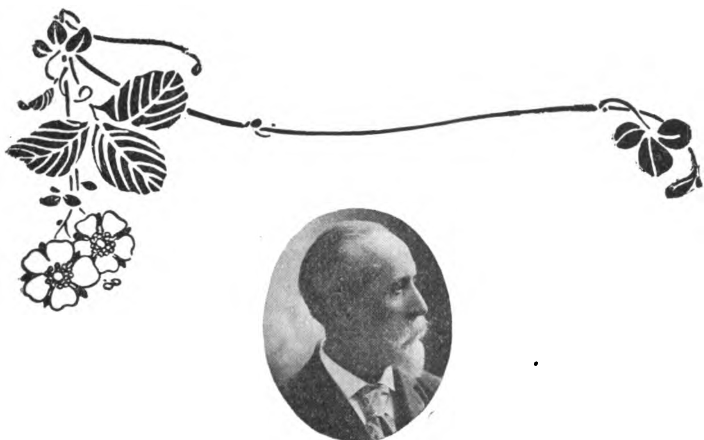
Detta var slutet på den märkvärdiga munkstyrelseperioden i Californias historia. Den siste af de gamla missionärerna, som afhörts efter klostrens slopande, var fader Altemira från San Rafael. Han flyttade till Teneriffa, en af Canarie-öarna, och lefde där ännu i början af 1860-talet.

Af de fordom så vackra och i flera fall ståtliga klosterbyggnaderna återstå nu mestadels endast förfallna ruiner, hvilkas vittrade murar, öfvergifna pelargångar och nedfallna tak utgöra, för att tala med Bayard Taylor, "melankoliska vittnesbörd om deras forna prakt. Deras rykte för rikedom och gästvänskap har flytt sin väg i sällskap med munkarnas regemente och indianernas slafveri. De ha spelat ut sin roll. De ha uppfyllt ändamålet med sin tillvaro. Men det finnes intet skäl, hvarför man skulle, såsom några göra, beklaga deras fall. Den företagsamhetens ande, som nu slagit rot i den californiska jordmånen, skall komma deras vansköttta trädgårdar att blomstra igen och deras öde fält att bära rikliga skördar."

Det lider intet tvifvel, att det förfall, som drabbat indianerna i California, till en viss grad härrör från det af munkarna följda systemet, hvilket beröfvade dem deras medfödda naturliga instinkter, utan att skänka dem i stället någon högre kunskap, duglighet eller självständighet. Munkarna

voro troligen vilseledda själfva. Deras arbete i Guds rikes och civilisationens tjänst var missriktadt, men förmodligen välmenadt. Hade de blott i sin lyckas dagar icke förgätit det alltid lika sanna erfarenhetsrönet, att "girighet är roten till allt ondt"!

Irländskan Margaret.

En bild ur Amerikas filantropiska värld.

Af *Albert Alberg*.

Det finnes hjältar, som aldrig ens sett ett slagfält, martyrer, hvilkas lidanden hafva burits så tyst, att världen aldrig kommit i tillfälle att känna medlidande med dem eller beprisat dem, helgon, hvilkas oegennyttiga handlingar af kärlek och barmhärtighet endast de fattiga och bedröfvade hafva sig bekanta.

Dessa hvardagslifvets hjältar och hjältinnor äro oss mången gång närmare än vi ana, och den själfuppoffring, som ej begär erkännande, ja, ännu bättre, som ej erkänner sig själf, är sannerligen bevis på det äkta och bästa hjältemodet.

Där nere i södern, i den halffranska staden New Orleans i Louisiana, hvarest doftet af magnolior, jasminer och rosor fyller luften under tre fjärdedelar af året, hvarest apelsinlundarnas gyllene frukter, snöhvita blomster och mörkgröna

bladkronor utgöra ett härligt staffage af färger för den egendomliga, af någonting utländskt präglade gamla staden, och hvarest näktergalarnas drillar, Mississippis vågskvalp och det lifliga franska tungomålet, för att nu ej tala om den besynnerliga halft franska, halft negerdialekt, som de mörkögda oktoronerna begagna, ljuda så främmande för nordbor — där bodde för ej så många åt sedan en anspråkslös hjältinna, hvars namn i dag törhända är mera allmänt äradt än något annat i den amerikanska södern.

För något mer än ett halft sekel tillbaka anlände till staden Baltimore tvenne irländska immigranter, Margaret och William Gaffrey, fattiga på guld men rika på förhoppningar om den framtid, de skulle skapa sig i det förlofvade landet på hinsidan Atlanten. De voro arbetsamma och gjorde sig snart kända för sin hederliga vandel och redbara karaktär. I sinom tid anlände en liten dotter till de båda makarna Gaffreys anspråkslösa hem, och detta barn erhöll namnet Margaret efter sin moder. Kort efter detta barns födelse utbröt gula febern i Baltimore och lämnade i sina spår många bedröfvade föräldrar och många fader- och moderlösa barn. Ibland dessa senare var äfven den lilla Margaret Gaffrey, ännu nästan en "baby", lämnad helt och hållet ensam och hjälplös uti det främmande landet.

På den ångare, som några år förut fört makarna Gaffrey till Amerika, hade bland passagerarna varit en dam, en viss mrs Richards från Wales, som blifvit på något sätt bekant med de båda emigrerande makarna. Under de växlande scenerna i hennes nya hemland hade dock mrs Richards ej förlorat Gaffreys ur sikte, och när gula febern farit fram härjande och görande äfven henne till änka och den lilla Margaret fader- och moderlös, tog hon det arma, ensamma barnet till sig och uppfostrade henne uti sitt eget hem. I detta fridfulla hem uppväxte den lilla Margaret till en ung kvinna, och hennes af naturen kärleksfulla sinnelag utvecklade sig

till en högsint och ädel karaktär. Medan hon ännu var en ung flicka, blef Margaret Gaffrey gift med en viss Charles Haughery, och dessa två, liksom hennes föräldrar, började sitt äktenskap i fattigdom. Till en början redde de sig någorlunda, men därefter började mörka skuggor falla på Margarets stig, ty hennes mans hälsa började bli vacklande. Detta var desto mera sorgligt, som den lilla familjen samtidigt ökades med en dotter. För sin hälsas skull flyttade Haugherys från Baltimore till New Orleans, men den förändring, de hade hoppats på, inträffade ej. Läkare tillrådde den sjuke att andas hafsluft, hvarför den unge mannen bjöd farväl till hustru och dotter och reste till Irland. Detta afsked var deras sista, ty Charles Haughery afled kort efter sin återkomst till sin födelseort, och Margaret var nu lämnad ensam att sörja för sig och sitt barn. En ny förlust drabbade snart den unga änkan, den svåraste en kvinna kan utstå — hennes barn dog. Men denna stora sorg födde i hennes själ ett ädelt beslut. Från denna dag ville hon ägna sitt lif åt vården af fader- och moderlösa barn. Hennes kärleksfulla hjärta lät sig ej förkrossas utaf sorgen, ej heller förlorade hon sin tillit till Gud eller sin tro på mänskligheten.

Det var för de hjälplösa små barnen, hon skulle arbeta och kämpa, — de små, som påminde henne om hennes eget lilla barn. Hur skulle hon kunna underhålla sig själf och likväl utföra detta? Det var frågan. Det fanns uti New Orleans en institution för flickor, känd under namn af Toydras hem för fader- och moderlösa barn, och Margaret antog plats som tjänarinna uti denna institution.

Bittida och sent uträttade hon alla slags sysslor; än skurade hon golf, än arbetade hon i anstaltens mejeri, alltid gladlynt, ty hon visste, att hon därmed betjänade de fattiga barnen.

Ibland gick hon ut för att skaffa matvaror och penningar, och hennes anlete återspeglade vid sådana tillfällen den inre

tillfredsställelse, hon kände öfver att få på detta sätt betjäna de små. Genom dessa sina vandringar blef hon snart välbekant på salutorgen, vid fruktstånden, i de små butikerna och små verkstäderna öfver hela staden, och hon behöfde aldrig gå tomhändt hem. En dag gick hon in i en stor specerihandel för att anhålla om understöd åt hemmet. Butikägaren yttrade härvid skrattande: "Vet ni hvad, jag ska' ge er så mycket, ni kan lassa på en dragkärra, om ni vill själf skjuta den till barnhemmet."

"Det vill jag visst!" svarade Margaret, och köpmannen förvånades snart öfver att finna Margaret utanför butiksdörren med en dragkärra. Han intogs af aktning för den tarfligt klädda kvinnan och anhöll att få draga kärran åt henne, en artighet, som hon dock afböjde, sägande, att hon med glädje skulle draga en kärra full med matvaror till hemmet hvarje dag i veckan, om hon blott kunde anskaffa så mycket.

Bland barmhärtighetssystrarna å hemmet var det en, som var synnerligen afhållen, syster Regis, och hon blef Margarets bästa vän och rådgifverska. När ett nytt hem för fader- och moderlösa barn blef af nöden, var det dessa tvenne kvinnor som sörjde för, att det kom till stånd. Under tio år arbetade de tillsammans och lyckades till slut få byggnaden skuldfri, ett storartadt företag, då man besinnar, att det utfördes af tvenne fattiga kvinnor.

Under sjutton år vistades Margaret Haughery å hemmet, skötande det stora mejeriet och därjämte utförande alla öfriga arbeten, hvarmed hon kunde gagna institutionen och barnen. Slutligen kom hon till den öfvertygelsen, att hon ägde tillräcklig förmåga att sköta ett eget mejeri. Uti detta företag ådagalade hon snart en förvånansvärd finansiell skicklighet. Hon körde själf mjölkvagnen från hus till hus, och alla ville köpa "Margarets mjölk". Det var alltid ett vänligt leende och en penny till hands öfverallt, hvart hon kom på sin rond. All hennes förtjänst gick till hennes barm-

härtighetsverk. Det tycktes i sanning, som hon ej behöfde något för sig själf, ty ehuru hennes affär tilltog och hennes kapital tillväxte i storlek, begagnade hon likväl alltid sina gamla slitna kläder och förnekade sig de bekvämligheter, som hon nu kunnat ha god råd att bestå sig med, om hon så hade velat.

Efter ytterligare åtta år utvidgade hon sin affär med ett bageri. Den gamle monsieur D'Aquin, dess förra ägare, var uti finansiellt trångmål. Han hade lånat stora summor af Margaret, och hon nödgades slutligen öfvertaga bageriet för att få sin fordran gäldad. Hennes sparsamhet, redbarhet och den allmänna aktning, hon åtnjöt, iståndsatte henne snart att förtjäna pengar på denna nya bransch af hennes affär. Då hon med sin mjölkvagn eller brödvagn visade sig på gatan, hälsade stadens eleganta damer, bankirer, handtverkare, affärsmän, alla, med ett vänligt leende på den anspråkslösa, men högaktade kvinnan.

"Där kommer Margaret!" sade man.

"Margaret? Hvilken Margaret?" frågade främlingar.

"Åh, Margaret, de fader- och moderlösa barnens vän," blef alltid svaret.

Allmänheten hade glömt, att hon ägde något annat tillnamn än "De fader- och moderlösa barnens vän". Med hvarje dag tillväxte hennes kapital på banken; för hvarje dag blef hon allt rikare, och hvarje dag, hvarje timme delade hon med sig af sin rikedom till de fader- och moderlösa, och hon begärde ingen annan ersättning än att se de arma och olyckliga hulpna och tröstade.

När hon blef rik, undrade folk öfver att hon ej ändrade sitt lefnadssätt, klädde sig väl eller åtminstone skaffade sig bättre kläder än dem, i hvilka hon blifvit känd i hela New Orleans. En dag yttrade en dam till henne:

"Hvarför köper ni er icke en fin klädning, Margaret, så att ni kunde se ut som andra människor?"

"Ah, min fru", svarade Margaret, "det är för mycket elände i denna världen, för att jag skulle ha råd att gå i fina kläder", och så fortsatte hon på det gamla sättet, lycklig i medvetandet, att hon gjorde andra godt.

När man från olika håll vände sig till henne med begäran om att hon skulle åtaga sig fattiga barn, eller sjuka och ålderstigna, frågade hon aldrig efter deras ras eller trosbekännelse. Hennes motto var: "Gud har varit så god emot mig, att jag måste vara god emot alla." Och hennes handlingar bekräftade hennes ord.

När inbördeskriget utbröt, minskades hennes affär något, men icke så hennes välgörenhet. Det var under denna period en karakteristisk och ganska lustig händelse tilldrog sig. Det fjärde Louisiana-regementet hade blifvit tillfångataget vid Shiloh och förts till New Orleans, där det hölls inspärradt. Stadens kvinnor sände gåfvor i form af matvaror, kläder och delikatesser till fångarna, och äfven Margaret lastade en vagn med bröd och "crackers" och gaf sig i väg till fängelset. Tvenne storväxta negrer, som åtföljde henne, buro på sina hufvuden ofantligt stora korgar, fullproppade med snöhvita bröd. Förvånad öfver denna syn sänkte den vid fängelseporten posterande soldaten sitt gevär.

"Halt!" kommenderade han, men Margaret gick lugnt på.

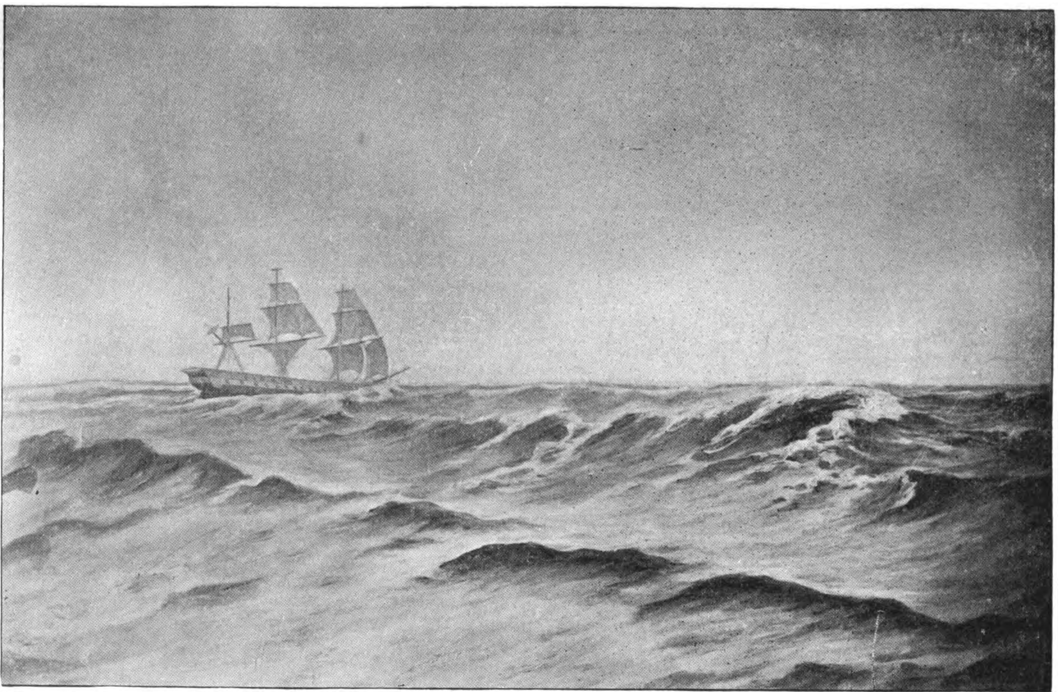
"Hvarför?" frågade hon.

Åter ropade soldaten : "Halt!"

Återigen svarade hon: "Hvarför?"

Förargad och förvånad ropade vakten för tredje gången: "Halt!" Denna gång kastade sig Margaret åt sidan för att ej träffas af det farliga vapnet, men fattade tag uti soldatens båda axlar och lyfte honom ur vägen samt marscherade sedan själf lugnt in genom porten, åtföljd af de båda negrerna, som tvifvelsutan voro mycket förtjusta öfver sin matmoders rådighet.

När Mississippifloden öfversvämmade staden, något som

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.
"Homeward Bound". Oljemålning af Charles Hallberg.

förr ofta hände, plägade Margaret bege sig ut i en båt, rodd af en neger, och från densamma utdela bröd till de halft uthungrade familjerna uti de öfversvämmade distrikten. Intet under, att de fattiga kallade henne "Sankta Margareta".

En soldat, som hade förlorat sitt ena ben uti en drabbning under inbördeskriget, hade efteråt att tacka denna kvinna för att han blef satt i stånd att underhålla sig och sin familj, ty hon gaf hon $150 att därmed köpa sig ett konstgjordt ben, och därefter skaffade hon honom plats uti ett tidningskontor, och så länge han lefde, höll hon honom och hans familj med bröd.

De trenne största barnhemmen i New Orleans äro nästan uteslutande resultat af Margaret Haugherys ansträngningar, medan hemmet för ålderstigna och orkeslösa rönte stora prof på hennes välgörenhet. Under 46 års tid arbetade denna kvinna för andras väl och samlade ett kapital af $600,000, som alltsammans användes för de fattiga. Utan några kunskaper, knappast i stånd att kunna skrifva och förutan annat kapital än ett godt förstånd, redbarhet och ett oemotståndligt begär att hjälpa sina medmänniskor fullbordade denna okunniga irländska kvinna ett stort värf, och hennes lefnad är verkligen ett vackert exempel — ett bevis uppå att icke allenast de rika kunna göra godt, utan att äfven de fattiga kunna medelst själfförsakelse och ansträngningar hjälpa dem, som äro ändå fattigare än de själfva.

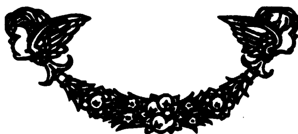
När sjukdom slutligen hemsökte Margaret, som ej ägde någon anförvant, hvilken kunde sköta och trösta henne, täflade de rikaste och fashionablaste damerna uti det aristokratiska New Orleans om att tillföra henne, hvad hon möjligen önskade och behöfde, och när hon den 9 februari 1882 lämnade denna världen, samlades stadens styrelse, New Orleans köpmannaförening, bankirer, tjänstemännen å bomullsbörsen och handelskammaren för att bevista hennes begrafning, hvilken ärkebiskopen i egen person förrättade.

Tusentals människor stodo med blottade hufvuden vid de gator, likprocessionen passerade. Denna var den största, som på långliga tider varit sedd i New Orleans, och i densamma gingo om hvarandra katoliker och protestanter, negrer och hvite.

Icke långt därefter reste staden New Orleans en staty till hennes minne — den första staty, som någonsin blifvit öfver en kvinna upprest i Förenta staterna. Denna staty står framför det barnhem, i hvilket hon och syster Regis så länge verkade. Den föreställer Margaret sittande på en simpel trästol och iklädd den välkända dräkten: kjortel och tröja, med en liten schal öfver axlarna och med ett litet barn hvilande i famnen.

"Margaret" — så lyder den enkla inskriptionen å statyns piedestal.

Men den är tillräcklig, ty hela New Orleans med omnejd vet ändå, hvem statyn föreställer.

De första svenskarna i Minnesota.

Af *Theodor Kjellgren.*

> *"Och han har gjort hela människosläktet af ett blod till att bo på jordens hela yta och har fastställt bestämda tider och gränser för deras boende."* Apg. 17: 26.

Det landområde, som nu utgör staten Minnesota, var förr i tiden genom Mississippi-floden deladt i tvenne. Den del, som låg öster om Mississippi, lydde under England och afträddes till Förenta staterna 1783. Landet väster om floden såldes af Frankrike till Förenta staterna 1803 tillika med en del andra områden i Mississippi-dalen. År 1849 förenades dessa båda delar till Minnesota territorium, och nio år senare, eller 1858, blef detta territorium upptaget såsom den 32 staten i unionen.

Före 1850 funnos endast några få nybyggen och dessa vidt spridda. Regeringen hade upprättat en militärstation i Fort Snelling 1819 och sändt expeditioner för att undersöka och uppmäta landet, men för dess bebyggande kunde naturligtvis litet eller intet göras. På 1830-talet kommo protestantiska missionärer dit för att arbeta på de hedniska indianernas omvändelse till kristendomen, och omkring dessa missionsstationer uppstodo med tiden små nybyggen. Här och

där hade äfven en del äfventyrare, som bedrefvo pälshandel med indianerna, slagit sig ned. Men landet i sin helhet innehades af indianerna, hvilka i de af det yppersta villebråd vimlande skogarna och i de fiskrika vattendragen ägde en ymnig tillgång på allt, som deras lefnadssätt kräfde. Nybyggena växte emellertid så småningom både till antal och storlek, och urinvånarna trängdes undan.

I förvandlandet af Minnesotas urskogar och ödsliga slätter till ett ordnadt och lyckligt samhälle med alla kristendomens och civilisationens förmåner, med städer och industrianläggningar, med härdar för vetenskap och andlig odling hafva afkomlingar från den svenska norden deltagit på ett djupt ingripande sätt och inlagt förtjänster af varaktig beskaffenhet.

Den första svensken i Minnesota var utan tvifvel Jakob Falström, som föddes i Stockholm den 25 juli 1795. Vid tolf års ålder åtföljde han en onkel, som var sjökapten, på en resa till Nordamerika, troligen till Hudson Bay. Denna utflykt väckte hans håg för resor och äfventyr, och då hans onkel nästa gång företog en resa till dessa trakter, erhöll unga Jakob sina föräldrars tillåtelse att ånyo medfölja.

Från denna resa återvände han aldrig till Sverige. På grund af en iråkad sjukdom blef han kvarlämnad i någon canadiensk hamnstad för erhållande af nödig sjukvård. Efter sitt tillfrisknande började han arbeta på platsen och trifdes väl. Han lärde sig snart både engelska och franska språken och kom så i tjänst hos ett Canada-bolag, som idkade handel med Iroquois-indianerna. Efter några år tog han tjänst hos American Fur Co.; hvarigenom han kom längre in i landet till norra Wisconsin och Minnesota. Under sin myckna vistelse bland indianer lärde sig Falström tala icke mindre än 7 olika indianspråk; i sätt och seder blef han ock som en indian. Med en indiankvinna, dotter till höfdingen för Superior Chippewa-indianerna, gifte han sig och hade med hen-

ne flera barn. Under sina handelsresor, hvilka ibland måste hafva varit ganska vidsträckta, kom han ändtligen till Fort Snelling. Här uppehöll han sig i flera år med hvarjehanda sysselsättningar; här blef han väckt till omsorg om sin själs frälsning genom de missionärer, som där verkade. Falströms omvändelse torde hafva ägt rum omkring år 1836; han blef då medlem af metodistförsamlingen vid Fort Snelling, och därefter finna vi honom såsom missionär särskildt bland Chippewa-indianerna. I denna egenskap företog han ofta långa och besvärliga resor kring öfre Mississippi och Superiorsjön, dels ensam dels i sällskap med andra missionärer. Många äro de äfventyr, som han under dessa resor kom ut för. Vi tillåta oss att anföra ett. "På en resa, som han företog ensam och till fots, måste han öfver en natt uppslå sitt läger i en stor skog, emedan han ej kunde hinna fram till någon människoboning. Det var djup snö, men med sina snöskor skottade han undan densamma på en plats, stor nog att uppgöra eld och tillreda nattläger på. I en mindre kittel, hvilken medfördes, kokade han en skjuten fasan samt tillagade sin aftonmåltid, hvilken han förtärde i god ro, ehuru vargarna tjöto rundt omkring i skogen. Efter intagen måltid lade han sig, insvept i en filt, bredvid elden samt föll snart i en god sömn. Då han påföljande morgon vaknade och skulle se efter sin kittel, med däri kvarlämnade matvaror för frukosten, hvilken han aftonen förut satt invid sin hufvudgärd, var den "puts weg", men i snön syntes spår efter en varg, som varit framme vid lägerplatsen, och han förstod nu, att denne ovälkomna gäst hade tillägnat sig såväl kitteln som den däruti varande maten. Att vargen ej varit nöjd med innehållet, utan äfven tagit kitteln, förklarade Falström sålunda, att då det hungriga djuret, som blifvit framlockadt af lukten af den kokta fasanen, smugit sig fram för att äta ur kitteln, hade handtaget fastnat om vargens hals, hvarför kitteln fått åtfölja tjufven. Falström tog sin bössa och sökte

upphinna sin matgäst, men lyckades ej ertappa honom. Han hade då ännu flera dagsresor till sitt hem samt måste under dessa dagar lefva af villebråd, som han lyckades skjuta."

Omkring år 1841 bosatte sig Falström i södra delen af Washington county, i närheten af nuvarande Afton, dock upphörde han icke med sitt missionsarbete; stundom uppsökte han äfven nykomna svenskar och höll gudstjänster i deras hem, men det föll sig tämligen svårt för honom att begagna det svenska språket. Falström slutade sitt växlingsrika lif den 29 juli 1859 vid 64 års ålder. Hans andra hustru* samt två barn öfverlefde honom.

En annan svensk vid namn Jakob Tornell omtalas hafva vistats i och omkring Taylors Falls, Minn. Han lär ock ha varit i Stillwater omkring år 1846 eller 1847. Från sist nämnda plats skall han ha skrifvit bref till sin hemtrakt, Helsingland, men då personer därifrån några år senare (1851 eller 1852) anlände till Stillwater, fanns Tornell icke mera till, han hade blifvit mördad af en indian, som blifvit öfvertalad att begå detta illdåd af en hvit, hvilken afundades Tornell hans bättre framgång.

Dessa två personer synas sålunda hafva varit de första svenskar, som beträdt Minnesotas jord. De kunna dock icke betraktas såsom verkliga nybyggare, som kommit i den bestämda afsikten att odla jorden eller genom någon annan stadigvarande sysselsättning reda sig ett hem. De kunna snarare betraktas såsom ett slags förposter eller förelöpare till den ström af landsmän, som i sin tid skulle komma och intaga landet.

Med år 1850 började denna ström och tilltog sedermera i styrka för hvarje år. Ganska många svenskar ankommo till Amerika detta år, men de flesta stannade i Illinois, åtminstone för någon tid. Bland dessa voro tre unga män, bördiga från Västergötland; de anlände på våren 1850 och

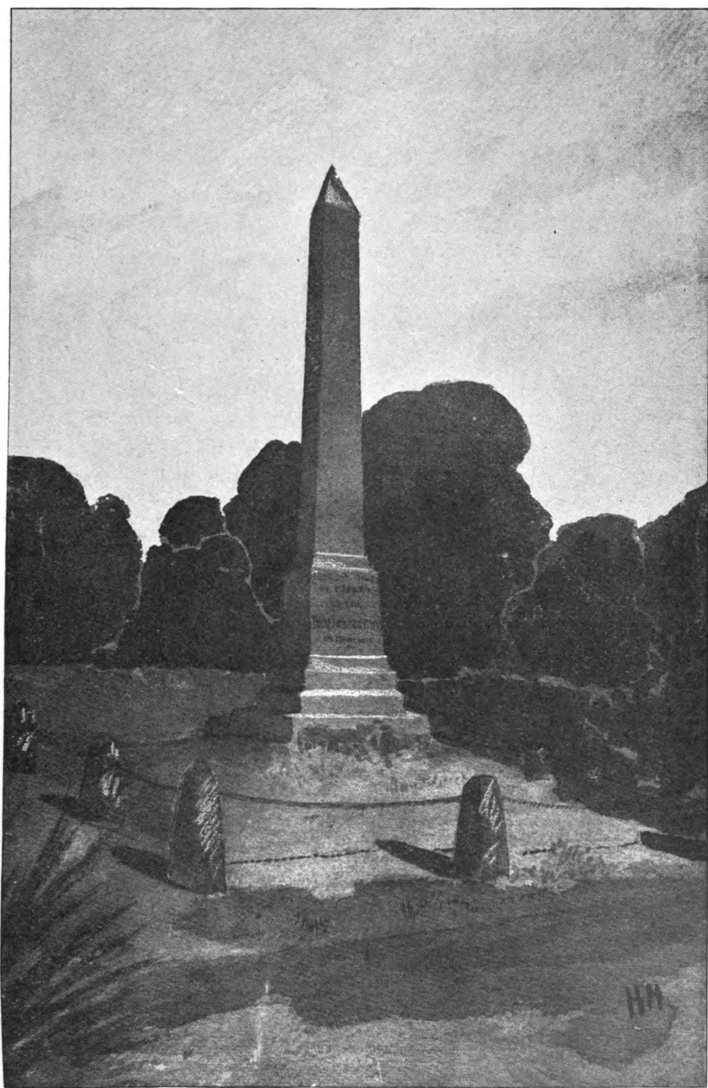
* Han var gift två gånger, båda gångerna med indianskor.

stannade någon tid i Victoria, Ill. En af dem, Carl A. Fernström, begaf sig ensam under sommaren norrut och kom till Minnesota. Efter att här hafva ströfvat omkring en tid och skådat de väldiga skogarna, de täcka insjöarna och allt det lif och den rörelse, som mötte ögat på land och i vatten, for han tillbaka till Illinois, träffade sina förra reskamrater Oscar Roos och August Sandahl, förtäljde dem, hvad han sett däruppe i norden, och resultatet blef, att de tre åter gjorde ressällskap — denna gång till Minnesota. De anlände dit i oktober 1850, och den 21 i samma månad slogo de sig ned såsom "squatters" på ett 40 acres landområde vid en liten sjö, Hay Lake, i norra delen af Washington county, två mil söder om den plats, där nuvarande sv. luth. Elimskyrkan är belägen. Där byggde de sig en duktig stockhydda, i hvilken de bodde öfver vintern, sysselsättande sig med jakt och fiske. Det är denna plats, som blifvit ansedd såsom begynnelsen till de svenska nybyggena i Minnesota och de tre unga männen såsom de första svenskarna därstädes. Med undantag af de två förutnämnda, Falström och Tornell, hvilka dock ej lämnat några märkbara spår efter sig, voro också dessa tre förvisso de första svenskarna här. Hvad som utgjorde själfva driffjädern hos dessa ynglingar att uppsöka en plats i vilda skogen och slå sig ned på, är af mindre betydelse, kanske var det äfventyrslystnad mer än någonting annat, de kommo emellertid, utsågo åt sig ett stycke land, byggde sig ett hus därpå och bodde där för en tid, och då äfventyrslystnaden eller nyhetsbegäret dref dem åt andra håll, var redan en liten stamtrupp af nybyggare samlad omkring dem. Sommaren 1851 begaf sig Sandahl längre västerut, men återvände efter en kort tid till Sverige, där han efter några få år afled. Roos flyttade också den följande sommaren och bosatte sig efter någon tid i Taylors Falls, Chisago county, där han beklädde flera ämbeten, både i countiets och Förenta staternas tjänst.

Han afled för några få år sedan såsom en aktad man inom samhället.

Fernström stannade längst vid Hay Lake, nämligen till våren 1852. Då begaf han sig ut på nya äfventyr. Hans mål var guldgrufvorna i Kalifornien, och berättelsen om hvad han upplefde under färden dit skulle fylla en liten bok. Han reste med båt från St. Paul till St. Louis och därifrån, sedan han varit ute några veckor och huggit ved åt en farmare i närheten, likaledes med båt till New Orleans. Af 35 personer, som därifrån inskeppade sig till Kalifornien, framkommo endast två, den ene af de två var Carl Fernström. Svårigheterna och lidandena under resan voro otaliga. Han stannade sendan i Kalifornien flera år. 1865 reste han till Sverige för att ännu en gång träffa sin fader och gjorde äfven vidsträckta resor här i landet; så besökte han sin ungdomsvän och stallbroder Oscar Roos i Taylors Falls, köpte sig en präktig farm i södra Iowa och bosatte sig där. Sistlidne sommar gjorde han ett besök i Scandia, platsen för hans första vistelse i Amerika. Allt var här förändradt. Han kände ingen, och ingen kände honom. Endast en person fanns kvar, som han sett under sin tidigare vistelse här, och som han kände, då namnet blef nämndt, nämligen änkan Martha Rosengren, nu bosatt i Marine Mills.

Fernström var ansedd såsom död, ty ingen hade stått i någon förbindelse med honom. Han hade fått höra om 50-årsfesten, som firades här 1900 på hösten, och monumentet, som blifvit rest till minne af de första svenska nybyggarna i Minnesota. Så ville han hit och se sin graf, sade han, och grafvården därå. Han gaf intrycket af en bildad man, bildad i de mångskiftande erfarenheternas skola; hans vidsträckta resor och umgänge med olika slags människor, hans smak för läsning och ett godt minne hafva skänkt honom ett stort förråd af lefnadsvishet. Fernström är nu 72 år gammal och är bosatt i Lone Tree, Iowa, där han är delägare och kassör

SVENSKSTENEN I MINNESOTA.

Lavering af H. Hals.

i en bank; han har tvenne döttrar, som äro gifta, samt en ogift son.

På våren 1851 kommo Daniel Nilsson och Englund från Illinois till Marine. Den senare utsåg åt sig en plats vid Fish Lake (icke att förväxla med Fish Lake, Chisago co.); Daniel Nilsson blef ägare till den plats, de tre ungkarlarna upptagit vid Hay Lake. Både Nilsson och Englund voro gifta, deras familjer kommo efter dem frampå hösten. Afståndet mellan deras boningsplatser utgjorde vid pass en mil.

I Daniel Nilssons stockhydda stod det första svenska bröllopet i Minn.; hans dotter, Helena, sammanvigdes där den 18 sept. 1852 med en ungersven af tysk börd, Fredrick W. Lammers. De båda kontrahenterna hade blifvit bekanta med hvarandra i Taylors Falls, där de arbetade för samma familj. Det dröjde ej länge, innan de fattade tycke för hvarandra och förenade sina öden, Helena Nilsson sålunda blifvande den första svenska brud i Minnesota. Vigseln förrättades af den bekante pastorn G. Unonius, hvilken vid samma tillfälle döpte tvenne barn af svenska föräldrar, troligen den första förrättning äfven af det slaget bland svenskar i Minnesota.

Tysken Lammers blef sedan en god svensk, var medlem af sv. luth. församlingarna i Scandia och senare i Marine Mills. Deras äktenskap var lyckligt, och en stor skara barn uppväxte omkring dem, af hvilka några äro döda, men de flesta lefva och äro bosatta dels i Stillwater dels på andra ställen i nordvästern. Lammers dog af slag i Marine Mills vintern 1896, och hans hustru dog några år senare i Stillwater.

Daniel Nilssons hus utgjorde i flera år samlingsplatsen för gudstjänster och härbärge för besökande predikanter. I senare år flyttade familjen till Kandiyohi county och satte sig ned på västra sidan af Green Lake, där Nilsson slutade sina dagar.

Huruledes nu med 1851 och följande år antalet invandrande svenskar blef större och större, hurusom hufvudströmmen

drog sig längre i norr åt Chisago Lake och hurusom en del grupper, företrädda af sina ledare, begåfvo sig åt andra håll, såsom Red Wing och Vasa, Goodhue county, Carver, St. Paul m. fl. platser, tillhör ej området för denna lilla uppsats. Den som vill taga närmare reda härpå, och hvem borde icke vilja det, hänvisas till det omfattande arbetet af dr E. Norelius: "De svenska lutherska församlingarnas och svenskarnas historia i Amerika", hvilket arbete jämte ett annat af Axel A. Ahlroth: "Svenskarna i Minnesota", har utgjort källan för här ofvan meddelade uppgifter.

* * *

Den 18 oktober 1900 firades i Scandia under härvarande sv. luth. församlings auspicier en storslagen och minnesrik fest med anledning af de då förflutna 50 åren, sedan första hemmanet togs här i Minnesota af svenska män. (Enligt C. A. Fernströms uppgifter förliden sommar hade festen bort äga rum den 21 okt.). Uppslaget till firadet af denna fest gafs genom några skrifvelser i "Svenska Folkets Tidning" angående de första svenskarnas ankomst hit till staten. Festen vann stor tillslutning, och många svenska settlement inom staten voro representerade. Och en nationalfest, den första i sitt slag, var det ju. Augustana-synodens president, dr E. Norelius, höll själfva högtidstalet i kyrkan med anslutning till Apg. 17: 26—28. På eftermiddagen samlades hela den besökande skaran, minst 2,000 man stark, ute på den plats, där den första stockhyddan hade stått. Det var en imponerande syn på den ovanligt sköna, blida och solklara höstdagen att se denna väldiga människomassa samlad på en plats, där för blott 50 år sedan fanns endast vild, stiglös skog, vilda djur och vilda människor. Hvilken utomordentlig förändring hade icke ägt rum! Vildmarkerna voro uppbrutna och deras förra invånare borta; "ödemarken är lustig, vildmarken glädes och fröjdas såsom en lilja;" vidsträckta, fruktbärande fält, rika ängar, goda vägar, trefna och prydliga hem, ett

idogt och fridsamt folk hade trädt i det förras ställe. Mycken möda hade blifvit nedlagd, många umbäranden och försakelser hade de första nybyggarna fått utstå — och detta gäller i fråga om alla nybyggen, hvar de än påbörjas, i norr eller i söder, i skog eller på prärie. Men så hade ock mycken välsignelse från all välsignelses Gud fallit på deras lott.

Programmet därute på den historisk blifna platsen utgjordes af tvenne tal: ett ar dr och prof. J. S. Carlson och ett af rektorn för G. A. College, dr M. Wahlström. Båda talen åhördes med största uppmärksamhet och intresse af de talrika åhörarna. Dessutom sjöngo sångkörerna från församlingarna i Scandia och Centre City goda och lämpliga sånger, och musikkåren från sist nämnda plats presterade utmärkt musik. Med stor entusiasm fattades beslut om resandet af ett monument på denna plats till hugfästande af minnet af det första nybygget i Minnesota. Den kommitté, som haft bestyret om festen på sin lott, fick också i uppdrag att samla medel och låta uppsätta minnesvården. På grund af åtskilliga omständigheter kunde kommittéen icke omedelbart gripa sig an med detta arbete, utan först på vintern 1902 blef det allvar af saken. Subskription upptogs på så många ställen inom staten, som mon kunde nå. Insamlingen lyckades väl. kontrakt uppgjordes med en stenhuggarefirma i St. Paul att för $500.00 uppsätta ett monument af grå minnesotagranit, 4 fot och 4 tum i kvadrat i foten och 20 fot högt. Enligt kontraktet skulle monumentet vara uppsatt och färdigt för invigning till den 18 oktober 1902. Så skedde ock. I närvaro af en ansenlig folkskara blef stenen högtidligen invigd af dr E. Norelius. Öfriga talare vid tillfället voro staten Minnesotas guvernör, S. R. van Sant, Förenta staternas senator, Moses E. Clapp, samt professorn vid Minnesota stats universitet, dr J. S. Carlson. Flera utmärkta sångnummer utfördes af församlingens sångkör. Tvenne inskriptioner äro anbragta å stenen, den ena på landets språk: In memory of

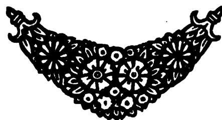
the first Swedish settlers in Minnesota; den andra på svenska, så lydande:

Oscar Roos, Carl Fernström och August Sandahl från Västergötland, Sverige, bosatte sig å detta hemman omkring den 18 oktober 1850 och byggde härpå det första svenska stockhuset i Minnesota. Landsmän reste stenen.

Kommittéen var glad, att dess uppdrag nu var utfördt och väl utfördt; den var tacksam för den välvilja och det bistånd, den fått röna från skilda håll under insamlingsarbetet.

Platsen, som stenen står på, är 50 fot i fyrkant och kan sägas tillhöra hela den svenska nationaliteten i Minnesota. Ämbetsmännen i town of New Scandia, Wash. co., Minn., förvara de dokument, som visa, till hvad ändamål detta lilla område är bestämdt.

I all sin enkelhet skall stenen för kommande generationer bära vittnesbörd, hvar grunden lades till de svenska nybyggena i Minnesota.

På hafvet.

De lågor, som bröto ur kvällskyn i brand,
ha brunnit sig ned och dött efter hand,
och hän öfver hafvets oändliga rum
har natten spänt famnande vingarna stum.

En natt uppå hafvet — högtidliga syn!
Se upp emot höjden! Där hvälfver sig skyn
med strålande stjärnor i lugnt majestät,
som mäta oss tiden med tigande fjät;

och stundom ett stjärnskott i ljungande färd
drar plötsligt sin båge i rymdernas värld —
en glimmande gnista ur glödande härd,
en flammande glimt af ett huggande svärd.

Som nattliga skepnader masterna stå
och famla bland stjärnor med spira och rå.
Men månen går upp med sitt silfrade klot
och lyser sin frid öfver böljornas knot

och väfver af växlande skuggor och ljus
en solfjäderbro öfver vågornas brus —
en glittrande, dallrande, glindrande bro,
där drömmarna vandra i midnattens ro.

Se ned emot djupet! Där häfver sig tungt
det bäfvande bröst, som än aldrig var lugnt.
Och rullar en bölja och rasar med hot
mot bogen och krossas med våld däremot

och vräkes åt sidan med rytande larm,
då glimmar, likt bl:ckar af gnistrande harm,
smaragd och opal, krysolit och kristall
i den fradgade brottvågens fräsande svall;

och därute i mörkret hvar mötande våg,
när återsvallet hämmar dess tåg,
vid brottningen skakar med brummande brus
sin yfviga hjälmkam af skum och af ljus.

Men ångaren bär ifrån saknadens strand
en vandrareskara mot hägringens land
och styr under polstjärnans glindrande fyr
sin bana mot väster i mareld och yr —

en skyttel, som ilar på skyndande färd
oeh drager så trägen från värld och till värld
öfver ödsliga djupen med trotsande stäf
en tråd i den väf, som är framtidens väf.

Hjalmar Edgren.

Generalmajor Ernst von Vegesack.

Biografiska uppgifter samlade af ***A. Schön.***

Bland de svenskar, som i främmande land häfdat det svenska namnets anseende för mod och oförskräckthet, intager generalmajor Ernst von Vegesack ett af de främsta rummen. Som deltagare i det blodiga nordamerikanska inbördeskriget inristade han outplånligt sitt namn i vårt stolta adoptivlands häfder. Med berättigad stolthet kunna svensk-amerikanerna erinra sig, att en af de tappraste officerarne i unionshären var svensken von Vegesack.

Det flöt gammalt krigareblod i von Vegesacks ådror. Hans farfar var hjälten från Finlands sista strid, den för sin okufliga vilja, sin eldiga själ och sin oförvägna tapperhet bekante Eberhard Ernst Gotthard von Vegesack.

Ernst von Vegesack föddes den 18 juli 1820 på Gotland och var son till kapten Emil von Vegesack och hans maka Ulrika Sofia Christina Lythberg. Ätten är tysk och blef 1664 i Sverige adlad samt blef 1802 friherrlig. Hans krigarbana började tidigt. Vid endast 15 års ålder insattes den unge Ernst i Visby jägarekompani och blef samma år andre konstapel vid beväringsartilleriet å Gotland; följande år tog han förste konstapelsexamen, 1837 blef han sergeant, 1838 styck-

junkare, 1840 underlöjtnant på stat vid Gotlands nationalbeväring, 1842 underlöjtnant vid Dalregementet, följande år löjtnant och inom samma regemente kapten 1857, storskifteslandtmätare i Stora Kopparbergs län 1846, batteriofficer å St. Barthelemy 1850 och trafikchef vid Gefle—Dala järnväg 1858.

När underrättelsen om nordamerikanska inbördeskrigets utbrott 1861 kom, skyndade friherre von Vegesack, som då ännu kvarstod som kapten vid Dalregementet, att begära permission för att ställa sig under unionsarméns fanor. Permissionen erhölls, och den 7 augusti 1861 lämnade han Sverige i sällskap med löjtnanterna Helleday, Rossander och Ullman samt en ung ingeniör Torslow.

Vegesacks beslut att utgå i amerikanska kriget påskyndades något, påstås det, af en liten finansmanöver af dalariksdagsmannen Liss Lars Olsson — fader till Liss Olof — hvilken på hemresa från riksdagen 1860 tog vägen öfver Gefle. Då råkade han sin gode vän och riksdagskamrat Per Murén, hvilken var verkställande direktör i Gefle—Dala-banan. "Jag tänker åka hem på järnvägen din, Pelle", sade Liss Lars; "men jag får väl ta bagaget mitt med fritt?" — "Det får du visst, det!" sade Murén. Men nu råkade att bland fader riksdagsmans "bagage" befinna sig ett helt tjog fjärdingar med saltad Ålandsströmming, som den spekulative Lissagubben ämnade kursa bort i hembygden, och Vegesack vägrade bestämdt att anse dessa fjärdingar som bagage, utan fordrade, att de skulle behandlas som fraktgods. "Ja, men Pelle lofte, de skulle få följa med gratis" bedyrade riksdagsmannen. "Angår mig inte!" förklarade stationsinspektoren, såg på klockan och blåste af tåget. "Min strömming, min strömming!" skrek Lars genom vaggonfönstret till Murén, som kommit ned till stationen och stod på perrongen, då tåget brusade förbi. Murén begärde förklaring af Vegesack, och förklaringen öfvergick till ett hetsigt ordbyte, som resulterade

ERNST VON VEGESACK.

i att Vegesack lämnade sin plats vid Gefle—Dala-banan och begaf sig till Förenta staterna.

Hitkommen sökte han genast anställning i unionsarmén, hvilket också slutligen lyckades honom genom diplomatisk bemedling, och genom amerikanske utrikesministern Sewards tillmötesgående utnämndes han i sept. 1861 till kapten vid 58:de Ohio-volontärregementet. Vid nämnda regemente kom von Vegesack dock ej att tjänstgöra, ty han utnämndes kort därefter till major med tjänstgöring i generalmajor Wools stab.

Den 8 mars 1862 afsändes han med förstärkning från Wools kår till general Mansfield, som kommenderade det förskansade lägret vid Newport News vid James-flodens utlopp. Här var det fregatten "Cumberland" och korvetten "Congress", hvilka sökt skydd under landbatterierna, förstördes af rebellångaren "Merrimac", som i sin tur oskadliggjordes af John Ericssons "Monitor", till hvilken världsberömda bragd von Vegesack var åsyna vittne från fästningen.

De general McClellan med Potomac-armén anlände till fästningen Monroe, general Wools högkvarter, för att därifrån börja operationerna mot Richmond, begärde major Vegesack att få följa McClellan, hvilket af general Wool afslogs. V. nedlade då sin officerscharge och åtföljde som frivillig soldat McClellans kår under belägringen af Yorktown och det därpå följande slaget vid Williamsburg. Såsom extra adjutant hos general Butterfield deltog därpå Vegesack i bataljen vid Hanover Courthouse. För under denna batalj ådagalagd lysande tapperhet och rådighet anställdes V. ånyo som major i generalstaben och adjutant hos McClellan.

Under belägringen af Richmond blef han i tillfälle att ånyo utmärka sig, likaledes under de så kallade sju dagarnas strid under McClellans reträtt från Richmond till James-floden. Oaktadt sjuk i malaria, deltog Vegesack i bataljerna vid Mechanicsville, vid Gaines Mill, där hästen sköts under

honom, vid Cross Road och vid Malvernhill. Med 1,200 man betäckte han general Porters reträtt efter slaget vid Gaines Mill.

Han var nu efter reträttens slut så medtagen af feber och ansträngningar, att han afsändes till sjukhuset i Fort Monroe, hvarifrån han efter nio dygn förflyttades till ett sjukhus i New York. När han hunnit repa sig så pass mycket, att han åter kunde flyttas, fördes han ut till svensk-norske konsuln Habichts landtställe, där han åtnjöt den vänligaste omvårdnad.

Från sjukrummet längtade Vegesack åter ut till strider och bragder, detta desto mer, som han för sin rådighet vid Gaines Mill blifvit utnämnd till öfverste och chef för 20:de New York-regementet, tyska turner-regementet, hvilket ansågs vava ett af de bästa och vackraste af alla de frivilliga regementena. Så snart han blifvit tillräckligt stark för att kunna hålla sig i sadeln, var han åter i stridslinien och kämpade med samma djärfva mod som förut.

Den 13 augusti utnämndes han till t. f. chef för den af fem regementen infanteri och två batterier artilleri bestående tredje brigaden af general Smiths division, hvilken brigad han förde i det blodiga slaget vid Bull Run. I spetsen för samma brigad dref han fienden ned från höjderna kring Jefferson City i Maryland och intog Cromptonpasset, därvid kanoner och flera hundra fångar togos.

Så kom hans stora hedersdag, då han utförde en hjältebragd, som omtalades i alla Amerikas tidningar och berättades från mun till mun. Det var i den folkförödande slaktningen vid Antietam den 17 september 1862, vid hvilken 45,000 man sårades eller stannade på valplatsen.

General Lee stod här i en synnerligt stark ställning, som betäcktes i ryggen af general Jacksons armé.

Den framstående svenske skriftställaren Birger Schöldström skildrar på följande lifliga sätt detta slag:

"I centern af nordamerikanska härens ställning reste sig tre höjder, i högsta grad viktiga positioner, hvilka general Mansfield blifvit beordrad att till sista man försvara. Mansfield anfölls, blef slagen och stupade. General Weber fick då befallning att återtaga dessa höjder, men misslyckades. Efter honom försökte general Sumner, men kunde icke bibehålla positionerna längre än tio minuter, hvarefter han med stor förlust måste slå till reträtt. All utsikt att vinna bataljen ansågs förlorad. Då fick general Franklin, som på högra flygeln haft någon framgång mot sydstatstrupperna, order att intaga Sumners plats i centern. Det var under Franklins öfverbefäl Vegesack med sitt regemente stod, och det var just detta regemente, som först ryckte upp i linien och följaktligen fick befallning att storma höjderna. Vegesack, i spetsen för sina svenskar, norrmän, danskar och tyskar, rycker an..... För fiendens första salva faller regementets fanbärare.... Vegesack lutar sig ned från hästryggen samt griper fanan, och hållande den upplyft i högra handen rider han uppför närmaste brant, tätt följd i spåren af regementet. Det uppstår en vild strid, en strid med blanka vapen man mot man. 9 officerare och 250 soldater af regementet stupade omkring sin öfverste, men han och återstoden af den hjältemodiga skaran uppnå kullens spets, kasta fienden hals öfver hufvud ner, behålla positionen och rädda dagens ära."

Det inbrytande mörkret hindrade emellertid allt bedömande af ställningen, hvadan V. beslöt att invänta morgonen på själfva valplatsen. Denna utgjorde, slipprig af blod och alldeles öfversållad af hopar af lik, ej något angenämt nattkvarter. På sömn var naturligtvis ej att tänka, utan hälften af folket fick stå under vapen, medan de andra, utsträckta på marken, hvilade sina trötta lemmar. De hindrades att somna in genom rop och knuffar af sina officerare samt genom det aldrig upphörande skjutandet från fienden.

Denna natt var V. nära att sätta lifvet till, ty då han ridit

upp på en höjd för att rekognoscera, blefvo han och hans häst genast ett mål för rebellernas kulor.

Så småningom aftog skjutandet, och när morgonen grydde öfver de likbeströdda kullarna vid Antietam, bröt Lee upp med sin armé och drog söderut, och Washington var räddadt.

På valplatsen komplimenterad af såväl general Franklin som öfverbefälhafvaren, general McClellan, för denna lysande bragd blef han några dagar därefter befordrad till brigadgeneral.

I amerikanska tidskrifter från den tiden finner man flera illustrationer visande von Vegesack med fanan i sin hand sprängande fram mot höjden, samt när han lyckönskas af general Franklin.

Den 11, 12 och 13 dec. samma år var Vegesack med om de folködande stormningarna af Fredericksburgs förskansningar och den där utanför levererade bataljen under general Burnsides öfverkommando. Den 3 maj 1863 deltog han i den segrande stormningen af samma skansar.

Följande dag deltog han med sitt regemente i slaget vid Chancellorsville, det blodigaste, hans regemente var med om under hela kriget. Regementet blef här nära tillintetgjordt. Efter ungefär en timmes tid blef hästen skjuten under honom och dog ögonblickligt. I fallet kom Vegesack under det döda djuret med höften mot en trädstubbe, urståndsatt att göra den ringaste rörelse. Striden fortfor att rasa omkring honom, och han hade smärtan att se, huru fienden hejdlöst bröt sig fram. Ingen räddning syntes för honom: som fånge skulle han föras till Richmond, och därmed voro drömmarna om nya lagrar slutade. Lyckligtvis räddades han dock från fångenskapen genom en officer och två soldater, som sårade blifvit efterlämnade af fienden, då dess anfallslinie gick fram öfver den position, Vegesacks regemente innehaft.

Med förenade ansträngningar lyckades man få loss honom, hvarefter man tog sin tillflykt till en skog, som fienden nyss

lämnat. Smygande på omvägar blef det dem möjligt att uppnå deras egen kår, som då fattat posto på en höjd för att betäcka reträtten för de öfriga trupperna, hvilka höllo på att öfvergå Rappahannock-floden. Den smärtsamma underrättelsen mötte nu friherre von Vegesack, att sju af hans officerare blifvit kvarlämnade på slagfältet jämte 205 man af de 440, som han fört i striden, och till hvilka hans regemente sammansmält.

Den 7 maj lämnade von Vegesack armén med sitt regemente, som dagen förut uttjänt sin kapitulationstid. Trupperna rönte både i Baltimore och Philadelphia ett festligt mottagande. Den 10 maj anlände regementet till New York, och här tog mottagandet formen af riktiga ovationer. Regementet blef nu afmönstradt och Vegesack beordrad att inställa sig till tjänstgöring hos general Meade, som då kommenderade Potomac-armén. Som denne generals adjutant deltog han i det stora slaget vid Gettysburg.

Den 3 augusti 1863 tog han afsked ur Förenta staternas armé, hedrad med de utmärktaste vitsord samt med tapperhetsmedaljen "Loyal Legion".

Kort därefter anträdde friherre von Vegesack återresan till fosterlandet, dit han återkom som en berömd och lagerkrönt krigare. Redan i Göteborg hyllades han med fester, och vid ankomsten till Stockholm inbjöds han till en storartad fest, vid hvilken flere generaler och andra högre och lägre officerare bragte honom sin hyllning. Af konung Carl XV erhöll han en hederssabel samt guldmedaljen för tapperhet i fält. Kort därefter, eller 1864, utnämndes han från kapten i svenska armén direkt till öfverstelöjtnant och chef för Västerbottens fältjägarekår.

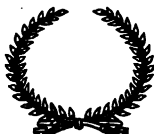
Hans följande befordringar i Sverige voro: öfverste och chef för Helsinge regemente 1868, militärbefälhafvare å Gotland 1874, ledamot af riksdagens första kammare för Gotland åren 1879—1887, generalmajor 1884 och samma år ut-

nämnd till generalbefälhafvare i femte militärdistriktet. Han erhöll 1888 på begäran afsked från krigstjänsten, vid hvilket tillfälle konung Oscar "förklarade sitt höga välbehag med generalmajorens under en långvarig tjänstetid ådagalagda trohet, framstående skicklighet och nit."

Härtill kan läggas, att han år 1865 blef brigadgeneral i Förenta staternas armé och 1893 erhöll "medal of honor" för visad utmärkt tapperhet i slaget vid Gaines Mill. Denna honom af kongressen tillerkända medalj öfverlämnades i hans hem i Stockholm och bevarades af honom som ett af de dyrbaraste och säkerligen äfven dyrköptaste minnena från hans militära bana.

Denne tappre krigare afled i Stockholm den 12 januari 1903.

Gift 1865 med Edla Amalia Sergel blef han 1881 änkling. Den enda anförvant, den aflidne, så vidt vi ha oss bekant, kvarlämnar här i landet, är en syster, änkefru Anna Susanna Gunilla Emile Spörck, numera bosatt i Superior, Wis.

Missi Ekströms siste mätch.

Bild ur det svensk-amerikanska folklifvet af *Anna Olsson.*

Dä dära stora granna huset mä torn på, dä belångar te Ekströms, di sôm har drajgoddsstålet på Män-strett. Di är väl af, Ekströms. I år byggde di te stålet, å huset, sôm di lefver i, ä så gôtt sôm nytt, dä sa la inte va mer än en fäm år gammalt. Bå Ekström å missi Ekström ha vat i Sverjet i sômmar; di va där å hälste på sia släktinga. Missi Ekström ho ha inte hat 'at varst hårdt di siste åra. Pija har ho, å sia klär lätter ho sy i staen. — Ho ha allti vat så mö' te sätta ihop mätches, missi Ekström. Ho ha hatt partis på ongdomen härikring, å picknicka å allt möjelit ha ho hat för di sulle bli kvinntens mä hvarannra, di onge. Kômpani ha ho i alla dar hatt, men mäst sänna di feck dä nya huset, förstås. Å Ekström han ha vat så dära möe te lätta 'na rå se själfver, ho ha allti fått va bas. Men dä dära mätchmäkanet dä ha han allri likat, han ha vat ihop mä 'na möe för dä dära.

En da, nôr Ekström kôm hem ifrå stålet å sulle äta medda, så säjer han te missi Ekström: "Kan du gissa", säjer han, "hvecken sôm kômmer hit å hälsar på nästa veka", säjer Ekström han.

"Nåå", svarte ho, "dä kan ja inte."

"Dä ä Alfre", tôckte Ekström, "han ha skrefvet te me — se här sa du få läsa brefvet."

Alfre Lundin, dä ä missi Ekströms brorsôn, han sôm ä dôktare. Dä va han inte då, han hade la så dära ett år igen ve juniversite. Han va trôtter, skref han, å velle ha lite väkäsen. Bå Ekström å missi Ekström va glaa te ha 'an kômma. Han ä så najser, Alfre, å livater ä han mä, — allti har han så mö' jåks å fônnia tings te tala ôm.

Han hade la vat i Ekströms ett par da, så sae missi Ekström te Ekström:

"Hur sulle dä va te bju hit Ester Larsen te sôpper i kväll; ho ä så esammen här, ho ä inte möe te gå mä fleckera härikring, å ja tôcker dä ä synn ôm henni. Ho ä e najser flecka, Ester, redit e puddi flecka ä ho, å allri sa en si henni flöjta mä nôra pôjka."

"Inte maj emot", tôckte Ekström, han, "bju du hit henni. Ho konne la behöfva å ble lite ôpplivater, — ja sulle då inte vella träda vôrk mä henni, — te titcha en hoper å barn, sôm ä redia te plä alla möjelia tricks på en, nôr en tôrnar ryggen te, — dä ä la inte dä isiaste vôrk sôm finns."

"Men ho sa va så smarter te få dôm te behäva, — barna ha allri behävat så bra i den svenske skolen, sôm di ha gjort i sômmer, säjer di. Den dära titchern, vi hade föråt, den rönnade di då öfver precis. — Sômme å barna tôcker, att Ester ä möe för strickter, men di mäste tôcker ho ä just rajt. Ho ha ju gräderätat på kôlledgen, så ho sa la veta hur te titcha skole."

Å missi Ekström ho fixade ôpp en sån finer sôpper, å Ester ho kôm.

"Kôm, Alfre", tôckte missi Ekström, "så sa ja mäka däj kvinntens mä miss Larsen, ho som titchar den svenske skolen här i sômmer. — Nu kan du kipa henni kômpani, te Ekström

kômmer, så vi får äta." Å så tok ho fram e stor bok ôm fären i Bôffalo:

"I denna hära ä mö' granna pitchers, — Alfre, du sôm va mä på fären i Bôffalo, du kan visa miss Larsen pitschersa, mä vi väntar."

Alfre hade sin pläs näst te Esters ve boert, men di va lite främmate för hvarannra, tôckte missi Ekström, ho. Ho å Ekström feck mäst prata själfve.

Nôr klåcka bledde bôrtemot nie ôm kvällen, så mente Ester på att ho hade te gå hem. Ho bårdade å romade i Magnusens, å dä va branok långt ifrå Ekströms.

"Vänta lite, så ta'r Alfre hem de", tôckte missi Ekström, ho.

Men Ester ho va inte rädder, sa ho, å inte velle ho, att mäster Lundin sulle gå te nôt trôbbel för hennis skoll. Å Alfre han sa, att dä va inte nôt trôbbel; han konne nok gå mä, tôckte han. Men han va så dära lite slå te bli redi, sôm ôm han inte hade vat så ängschôs te gå mä 'na. Te sist så geck han då mä, förstås, fastän Ester insistade, att han inte sulle gör'at.

Ekström satte se te å läsa i e tining, å missi Ekström ho geck ut i kittsen å sulle si ätter, ôm pija hade kômm't ihôg te sätta in maten i isbaxen. Nôr ho kôm in igen, sa Ekström te na, han:

"Så mö' sa ja säj de, att dä ä inte nôt jus för de te försöka å mäka nôn mätch imilla Alfre å skoletitchern, för ho sa allarean va engädst, så mö' ha ja hört. Postmästarn han sa, att ho får bref hvarenda veka ifrån nôn, sôm han säkert tror ä hennis fällå. Å en sak sa ja säj de, sôm ä så goer sôm två: ja likar inte detta härа mätchmäkanet, inte ett tal. — Kan du inte finna nôt aent å göra? Du har la plänti te kipa däj bissi, ôm du sa tänta te dett ejet bessness. Dä ä dä dommaste en kan ta se te, så är dä te lägga se i annras bessness. Lätt di onge ta cär å se själfve! Sulle dä va nôn, sôm sulle ha nôt mä 't å göra, så sulle dä la va deres ejna förällra. —

Hur sulle dä ha vat, ôm nôn hade tat se på å picka ut e flecka fôr me, nôr ja va onger? Di hade kanse pickat ut nôn an än de, å ja hade kanse vat dommer nok å tat henni. — Hva s'är du ôm dä?"

"Å, pa, nu ä du dommer."

"Dommer! — ja bara talar ôm hur dä hade konnt vat."

"Men tôcker du inte, att Alfre å Ester sulle suta hvarannra bra?"

"Suta — dä konne di la göra, men hvem kan sä' dä nu, inna di ä gefta. — Å inte sulle du lika te ta på de dä ansvar't — ifall ôm di inte sulle ble häppi, menar ja. Så mö' sa ja säj de, att dä ansvar't ä möe för stort."

"Ansvar't! — hvecken ha sagt, att ja sulle ta på me nôt ansvar?"

"Men dä gör du la, ôm du försöker å mäka en mätch på dôm. — Å en sak te sa ja säj de: Alfre han ä inte dommare, än han konne picka ut se e flecka själfver, å han ä sån, så han likar te majnda sett ejna bessness. Ja för min del sulle då ble redit arger, ôm ja vore en onger pôjk, å så'e att kvinnfôlka baddrade sia bräns 'bout håcka flecka ja sulle gefta me mä!"

"Du sa inte ble så exajtader, Ekström, — ja ha la inte ment te mäka nôt trôbbel."

"Dä vet ja la att du inte ha. — Du tänker la, att du gör Alfre en fävör mä detta hära, att du hôntar ôpp e flecka för 'an. Men kôm ihôg Jäms å Tilli — dä va ju du, sôm mäkade den mätchen. — Å dä ä minsann inte nôt å va prad för. Tilli ho ä redit ilakker ve 'an. Å Jäms han ha begynnt på å va ute så möe ôm kvällera. Kan veta Tilli ho skållar 'an, så fort han stecker si näsa inôm döra. Säj me hvecken kär sôm sulle stända dä? — te ble skållater för jämnan? Ja blämar då inte Jäms för att han inte likar te va hemma, inte ett tal. Om du vure så cränki sôm Tilli, så fajtade vi nok inte bara mä or, utan mä näfva te å mä." — — —

"Ja, du ha allti vat så isi te get älång mä, du Ekström."

"Å, nu sa du inte begynna på å flättra me. — Vi ha ju allti gått lång bra ihop, — å bara du slutar ôpp mä detta hära mätchmäkanet, så sa ja va så satisfajd så."

Just då kôm Alfre tebakes.

"Du ha vat länge", tôckte missi Ekström.

"Å, ja vet inte dä", svarte Alfre han, å så' så döra lite mischivs ut. Men dä ôbsalverade inte hvarken Ekström ella missi Ekström.

Den ene daen geck ätter den annre. Å Alfre han tok 'at isit; han stoderde inte ett tal. Men iblann så vidade han i missi Ekströms garden, å så côttade han gräset i frånt-järden. Han feck lôv te ha lite exersajs, tôckte han. Å dä feck han nok mä, nôr han rônnade lannmåern, för den va tonger, å dä redit mä.

Men missi Ekström ho konne inte få ur huvet på se hvecket najst côppel di sulle ble, Alfre å Ester. — En da så konne ho inte utan ho fråkte 'an hur han likade henni. Å han svarte, att han tôckte dä va e smarter flecka, Ester Larsen. Mer feck ho 'an inte te säj', så ho vesste inte, ôm han cärade nôt mer för henni än för annra flecker. Å hur ho sulle finna ut dä, dä gronnade ho förfälit möe på. Te Ekström tordes ho inte säj nôt. Men te missi Elmleaf, sôm lefde näst inte, sa ho iblann: "Ja kan unnra, ja, ôm dä ä sant att Ester Larsen ä engädst, — ja vånnar ho inte vure dä, ja tôcker ho sulle just va sutäbbel te Alfre."

Alfre han va för dä mästa hemma te Ekströms; han cärade inte te gå nôn annstans, sa han. Iblann så geck han å Säm Ekström ner te revern å fiskade. Säm va fjortan år, så han va för stor te gå i den svänske skolen. Om vintern geck han i pöbblickskolen, å ôm sômmern feck han hjälpa te i stålet. För dä mäste brukte Alfre te ta en vak så dära lite för sôppertien, men då geck han ensammen. Ett par gånger,

nôr han hade vat å vakat å kôm hem te sôpper, sa han, att han hade träfft Ester Larsen.

Han sulle gå hem å si sia förällra, inna väkäsen va slut, så han konne inte stanna te Ekströms mer än en måne, sa han. Missi Ekström ho mente på att han hade plänti ti te stanna länger, men Alfre han va stôbbern å sulle gå precis den daen han hade desajdat.

Missi Ekström hade bjutt Ester Larsen dit ett par kvälla te plä kråké, — di har en sån finer kråkégran, Ekströms, — annars hade ho inte vat där möe, sen Alfre kôm dit.

Ett par da inna han sulle gå därifrå, Alfre, kôm han å fråkte, ôm han konne få ta hästen å baggen, han sulle gi Ester Larsen en rajd, inna han geck därifrå, tôckte han.

"Dä får du la mer än jarna", tôckte missi Ekström, ho, "men hvecken sulle vi få te hitcha ôpp? — Ekström ä gåen te stålet, å Säm han ä gåen mä Elmleafs pôjka te revern."

Hitcha ôpp dä konne han självver, sa han, så dä behöfde han inte baddra nôn aen te göra.

Missi Ekström ho sprang ut te fencet, så fort han va gåen, å kallte på missi Elmleaf: "I sa få si, att han cärar mer för Ester, än vi tänkte, änniha", sae ho.

Nôr han kôm tebakes, Alfre, hade han Ester Larsen mä se. Dä va strax inna sôpper. Å så fråkte han, ôm di inte sulle cångrätuläta Ester å hônôm, ättesôm di va engädst. Maj, hva missi Ekström bledde glaer! Men Ekström, han va så allvarsammer å sa inte möe; han bara tôckte, att di inte hade vat kvinntens mer än en måne —.

"Ha vi inte dä?" tôckte Alfre han, å så skrattade han så mö, han ôrkte, å ba Ester, att ho sulle expläna. Men ho velle inte, sa ho, — dä feck han göra själver.

Di hade, kan tänka, vat engädst ett helt år, men ingen hade vesst ôm 'at, å kvinntens hade di vat i fem år.

Di bledde supprajsade allihop, men den sôm bledde mäst supprajsader, dä va missi Ekström. Ho hade så när tappt

jälliglaset i gôlvet. Ja sa säja ho filade kip, ho filade så kip, så ho tordes inte si ôt den sia ve boert, där Ekström satt. Å Alfre han konne inte begripa, hvaför Ekström begynte på å skratta. Å nôr han hade tat hem Ester ôm kvällen, Alfre, å kôm in i sittingrummet, där missi Ekström å Ekström å Säm satt, så fråkte han missi Ekström, ôm ho inte va plist, å ôm ho inte tôckte, att Ester sulle suta hônôm bra.

"Dä tôcker ja vesst, dä", svarte ho. Men Ekström han begynnte på å hosta förfälit.

"Ha I tat kalle, pa?" tôckte Säm han.

"Å, dä kôm vesst en lemmensid i vrångstrupen, nôr ja drack lemmeneden", tôckte Ekström, å så satte han se te läsa på tininga, sôm ôm han hade vat päd för 'at.

Allri ett or sa han te missi Ekström ôm Alfre å Ester; men dä va mö' varre, än ôm han hade sagt sôm så, att dä va gôtt nok ôt de.

Sen den daen ha ho allri tat se på å fixa ihop nôra fler mätches.

Svensk-amerikanska insamlingar för nödlidande i norra Sverige.

Minnen från vintern 1902—03 af ***Joh. A. Enander.***

Redan tidigt på hösten 1902 lästes i Sveriges tidningar korta notiser, att missväxt hotade stora trakter i Västerbottens län. Dessa i likgiltiga ordalag meddelade underrättelser väckte ingen synnerlig uppmärksamhet bland svensk-amerikanerna. De flesta af dem antogo, att faran ej kunde vara stor, alldenstund hvarken landstingen eller de svenska myndigheterna för öfrigt hade, så vidt kändt var, vidtagit några utomordentliga mått och steg emot densamma.

Ingen af Sveriges tidningar ringde med kraft i stormklockan. Frågan om huru de fattiga inbyggarna i de nordliga landskapen skulle kunna räddas undan en möjlig hungersnöd syntes vara för den svenska tidningspressen i allmänhet af underordnad betydelse och af långt mindre intresse än den norska konsulatfrågan, hof- och skandalhistorier från den europeiska kontinentens fursteborgar och långa teaterrecensioner, skildringar af sporttäflingar o. d.

Svensk-amerikanska befolkningen, som haft tillfälle se den engelsk-amerikanska tidningspressen handla på annat sätt, då fara för hungersnöd varit å färde, invaggades af den svenska

tidningspressen i lugn och ro. "Den framsynta och fosterländskt sinnade regeringen i Sverige", så resonerade många af våra landsmän här i Amerika, "hade förvisso under de goda åren tillsett, att kronomagasin och sockenmagasin blifvit upprättade och att förråd af kreatursfoder, som ej lätt förstördes, blifvit upplagda i de af missväxt mest hotade trakterna af Norrland. Medvetenheten härom var nog orsaken till den svenska tidningspressens tystnad. Arbetarne i Norrland hade ju under flera år i rad haft goda arbetsförtjänster, ja, skurit guld med täljknifvar och måste, därest de varit sparsamma män, äga "en samlad styfver för den onda dagen." Och om verklig nöd kom att å vissa ställen framträda, innan riksdagen hunnit samlas, så kunde ju regeringen, som många gånger förr, använda det lilla kreditivet till nödens lindrande, och när riksdagen sedermera sammanträdt, kunde statsmedel för samma ändamål äskas och utan dröjsmål beviljas."

Dessa antaganden kunde icke fullkomligt lugna vissa svensk-amerikaner. De anade, att det stod värre till, än hvad tidningspressen meddelade. En och annan svensk-amerikan, som nyligen återkommit från besök i Sverige, påstod rent ut, att ministären därstädes var hvarken framsynt eller fosterländsk, hvarken benägen eller kraftig nog till att utföra de i Norrland nödiga reformerna, utan hvilka all annan hjälp var förgäfves. Men dylikt "högförrädiskt" tal vann icke den stora allmänhetens öra. "Kungen regerar Sverige", sade de äldre svensk-amerikanerna, "och blir bara den käre kungen frisk, så få herrarna nog stryka på foten och de fattiga bönderna, som lida nöd, få all den hjälp de behöfva." Denna vackra tillit till den åldrige monarken, hans makt och goda vilja, lät icke rubba sig det ringaste af prat om ministrar och deras inflytande på regeringen.

I slutet af september meddelades, att den förlust, som genom ogynnsam väderlek drabbat de mest hemsökta delarna af Norrland, kunde beräknas till 7½ millioner kronor. I konselj

den 3 oktober ställdes 50,000 kronor till konungens befallningshafvandes i Norrbotten län förfogande för anskaffande af spannmål och foderämnen, fraktfrihet för vagnlaster skänkta nödhjälpsmedel beviljades, och åtgärder vidtogos för att bereda de nödlidande arbetsförtjänster. Den i Amerika uppburne landshöfdingen *Karl Bergströms* i Luleå innehållsrika och upplysande skrifvelser, "den gode prästens i Pajala", kyrkoherde *Zeidlitz'*, upprop till förmån för fattiga barn, underrättelserna om hjälpsändningar af lifsmedel och kreatursfoder till Norrland från Skåne, Småland, Västergötland, Östergötland och andra landskap samt slutligen meddelandet, att svenska regeringen tillsatt en Central Nödhjälpskommitté med säte i Stockholm och till ledamöter i densamma kallat framstående och praktiskt dugande män, allt detta öfvertygade svensk-amerikanerna om att deras dystra aningar voro sanna och att fara verkligen var å färde.

I.

Svensk-amerikanska kyrkosamfunds insamlingar.

a) *Svenska lutherska Augustana-synoden.*

Utan buller och bång skredo svensk-amerikanerna genast till verket att samla medel till lindrande af nöden i de af hunger hotade trakterna i Norrland. Och då missväxt hemsökt icke blott Sverige utan ock delar af Finland och Norge, voro våra landsmän villiga att efter råd och lägenhet hjälpa nödlidande finnar och norrmän och göra äfven dem till föremål för sin välgörenhet.

Den stora öfver hela Amerika utbredda svenska lutherska Augustana-synodens vördade patriark, teol. dr *E. Norelius* i Vasa, Minn., gick härvid i spetsen. Såsom nämnda samfunds president utfärdade han ett upprop till alla de svenska lutherska församlingarna mellan det Atlantiska och det Stilla hafvet, i hvilket upprop hvarje församling uppmanades att

skynda de nödlidande trosbröderna i Sverige till hjälp och med det snaraste insända sina gåfvor till synodens kassör, pastor *C. J. Bengston* i Rock Island, Ill.

Det bör i sammanhang härmed meddelas, att presidenten för synodens i Rock Island belägna läroverk, Augustana College and Theological Seminary, professorn och filosofie doktorn *Gustav Andreen,* anses af många hafva genom sina varmhjärtade skrifvelser och cirkulär, gifvit en af de första impulserna till den vördade norrlänningen Norelii upprop. Det bör ock meddelas, att de olika *konferensordförandena* stodo sin president kraftigt bi under insamlingsarbetet och gjorde sig därigenom förtjänta af erkännande och tacksamhet. Detsamma kan också sägas om flertalet enskilda pastorer.

De söndagar, då kollekt eller offer för de nödlidande i Norrbotten upptogos i de svenska kyrkorna, voro dessa fullpackade med äldre och yngre landsmän, hvilka genom rikliga gåfvor i grund vederlade den i Sverige ofta uttalade beskyllningen, att svensk-amerikanerna skulle sakna kärlek till det gamla fosterlandet och dess folk. Med ungdomlig ifver och hänryckning togo de unga svensk-amerikanerna, som aldrig trampat sina fäders jord, del i insamlingsarbetet. Icke ens ynglingar, hvilka vid första krigssignal strömmat till mönstringsborden och hvilka sedermera tjänstgjort i amerikanska flottan eller i de armékårer, som varit förlagda bland Alaskas isberg eller å Filippinernas tropiska öar, uteblefvo med sin skärf.

För de nödlidande i *Sverige* samlades inom Augustanasynoden och redovisades af pastor C. J. Bengston:

Från	enskilda personer	$ 661.20
"	Minnesota-konferensen	8,152.80
"	Illinois-konferensen	6,117.54
"	New York-konferensen	3,443.94
"	Iowa-konferensen	2,814.91
"	Kansas-konferensen	1,723.93
"	Nebraska-konferensen	1,238.84
"	California-konferensen	856.15

"	Columbia-konferensen	570.28
"	Utah, Montana m. fl......................	75.75
"	Föreningar och allmänna insamlingar......	579.50
"	"Den norske Synode".....................	928.51
"	Tyska Iowa-synoden	119.93
"	olika engelska, tyska, norska och danska förs.	569.28
	Summa	$27,852.56

För de nödlidande i *Finland* samlades och redovisades:

Från församlingar och enskilda inom synoden....$	475.86
Utom synoden	598.03
Summa $	1,073.89
För de nödl. i *Norge* samlades och redovisades..	45.00
Därjämte inkom efter det slutredogörelsen afgifvits till de nödlidande i Sverige..............	41.90
till de nödlidande i Finland	32.00
Summa summarum	$29,045.35

För de nödlidande i Sverige samlades och redovisades af Augustana-synoden mer än *ett hundra tusen kronor.* Till Centrala nödhjälpskommittéen i Stockholm sändes nämligen $27,216.26 (101,375 kronor 78 öre), till olika personer i Sverige, enligt gifvarnes önskan $599.40 (2,266 kronor 69 öre), till pastor A. J. Bäck, Helsingfors, $1,075.89 (5,506.54 finska mark) samt till Norge $45.00. Detta innefattade dock icke allt, som skänktes de nödlidande af personer tillhörande Augustana-synoden. Många församlingar och enskilda sände de samlade medlen antingen till Central-kommittéen i Chicago, till enskilda personer af dess medlemmar, till tidningsredaktioner eller till vederbörande i Sverige.

Många lutherska pastorer i de östra och västra staterna gjorde sig genom sina tal och genom organisationsarbete förtjänta af stor tacksamhet. Bland dessa pastorer må här nämnas: *S. G. Öhman* (norrlänning) i New Britain, Conn., *O.*

Chilleen, Irwin, Penn., *Alfr. Bergin,* Cambridge, Minn., *C. J. Renhard,* St. Louis, Mo., *C. G. Widén,* Austin, Tex., m. fl. Andra pastorer, t. ex. dr *Carl Swensson* i Lindsborg, Kans., m. fl., togo en framstående del i statskommittéernas arbete.

b) *Missionsvännerna.*

De medel, som insamlades för de nödlidande af missionsvännerna, tillhörande Missionsförbundet, blefvo till större delen af konsul J. R. Lindgren i Chicago på begäran öfversända till lektor *P. Waldenström.* Tidningen "Missionsvännens" redaktör, *Otto Högfeldt,* och ekonomidirektör, *C. G. Petterson,* förestodo denna insamling, hvilken i sin helhet uppgick till omkring $15,253 (56,494 kronor), af hvilken summa $13,803.45 gingo genom konsul Lindgrens händer. Resten sändes med missionspastor *C. J. Ledin,* då han reste till Sverige, och utdelades af honom med hjälp af landshöfdingen och af missionsförbundets predikanter i Norrland bland de nödlidande därstädes. Genom "Missionsvännen" befordrades därjämte $123.99 till de nödlidande i Finland.

Missionsvännernas första hjälpsändning till Sverige öfverlämnade lektor Waldenström till Central-kommittéen i Stockholm. Sedan sände han mellan 12 och 13 tusen kronor till landshöfding Bergström och en del mindre belopp på 400 @ 500 kronor till predikanter, präster och skollärare att af dem utdelas bland de mest nödlidande i deras distrikt och socknar. Som lektor Waldenström emellertid ej ville åtaga sig ansvaret med fördelningen af några större summor, öfverlämnades utdelningen, såsom redan blifvit upplyst, till pastorn vid Tabenakel-församlingen i Chicago, C. J. Ledin.

Utom "Missions-Vännen" föranstaltade äfven de af missionssamfundets män utgifna tidningarna "Minneapolis Veckoblad", "Missionären" och "Österns Veckoblad" insamlingar för de nödlidande. De bland missionsvännerna i hela landet insamlade medlen torde hafva uppgått till 16 @ 18 tusen dollars (60 @ 70 tusen kronor).

c) *Andra kyrkosamfund.*

De fria missionsvännerna föranstaltade också genom sin af *John Martenson* utgifna tidning "Chicago Bladet" en insamling af ett par tusen dollars, af hvilken summa $1,524.03 (5,644 kronor) sändes enligt anvisning af Central-kommittéen i Chicago till olika personer i Sverige, återstoden sändes direkt till det gamla fosterlandet.

Det svenska baptistsamfundet ådagalade en sann offervillighet. Från detsamma sändes genom Central-kommittéen i Chicago till nödlidande i Sverige icke mindre än $7,598.78 (28,144 kronor).

Metodisterna gjorde på flera ställen mindre insamlingar, och enskilda metodister lämnade betydliga bidrag till olika kommittéers kassor.

Rörande dessa tre sistnämnda samfunds verksamhet är jag dock, ledsamt nog, urståndsatt att meddela utförligare underrättelser.

Med visshet kan man påstå, att summan af hvad som för de nödlidande svenskarna samlades i svensk-amerikanska församlingar och officiellt redovisades uppgick till öfver $50,000 (185,000 kronor), alla bidrag till nödlidande finnar och norrmän häri icke inberäknade, icke heller alla de summor, som i enskilda bref sändes till släktingar och vänner i Sverige.

II.

De allmänna insamlingarna.

Då underrättelser inkommo hit till Amerika från Norrland, att missväxten medfört sådan brist på fodermedel, att en tredjedel af den vanliga kreatursstocken måst på mer än ett ställe nedslaktas, då det meddelades, att hungersnöd stod för dörren icke blott i Norrbottens, utan också på många ställen i Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Kopparbergs och Värmlands län, inom hvilka län brist på utsädes-

Dr E. Norelius

C. J. Bengston

Dr Gustav Andreen

S. G. Öhman

Alfred Bergin

Otto Högfeldt

C. G. Petterson

C. J. Ledin

John Martenson

spannmål dessutom gjorde sig mer eller mindre gällande, vaknade hos svensk-amerikanerna i nästan hela landet önskan att kunna hjälpa. De olika svensk-amerikanska föreningarna och logerna täflade snart i insamlingsifver med de olika svensk-amerikanska kyrkosamfunden.

I Chicago ställde de stora politiska tidningarna på svenskt språk sig icke i spetsen för enskilda subskriptioner, emedan de icke önskade störa Central-kommittéens i Chicago insamling. Men till enskilda redaktionsmedlemmar insändes af landsmän rätt betydande gåfvor för de nödlidande. Så fick den, som skrifver denna skildring, mottaga öfver 600 dollars (mer än 2,200 kronor), däraf 50 dollars från Polska nationalförbundet. Flera svensk-amerikanska tidningar, som utgifvas i österns och västerns städer, utfärdade upprop och insamlade betydliga summor. Bland de förstnämnda må här nämnas: "Nordstjernan", New York; "Svea", Worcester, Mass.; "Svenska Veckobladet", McKeesport, Pa.; bland de senare: "Svensk Amerikanska Posten", Minneapolis, Minn.; "Svensk-Amerikanska Vestern", Denver, Colo.; "Vestkusten", San Francisco, Cal., m. fl.

a) *Centrala nödhjälpskommittéens i Chicago bildande och verksamhet.*

Den svensk-amerikanska befolkningen i Chicago och dess förstäder uppgår till 120,000 @ 130,000 personer. Men trots denna befolknings storlek voro dock utsikterna till att kunna bland våra landsmän samla större summor för de nödlidande i Sverige allt annat än lysande.

Orsakerna härtill voro icke bristande eller slappt intresse för saken, utan ogynnsamma tidsomständigheter. Visserligen voro arbetsförtjänsterna i flera yrken goda, men ganska många af arbetarna hade till följd af strejker och "lockouts" gått sysslolösa sommarmånaderna och motsågo med oro höstens och vinterns ankomst. Öfverallt klagades öfver de höga lef-

nadskostnaderna, priset på alla lifsförnödenheter hade stegrats, utan att dagspenningen höjts i motsvarande grad. För en ton "hårda" stenkol (det vanliga bränslet i Chicago och i västerns öfriga städer) begärdes nu icke såsom förr 6 @ 7 dollars utan 18 @ 25 dollars, och godt om varan kunde till det priset erhållas. Priset på kött och fläsk hade af slaktarnes stora "trust" stegrats, och priset på andra varor hade likaledes stigit. De tusental arbetare, som köpt sig tomter i förstäderna och å dem uppfört åt sig snygga hem, funno, att, sedan de månatliga afbetalningarna å dem erlagts och lefnadskostnaderna gäldats, några större summor icke återstodo att offra å välgörenhetens altare.

Bland alla samhällsklasser fanns dock en varm sympati för de nödlidande i "våra fäders land". Ett möte af svensk-amerikanska tidningsmän i Chicago sammankallades i början af november, och deltogo i detsamma representanter från nästan alla stadens svensk-amerikanska politiska och kyrkopolitiska tidningar samt några få andra fosterlandsälskande landsmän.

Här väcktes under samtal om nöden i Sverige förslag att i Chicago bilda en nödhjälpskommitté, mot hvilket förslag icke en röst höjde sig, endast den anmärkningen gjordes, att icke blott tidningsmännen utan äfven landsmän i andra lefnadsyrken borde underteckna kallelse till ett nytt möte, ett allmänt massmöte, i hvilket en sådan kommitté borde bildas och dess styrelse väljas. Detta blef ock mötets beslut.

Mot förslaget, att sända de medel, som möjligen komme att samlas, till nödhjälpskommittéen eller kommunala myndigheter i Sverige, uttalades redan vid detta möte stora betänkligheter. Bittra minnen rörande förvaltningen i Sverige af medel, som blifvit skänkta af svensk-amerikaner till af missväxt hemsökta landsmän i Norrland på 1860-talet och till brandskadade norrlänningar efter Sundsvalls och Umeås brand, uppdöko under diskussionen. I synnerhet var de

svenska kommunalmyndigheternas under nämnda tid ådagalagda benägenhet att betrakta de skänkta nödhjälpsmedlen icke såsom gåfvor till kommunernas fattiga, utan såsom gåfvor till kommunerna själfva för lättande af deras fattigvårdsutgifter, föremål för klander. Det hade uppgifvits, att kommunalmyndigheterna vid fördelning af nödhjälpsgåfvor äfven under detta nödår ämnade för dem fordra antingen återbetalning eller ock arbete. Gåfvor, som blifvit utan sådana villkor skänkta till de nödlidande af landsmän i Amerika, borde icke så förvaltas. Och det var nästan lika klandervärdt att af nödhjälpsmedlen bilda fonder för fyllandet af framtida allmänna behof, som borde af staten eller kommunerna fyllas.

Flera talare yttrade en viss misstro till det "pedantiskt formella och byråkratiskt långsamma svenska understödsväsendet", som ganska litet harmonierade med den fria, otvungna, till skyndsam handling färdiga svensk-amerikanska välgörenhetsverksamheten; ja, en talare förespådde rent ut, att slitningar mellan de både "systemen" omöjligen kunde undvikas. Andra talare (missionsvänner och baptister) förklarade, att de ville mer än gärna samla medel för de nödlidande, men fördelningen af dessa medel ville de anförtro endast till kända trosbröder i Sverige. Trots allt detta uttalades dock ingen som helst misstro mot den af kongl. m:t tillsatta Centrala Nödhjälpskommittéen i Stockholm, mot landshöfding Karl Bergström i Luleå eller mot någon annan enskild person, som kom att deltaga i nödhjälpsarbetet i Sverige.

En vecka efter detta första sammanträde hölls den 21 november 1902 det förut omnämnda mötet af till olika politiska och religiösa partier, yrken och samhällslager hörande landsmän, deltagarna i det första sammanträdet bland dem inberäknade. Beslut fattades att bilda en Central Nödhjälpskommitté i Chicago, och valdes till ordförande för densamma börsmäklaren *Robert Lindblom,* en handlingskraftig affärs-

man med liberala för att ej säga radikala åsikter, icke minst i fråga om byråkrati och onödigt formväsen, till kassör den högt ansedde bankiren och svensk-norske vice konsuln *John R. Lindgren.* Vid deras sida ställdes såsom kommittéens öfriga tjänstemän flera för sina uppdrag kompetenta, för saken varmt nitälskande män och kvinnor. Till vice presidenter valdes nämligen dr P. W. Torelius, Klaes E. Östergren och fru Hanna Frost, till sekreterare Frithiof Malmqvist och till korresponderande sekreterare fru Othelia Myhrman. (Alla dessa tjänstemän tjänstgjorde sedermera under hela insamlingstiden utan ersättning för sitt arbete.) Och de trettiofem damer och herrar, som voro vid mötet närvarande, ingingo alla i kommittéen.

Kraftigt understödd af den svensk-amerikanska tidningspressen började kommittéen utan dröjsmål sitt arbete. Inom några veckor hade nära 500 subskriptionsböcker utlämnats till välkända män och kvinnor, som önskade deltaga i insamlingsarbetet. Fester anordnades i kyrkor och föreningslokaler, och inkomsterna af dessa aftonunderhållningar anslogos allestädes till de nödlidande i norra Sverige. Det fanns också ställen i Chicago och dess närhet, hvarest de svensk-amerikanska till olika kyrkosamfund hörande församlingarna gemensamt med svensk-amerikanska föreningar och loger höllo stora fester, hvilkas inkomster anslogos åt den goda saken; och det fanns i nödhäjlpskommittéen personer, som under oförtrutet arbete för densamma under veckor och månader satte sina själs- och kroppskrafter samt sin hälsa, ja, sitt lif på spel.

De landsmän och landsmaninnor, som arbetade under Centralkommittéens i Chicago auspicier, ådagalade nästan utan undantag nit och uthållighet i sitt arbete. Hvarje vecka inflöto till kommittéens kassör betydliga summor från landsmännen i Chicago och andra städer i Illinois samt från landsmän å skilda orter i närliggande stater. Bland dem, som för öfrigt bidrogo med penningemedel till nödens lindrande, voro

många till medelklassen hörande anglo-amerikaner. Mångmillionärerna, köpmansfurstarna, "trustkungarna" ibland de senare, bidrogo däremot — med få undantag — mycket litet till ökande af nödhjälpsmedlen. Många af dem visade litet eller intet intresse för saken, hvilket icke var händelsen med mindre rika personer tillhörande andra nationaliteter: norrmän, danskar, tyskar, böhmare och polacker.

När anglo-amerikanerna sedermera, eggade af svensk-amerikanernas föredöme och under intryck af sensationshistorier i den engelska tidningspressen, om hvilka mera här nedan, beslöto att göra något för de fattiga svenskarna, och det under ljud af pukor och trumpeter, så blef resultatet af de förras arbete, "som skulle inbringa millioner", mycket ringa. Så t. ex. förkunnades, att stadsrådet i Chicago skulle föranstalta en jättestor fest, hvars hela storartade inkomst skulle anslås till de nödlidande i Norrland, men till sist blef dock till svensk-amerikanerna öfverlämnadt att utföra det vackra beslutet och tillse, att utgifter och inkomster gingo ihop. Härom yttrar Central-kommittéen i berättelsen om sin verksamhet: "Beträffande den af kommittéen anordnade festen i Colisseum (Chicagos största samlingslokal) må anföras, att hundratals personer verkade därför under flera veckor, värdefulla gåfvor erhöllos, allmänheten bidrog med 2,500 dollars genom att köpa biljetter, men behållningen, som kom de nödställda till godo, uppgick endast till 1,200 dollars. Stadsrådet anslog, i strid mot lagen, 20,000 dollars till de nödlidande, men när allt kom omkring, inskränkte sig den hjälp kommittéen fick från det hållet till — 20 dollars."

En af vår landsman *Sam. E. Erickson,* ledamot af Illinois lagstiftande församling, i densamma väckt motion om bevillning af *5,000 dollars* till de nödlidande i Norrland blef af den lagstiftande församlingen nästan enhälligt antagen. Dess utom inlämnades i senaten af vår landsman *Carl Lundberg* och i representanthuset af nämnde S. E. Erickson en seder-

Robert Lindblom

John R. Lindgren

Sam E. Erickson

Carl Lundberg

F. A. Lindstrand

L. O. Thorpe

N. O. Werner

C. A. Smith

E. M. Stenberg

mera antagen resolution,, i hvilken guvernören uppmanades att till folket i Illinois utsända ett upprop om hjälp för de nödlidande i Norrland.

Guvernör Richard Yates undertecknade den lagstiftande församlingens beslut om bevillningen och utnämnde senator Carl Lundberg och representanterna Sam. E. Erickson och C. A. Samuelson att af statskassören uppbära och till en nödhjälpskommitté, som guvernören kom att utnämna, öfverlämna den beviljade summan. Till medlemmar i denna sistnämnda kommitté utsåg guvernören *F. A. Lindstrand,* John R. Lindgren, Axel Chytraeus, E. P. Strandberg och Ernst Bihl från Chicago samt M. O. Williamson, Galesburg, Charles A. Samuelson, Sherrard, pastor Alfred Appell, Peoria, L. M. Noling, Rockford, och C. A. Larson, Paxton. Om denna kommittés verksamhet äro vi icke i tillfälle att meddela upplysningar. Vi känna endast, att de 5,000 dollars, som den lagstiftande församlingen beviljade till de nödlidande, befordrades till sina bestämmelseorter af Centrala nödhjälpskommittéen i Chicago.

Den anglo-amerikanska tidningen *"The Chicago Daily News"* satte sig i spetsen för en penningeinsamling, som uppgick till omkring 15,000 dollars. Flertalet af dem, som deltogo i denna subskription, voro skandinaver. Om båda dessa större belopp, som öfverlämnades till Central-kommittéen, yttrar densamma i sin berättelse:

"Af de summor, som insamlades genom "Daily News", och dem, som erhöllos från statens lagstiftande församling eller annorledes från amerikanskt håll, öfverlämnade kommittéen själfmant hälften till de nödlidande i Finland. Den finska nödhjälpskommittéen erbjöd sig å sin sida att öfverlämna hälften af till densamma inflytande medel till svenska nödhjälpskommittéen, men detta erbjudande afslogs på den grund, att svenskarnas talrikhet gjorde det lättare för dem att bistå sina egna."

Kassörens sammandrag af räkenskaperna äger detta utseende:

Inkomster.

Från Chicago-Bladet	$ 1,524.03
Från Baptistsamfundet	7,598.78
Från Missionsvännen	13,803.45
Från Metodistsöndagsskolan	30.25
Från alla andra källor	54,625.48
Summa	$77,581.99

Utbetalningar:

Expenser	$ 213.38
Enligt anvisning af Chicago-Bladet	1,524.03
Baptistsamfundet	7,598.78
Missionsvännen	13,803.45
Metodistsöndagsskolan	30.25
Till Finska nödhjälpskommittéen	624.54
Centrala nödhjälpskommittéen	46,342.74
Norge	1,095.97
Finland	6,348.85
Summa	$77,581.99

Denna summa utgör i svenskt mynt 287,340 kronor.

Vid sidan häraf har kassören sändt till Finland hälften af de af "The Daily News" insamlade medlen, uppgående till omkring $7,500. De medel, som insamlats af andra än kommittéen, särskildt af norska tidningen "Skandinaven", torde belöpa sig till minst 32,000 dollars, hvadan bidragen, som kommit genom Chicago, uppgå till minst $117,000 eller 433,-000 kronor, hvilket är ett resultat, som vida öfverstiger de förväntningar, man kunde hysa under omständigheterna. Summan skulle helt visst kunnat fördubblas, därest en verklig officiell vädjan om hjälp framkommit. I alla händelser utgör resultatet ett vackert prof på välsignelsen af samarbete."

Då svenska riksdagen i januari 1903 sammanträdde och H. M. konung Oscar höll sitt trontal, förekom i detsamma på tal om nöden i Norrland och den hjälp, som blifvit sänd

de nödlidande, yttranden, som i den norsk-amerikanska pressen tyddes såsom "kungsord" på att nöden i Sverige nu var afhjälpt, och det framhölls på norska och engelska, att *norrmännen* i Norge och *finnarna* i Finland voro mera än norrlänningarna i Sverige i behof af och förtjänta af understöd. Båda de nyssnämnda nationaliteterna voro mera företagsamma än den svenska, då det gällde att meddela härvarande tidningspress teckningar ur de fattigas lefnadsförhållanden under "nödåret". Den norsk-amerikanska tidningen "Skandinavens" stora insamling för norrmän och finnar underlättades i betydlig mån däraf. De i Sverige utgifna tidningarna meddelade, så att säga i förbigående, uppgifter om huru många kilogram eller deciton kreatursfoder och spannmål, som behöfdes i de nordliga länen, hvilka uppgifter gåfvo i de flesta fall våra i metersystemet obevandrade svensk-amerikaner en allt annan än klar uppfattning af nödens storlek. Andra tidningar i Sverige förklarade rent ut, att någon egentlig nöd icke existerade i Norrland. Det vittnar synnerligen fördelaktigt om våra landsmäns kärlek till den gamla fosterjorden och dess folk, att den svensk-amerikanska insamlingen kunde under sådana omständigheter lyckas på sätt här ofvan anförts.

Det var icke blott i Rock Island och Chicago, som insamlingar ägde rum i staten Illinois. I den lifliga industristaden Rockford, hvars invånare utgöras till en stor del af idoga svenska invandrare och deras barn, företogs också insamling.

b) *Nödhjälpskommittéen i Rockford, Ill.*

Denna kommitté bestod af *Fred Svenson,* president, och *A. P. Floberg,* kassör, samt af nedanstående tjänstemän och medlemmar, J. A. Croon, C. E. Hultqvist, Alf. G. Larson, W. Nelson, Gust Nordström, Frank Olander, Claus Peterson, P. A. Peterson och C. A. Wendell.

Af ofvannämnda kommitté samlades $587.05 (3,174 kro-

nor). Och samtidigt härmed samlades inom de svensk-amerikanska församlingarna i staden $865.51, kvinnorna (fru R. J. Bryhn) $528.70, af föreningar och enskilda $755.17, tillsammans $2,149.38, hvilken summa, tillsammans med den af kommittéen insamlade $587.05, gör $2,736.43 eller 10,-135 kronor.

Utom dessa i "Rockford Posten" redovisade medel blefvo ganska många bidrag sända från Rockford till Central-kommittéen i Chicago, hvadan det förstnämnda samhället i likhet med många andra svensk-amerikanska samhällen i Illinois på ett värdigt sätt häfdade sitt gamla anseende för offervillighet och välvilja mot nödställda.

c) *Centrala nödhjälpskommittéen i Minnesota.*

Ingen nödhjälpskommitté i hela landet samlade och öfversände till de nödlidande i Sverige, Norge och Finland tillsammantagna så stora penningesummor, som den af staten Minnesotas guvernör S. R. Van Sant utnämnda Centrala nödhjälpskommittéen, hvilken bestod af statssenator *L. O. Thorpe* (norrman), president, den välkände bankiren *N. O. Werner,* kassör, samt *C. Wallblom.* Kommittéen höll endast ett par sammanträden. Nästan allt arbete med medlens mottagande och försändande, enligt gifvarnas önskningar och kommittéens beslut, utfördes af hr Werner i Minneapolis, som vid medlens insamling hade godt understöd icke blott af tidningspressen utan ock af i olika härader (counties) af guvernören utnämnda medhjälpare.

I Minnesota, hvarest svenskar och norrmän och deras ättlingar utgöra en stor och inflytelserik procent af statens befolkning, och hvarest våra landsmän, i synnerhet i de äldre samhällena, sitta i välbärgade omständigheter, började insamlingsarbetet för lindrandet af nöden bland svenskar, norrmän och finnar, redan innan den ofvannämnda kommittéen blifvit tillsatt. Ensamt i Kandiyohi härad samlades och afsändes

2,000 dollars. När kommittéen sedermera blifvit tillsatt, bidrogo de olika häraderna (counties) i staten med frikostighet till nödhjälpssumman. I några af dem, inom hvilka den svensk-norska befolkningen är talrik, uppgick insamlingen till betydliga belopp, som synes af nedanstående uppgift å några af de största bidragen från olika namngifna härader (counties).

Hennepin	$21,977.77
(81,400 kronor från ett enda härad!)	
Ramsey	7,673.67
St. Louis	2,750.20
Goodhue	2,427.39
Polk	1,869.48
Meeker	1,461.48
Douglas	1,333.96
Faribault	1,287.73
Chisago	1,237.50
Nicollet	1,207.33

o. s. v. Hela summan, som samlades i statens olika härader (counties) uppgick den 2 juni till det betydliga beloppet $92,759.94,, hvartill bör läggas sedermera till kassören inkomna $700.00, hvadan hela den samlade summan öfverstiger 93,000 dollars, eller mer än 344,400 kronor.

Dessutom anser kommittéens kassör, att i Minnesota samlats af andra än kommittéen ytterligare från 50,000 till 75,000 dollars för de nödlidande, så att ensamt från nämnda stat blifvit de senare tillsända från 150,000 till 175,000 dollars (mer än 648,000 kronor).

De af kommittéen insamlade medlen $92,759.94 fördelades sålunda:

Till Sverige	$38,208.65	eller	141,513	kronor
" Norge	20,690.39	"	76,631	"
" Finland	33,590.53	"	124,409	"
Betalta utgifter	270.37	"	1,001	"
Summa	$92,759.94	"	343,554	"

Motion väcktes i Minnesotas lagstiftande församling om bevillning af 5,000 dollars för de nödlidande. Men denna motion motarbetades af senator Thorpe, nödhjälpskommittéens öfriga medlemmar samt andra inflytelserika skandinaver. Alldenstund den svenska riksdagen icke beviljat anslag af svenska statens medel till de nödlidande i Norrland, ville våra landsmän af grannlagenhet icke mottaga statsanslag af Minnesota, utan i stället själfva samla summan och lägga densamma såsom tillskott till redan samlade nödhjälpsmedel. När det sedermera lästes i engelsk-amerikanska tidningar skräckingifvande skildringar af nöden i Norrland samt vädjan till amerikanska sensationstidningar att skynda 500,000 svenskar i deras dödsfara till hjälp och undsättning, så väckte detta både harm och ogillande, och en af Minnesotas mest framstående män, millionären *C. A. Smith* i Minneapolis, som är mån om vår nationalitets och vårt gamla lika så väl som vårt nya fosterlands ära och anseende, telegraferade till Stockholm den stolta frågan, "huru mycket penningar det erfordrades för att i en smäll afhjälpa hela nöden." Han var mannen, som kunde framställa en sådan fråga, och som efter erhållet svar också kunnat handla som frågan antydde.

d) *Svensk-amerikanska nödhjälpskommittéen i Nebraska.*

På initiativ af Omahas svenska lutherska pastorer, P. M. Lindberg och C. E. Elving, samt flera andra framstående landsmän hölls den 24 november 1902 ett möte i Omaha, vid hvilket tillsattes ofvannämnda kommitté. Följande tjänstemän för densamma valdes: svensk-norske vice konsuln *E. M. Stenberg,* ordförande, och skräddaremästare *G. A. Lindquist,* kassör. Dessutom valdes pastor *P. M. Lindberg* till vice ordf. och "Svenska Journalens" redaktör *O. M. Nelson,* till sekr.

En kommitté af 25 ledamöter, bland dem alla stadens svenska pastorer, tillsattes för utfärdande af ett upprop till landsmännen. Ett sådant utarbetades och offentliggjordes

på svenska och engelska, och tryckta subskriptionslistor sändes till framstående landsmän i olika delar af staten med bön att verka för den goda saken, hvar och en inom sin närmaste omgifning.

Denna bön hörsammades, och kommittéen blef iståndsatt att hvarje vecka under flera månaders tid öfversända till Centrala nödhjälpskommittéen i Stockholm en växel på 1,000 kronor.

Kommittéen samlade under sin verksamhet $6,112.10 eller 22,637 kronor. Af denna summa sändes omkring 5,400 dollars eller 20,000 kronor till Sverige och $385.77 till Norge.

I Nebraskas lagstiftande församling väcktes i representanthuset af den unge svensk-amerikanen *Charles J. Warner* i Waverly motion, att 2,000 dollars skulle ur statskassan beviljas de nödlidande i Sverige, Norge och Finland.

Denna summa beviljades och fördelades så, att Sverige erhöll $1,000.00, Norge $500.00 och Finland $500.00. Medlen öfversändes på guvernörens af Nebraska begäran af svensk-norske vice konsuln i Omaha direkt till Sveriges och Norges nödhjälpskommittéer, och de för Finland afsedda medlen till ryska ambassadören i Washington, hvilken dock på uppdrag af sitt lands regering återsände summan till Nebraskas guvernör med den förklaringen, att *nöden i Finland redan var afhjälpt (?).*

Rörande behandlingen af C. J. Warners motion i den lagstiftande församlingen skrifver motionären följande: "Min motion nr 417 antogs i legislaturens senat och representanthus med något öfver två tredjedels röstmajoritet samt undertecknades därefter af guvernören. Motionen väcktes sent, men dess behandling framflyttades före andra motioners, hvilket räddade den från att falla igenom. Af personlig ynnest hänsköt representanthusets talman på min begäran motionen till invandringsutskottet, hvars ordförande var svensk. Därigenom påskyndades behandlingen i represen-

tanthuset. I senaten fanns icke någon svensk; men jag väckte därvarande lagstiftares intresse därigenom, att jag hade de svenska pastorerna i staten att skrifva till sina respektiva senatorer eller ock att personligen samtala med dem."

e) *Insamlingen af nödhjälpsmedel i Iowa.*

I spetsen för denna insamling ställde sig den högt ansedde mecenaten, senatorn dr *C. J. A. Ericson* i Boone. Sedan ett varmhjärtadt upprop till landsmännen i staten stått att läsa i den svensk-amerikanska tidningen "Svithiod" i Des Moines, inflöto hvarje vecka till nödhjälpskommittéen större och mindre summor.

I ett enskildt bref yttrar senator Ericson:

"Insamlingen går till omkring 10,800 dollars (eller 40,000 kronor). Mer än hälften har jag sändt till Sverige, 9,000 kronor till Norge och 9,000 mark till Finland."

Dessa visserligen i och för sig betydliga summor representera dock icke på långt när allt, hvad våra i allmänhet välmående landsmän i "det rika Iowa" skänkt till de nödlidande i Sverige, Norge och Finland.

f) *Den svensk-amerikanska nödhjälpskommittéen i St. Louis, Missouri.*

Landsmännen i St. Louis, Missouri, sammanträdde den 7 december 1902 till ett stort möte, vid hvilket tillfälle en större nödhjälpskommitté tillsattes för insamling af medel till hjälp för de nödlidande i Sverige. Till denna kommittés ordförande valdes svensk-lutherska pastorn *Carl J. Renhard* och till kassör Martin Johansen.

Genom arbete och uppoffringar lyckades kommittéen samla och till Centrala nödhjälpskommittéen i Stockholm öfversända en summa af $1,021.40 eller 3,783 kronor.

Då det ogrundade ryktet, att vederbörande i Sverige skulle hafva beslutit utdela äfven de i Amerika samlade medlen till

de fattiga endast mot arbete eller såsom lån, förnams äfven af kommittéen i St. Louis, affärdade densamma den 27 januari en skrifvelse, i hvilken de skänkta gåfvorna återfordrades, därest kommittéen i Stockholm icke garanterade, att de utdelades såsom gåfvor, på hvilken skrifvelse erhölls från Sverige nöjaktigt svar.

g) *Staten Kansas' nödhjälpskommitté.*

I de olika församlingarna och föreningarna i staten samlades före julen 1902 icke obetydliga summor, hvilka sändes antingen till Chicago, till Rock Island eller direkt till Sverige. Presidenten för Bethany College, teol. och fil. dr Carl Swensson i Lindsborg, skref därefter i början på det nya året till statens guvernör och framhöll behofvet af hjälp. Guvernören utfärdade då en proklamation och utnämnde en statens nödhjälpskommitté, i hvilken dr *Carl Swensson* var ordförande och bankiren *Victor E. Johnson* i Randolph var kassör.

Försök gjordes att få den lagstiftande församlingen att bevilja en viss summa till de nödlidande, men försöket misslyckades, hufvudsakligen till följd af tidens korthet. Bref från Sverige till en viss svensk-amerikansk tidning jämte yttranden och upplysningar under lektor Waldenströms interpellation i svenska riksdagen göto kallt vatten på svensk-amerikanernas i Kansas insamlingsifver och offervillighet. Insamlingen belöpte sig, enligt uppgift från kassören, herr V. E. Johnson, till $2,046,26 eller 7,580 kronor, som öfversändes direkt till nödhjälpskommittéen i norra Sverige.

De olika svensk-amerikanska församlingarna i staten föredrogo att sända sina samlade medel till sina egna kommittéer. Så t. ex. sände statens svenska luth. församlingar $1,723.93 till Augustana-synodens kassör i Rock Island, missionsvännerna sina bidrag till "Missions-Vännen" o. s. v.

G. A. Lindquist

C. J. Warner

C. J. A. Ericson

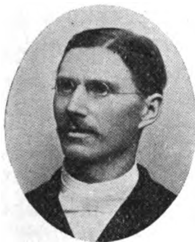
Carl J. Renhard

Carl Swensson

G. A. Brandelle

J. M. Öjerholm

Aug. Ekdahl

A. O. Sandbo

h) *Insamlingen af nödhjälpsmedel i Colorado.*

I Denver bildades en svensk nödhjälpskommitté med Colorado till verksamhetsfält, hvilken kommitté valde till ordförande *G. R. Ohlin* och till kassör *John E. Holmberg.* Till sekreterare valdes A. H. Aronson och till finanssekreterare doktor A. E. Engzelius. Den summa, som af kommittéen samlades, uppgick till omkring 6,000 kronor; och öfversändes dessa penningar i tre remissor till landshöfding K. J. Bergström i Luleå, hvilken i mycket utförliga bref till kommittéen skildrade tillståndet i nöd-distrikten.

De svenska församlingarna i *Denver* höllo en kväll gemensamt möte och samlade omkring 400 dollars. I *Greely* och *Boulder* insamlades 400 dollars, i *Colorado Springs* mer än 100 dollars o. s. v. "Svensk Amerikanska Vestern" satte ock, såsom ofvan meddelats, en insamling i gång. Medlen, som samlades, sändes antingen direkt till Sverige eller ock till Centrala nödhjälpskommittéen.

Teol. dr *G. A. Brandelle,* som var bland dem, som nitiskt deltogo i insamlingsarbetet, yttrar: "I Colorado insamlades med all säkerhet för de nödlidande mellan 4,000 och 5,000 dollars (mer än 18,500 kronor). Själf vet jag om omkring 3,200 dollars, som insamlades för detta ändamål."

i) *Den svensk-amerikanska Centrala nödhjälpskommittéen i Texas.*

Den 7 februari bildades å stort möte i Austin, Texas, en för hela nämnda stat gemensam Central nödhjälpskommitté. Till ordförande för densamma valdes "Texas Postens" redaktör *J. M. Öjerholm,* till kassör *P. A. Ekdahl* och till sekreterare *A. O. Sandbo* (norrman).

Ehuru åren 1901 och 1902 voro i Texas missväxtår, i det både foderskörden och sädesskörden slogo fel, voro dock våra fosterlandsälskande landsmän därstädes villiga att efter förmåga hjälpa utan att för anglo-amerikaner eller andra na-

tionaliteter utbasuna sitt offrande på välgörenhetens altare. Det vackra upprop af kommittéen, som sändes till svensk-amerikanerna i Texas, blef icke obesvaradt. Af kommittéen samlades och sändes till Sverige omkring 1,200 dollars, hvarjämte det insamlades af en Sofia-förening i Ft. Worth, af svensk-amerikaner i *Elroy, Manda* och andra ställen omkring 400 dollars, hvadan den svensk-amerikanska insamlingen i Texas uppgått till 1,600 dollars (mer än 5,925 kronor), häri icke inberäknadt kollekter, som blifvit af församlingar öfversända till kyrkliga kommittéer.

C. G. Widen

Jas. P. Hansen

John Björkman

Arbetet var i Texas nationellt. Vid den stora festen, som hölls i Austin den 15 mars till förmån för de nödlidande i Norrland, voro bland de uppträdande talarna den lutherske pastorn *C. G. Widén*, metodistpastorn *O. E. Olander* och baptistpastorn *O. F. Carlson*, och man behöfver endast läsa fru *Mathilda Wiel-Öjerholms* vackra festpoem för att lära känna de ädla känslor, som besjälade våra i det sydliga Texas bosatta landsmän.

j) *Skandinaviska Brödraförbundets af Amerika insamling.*

Öfverlogen af Skandinaviska Brödraförbundet af Amerika, hvilkens öfverordförande då var *James P. Hanson* i Ridgeway, Pennsylvania, och öfverkassör *John Björkman* i Braddock i samma stat, föranstaltade också en insamling bland våra landsmän, i synnerhet bland dem, som bo i de östra staterna.

Denna insamling för de nödlidande omfattades på många ställen med välvilja, och ehuru förhållandena i landets industricentra icke voro de bästa, lyckades Brödraförbundet att bland våra idoga och sparsamma, men på samma gång för lindrande af nöd uppoffrande landsmän samla omkring 1,400 dollars (eller 5,188 kronor), som öfversändes direkt till Sverige.

Så väl i Östern som i Västern, så väl i Södern som i Norden, ja, å hvarje ort, där svensk-amerikaner funnos, tog sig önskan att hjälpa form i enigt samarbete och storartade insamlingar, ledda af varmt fosterlandsälskande män och kvinnor. Insamlingarna i fråga hade tvifvelsutan blifvit mycket större än de blefvo, om icke störande dels anglo-amerikanska och dels svenska inflytanden gjort sig gällande, hvilka inverkade i hög grad nedslående å våra landsmän.

III.

Dagrar och skuggor.

Under insamlingsarbetet i församlingarna här i landet och i Sverige märkte man snart ljusa dagrar och mörka skuggor. På samma gång som många fattiga lade sin sista skärf på välgörenhetens altare, knöto många förmögna sina händer om penningpungen dubbelt så hårdt som eljest. Och då det blef fråga om uppoffrande kärlek till nästan, bestodo många "världens barn" profvet bättre än deras grannar, som under åratal gått klädda i skrymteriets och skenhelighetens skrud.

I allmänhet voro dagrarna här i landet flera än skuggorna. Såsom bevis på andan bland den svensk-amerikanska ungdomen må följande här anföras:

I en landtförsamling fanns en tolfårig gosse, som länge sparat hvarje cent, han af sin fader erhållit, på det han måtte med tiden erhålla en så stor summa, att han kunde för densamma köpa sig en bicykel. Han stod detta mål nära, då han

fick höra talas om de fattiga barnens i Norrbotten nöd. Utan betänkande slog han sönder sin sparbössa, bar sin samlade skatt till sin fader och bad honom sända penningarna till de små i midnattssolens land. I glädje öfver sonens sinnelag biföll fadern den framställda bönen, lade en sedel af hög valör till sin sons skatt och sände penningarna till vederbörande i Sverige.

I en annan församling skulle en ung svensk-amerikansk affärsman fira bröllop med en rik svensk-amerikansk landtbrukares dotter. Den på ett par eller tre mils afstånd från bröllopsgården boende lutherske prästen, som blifvit ombedd att förrätta vigseln, blef vid ankomsten till brudens hem icke litet öfverraskad, då han fann därstädes endast det i hvardagskläder klädda brudparet och några få af detsammas närmaste anhöriga. Brudgummen meddelade till förklaring, att han och hans unga brud,— båda födda och uppfödda i Amerika —hade till en början beslutit att hålla ett stort och dyrbart bröllop, men de hade senare frångått detta sitt beslut, emedan de icke ansågo det vara rätt och passande att börja sitt äktenskapslif med ståt, prål och gästabud, då nöd rådde i stora delar af deras fäders land. Allt hvad det ståtliga bröllopet skulle hafva kostat skänkte brudparet efter vigseln till de nödlidande i Norrland.

Förträffliga i tidningen "Hemlandet" publicerade skrifvelser från framstående pastorer i Norrbottens af missväxt hemsökta trakter (kontraktsprosten O. A. Wester, kyrkoh. O. W. Zeidlitz, O. Bergqvist, J. P. Wallin, J.A.Nyman m. fl.), sakrika upplysningar från landshöfding Bergström, från Centrala kommittéen i Stockholm och från enskilda ledamöter af densamma, underlättade i betydlig mån insamlingsarbetet inom och utom de svensk-amerikanska församlingarna. Men den sköna medaljen ägde en frånsida, som redan tidigt visade, i synnerhet inom svenska tidningspressens område, mindre vackra, ehuru äkta svenska drag.

I allt hvad de svensk-amerikanska tidningarna yttrade om nöden i norra Sverige förnams en grundton af varm medkänsla och sympati för de nödlidande. Denna grundton saknades delvis eller helt och hållet i de flesta af Sveriges tidningar och var i några af dem utbytt mot en kallsinnighetens ämbetsmannaton. En till hjärtans djup gående sång, likt den, som ljöd från svensk-amerikanen *Jakob Bonggrens* lyra, framkallade missväxten och nöden ej i hela Sveriges rike.

Tidningspressen därstädes hvarken såg eller ville se och förstå den djupgående folkrörelsen bland svensk-amerikanerna. Det var — så syntes det — icke från forna svenska småbönder, torpare, statkarlar och kroppsarbetare, "läsare" och annat "simpelt folk" samt deras efterkommande, som de flesta af den svenska pressens herrar väntade hjälp i nöden, utan från anglo-amerikanska mångmillionärer, från vidt och bredt omtalade börsmagnater och "trustkungar" samt från "förnämt folk". Då firade societetsdamer af högadliga familjer anordnade i Paris, Berlin och London tillställningar, hvilka inbragte de nödlidande i Sverige några lumpna småsummor, så var detta i den svenska tidningspressens ögon storverk, som förtjänade att utförligt relateras, men då från Sverige bördiga söner och döttrar i Amerika uppstodo i hundratusental och lyckades samla mångdubbelt större summor än de nyssnämnda, så omtalades dessa insamlingar endast å några få med petitstil tryckta rader.

Och det var icke blott tidningsmän, som handlade på dylikt sätt. Många andra svenskar och det t. o. m. *norrlänningar* handlade på liknande sätt. Från Amerika sändes till framstående män i Västerbotten och Norrbotten tidningar och vänliga bref med bön om tillförlitliga underrättelser om ställningen bland de fattiga, af missväxt hemsökta, som svensk-amerikanerna önskade hjälpa, men dessa tidningar och bref fingo på mer än ett ställe ligga oöppnade och obesvarade,

under det man var ifrigt sysselsatt med att tända rökoffer för engelsk-amerikanska tidningsrapportörer, groft okunniga i allt, som rörde svenska förhållanden, men begärliga efter meddelanden, af hvilka de kunde förfärdiga sensationshistorier från "köldens, hungersdödens och eländets land", Norrland. De stora penningsummorna, som väntades komma ur de anglo-amerikanska mångmillionärernas fickor, voro för norrlänningarna en hägring, som kom många af de "ledande männen" att ringakta svensk-amerikanernas insamlingar. En myndig norrländsk träpatron säges till och med hafva yttrat, att "norrlänningarna behöfde icke mottaga gåfvor från humbugslandet Amerika, från personer, hvilka genom sin emigration förrådt sitt fosterland lika mycket, som Judas Iskariot förrådde sin Herre och Mästare."

Att den fordom med all rätt berömde folkkaraktären i Norrland tedde sig under pröfningens år annorlunda än karaktären hos flertalet af våra här i Amerika bosatta präktiga norrlänningar, kan icke förnekas. Den föreföll äfven "sörlänningarna" i Sverige främmande, sluten, snart sagdt obegriplig. Norrlands förbannelse, ett förtryckande bolagsvälde, som länge arbetat på att utrota den fria och själfständiga bondeklassen, utan att svenska riksdagen kraftigt ingripit och rådt bot mot det onda, har icke på karaktärsutvecklingen utöfvat ett godt inflytande, vare sig hos bolagens herrar och fogdar eller hos deras nästan lifegna tjänare. Knappt hade varmhjärtade människovänner i Norrland börjat skildra nöden och behofven därstädes bland ett fattigt, djupt religiöst, nyktert, arbetsamt, för hjälp i nöden tacksamt folk, knappt hade prof på det usla nödbröd, med hvilket folket nödgades lifnära sig, börjat exponeras i fönstren vid Stockholms förnämsta gator, innan andra norrlänningar — och det förmögna och framstående sådana — framkommo med påstående, att någon nöd icke fanns i Norrland, samt undanbådo sig alla gåfvor till fri utdelning bland de fattiga. Dessa senare bestodo till en stor del af fanatiska læstadianer, i lätt-

ja, dryckenskap och okunnighet nedsjunkna, dumdryga och otacksamma varelser, hvilka skulle icke hjälpas utan demoraliseras af nödhjälpsgåfvor. Ingen äkta norrlänning skulle känna sig för sådana tacksam. Denna sistnämnda tanke syntes delas af t. o. m. Hernösands stifts biskop, om hvilken berättas, att han, sedan han från Stockholm fått mottaga därstädes samlade gåfvor till de nödlidande i stiftet, sände gifvarna icke ett varmt tack, utan ett i juridisk stil å dragande kall och ämbetets vägnar affattadt — kvitto.

Här ett annat egendomligt karaktärsdrag. Man kände i Norrland vidt och bredt, att en från sitt fögderi afsatt norrlänning arbetade nitiskt bland landsmännen i Amerika för de nödlidande norrlänningarna, och man misstänkte, att nämnde person skulle, iklädd skenhelighetens mask, försöka att af den svensk-amerikanska offervilligheten slå mynt för egen räkning, men man behagade icke sända en enda varningsrad till de svensk-amerikanska tidningarna eller till de olika nödhjälpskommittéerna, innan det var för sent, innan mannen i fråga fått sig till "utdelning" beviljad en större summa af här i landet samlade nödhjälpsmedel.

"De, som lägga största hindret i vägen för en god insamling för de nödlidande i Sverige, äro just de i denna trakt boende — norrlänningarna", skref en pastor i Minnesota. Det fanns nämligen svensk-amerikanska samhällen och nybyggen, inom hvilka separatistiskt sinnade norrlänningar voro de enda svensk-amerikaner, hvilka af "ömma samvetsbetänkligheter" vägrade att bidraga till en beta bröd åt hungrande svenskar i — Norrland.

IV.

Stötestenar och förargelseklippor.

a) *De engelsk-amerikanska tidningarnas sensationshistorier.*

Svensk-amerikanernas af de ädlaste bevekélsegrunder företagna penninginsamlingar till afhjälpande af nöden i norra

Sverige eggade de amerikanska tidningsmännen att besöka denna terra incognita och med verklighetsskildringar därifrån öka sina respektiva blads spridning och äfven befrämja den af svensk-amerikanerna påbörjade "goda saken".

Två af Chicagos stora dagliga tidningar *The Chicago Daily Tribune* och *The Chicago Daily News,* sände utan dröjsmål korrespondenter till de af missväxt hemsökta trakterna. Den stora sensationstidningen *Hearst's Chicago American* sände ingen korrespondent, men såg sig dock iståndsatt att före någon af de andra meddela telegram från Sverige.

I det nummer af tidningen, som utkom den 24 januari, såg man till vänster ett stort porträtt af Sveriges och Norges vördade monark. Nära detsamma lästes i en rubrik med stora bokstäfver: *"Kung Oscar anropar American om hjälp till 500,000 människor, som lida hunger."* Och under denna rubrik lästes ett telegram, så lydande: *"Chicago American!* Behofven fortfara. Gåfvor i penningar mottagas tacksamt. På Hans Majestäts befallning. Centrala Nödhjälpskommittéen Logerheim, utrikesdepartementet." Följde så efter denna depesch en lång skräckingifvande skildring af nöden i Finland och Sverige, hvarest folket sades lifnära sig af rötter och nötter och vara på god väg att i stora skaror bortryckas af hunger i köld och det djupaste elände.

Detta tidningsnummer väckte bland svensk-amerikanerna i Chicago harm och förbittring. De ansågo telegrammet vara ett falsarium, en grof förolämpning mot den åldrige monarken och hans utrikes minister. Att dessa kunnat, under tanken på nödlidande norrlänningar, lockas att gå en engelsk-amerikansk sensationstidnings reklamärenden, ville icke många tro. Det var först under interpellationsdebatten i svenska riksdagen den 21 mars, man efor, att telegrammet var svar på ett annat telegram, som "Chicago American" sändt till konung Oscar, erbjudande sin tjänst åt nödlidande svenskar och meddelande honom den fägnesamma nyheten:

"Till den stora svenska befolkningen i Chicago har hemställan skett, att deras landsmän i Sverige befinna sig i stor nöd", en hemställan, som visst icke kommit till svensk-amerikanerna från sensationstidningen i fråga, innan svaret från Stockholm till densamma ingått.

Den, som skrifver dessa rader, öfversände till hans excellens Lagerheim det nummer af "Chicago American", i hvilket ofvannänmda läsning förekom, samt uttryckte i bref önskan, att tidningens falska uppgifter, hvilka väckt förargelse bland svensk-amerikanerna, måtte beriktigas. Härpå gafs genom Centrala Nödhjälpskommittéen till svar, att någon dementi från utrikesdepartementet ej var att förvänta. Liknande svar gafs lektor P. Waldenström, då det gällde en annan tidning. I interpellationsdebatten yttrade han: "Vid ett samtal med statsrådet (A. T. Odelberg) ville jag, att han skulle telegrafera till "The Chicago Daily News" och dementera dess korrespondents osanna och för vårt land kränkande uppgifter, ty osanna voro de, äfven om de voro välmenta. Men statsrådet svarade, att regeringen icke kunde dementera alla sensationstelegram i den utländska pressen."

Med hufvudet och fantasien fulla af engelska författares skildringar af hungersnödens skräckscener vid Ganges eller Volgas stränder kommo de engelsktalande tidningsmännen, utan kunskap i folkets språk, lefnadssätt och lefnadsvanor, till "hungersdistrikten" i Norrland. Äfven under normala förhållanden skulle de ansett, att nöd var där rådande.* Nu åter skildrade de landet som ett sagans Niflhem, ett "den

* Såsom bevis på den stora nöden i Norrland anförde en engelsk korrespondent i ett bref till en tidning i England bl. a., att folket nödgades i Norrland äta hårdt rågbröd, att god "beefsteak" och "roastbeef" samt godt engelskt öl kunde med svårighet erhållas. Till och med i städerna åt folket rutten fisk, som kallades "surstromming", samt potatis och saltad sill. På färskt kött och nybakadt hvetebröd rådde däremot brist.

eviga köldens och den hålögda hungersnödens land". Vi svensk-amerikaner, som brukat skildra för våra barn och för anglo-amerikanerna Norrland såsom ett rikt framtidsland och hela Sverige som ett af jordens skönaste länder, vi fingo nu af engelsktalande amerikaner höra motsatsen, och den svenska kulturen i de trakter, där man fjäsat mest för de "utländska herrarna", som tillhörde "världspressen", och där man beredvilligast tillhandagått dem med upplysningar, under det man låtit i Amerika bosatta landsmäns bref och frågor ligga obesvarade, skildrades alls icke i någon fördelaktig dager. Det, som tidningarnas korrespondenter telegraferade till Chicago, "förbättrades" på tidningsbyråerna, och om dessa förbättringar oförändrade intagits i de engelsk-amerikanska tidningarna, skulle svenskarna i Sverige fått ganska låga begrepp om anglo-amerikanernas kunskaper i europeisk geografi, kulturhistoria och andra läroämnen, och de engelsktalande amerikanerna skulle fått underliga, allt annat än fördelaktiga tankar om Sverige och svenskarna.

Lyckligtvis ägde de förra i de svensk-amerikanska tidningsmännen och i Central-kommittéens i Chicago tjänstemän lefvande encyklopedier, till hvilka de kunde hänvända sig för erhållande af nödiga upplysningar. Och dessa män voro icke så höga herrar, att de icke, då de sågo, att Sveriges och svenskarnas anseende var i fara att af ogrundade sensationshistorier nedsättas i anglo-amerikanernas och andra nationaliteters ögon, skyndade sig att både dementera nämnda historier och meddela mera tillförlitliga upplysningar. Det var sanningen, ingenting annat, som man önskade måtte därvid komma till sin fulla rätt.

Men äfven detta var från vissa håll föremål för klander. Utgående från den jesuitiska grundsatsen "ändamålet helgar medlen" framhöll man, att välgörenhetskänslan kunde svårligen hos de rika anglo-amerikanerna väckas till lif och verksamhet utan genom rafflande sensationshistorier, och ju

mer hårresande dessa vore, dess bättre var det. Finnarna hade låtit i sitt gamla fosterlands fattigaste trakter fotografera armodets hem för att kunna visa de rika anglo-amerikanerna, huru jämmerlig det finska folkets ställning var och i huru stort behof det var af anglo-amerikanernas allmosor. Svensk-amerikanerna handlade på motsatt sätt. De önskade icke, att deras landsmän i Sverige skulle framstå såsom hjälplösa tiggare, åtminstone icke innan svenska regeringen gjort allt hvad den kunde göra för att lindra nöden. Denna svensk-amerikanernas intagna hållning klandrades. Till och med i riksdagen yttrades, att det låg klokskap i att låta de i Amerika och annorstädes utspridda sensationshistorierna "vara i fred".

Det var för våra landsmän här i landet icke lätt att lämna exakta uppgifter om nöden i Norrland till de anglo-amerikanska tidningsmännen. Dessa ville knappast tro sina egna ögon, då man lade framför dem veckans tidningspost från Sverige och de sågo, att äfven de stora svenska dagbladen ägnade nöden, "den himmelsskriande", i Norrland ganska liten uppmärksamhet. Uppgifterna, som meddelades, voro mot hvarandra stridande. Några tidningar bröto obetingadt stafven öfver de amerikanska tidningsmännens skildringar, som de förklarade innehålla föga annat än ogrundade sensationshistorier. "Deras påståenden, att arbetsgifvarna i nöddistrikten nedpressat arbetarnas aflöning, var alldeles ogrundad. Trävarubolagen drogo väl försorg om sina arbetare och de i Norrbotten boende bolagsarbetarna hade i timmerutdrifning lönande arbetsförtjänst, ehuru icke så god som under 1890-talet. Utstämpling å kronoskogarna ägde rum till den nödställda befolkningens förmån, vägar anlades och andra allmänna arbeten utfördes" o. s. v. Andra svenska tidningar och i Norrland bosatta brefskrifvare framhöllo däremot, att de amerikanska tidningsmännens skildringar visserligen innehöllo många ofrivilliga misstag, men voro dock i hufvudsak

öfverensstämmande med verkliga förhållandet. De endast bekräftade sanningsenligheten af de i några af Sveriges tidningar synliga skildringarna från de af missväxt hemsökta trakterna i öfra Norrland. Hvad "The Daily News" i Chicago meddelade om den fattiga befolkningens i Norrbotten behjärtansvärda belägenhet och behofvet af nödhjälp åt öfra Norrlands fattiga skolbarn, skilde sig föga från hvad "Dagens Nyheter" i Stockholm redan i november 1902 i korrespondenser meddelat. Det var sant, att många trävarubolag drogo god försorg om sina arbetare, men det var lika sant, att andra bolag (Båtskärsnäs' m. fl.) icke gjorde det, utan tvärt om höjde arrendeafgifterna och nedsatte aflöningen, så att det var för familjefäder snart sagdt omöjligt att med sina familjer på densamma existera. Det var djupt gående sociala missförhållanden, som ökade det onda, som missväxten medfört, och man hade "föga att hoppas af riksdagen i Stockholm".

I bref från Norrbotten föreslogs, att svensk-amerikanerna borde anslå en del af nödhjälpsmedlen till upprättande af en lånebank i öfra Norrland, från hvilken redbara fattiga jordbrukare kunde erhålla lån, så att de icke behöfde sälja sina dragare och nötkreatur till vrakpris. Det föreslogs dessutom, dels att svensk-amerikanerna borde anslå en del af nödhjälpsmedlen till de för det uppväxande släktet så viktiga arbetsstugorna i Norrbotten, i hvilka undervisning i slöjd, matlagning och vanliga husbestyr meddelades, dels att medel borde "bland den frisinnade svenska befolkningen i Amerika samlas för upprättande af en stor norrlandstidning, oberoende af alla trävarupatroner och andra storgubbar". Men alldenstund den svensk-amerikanska nationaliteten — olik den irländsk-amerikanska — aldrig kunnat förmås att ingripa i utförandet af ärenden, som höra svenska regeringen och dess myndigheter till, sak samma huru behjärtansvärda dessa ärenden än varit, eller att uppträda såsom agitator för

den eller den lösningen af politiska eller kommunala frågor, väckte förslaget "att upprätta ett Amerika i Norrland" föga genklang bland våra svensk-amerikaner.

b) *Den svenska riksdagen och nöden i Norrland.*

Då nödropen från Norrland blefvo i den engelsk-amerikanska tidningspressen högljuddare med hvarje dag, uppstod bland svensk-amerikanerna undran, förvåning och harm öfver svenska riksdagens ådagalagda likgiltighet och sysslande med lapprifrågor. Den, som här för pennan, yttrade då i tidningen *Hemlandet* för den 25 februari följande ord, som sedermera anfördes i svenska riksdagens andra kammare den 21 påföljande mars:

"Under de senare veckorna hafva guvernörerna i flera af vårt lands stater utfärdat proklamationer, i hvilka de amerikanska medborgarna uppmanas att skynda de af svår hungersnöd hemsökta svenskarna i Norrland till hjälp och undsättning. Samtidigt hafva svensk-amerikanska ledamöter i ett par af våra staters lagstiftande församlingar väckt motioner om bevillning af allmänna medel till lindrande af nöden. Och den tanken har redan blifvit uttalad, att Förenta staternas kongress borde af humanitära skäl ingripa och bevilja medel för samma ändamål.

Under det att vårt lands lagstiftare så tänka och handla, under det att svensk-amerikanerna uppoffra för nödens afhjälpande hundratusental kronor och under det att engelsk-amerikanska tidningskorrespondenter, som genomresa 'hungersdistrikten i köldens och eländets land ofvanom polcirkeln', skildra den 'skräckingifvande' nöden i de mörkaste färger, synes den svenska riksdagen icke lägga tu strå i kors för att afhjälpa densamma.

Vi hafva ännu icke förnummit, att en enda svensk riksdagsman väckt i första eller andra kammaren motioner om bevillning ur statskassan till nödens afhjälpande. Vi hafva icke förnummit, att en enda af Norrlands representanter i

riksdagen haft ett ord att mäla om den fasaväckande nöd, som våra engelsk-amerikanska tidningar för oss skildra i ord och bild. — — —

Svensk-amerikanerna tillfrågas ofta af anglo-amerikanerna: 'Hvad gör edert gamla fosterlands regering för att rädda lifvet på svenskarna i hungersdistrikten?' 'Hvilka mått och steg tagas för att sända de af hunger döende folkskarorna skyndsam hjälp?' Dessa frågor måste våra landsmän lämna obesvarade. Och då de tillfrågas, om svenska riksdagen icke så att säga sent och bittida afhandlar Norrlands nöd och de mått och steg, som böra vidtagas för att förekomma en sådan i framtiden, måste de likaledes iakttaga tystnad, ty upplysningen, att riksdagen debatterar motioner om självspillingars jordfästning, om skatten på svensk punsch m. fl. dylika, skulle ej höja aktningen för det 'svenska parlamentet' i anglo-amerikanernas ögon.

Icke en enda graverande anmärkning har af någon svensk eller amerikansk korrespondent, som besökt Norrbottens län, framställts mot utdelningen af nödhjälpsmedlen därstädes, men anmärkningar mot svenska riksdagen och mot Sveriges tidningspress för dess brist på initiativ hör man däremot ganska ofta uttalas af både landsmän och anglo-amerikaner."

Till uttalande af dylika "ampra ord" voro vi fullt berättigade. Hvarken hans excellens Lagerheim eller någon annan af Sveriges framstående fosterländskt sinnade män hade, då anförda ord skrefvos, förnekat sanningsenligheten af de anglo-amerikanska korrespondenternas sensationshistorier.

Att svenska regeringen underlåtit att såsom i forna dagar använda det lilla kreditivet till lindrande af nöden, klandrades allmänt. Man framhöll, att k. m:t förr — till exempel under åren 1831-34 — användt hela den mindre kreditivsumman till fyllande af viktiga rikets inre behof, hvaremot riksdagen icke haft några anmärkningar att framställa. Man klandrade, att så icke skett äfven nu, och af klandret fick —

sorgligt att omtala det — den Boströmska ministären, som ej fästat den varmhjärtade konungens uppmärksamhet på förhållandet, sin dryga del under samtal man och man emellan. Så yttrade en af våra framstående konservativa landsmän, att "den svenska ministären hade visat sig mera angelägen om att norrmännen måtte få egna konsuler, än att norrlänningarna måtte få undsättning, att de icke svälte ihjäl." I den svensk-amerikanska tidningspressen undertrycktes emellertid allt sådant klander, att icke ett eko af detsamma förnams af den stora allmänheten.

I Förenta staterna är, såsom bekant, det "protektionistiska systemet" rådande. Men om landsnöd skulle, hvilket Gud förbjude, drabba republikens inbyggare och den allmänna välgörenheten eller enskilda personer i utlandet stode färdiga att skänka de nödlidande amerikanerna varor, som vore belagda med tull, så skulle det, därest kongressen vore samlad, icke dröja många timmar, innan tullen å dessa varor blefve upphäfd.

I Sverige handlade man i liknande fall på helt annat sätt. Ordföranden för Centrala nödhjälpskommittéen i Chicago hade i skrifvelser till Centrala nödhjälpskommittéen i Stockholm yttrat på tal om sändande af lifsmedel från Amerika till Sverige: "Mig synes det, som om fläsk vore det bästa som kunde sändas, och jag är förvissad om att det kan skeppas fraktfritt till Sverige. Men jag vill afvakta underrättelser från er." En kommitté af framstående landsmän i Chicago tillsattes för att hos ägarna af stora slakterier bedja om ett större parti fläsk och kött för de nödlidande norrlänningarna. Något kunde emellertid icke i saken göras förr, än svar ankom från Stockholm.

Två svar ankommo slutligen, det ena dagtecknadt den 14 och det andra den 18 februari. I det förra uttryckte den svenska kommittéen djup tacksamhet för den svensk-amerikanska kommittéens intresse för nödlidande landsmän, upp-

lyste därefter, att fodermedel vore mera än lifsmedel af behofvet påkallade, och att det stråfoder, som var ensamt för Norrbotten behöfligt, representerade en half million kronor. "Under förevarande förhållanden", hette det vidare, "finnes ringa förhoppning om erhållande af tullfri införsel af fläsk. Frågan har emellertid underställts regeringen, och skall besked lämnas, när svar erhållits." I den andra skrifvelsen hette det: "Hvad vidkommer det välvilligt erbjudna fläsket, så, ehuru, enligt föreliggande prejudikat, tullfrihet därå ej kan erhållas, men då denna vara vore af stort värde för den fattiga befolkningen inom de af missväxt hemsökta distrikten, anser sig kommittéen böra mottaga och af till dess förfogande ställda nödhjälpsmedel betala tullen å från Amerika skänkt och i dansk, norsk eller svensk hamn fraktfritt levereradt fläsk, dock vill kommittéen för närmare bestämmande rörande tullen anhålla om benäget meddelande rörande mängden af fläsk, som eventuellt kommer att sändas. Till sist vill kommittéen uttala den förhoppning, att nöden, hvilken lyckligtvis ej är af den svåra beskaffenhet, som framställts i den amerikanska pressen, må kunna i väsentlig mån afhjälpas genom de frikostiga bidrag, hvilka dels redan influtit och dels motses att ytterligare inflyta från Sverige och våra minnesgoda landsmän i Amerika."

Dessa voro de, som skulle göra't. Svenska regeringen motsågs icke komma att göra någonting mer, än hvad den redan gjort, utom det, att den kom att lägga beslag å till de nödlidande skänkta medel och betrakta dem såsom tull å naturavaror, som blifvit likaledes gifna åt de af missväxt hemsökta norrlänningarna af deras "minnesgoda landsmän i Amerika"!

Ingen, som ej var vid den svensk-amerikanska kommittéens sammanträde närvarande, då ofvannämnda skrifvelser föredrogos, kan teckna det intryck, som de gjorde å de närvarande, af hvilka de flesta dock voro protektionister. Harmen gaf sig visserligen icke offentligt, men den gaf sig så mycket

mer i det enskilda luft i uttryck, som här må förtigas, ehuru de förnummos såsom ett svagt eko i flera svensk-amerikanska tidningar. Man förespådde, att regeringens yrkan, att tull skulle till följd af prejudikatsskäl erläggas för lifsmedel skänkta i utlandet till de nödlidande, kom att kosta Sverige tio gånger mera än den utkräfda tullen.* Och denna spådom gick i fullbordan. *Icke ett skålpund fläsk sändes från Chicago till Sverige,* allt tal om att sända med spannmål och sofvel lastade fartyg från Amerika till det gamla fosterlandet tystnade med ens, och penninginsamlingen för de nödlidande minskades därjämte. Detta blef följden af att svenska riksdagen icke utan dröjsmål genom behörig lag förklarade alla lifsförnödenheter tullfria, som blifvit i utlandet samlade, skänkta och sedermera öfversända till de af missväxt hemsökta trakterna för att af vederbörande svenska myndigheter och kommittéer utdelas bland den fattiga allmogen. Hvarför motioner om "tullens suspendering" i dylika fall icke väcktes af Norrlands riksdagsmän i första och andra kammaren, var för flertalet svensk-amerikaner alldeles obegripligt.

Den svenska regeringens egendomliga hållning och handlingssätt väckte undran och kritik äfven i Sverige. Såsom bekant är, gjorde lektor *P. Waldenström* med anledning däraf i riksdagen en interpellation. Han framställde nedanstående tre frågor, å hvilka svar lämnades af statsrådet m. m. A. T. Odelberg den 21 mars. Den första frågan lydde: "Hvilka åtgärder har kungl. m:t vidtagit att lindra den nöd i norra Sverige, som vållats af fjolårets missväxt?" Den andra frågan lydde: "Anser regeringen, att de vidtagna åtgärderna göra tillfyllest?" Den tredje frågan hade denna lydelse: "Om så icke är, anser då regeringen, att det länder

* All den tull, som regeringen fick å nödhjälpsmedlen, steg till endast 68 kronor 18 öre.

till heder och gagn för vårt land, att man genom Centrala nödhjälpskommittéen, som ju har en officiell karaktär, vädjar till ett främmande folk att få allmosor i stället för att genom en kunglig proposition för riksdagen framlägga behofvet och äska anslag till dess afhjälpande?"

I slutet af maj beviljade riksdagen ändtligen 400,000 kronor till lindrande af nöden i Norrland!

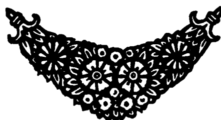
De kontanta gåfvorna, som inflöto till Centrala nödhjälpskommittéen i Stockholm från de olika länen i Sverige, uppgingo till 579,991 kronor 65 öre och från de olika staterna här i landet till 651,090 kronor 21 öre.

Den minsta delen af denna summa är från "de frikostiga amerikanska mångmillionärerna". Det var våra egna landsmäns många småsummor, som bildade till större delen den angifna summan. Densamma angifver dock icke på långt när allt, hvad svensk-amerikanerna bidrogo till nödens lindrande. Eemedan svensk-amerikanerna saknade, hvad vissa nationaliteter här i landet äga, en central nationalorganisation, till hvilken alla medlen kunde insändts och genom hvilken de kunde till en och samma myndighet i Sverige befordrats, skingrades svensk-amerikanernas gåfvomedel åt olika håll, en del sändes till Centrala Nödhjälpskommittéen i Stockholm, en del, och det en betydlig sådan, sändes till de olika länsstyrelserna, en del till Förenta staternas minister i Stockholm, en del till h. m:t konung Oscar och en del till af gifvarna kända pastorer, predikanter och skollärare i de af missväxt hemsökta distrikten. I bref, som åtföljde gåfvorna, uttrycktes önskan, att de senare af mottagarna till de mest behöfvande utdelas.

Det är svårt, ja, omöjligt att bestämma det belopp, till hvilket svensk-amerikanernas insamlingar uppgingo. Ensamt till lektor P. Waldenström remitterades från "Missions-Vännen" 45,997 kronor 48 öre, från nödhjälpskommittéen i Minnesota sändes till landshöfding K. Bergström i Luleå

141,513 kronor o. s. v. Hela summan af de till länsmyndigheterna i Sverige direkt öfversända penningmedlen från Sverige och Amerika uppgingo till 697,972 kronor 58 öre, hvadan alla för de nödlidande afsedda penningmedel, om hvilka Cetrala Nödhjälpskommittéen i Stockholm äger kännedom, uppgår till 2,037,621 kronor 15 öre. Lägges härtill värdet af 12,743 tons natura-gåfvor, 769,825 kronor 67 öre, så uppstår en slutsumma af 2,807,446 kronor 82 öre.

Svensk-amerikanernas storartade insamling var en öfver en hel världsdel utsträckt försöksmobilisering, som lade i dagen på ett sätt, som lämnade föga öfrigt att önska, hvad ett enigt folk, som arbetar för ett stort och ädelt fosterländskt mål, kan t. o. m. oförberedt och under vidriga omständigheter på många ställen uträtta. Den lade i dagen, att kärleken till den gamla fosterjorden och dess folk icke försvunnit hos Sveriges hit invandrade söner och döttrar eller hos deras här i landet födda och uppfostrade efterkommande. Den visade, att bortom Atlantens våg finnes det stamfränder, å hvilka det gamla, evigt unga Svea kan i nödens dag hoppas som en älskad moder på sina unga, lefnadsfriska och hängifna barn.

Indianer.

De tycka sig herrar på täppan,
och bara för infödingsrättens skull!
Åt främlingar mäta de skäppan
med törne och tistel full.
De tycka sig synnerligt sluga,
men äro så jämmerligt dumma dock,
när åt sig de förtjänster ljuga
och fel åt främlingars flock.

De skatta sin egen förvildning,
för den skull att s i g de sätta först,
långt högre än andras bildning;
de kväfva sin kunskapstörst.
I allt hvad en främling förkunnar
de falskhetens giftiga dryck blott se,
som flödar ur usla brunnar;
men lifsens vatten ha d e!

De bry sig ej om att fatta
försoningens lära, mild och from;
de högre sitt eget skatta,
sin hatfulla hedendom.
De dyrka sin egen dumhet,
på hvilken de aldrig kunna bli läns;
de kalla sin egen stumhet
vishetens högsta potens.

Men han, som eldvatten ger dem,
som prackar uppå dem värdelöst kram,
så milda och mjuka ser dem;
vilden visar sig tam.
Förvillelsen bör beklagas,
upprepas dock om och om igen;
ty världen v i l l *bedragas,*
och därför bedrages den!

Att kämpa sida vid sida
med andra, som äro af annan stam,
att öppet och ärligt strida,
det anse d e *som en skam.*
Att lömska i bakhåll krypa,
att lönligen skjuta den hvite ned,
skalpera, stympa och strypa
är rödskinns röfvaresed.

De tycka sig herrar på täppan,
för det de i hemmet sig inne stängt.
Utvandrarne fylla de skäppan
med ondt, som de själfva tänkt.
Oss knuffa de undan till vänster;
till höger de ställt sig för egen del.
Hos s i g se de blott förtjänster,
hos o s s bara fel på fel!

Åt gamla, barocka ideer
de alltid så ytterst förtjusta bli;
de fröjdas likt fariseer,
att de ej äro som vi.
Så gärna de loford taga
från främmande håll och från oss jämväl;
vår klenhet de beklaga
af hela sin ädla själ.

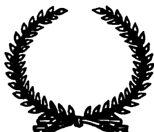
De bry sig ej om att fatta
hvad v i vilja göra för Sveriges skull;
föraktligt åt oss de skratta,
men taga emot vårt gull.
Det vrånga och dumma nitet
förleder dem till att ropa ibland:
"Amerika är så litet,
är tjufvars och skälmars land!"

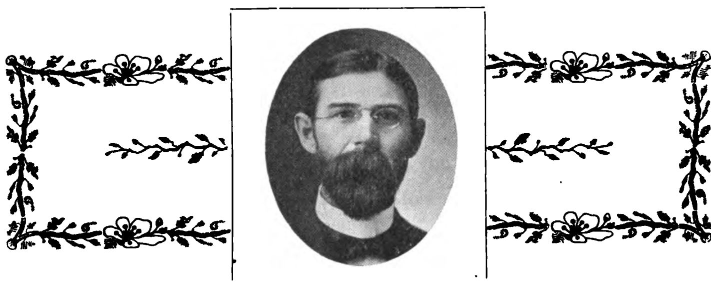
En hvar, som kryper och krusar
för hemmasvenskar i tal och skrift,
förtjusar dem — och berusar
med smickrets lockande gift.
Försöker någon dem rätta,
för det att han mera har sett och vet,
då lyssna de ej till detta;
de kalla det kitslighet.

* * *

Bland rödskinn förnims numera
upplysningens friska och rena fläkt;
bland hemmasvenskar allt flera
med oss vilja räkna släkt.
För oss äro lärospånen
i främmande land ej alls att försmå;
den hemmavarande sonen
bör lära sig d e t förstå!

Jakob Bonggren.

Fredrika Bremer och Jenny Lind i Förenta Staterna.

Några anteckningar om deras färder här i landet.

Af *Gust. N. Swan.*

Att Sverige är så väl, så fördelaktigt kändt i Amerika, har det till stor del trenne svenska kvinnor att tacka för. En af dem, hvilken på sjuttio- och åttio-talen gjorde konstresor i Förenta staterna, har redan varit föremål för en uppsats i *Prärieblomman**. De andra två, hvilka nästan samtidigt i medlet af nittonde seklet aflade besök härstädes, hafva i lika om ej högre grad gjort sig förtjänta af vår erinran. Af kalenderns läsare hafva de yngre ej lefvat länge nog för att minnas, och de äldre hafva nog längesedan hunnit glömma, dessa besök; och det är om dessa våra landsmaninnors färder i *Prärieblommans* hemland jag blifvit ombedd att denna gång berätta ett och annat.

---

* Se första årgången: "Då Christina Nilsson kom till Chicago" af Joh. A. Edr.

I.

Fredrika Bremer kom först hit. Hennes vagga hade visserligen stått i Finland, men detta nu så olyckliga land utgjorde då en del af Sverige. Hennes föräldrar voro svenskar, i Sverige växte hon upp och erhöll sin uppfostran och bildning, hon tillbragte där större delen af sitt verksamma, fruktbringande lif, på svenska skref hon sina många omtyckta böcker, och på sitt kära Årsta i Södermanland fick hon slutligen utandas sin sista suck. Det är alltså ej utan skäl vi räkna henne bland Sveriges döttrar.

Det är naturligtvis ej vår mening att här skrifva hennes biografi eller försöka oss på en karakteristik rörande hennes författarskap; men för att bättre, ja, för att alls förstå det hjärtliga, om högaktning och beundran vittnande mottagande, som hon vid hitkomsten rönte af hög och låg, torde vi böra som hastigast redogöra för hennes tidigare lefnadsöden.

Fredrika Bremer föddes den 17 augusti 1801 på en landtgård i närheten af Åbo, Finland, men redan 1804 öfverflyttade hon i sina föräldrars sällskap till Sverige, hvarest hennes fader hade inköpt godset Årsta, nära hufvudstaden. Där och i Stockholm tillbragte Fredrika sin barndoms- och ungdomstid. Om denna period af hennes lefnad skrifver en författare: "Det allvarliga hemmet, där gammaldags stränghet och tukt rådde, lade ett allt för stort tvång på hennes fria, lifliga sinne, och hon hade i följd häraf många svåra stunder att utstå. Barnens uppfostran bedrefs emellertid med all ifver, och Fredrikas forskande sinne hängaf sig tidigt åt de stora och viktiga spörsmål, som skulle sysselsätta henne hela lifvet igenom. Redan under barnaåren började äfven hennes vittra produktion. Hennes mognare ungdomsår voro en bitter pröfningens och själsstridernas tid, och förgäfves sökte hon komma till klarhet i lifvets högsta frågor. Vid denna tid nedskrefvos de första af de arbeten, som inom kort skulle bereda henne ett stort namn."

Hennes första försök var den täcka novellen "Axel och Anna". Därpå följde de för sin rikedom på naivitet och behag utmärkta, i frisk ton hållna "Teckningar ur hvardagslifvet" (1828—1831). Härefter utgaf hon de af snart sagdt hela den civiliserade världen lästa och beundrade romanerna "Presidentens döttrar", "Nina", "Hemmet", "Grannarna", "Strid och frid", "I Dalarne" samt "Syskonlif", samtliga under benämningen "Nya teckningar ur hvardagslifvet". Hon hade inom loppet af några år blifvit en berömd romanförfattarinna, och hennes arbeten öfversattes till tyska, engelska, franska, holländska, danska och andra språk, och lästes med beundran af alla samhällsklasser.

De engelska författarna William och Mary Howitt hade i början af fyrtiotalet bosatt sig i Heidelberg. Här började de på allvar studera tyska språket och senare också svenska och danska. Och här var det som Mary Howitt i tysk öfversättning först gjorde bekantskap med Fredrika Bremer, en bekantskap, som ledde till hennes öfversättande först från tyska och, sedan hon hunnit lära sig svenska språket, från originalet af de flesta af den svenska författarinnans arbeten och till en vänskap mellan de två begåfvade kvinnorna, som slöts först med den enas frånfälle. I trots af förläggares oginhet och fördom beträffande öfversättningar lyckades det mrs Howitt att intressera den läsande allmänheten för Fredrika Bremers böcker. Den ena upplagan utkom efter den andra, först i London, så i New York och Boston, och däraf kom sig, att den svenska författarinnans namn snart ägde god klang så väl i Amerika som i England.

Fredrika Bremer, som vid flera tillfällen under längre eller kortare tid vistats i Norge och dessutom rest genom Danmark, Tyskland och Frankrike, hade länge umgåtts med planen att besöka Amerika, det land i fjärran väster, som man vid den tiden alltmer började tala om, men som ännu var föga kändt i Sverige. Upprepade gånger hade hon erhållit in-

bjudning från vänner i New York att gästa i deras hem, vänner, hvilka visserligen voro henne obekanta till ansiktet, men som genom läsningen af hennes böcker känt sig dragna till och högt värderade henne. I augusti 1848 afreste hon från Stockholm, påföljande höst och vinter tillbragte hon i Köpenhamn och frampå sommaren 1849 anlände hon till London. Sedan hon rest omkring något i England och tagit dess och i synnerhet Londons märkvärdigheter i betraktande, "för att få något att jämföra Amerika med", anträdde hon resan från Liverpool lördagen den 22 sept. å ångfartyget *Canada,* kapten Judkins, och anlände efter tretton dagars färd öfver djupen lyckligen till New York den 4 oktober. På hafvet hade hon egen bekväm hytt, hvilken för öfverfarten kostade 35 pund sterling, och tiden förnötte hon med läsning af Longfellow's *Evangeline,* hvilken hon vid afresan från England erhållit till skänks af William Howitt, samt af Chateaubriands *Confessions* och miss Martineaus *Life in the East.* Den förstnämnda boken utgjorde hennes "första smakbit af Amerikas litteratur, i hvilken jag tyckt mig känna en fläkt af den nya världens lif." Den andra läste hon "utan särdeles nöje". Om den sistnämnda yttrar hon: "Jag tycker om att taga in bilden af österlandet och vårt släktes äldsta bildningsperiod, såsom motsats till västerlandet, — den löftesjord, till hvilken jag närmar mig med tusen frågor i min själ."

Anländ till New York tog hon, i likhet med en del andra passagerare å *Canada,* hvilkas bekantskap hon gjort under resan, in på *Astor House,* "ett af New Yorks största och bästa hoteller."

Hon hade varit på hotellet endast en liten stund, "då en mörklagd herre med ett fint, gentlemannalikt utseende och väsen och ett par de vackraste mörkbruna ögon, jag någonsin sett, nalkades mig sakta, nämnande mitt namn med en särdeles melodisk röst. Det var mr Downing, som kommit från

FREDRIKA BREMER.
Efter samtida stålstick.

sin villa vid Hudson för att vara mig till mötes vid min ankomst. Hans utseende och hela väsende behagade mig mycket.”

Innan hon reste dit, dröjde hon emellertid kvar i staden New York ett par dagar och gjorde därunder åtskilliga bekantskaper. Lifvet i hotellet frapperade henne uppenbarligen, och om hon af den uppmärksamhet, man ägnade henne, kände sig en smula smickrad, får man ej förtänka henne det.

Men nyhetens behag tog snart slut, och efter endast en dags “lejonlif” kände hon sig trött. “Hela dagen, ända ifrån morgonen”, skrifver hon därifrån, “har jag fått taga emot besök, fått sitta eller stå i en grann ‘parlour’ och blott vända mig från den ena till den andra, hälsande och skakande händer med stundom halfva dussinet nya bekanta på en gång, gentlemän af åtskilliga professioner och nationer, ladies, som bjödo mig till sina hem och hus och ville, att jag skulle komma nu strax. Många besökande har jag alls icke kunnat ta emot.”

Bland de många besökande omnämnas särskildt mrs Child, som gaf intryck af “en vacker själ, men för finkänslig att vara lycklig”, den “lilla skaldinnan miss Lynch, ett behagligt, täckt och självfullt ungt fruntimmer, hvars ansikte och blick ha något af Jenny Linds”, en ung landsman, hr Fraestadius, som “kom med en stor blombukett”, norrmännen, konsul Hejerdahl och hr Butenskön m. fl. samt hr Unonius, som kom från västern och gärna ville tala med henne och “varna våra landsmän för utvandringen och dess lidanden.”

Ofvannämnde mr Downing* var uppenbarligen en af dem, som inbjudit Fredrika Bremer att gästa i hans hem, och hon reste nu dit för att hvila ut efter resan och något sätta sig

*Andrew Jackson Downing, f. 1815, död genom drunkning 1852, var en framstående författare af böcker rörande byggnadskonst och trädgårdsskötsel.

in i förhållandena här i landet, innan hon anträdde sina färder inåt landet.

Hon hoppades att där "få vara i fred för alla besökande", men däri bedrog hon sig. Knappt en dag hade hon vistats i det idylliska hemmet i Newburgh, förrän en prof. Hart, utgifvare af Sartain's *Union Magazine,* i Philadelphia, infann sig och begärde, att hon skulle skrifva för hans Magazine, och för intet annat, under vistelsen i Amerika. Och att han icke var den ende, som gjorde den "svenska främlingen" sin uppvaktning, få vi tillfälle se i fortsättningen.

Bland de många som aflade besök nämnes i hennes bref särskildt den amerikanska författarinnan Catharine Sedgwick, som då var "emellan femtio och sextio år, har ett utseende, som antyder mycken förståndig godhet och välvilja men icke egentligen snille!"

Och bland dem, hos hvilka besök gjordes, omnämner hon en familj Donaldson, "som hör till dessa stränders aristokrati", och mr Hamilton, "son till generalen af samma namn, Washingtons samtida och vän", och sammanträffade hon där med Washington Irving, "en man omkring 60 år, med vackra ögon, stor välbildad näsa, ett ansikte ännu vackert och i hvilket ungdomliga små gropar och leenden vittna om något friskt, humoristiskt, ungdomligt i själ och sinne."

Vistelsen hos Downings närmade sig slutet. De sista dagarna i oktober ämnade hon resa tillbaka till New York "för att där begynna min kampanj, till hvilken detta stycke landt- och sällskapslif blott utgjort ett förspel."

Efter återkomsten till New York, dit Downings gjort henne sällskap, uppehöll hon sig emellertid först ett par dagar på *Astor House,* och i sina vänners sällskap besökte hon amerikanska konstföreningens exposition etc. Hon gjorde nu bekantskap med förläggaren G. Putnam, som förde henne till sitt "vackra hem på en af Staten Islands höjder", hvarest hon mottogs af en "vacker, liflig och behaglig värdinna, tre

snälla barn, och om aftonen af en hel del folk af grannarna.” Hon spelade svenska polskor och visor för dem, tillbragte natten där, och dagen därpå förde mr Putnam henne i täckvagn att bese ön och hälsa på några familjer. Han tillbjöd sig också att utgifva en ny vacker upplaga af hennes skrifter och gifva henne “samma förmånsrätt som inhemska författare.”

Sedan hon hos sin väninna miss Lynch sammanträffat med “en hel hop folk och bland dem poeten Bryant, som har ett skönt karakteristiskt hufvud med silfversprängda lockar”, togs hon om hand af en “vänlig och hederlig professor Hacklitt”, som förde henne till de *Elyseiska fälten*, en parklik nejd på en ö nära New York och så kallad för sin idylliskt sköna natur.

Nu flyttade hon till sina nya vänner, Marcus och Rebecca Spring i Brooklyn, där de hade “ett allra käraste landtligt hem med namn *Rose Cottage*, som han själf byggt och kring hvilket han själf planterat träden, bersåerna och vinrankor, landen med majs och andra trädgårdssaker, en anläggning, hälften park och hälften trädgård.”

Hos Springs gjorde hon bekantskap med H. W. Channing, “en natur så glödande som ren, ett strålande öga och ett ansikte rent och regelmässigt, som jag kunde tänka mig en serafs,” och i hans och Springs sällskap besökte hon en slags kommunistisk koloni i New Jersey kallad “North American Phalanxtery”, som hon fann mycket intressant men hvilande på allt för lös grund för att blifva bestående.

Före afresan från New York tillbragte hon några dagar hos förut nämnda miss Lynch, “medelpunkten för stadens bellettristiska och mest bildade sällskapsvärld, som hvar vecka besöker hennes salong.” Hon besökte också författarinnan mrs Kirkland, historieskrifvaren Bancroft, skaldinnan mrs Osgood m. fl.

Jag har ansett mig böra något så när i detalj redogöra för

Fredrika Bremers ankomst till och första erfarenheter i New York, hennes inträde i amerikanska sällskapslifvet och de intryck däraf, som hon i bref till anhöriga låtit komma till vår kännedom. Det skulle taga i anspråk allt för stort utrymme att i fortsättningen lika omständligt redogöra för hennes färder hit och dit och de mer eller mindre märkvärdiga platser hon besökte. Det skall dock, enligt min åsikt, alltid för oss vara af intresse att erinra oss dem, som hon kom i beröring med, många redan då framstående personer i samhället, andra hvilka först senare vunno det erkännande, som berättigade dem till plats i detta lands kultur- och litteraturhistoria. Företrädesvis har jag därför bemödat mig om att hugfästa minnet af sådana personer, af hvilka så många öppnade hjärta och hem för "den svenska främlingen", såsom Fredrika Bremer i sina bref härifrån ofta kallar sig själf.

Under sin nära två-åriga vistelse här i landet företog hon, utom smärre och kortare utflykter, trenne längre resor. Den första gällde New England-staterna, den andra södern och den tredje och sista den fjärran västern.

Mot slutet af november 1849 reste hon i makarna Springs sällskap till Oxbridge, Massachusetts, för att hos deras där bosatta släktingar fira den "stora tacksägelsefesten", som det året inföll på den 26 november. Vägen dit ledde genom Hartford, Connecticut, där hon på inbjudan besökte författarinnan mrs Sigourney.

Därifrån gick färden till Worcester, Massachusetts, där hon med sällskap inbjöds till stadens borgmästare, som gaf stor middag för dem, och bland gästerna där blef hon bekant med "den beryktade smeden och språkkännaren Elihu Burritt", som nyligen hemkommit från en fredskongress i Paris.

Såsom varande af större intresse följa vi Fredrika Bremer till Concord, till skalden-filosofen Ralph Waldo Emerson, som hon hört så mycket om, hvars skrifter hon läst och som hon var mycket angelägen att sammaträffa med. I familjen

Springs sällskap reste hon dit i början af december, och Emerson kom dem till mötes, "en stilla, ädelt allvarlig gestalt med blek hy, starkt markerade drag och linier, mörkt hår." Hon fann honom vara "en mycket egen individualitet, men för kall och hyperkritisk att anslå mig; ett starkt, klart öga, alltid spejande efter ett ideal, som han finner ouppfylldt på jorden; i allt upptäckande brister, halfheter och ofullkomligheter, och för stark och helgjuten själf att förstå andras svagheter och lidanden."

I Boston, hvarest hon tillbragte vintern, sammanträffade hon med många af Massachusetts ädlaste män. En förmiddag såg hon omkring sig Alcott, "den platoniserande idealisten, med ett utmärkt skönt, blekt, silfverhårigt hufvud", bröderna Clarke, filantropen mr Barnard, skalden Longfellow, den unge, äkta amerikanske skalden Lowell (en "verklig Apollo till utseendet") m. fl. Emerson kom också "med en ljusstråle i sitt starka anlete; och vackrare folk, mera fullkomliga till gestalter (nästan alla höga och väl proportionerade) är icke lätt att få se." En annan förmiddag såg hon "de utmärkta juristerna Wendell Phillipps och Charles Summer — "en ung jätte till gestalt" — Garrison, "en af de förnämsta kämparna i abolitionismens leder" m. fl.

Tvenne aftnar besökte hon teatern och såg miss Charlotte Cushman — "förnämsta aktrisen i Förenta staterna" — i tvenne roller, i hvilka hon gjort stort uppseende här och i England, nämligen Meg Merrilies och Lady Macbeth.

I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att hon med stort nöje bevistade mrs Fanny Kembles "readings".

Bland de predikanter, hon i Boston hörde, omnämner hon särskildt "mr Parker, en väldig natur med stora talaregåfvor, som tillämpar kristendomens moral på dagens och landets politiska och samhälleliga frågor med en stark och fruktansfri anda."

Ett par veckor före jul såväl som julfesten tillbragte hon

i Cambridge som gäst hos skalden James Russel Lowell. I hans gästfria, lugna hem, dit hon inbjudits, sedan Downing hade skrifvit till skalden om hennes njutning af hans skaldestycken, fick hon nu hvila ut.

I Lowells hem fick hon göra bekantskap med flera framstående personer såsom mr Everett, "en man af lärdom och fin värld, f. d. envoyé vid brittiska hofvet;" naturforskaren, schweizaren, professor Agassiz, "som har ett ovanligt behagligt väsen och utseende"; en astronomie professor Holmes, "med ett skönt, allvarligt hufvud, likt ett Kristus-hufvud." Hon besökte äfven det berömda Harvard-universitetet och blef öfverraskad af att i dess bibliotek "finna en afdelning, där svenska litteraturen var icke illa representerad. Det är skalden Longfellows förtjänst; han har själf rest i Sverige, skaffat hit dessa böcker och dessutom skrifvit själf åtskilligt om Sverige samt öfversatt flera af Tegnérs poemer." Enligt Longfellows dagboksanteckningar besökte han Fredrika Bremer åtskilliga gånger. Den första gången var den 6 december 1849, då hon bodde på Revere House, och då han gjorde förfrågningar rörande Nicander och Tegnér. Han träffade då äfven professor Bergfalk från Uppsala. Den 8 och 12 febr. 1850, under besök hos henne, tecknade hon af honom "i sin bok", och den 4 augusti 1851, vid hennes afskedsbesök i Boston, gjorde han henne sin uppvaktning, och då fullbordade hon teckningen, "som hon påbörjade länge sedan."

Bland dem, som gjorde henne sin uppvaktning under denna resa, få vi ej glömma "kväkaren och skalden Whittier, en af norra staternas renaste och mest begåfvade skaldenaturer, glödande för frihet, sanning och rätt, kämpande för dem i sina sånger och mot deras fiender i den nya världens samhällslif."

En afton förde Charles Summer Fredrika Bremer till en "antislavery meeting" i *Faneuil Hall,* där hon fick tillfälle se

och höra de berömda talarne Wendell Phillipps, mr Quincy, miss Lucy Stone m. fl.

Mot slutet af februari månad afreste hon från New England-staterna, där vistelsen varit henne så angenäm och lärorik, men där hennes hälsa något lidit af det hårda klimatet.

Då hon nu återvände till New York, var det för att därifrån fara till södern för att på ort och ställe studera slafveriet. Som det emellertid vid hennes ankomst dit "föll sig motigt" att komma i väg, använde hon tiden med att aflägga besök, som hon ej förr hunnit med, samt för att äfven här studera lifvet och människorna. Hon fick nu tillfälle att se och höra "predikanten Henry Beecher, en ung man full med lif och energi." Äfven han aflade besök hos Fredrika Bremer, och han omtalade för henne, huru han som missionär i västern "predikade under fri himmel för vildmarkens folk."

Hon vistades några dagar hos författarinnan mrs Kirkland, och hos henne sammanträffade hon med "den unge vandringsmannen Bayard Taylor, en vacker yankee-yngling nyligen kommen från Kalifornien."

I sin väninna Anna Lynch's hem träffade hon "den amerikanske statsmannen och gentlemannen Henry Clay, en mycket lång och mager gammal herre, med ovanligt hög, kal panna, oskönt men uttrycksfullt ansikte, en ogratiös gestalt, men med verkligt behag i sina manér och sin tonfulla röst."

Rörande resan till södern, hvilken företogs sjöledes i slutet af mars månad, kan jag fatta mig kort. En mrs W. Howland i Charleston, S. C. hade skriftligen inbjudit Fredrika Bremer att gästa i hennes hem. Denna mrs Howland, hvars fader, en herr Monefelt, var dansk, påminde henne mycket om en svensk fru.

I Charleston träffade hon en mrs Hammarsköld (Emilia Holmberg) och hennes moder. Den förra var omtyckt musiklärarinna i staden, den senares "ögon fylldes med tårar af längtan till gamla Sverige."

Det var dock ej för att lära känna sällskapslifvet bland de förnäma hvita, utan för att studera de föraktade svartas ställning, som hon rest hit ner. Och hon begagnade också hvarje tillfälle att göra det. Men det förundrade och plågade henne, att hon knappt kunde finna en "man eller kvinna, som ville se saken öppet och ärligt i ansiktet. Man vänder och slingrar sig undan på alla sätt och nyttjar alla, stundom de mest motstridande argumenter för att öfvertyga mig, att slafvarna äro de lyckligaste människor i världen." För att komma slafveriet riktigt in på lifvet gjorde hon resor hit och dit, vandrade omkring i slafbyarna och på plantagerna, utfrågade af slafvarna, huru de behandlades, smakade på den kost, som bestods dem, etc.; men som slafveriet, åtminstone i den form hon fann det, nu dess bättre är en "öfvervunnen ståndpunkt" i vårt adoptivlands kulturhistoria, så låta vi ridån falla öfver dessa hennes "studier".

Innan hon afreste från Charleston fick hon göra bekantskap med "en af södra Carolinas förnämste belletrister, poeter och romanförfattare, mr Simms", och hon fick också där tillfälle bevista den framstående statsmannen Calhouns begrafning.

Den 15 juni 1850 afreste hon från Charleston, "öfverhopad af presenter och oändligt mycken godhet och vänlighet."

På ångfartyget *The Osprey* reste hon nu till Philadelphia. Ångbåtsbolaget hade haft artigheten sända henne en "complimentary ticket", hvarigenom tjugu dollars inbesparades. Vid framkomsten var den artige professor Hart henne till mötes och förde henne till sitt hem. Här besökte hon nu stadens allmänna inrättningar, statsfängelset, dårhuset, Girard College etc., och midsommardagen besöktes den gamla svenska kyrkan. "Mr Clay, den nuvarande prästen, hade mig till mötes i sitt hus församlat alla afkomlingar af de första svenska settlers, som han kände till. Det var en församling af femtio till sextio personer, och jag skakade händer med

många rätt hyggliga människor, men som hade ingenting svenskt utom familjenamnen, af hvilka jag igenkände många. Men minnen af sin härkomst hade de inga, och språk, utseende, allt hade fullkomligt sammansmält i den nu rådande anglosachsiska folkstammen.” Hon uppsökte Benjamin Franklins graf och nedlade en krans därpå.

I slutet af juni reste hon till landets hufvudstad Washington, och det var “med en liten rysning af nöje” som hon från höjden af Förenta staternas kapitolium “såg ut öfver den härliga panoraman af landet omkring, genomskuret af Potomacfloden och belyst af kvällens gyllene skyar. Det var en präktig syn.” I sällskap med miss Lynch, “den behagliga unga skaldinnan”, som nu var i Washington, besökte hon senaten och representanternas hus. Där såg hon bland andra Henry Clay och Daniel Webster, och den senare hade i hennes tycke “en märkvärdig likhet med vår aflidne ärkebiskop Wallin.”

En eftermiddag förde senatorn från New Hampshire, mr Hale, henne och miss Lynch till “Hvita huset”, hvarest hon blef presenterad för presidenten Taylor och vice presidenten Fillmore. Den senare tycktes henne “se mera president ut än Taylor, som visserligen hade ett godt men tarfligt utseende och väsen och var simpelt, nästan vårdslöst klädd.” Några dagar senare afled Taylor, och Fillmore fick då intaga presidentstolen. Den 4 juli besökte hon Mt. Vernon, Washingtons gamla hem, och mottogs där af den store presidentens brorsons son och dennes fru, till hvilka Henry Clay gifvit henne introduktionsbref.

Från Washington reste hon till Baltimore, hvarest hon några dagar var gäst i general Stewarts hem, och därifrån tillbaka till Philadelphia, från hvilken plats hon i sällskap med professor Hart och fru senare reste till badorten Cape May i New Jersey. Under färden på den “spegellugna Delawarefloden med de idylliskt vackra stränderna” läste hon Clay’s

"Annals of the Swedes on the Delaware" och hade "innerligt nöje af att från den historiska idyllen blicka på de stränder, där den (svenska kolonien) lefde i frid och fromhet. Här på dessa sköna, sollysta höjder och fält lefde de lyckligt. Frid och frihet hade här planterats af Sveriges folk."

Hon gjorde nu förberedelser för sin länge planlagda långresa utåt västern, om hvilken hon ingenting visste "utan att den är stor, stor, stor", men innan resan anträddes, reste hon först till Brooklyn för att hälsa på sina goda vänner Marcus och Rebecca Spring, hvilka hade erbjudit sig att vara henne följaktiga uppför Hudson-floden till Shaker-samfundet vid New Lebanon. Där skulle skalden Lowell med fru vara till mötes och fara med henne till Niagara.

Det var i slutet af augusti på "en oändligt skön dag", som hon åter for "uppför den sköna Hudson, återsåg dess vilda, romantiska högländer och dess rikt bebyggda stränder". Det var mot kvällen, som de anlände till "Shaker-byn", som hon fann väl belägen "på gröna höjder, omgifna i fjärran af än högre höjder, alla skogbeväxta", och lifvet i byn "såg alls ej mörkt eller inskränkt ut, såsom jag tänkt mig det."

Färden styrdes därifrån till Albany och från sistnämnda plats "genom den sköna fruktbara Mohawkdalen längs floden af detta namn igenom en mängd nyfödda städer." Resan genom västra New York fann hon mycket intressant, "en landtlig fest ända igenom, och dess omväxlande behaglighet låter glömma en viss enformighet i scenerna." Fram emot aftonen hunno de, Fredrika Brmer och Lowells familj, fram till Utica, och där tillbragtes natten. Dagen därpå färdades de med häst och vagn till Trenton för att bese "det vattenfall, som är kusin till Niagara i ryktbarhet."

Resan fortsattes från Utica till Rochester, hvarifrån man på "en ståtlig ångbåt" färdas öfver Ontario-sjön och uppför Niagara-floden. Anlända till Niagara Falls togo de in

på *Cataract House* och skyndade sedan ut att se det beryktade fallet.

I Buffalo sade hon farväl till Lowells, och hon gick där ombord på *The Ocean,* en ståtlig tredäckad ångbåt, hvilken förde henne öfver Lake Erie till Detroit. Därifrån reste hon till Ann Arbor, hvarest en natt tillbragtes, hvarefter resan fortsattes rakt väster till Lake Michigan, som öfverfors på ångbåt.

Om morgonen den 13 september 1850 anlände hon till Chicago. "Jag fann mig nu alldeles ensam midt i den stora okända västern. Men min ensamhet varade icke länge. Vackra, vänliga människor kommo omkring mig, tillbjödo mig hus och hem och vänskap och allt godt, och allt i Chicago blef solsken för mig."

Det var i regeringens indianagents, mr Kinzies, hem, som hon hade funnit en hvilostad, och han och hans fru ägnade henne all möjlig uppmärksamhet.

Staden Chicago behagade henne föga. "Chicago", skrifver hon, "är en af de ruskigaste och fulaste städer, som jag ännu sett i Amerika, och förtjänar föga sitt namn af "insjöarnas drottning'. Ty där hon sitter på sjöstranden i ruskig déshabillé, liknar hon mera en månglerska än en drottning. Visst är, att staden synes bestå mest af salubodar. Man ser nästan inga vackra landthus med trädgårdar inom eller utom staden — hvilket eljest är så vanligt i amerikanska städer — och på gatorna mest plankhus på planklagda eller breda sandiga gator utan plankor. Och det tyckes på allt, att folket kommer dit för att handla, för att göra penningar och icke för att lefva." Hon dröjde emellertid kvar i Chicago ett par veckor, och under tiden gjorde hon bekantskap med "några hyggliga svenskar". "De äro kapten Scheidau och hans fru, herr Unonius (nu präst för svenska församlingen häromkring) och hans fru. De voro af de första svenska utvandrare, hvilka bosatte sig vid den vackra insjön Pine Lake, i Wiscon-

sin, och tänkte där införa och lefva ett arkadiskt herdelif. Men ack! De funno motsatsen till ett arkadiskt lif. Nejden var svenskt vacker, men jorden för det mesta icke god. De svenska herrskaperna, som tänkte här bli odlare och nybyggare af vildmarken, hade missräknat sig på arbetet och sina arbetskrafter. Därtill förde de med sig den svenska hågen att traktera och lefva muntert, utan att så noga betänka, hur länge det kan räcka. Hvar familj reste åt sig en nödtorftig boning och bjöd sedan sina grannar på kalas" etc. Och så fortsätter hon att berätta om deras felslagna förhoppningar och deras umbäranden, huru skickelsen förde Margaret Fuller till nybygget däruppe, huru hon intresserade sig för och med verksamt ädelmod tog sig an de olyckliga svenskarna, af hvilka flera förflyttades från skogen i Wisconsin till Chicago, huru kapten Scheidau, som en lång tid varit sjuk, fick skicklig läkarevård och blef den skickligaste daguerrotypist i kanske hela Illinois, och huru hans "lifliga, vackra fru" berättade, skrattande och gråtande på en gång, på ett slags blandspråk af svenska och engelska om tilldragelserna under lifvet i vildmarken. Unionus var vid tillfället i New York "för att uppvakta m:ll Lind och utverka af henne penningar till fullbordande af den lutherska (!) kyrkan i Chicago", men Fredrika Bremer tillbragte en afton hos hans fru. "Den glada, modiga flickan, om hvilken jag hörde berättas, då hon gifte sig i Uppsala för att resa öfver till nya världen, hade genomgått hårda pröfningar af sjukdom, nöd och sorg. Fyra barn hade hon måst lägga ned att hvila i den främmande jorden. En gosse hade hon allena kvar. Hon var täck och ung ännu, men glädjen — den var borta. Det friska modet hade förvandlats i stilla tålamod." Vid denna tid var sannolikt svenskarnas i staden antal litet. Några flera än de tvenne omnämnda familjerna synes hon icke hafva sammanträffat med. Dock såg hon "några och trettio svenska och norska barn", hvilka i den ännu icke färdiga kyrkan gingo i skola, och

dessa "voro större delen barn af folk i små omständigheter, bosatta omkring staden på små gårdar." Stadens folkmängd uppskattades då till tjugufem tusen invånare, hvilket ansågs ganska bra för en stad blott tjugu år gammal.

Från Chicago reste hon den 25 september på ångbåt öfver Lake Michigan till Milwaukee, hvarest en hr Lange, en svensk, var henne till mötes. Lange, som var handlande i staden, hade bjudit henne till sig, och han förde henne till sitt hem, hvarest hans hustru, "en liten godsint irländska", på det vänligaste sätt mottog henne.

Efter ett par dagars vistelse här gjorde hennes värd, herr Lange, henne sällskap till Pine Lake, "detta första svenska nybygge i västern, några och tjugu engelska mil från Milwaukee." Det var om söndagsmorgonen den 29 september, en skön solvarm morgon, de kommo fram till nybygget. "Den lilla svenska kolonien vid Pine Lake, ehuru till större delen sprängd, finnes ännu kvar i ett halft dussin familjer, lefvande som farmers i nejden. Det var en insjötrakt, så täck och så romantisk, som man kan tänka sig den, en riktigt svensk insjötrakt. Och man kan förstå att den förtjuste de första svenska utvandrarna, så att de, utan att först undersöka jordmånen, beslöto här grunda Nya Sverige och bygga Nya Uppsala."

Under den dag hon vistades i nybygget, besökte hon åtskilliga svenska familjer. De syntes vara i små omständigheter, och nästan alla bodde i bjälkhus. Bland dem som stodo sig bättre omnämner hon en smed samt en "herr Bergvall, hvilken varit herreman i Sverige, men här blifvit en duktig bonde." Han hade "en den täckaste, vänligaste, behagligaste, unga hustru med kinder så friskt rosenröda, som man blott sällan ser dem i Amerika. Det var ett gladt och lyckligt hem, ett godt svenskt hem midt i Amerikas vildmark. Och middagen, som jag åt där, var i all sin enkelhet utsökt god, och bättre än någon, som jag ätit i Amerikas stora, granna

hoteller. Dråplig mjölk, förträffligt bröd och smör, den läckraste sjöfågel och läckra tårtor, hjärtligheten i gästfriheten, det glada, friska sinnelaget vid bordet, det vackra svenska språket, taladt af alla, — allt gjorde mig måltiden till en verklig fest.” Fru Bergvalls mor — änkefru Petterson — bebodde det äldsta nybygget vid Pine Lake. Hos henne tillbragtes kvällen och natten. Det hade samlats “ett och tjugu svenskar, hvilka tillbragte aftonen under lekar, sånger och dansar riktigt på svenska. Jag kände mig lycklig att vara med mina landsmän, lycklig att se dem här på *svenska* ännu midt i främmande land. Och så läste jag för sällskapet den lilla nordiska sagan “Granträdet” af H. C. Andersen och uppmanade sedan mina landsmän att sjunga svenska visor. De vackra svenska rösterna förnekade sig ej heller här i den nya världen, och jag blef både högtidligt stämd och rörd, när männerna, anförda af Bergvall, sjöngo friskt med rena klara röster: ‘Upp, Svear, för konung och fäderneslаnd!’ och sedan flera gamla fosterländska sånger. Den svenska gästfriheten, munterheten och sången lefde här så friskt som någonsin i det gamla landet.” Och till sist instämde alla i psalmen: ‘Nu hvilar hela jorden’, hvarefter de skildes åt med hjärtliga handslag och välgångsönskningar.

De, som hafva läst *Minnen från en sjuttonårig vistelse i Nordvästra Amerika,* af Gustaf Unonius, torde erinra sig, att han uttrycker missbelåtenhet med en del af Fredrika Bremers beskrifning om detta nybygge. Han förnekar, att jordmånen var dålig. “Den jord vi innehade,” skrifver han, “erkändes allmänt såsom varande en ibland de allrabästa och bördigaste, ett land kunde erbjuda.” Och rörande de svenska herrskapernas kalaserande anmärker han, att om hon hade kommit några år förr, “så hade hon nog funnit, att de den tiden varit långt ifrån att så kunna välfägna den frejdade landsmaninnan, som de några år senare vid hennes besök därstädes gjorde.”

Från Pine Lake, eller Tall-sjön, som Unonius med en viss förkärlek benämner platsen, reste hon nu till Madison, hvarest hon gjorde bekantskap med Mr. Lathrop, "kanslern för Wisconsins universitet, en angenäm och äfven snillrik man, full af lif och med en klar, vaken blick öfver den nya statens uppgift", och besökte den nya universitetsbyggnaden, som ännu ej var färdig. Därifrån gick färden till Galena, hvarifrån hon på ångbåten *Menomonie,* kapten Smith, for uppför Mississippifloden till St. Paul, Minnesota. På vägen dit fick hon för första gången se indianer. Det var den 17 oktober fram på eftermiddagen, då båten lade till vid den nedre delen af staden. "Därifrån till den öfre klifver man upp på trappor, alldeles som vi göra det på de södra bergen vid Mosebacke i Stockholm. Vi hade ej legat länge vid stranden, då guvernören af Minnesota, Mr. Alexander Ramsay och hans vackra unga fru kommo ombord och inbjödo mig till gäst i deras hus. Och där är jag nu", skrifver hon, "lycklig med de vänliga människorna och gör med dem exkursioner i nejden."

I staden vimlade det af indianer, de flesta tillhörande Sioux- (eller Dakota) stammen. Guvernören förde henne omkring och visade henne stadens märkvärdigheter, St. Anthony-fallen, Cataract Island, Fountain Cave, Fort Snelling etc., och en dag besökte de indianbyn utanför fästningen. Hon var mycket nyfiken att se innandömet af indianernas tepees eller tält, och då tillfälle därtill yppade sig, var hon ej sen att begagna sig af tillfället. "Jag hade väntat mig att se smuts och armod och blef helt öfverraskad att se ett slags österländsk, ehuru grof, lyx och välbehaglighet."

Hon fann sig väl i Minnesota och skref därifrån: "Detta Minnesota är ett härligt land, och rätt ett land för nordiska utvandrare, rätt ett land för ett *nytt Skandinavien.*" I guvernörens hus hade de en ung norsk piga, och i staden fanns en del norrmän och danskar, men någon svensk hade sannolikt ännu ej förirrat sig dit.

Efter en veckas vistelse i St. Paul fortsatte hon resan, som bar söderut utför "flodernas fader". Den 2 november hade hon hunnit utanför staden Rock Island, där några herrar hade artigheten komma ombord och erbjuda sig att föra henne till det svenska settlementet vid Bishop Hill. Tidigare hade hon ämnat sig besöka det, men nu började nätterna bli kyliga, och hon kände sig ej så stark. Intresset hade också något svalnat.

I sinom tid anlände hon till St. Louis, som "ligger på vågformiga terasser, tämligen högt öfver Mississippi." Under sin vistelse härstädes var hon gäst i senator Allens vackra hem och vänliga familj i Crystal Springs med storartad utsikt öfver Mississippi- och Missouridalarna.

Efter sex dagars resa med flodbåten *The Asia,* först utför Mississippi och sedan uppför Ohiofloden, anlände hon till "en stor stad — det är Västerns Drottning Cincinnati. För sextio år sedan var den staden icke till. Den förste grundläggaren lefde ännu här för ett par år sedan. Nu har den 120,000 invånare. Det kan man kalla *växt.*"

"Flera svenskar äro bosatta här, och bland dem åtskilliga, som, efter att ha misslyckats i den gamla världen, ha lyckats i den nya och nu befinna sig komfortabelt nog. En af dem (en f. d. löjtnant Natt och Dag) har gjort sin lycka på att förevisa 'helvetet', ett ungdomsverk af bildhuggaren Powers, . . . och han är nu en rik man, med hustru, barn och landthus, allt förvärfvadt genom framställning af helvetet."

Den 16 december fortsattes resan. Hon gick ombord på jätteångfartyget *Belle Key,* som förde henne utför den klarblåa Ohiofloden och vid jultiden anlände till "den glada staden New Orleans." Här vistades hon en veckas tid och besökte under tiden stadens hospital, fängelser, den franska marknaden, de franska kyrkogårdarna etc. Slafmarknad och slafauktioner afhöllos under tiden på flera ställen i staden. "Förnämsta stället för slafauktioner är en magnifik rotunda,

hvars praktfulla hvalf skulle vara värdigt att genljuda af frihetssånger." Hon besökte en slafauktion och såg försäljas en kvinna med ett spädt barn för $700, en ung negerflicka för $350, en ung man för $600 etc.

Från New Orleans reste hon på några dagar öfver till Mobile.

På det stora ångfartyget *Philadelphia* reste hon sedan från New Orleans den 28 januari, och tre dagar senare anlände hon till Havana, Cuba. Rörande hennes vistelse på "Antillernas Drottning" — i Havana, Matanzas, Cardinas etc. — ingår det ej i planen för dessa anteckningar att här redogöra. Nog af, hon tillbragte vintermånaderna där och afreste därifrån först den 8 maj på ångfartyget *Isabel,* som tre dagar senare anlände till Charleston, S. C. Där hälsade hon nu på sin gamla väninna Mrs. Howland och öfvertalade henne att göra sällskap på en färd genom Florida. Den tredje juni var hon åter tillbaka i sin "goda Mrs. Howlands goda hem, ett af de på en gång fridfullaste och skönaste, som jag funnit i Förenta staterna." På vägen norrut besökte hon Richmond och Charlottesville, Virginia, Baltimore, Harper's Ferry och Philadelphia. Därifrån fortsattes färden till Boston, så till "hvita bergen" i New Hampshire, till Burlington, Vermont, till Lennox, Mass., hvarest författarinnan Catherine Sedgwick besöktes, till Saratoga och till New York. De sista dagarna här i landet vistades hon hos sina kära vänner Downings; "dagar vid Hudson, sköna men ändå bittra." Hon kände sig beklämd vid tanken på att nu för alltid lämna "detta stora, härliga land, där jag lefvat så rikt, som mottagit mig med så makalös gästfrihet, dessa ädla, älskvärda människor, som äro mina vänner, som jag så djupt fästat mig vid, som jag ville lefva och umgås med alltid."

Med *The Atlantic* afreste hon mot hemmet den 13 september 1851. Den kära syster, till hvilken hon skrifvit de många intressanta brefven om "Hemmen i Nya Världen", skulle hon

dock ej mera återse därhemma. Då hon återkom till Sverige, fann hon endast systerns — graf.

Fredrika Bremer afled den 31 december 1865 på sitt kära Årsta och begrofs på Österhanninge kyrkogård. Och om henne skrifver en minntesteckare: "I svenska minnenas panteon intager Fredrika Bremer en ärofull plats såsom en af Sveriges snillrikaste författarinnor; hon gör det ock, kanske med än mera rätt, som en af fäderneslandets ädlaste, mest varmhjärtade och uppoffrande kvinnor."

II.

I Fredrika Bremers stora arbete "Hemmen i Nya Världen", ur hvilket vi i anteckningarna om den svenska författarinnan öst med frikostig hand, läses i bref, dateradt den 10 september 1850, följande: "Jenny Lind, *den vertiabla* Jenny Lind, såsom en amerikansk stortidning säger, är lifslefvande ankommen till New York och mottagen med ryslig entusiasm. Måtte hon komma lifslefvande därigenom! Alla människor vilja se och höra henne, skaka hennes hand och säga välkommen. Och hvar yankee, som har ett hus och hem, skrifver och bjuder henne till sig."

Ett par veckor senare skrifver hon: "Jenny Lind är i New York emottagen med amerikansk furore — det mest ursinniga af allt ursinne. Auktion på biljetterna till hennes första konsert säges ha gått till $40,000. Hon har skänkt hela sin andel af den första konsertens inkomst till välgörande stiftelser i New York. Tre hundra ladies sägas belägra henne dagligen, och tusentals folk af alla klasser följa hennes spår. Bref till henne komma hundradetals om dagen. Stackars flicka! Herkules skulle duka under för sådant."

Hvem var denna Jenny Lind, och hvad hade hon uträttat, som gjorde henne förtjänt af sådan uppmärksamhet? Vi skola i största korthet söka besvara dessa frågor.

Jenny Maria Lind var född i Stockholm, Sverige, den 6

oktober 1820 (ej 1821, som de flesta amerikanska uppslagsböcker ha det). Och såsom plägar vara fallet med personer, hvilka vinna större eller mindre ryktbarhet, har man äfven om hennes barndom, och huru man kom att upptäcka hennes ovanligt vackra sångröst, berättat en del mer eller mindre sannolika historier. Vi kunna ej här upprepa dem. Vare det nog sagdt, att hennes barndom och första ungdomstid ej var någon dans på rosor. Redan vid tio års ålder anställdes hon som elev vid kungliga teatern i Stockholm, och där fick hon snart uppträda på de "tiljor, som föreställa världen", spelande än en, än en annan af sådana roller, som voro afpassade efter hennes ålder. Hon fortsatte här sina studier under åtta år, hvarefter hon antogs som aktris vid samma teater 1838. Då hon nu uppträdde som *Agata* i "Friskytten", och påföljande år som *Alice* i "Robert af Normandie", framkallade hennes själfulla spel och hennes förtjusande sång en utomordentlig hänförelse. Sedan hon 1840 blifvit utnämnd till hofsångerska och ledamot af Musikaliska akademien, begaf hon sig till Paris 1841 för att studera under den store mästaren Garcia. Här rönte hon dock, åtminstone i början, föga uppmuntran, och det var först sedan hon blifvit bekant med Meyerbeer och han fått tillfälle höra henne sjunga, som det började ljusna för henne. Meyerbeer höll då på att utarbeta sin opera "Fältlägret i Schlesien", och han tog af henne löfte att utföra första partiet däri. År 1844 gjorde hon också sin debut i denna opera i Berlin och åhördes där med den utomordentligaste förtjusning. Och från denna tid daterar sig hennes rykte som europeisk sångerska. Hon började kort därefter de "långväga och vidsträckta konstresor, under hvilka hon skördade guld till öfverflöd och tvenne världsdelars hängifvenhet och beundran." Åren 1844—1850 uppträdde hon i Berlin, Wien, Köpenhamn, London, Edinburgh, Dublin, Glasgow, Liverpool m. fl. engelska och tyska städer, och "blef öfverallt mottagen såsom sin tids största sångerska, med en hyllning och entusiasm utan like."

Då hon nu på höjdpunkten af sin bana af hvarjehanda skäl beslöt att draga sig tillbaka från teatern, hade hon under en tid af något öfver elfva år, från den 7 mars 1838 till den 10 maj 1849, spelat 677 gånger och i trettio olika operor. Hennes sista uppträdande i opera var i "Roberto il Diavolo" i *Her Majesty's Theater,* London, sistnämnda dato.

Under vistelsen i England, och i synnerhet sedan hon frånträdt teatern och kunde ägna hela sin tid åt sång, hade hon vid flera tillfällen sjungit för välgörande ändamål och på sådant sätt bortskänkt stora summor. Hon hade en tid umgåtts med planen att i Stockholm grunda ett hospital för fattiga barn, äfvensom stipendier för medellösa studerande, och i afsikt att förtjäna medel för planens förverkligande hade hon ämnat göra en konstresa genom Ryssland. Det berättas, att czaren erbjudit henne en summa motsvarande $56,000 för en fem månaders turné genom Ryssland. Men så kom helt oväntadt den beryktade amerikanaren Phineas T. Barnums storartade erbjudande, och efter någon tvekan beslöt hon att antaga hans anbud för en konsertturné i Amerika.

Huruvida Barnum vid denna tid varit i Europa och själf sett och hört Jenny Lind, är mig icke bekant, men kontraktet med henne uppgjordes genom en agent, mr J. H. Wilton, som uppsökte henne i Lubeck, hvarest hon för tillfället vistades, och där underskrefs det i närvaro af den svensk-norske konsuln C. A. Nölting den 9 januari 1850. Genom detta kontrakt förpliktade hon sig att sjunga i ett hundra femtio konserter i Amerika inom en tid af om möjligt ett år och högst aderton månader från den dag hon anlände; hon skulle, för så vidt hon var vid hälsa, uppträda minst tvenne gånger i veckan och vid hvarje konsert sjunga åtminstone fyra nummer. Å sin sida iklädde han sig att betala henne ett honorarium af ett tusen dollars för hvarje konsert, och hon skulle därjämte hafva allting fritt på resor och i hotell, ej blott för

sig själf utan ock för sällskapsdam och sekreterare. Hon förbehöll sig rättighet att, därest hon skulle finna det önskligt och lämpligt att uppträda och sjunga för välgörande ändamål, det skulle stå henne fritt att så göra; dock skulle hon först rådgöra med mr Barnum om tid och ställe och ej uppträda på någon plats, där ej redan minst tvenne konserter hade gifvits under kontraktet med honom. Resan skulle företagas i slutet af augusti, och första konserten skulle gifvas i New York i början af september 1850. Som säkerhet för hennes och hennes sällskaps betalning skulle Barnum, innan resan anträddes, deponera $187,500 hos Baring Brothers i London. Han gjorde det ock, men det tog i anspråk alla hans resurser, och han nödgades låna en betydlig summa.

I bref till en väninna, skrifvet ett par dagar efter det kontraktet uppgjorts, yttrar hon: "Jag har beslutit mig för att resa till Amerika. Anbudet därifrån var verkligen lysande, och allting uppgjordes på så i allo tillfredsställande sätt, att jag gjort orätt i att icke antaga det. Och som jag ej har någon högre önskan än att förtjäna mycket pengar för att grunda skolor i Sverige, kan jag ej annat än betrakta denna Amerika-färd som en nådig bönhörelse på mina böner till himmelen. Inom loppet af ett eller två år blir jag där i tillfälle att förtjäna en mycket stor förmögenhet, och efter tre år blefve det ej alls nödigt för mig att sjunga, om jag ej önskade göra det. Jag gaf naturligtvis genast upp tanken på Ryssland och gjorde det med glädje."

Innan hon anträdde resan västerut, ville hon ännu en gång besöka sitt fosterland, hvarifrån hon erhållit inbjudning i de mest bevekande ordalag, bref till och med från konungen själf, med bön om hjälp för den kungliga teatern. Hon afreste från Lubeck med första lägenhet på våren, och då hon den 12 maj anlände till Stockholm på ångbåten "Gauthiod" välkomnades hon af en stor skara människor, som sam-

lats vid kajen. Hon sjöng här i sex konserter, gifna till förmån för kungliga teatern, samt vid tvenne hofkonserter med anledning af dåvarande kronprins, sedermera konung Carl XV:s förmälning, som ägde rum den 19 juni 1850. Innan hon afreste från Stockholm, slogs en stor guldmedalj till hennes ära och öfverlämnades, jämte en i de mest berömmande ordalag affattad tacksägelseskrift, till Jenny Lind, som nu för sista gången under det namn, som hon gjort berömdt och äradt i hela världen, besökte fosterjorden. Vid aftonbönen i Klara kyrka den 25 juni uppträdde hon för sista gången under detta besök. Den 27 afreste hon till Lubeck för att senare öfver England begifva sig i väg till det stora landet i väster.

Det var den 21 augusti, som hon från Liverpool å ångfartyget "Atlantic", kapten West, anträdde resan mot Amerika. Och då "Atlantic" på söndagen den 1 september inlöpte i New Yorks hamn, hade en folkskara, som uppskattades ända till 40,000 människor, samlats vid landstigningsbryggan för att hälsa Jenny Lind välkommen. Gatorna, där hon skulle passera, voro bokstafligen fullpackade af folk, alla nyfikna att se den "svenska näktergalen". Hvad var månne anledningen till denna nyfikenhet?

Jo, sedan Barnum väl fått kontraktet undertecknadt och så att säga försäkrat sig om hvad han själf kallade "the greatest attraction of the kind in the world", var han ej sen att på alla upptänkliga sätt och med alla medel till buds annonsera densamma. Han hade satt hela sin förmögenhet, såväl som andras besparningar, på spel för att få henne hit, och det gällde nu för honom att så ordna "affären", att den i pekuniärt hänseende icke blott bar sig, utan blef en lysande success. Han nöjde sig ej heller med att på vanligt sätt annonsera i tidningarna — ehuru han visserligen icke försmådde "trycksvärtan" — utan hade för att väcka uppseende och intresse för saken utlofvat ett pris af två hundra dollars

för det bästa ode, skrifvet till Jenny Linds ära och med anledning af hennes ankomst till New York. Det berättas, att emellan sju och åtta hundra täflingspoem inlämnades. Priset tillerkändes den unge skalden Bayard Taylor, hans hyllningssång sattes till musik af Julius Benedict, trycktes på programmet till och skulle af sångerskan sjungas vid första konserten. Barnum hade ock låtit uppsätta tvenne äreportar öfver Canal street, nere vid hamnen, prydt dessa med de länders flaggor, i hvilka Jenny Lind hade sjungit, och i stora bokstäfver låtit anbringa å den ena: "Welcome Jenny Lind!" och å den andra: "Welcome to America!" Öfverst svajade svenska flaggan vid sidan af stjärnbaneret.

Då nu "Atlantic" sakta närmade sig kajen, vardt det med ens ett så utomordentligt hurrande från den stora folkmassan, att dess like väl aldrig tillförne och sannolikt ej heller sedan dess varit hördt i New York. Commodore E. K. Collins, president för Collins Steamship Company, hvilket bolag ägde ångfartyget "Atlantic", och P. T. Barnum voro de första att stiga ombord för att hälsa henne välkommen, båda förde de med sig stora, vackra blombuketter, hvilka förärades henne. Därefter landstego Jenny Lind och hennes sällskapsdam, mamsell Åhmansson, Julius Benedict, pianist och dirigent, och sångaren Signor Giovanni Belletti, hvilka sedan i de nämnda herrarnas sällskap i vagn körde till "Irving House". Där uppvaktades "Sångens drottning" sent på kvällen af "The Musical Fund Society" med serenad, hvarvid omkring tjugu tusen personer voro närvarande.

Men det var ännu ett sätt, på hvilket Barnum ämnade uppegga intresset för Jenny Lind och hennes konserter. Han hade låtit bekantgöra, att biljetterna för första konserten skulle säljas på offentlig auktion till den högstbjudande. I "Castle Garden", hvarest de två första konserterna skulle hållas, skulle också auktionen äga rum, och den 7 september, då dörrarna öppnades, inrusade öfver tre tusen personer, alla

angelägna att försäkra sig om plats. Det visade sig nu, att han så väl lyckats i sin annonsering, att Jenny Lind utgjorde snart sagdt det enda samtalsämnet, och att synbarligen enhvar hade inom sig beslutit att till hvad pris som helst se och höra henne. Auktionisten Harry Leeds uppträdde och började i ungefär följande ordalag: "Mina damer och herrar! Jag erbjuder eder nu den första och bästa sittplats för den första konsert, som gifves här i landet af den världsberyktade svenska näktergalen, Mademoiselle Jenny Lind. Huru mycket är jag bjuden?" Första budet var tjugufem dollars, andra femtio, tredje sjuttiofem, fjärde ett hundra, femte ett hundra femtio, sjätte två hundra, sjunde och sista två hundra tjugufem dollars. En hattmakare John N. Genin var den lycklige köparen, och så snart det blef bekant, hurrade man för honom. Han blef med ens den mest populäre hattmakare i Amerika — alla skulle naturligtvis köpa hans Jenny Lind hattar — och gjorde sig en förmögenhet på denna biljettaffär, till hvilken — inom parentes sagdt — Barnum på förhand gifvit honom idéen. Auktionen gick med glans, de öfriga sittplatserna såldes för från femton till femtio dollars stycket, och inkomsterna för denna första konsert belöpte sig till närmare trettio tusen dollars. Förutom denna första konsert, som afhölls i Castle Garden den 11 september 1850, gafs ännu en på samma plats samt fyra till i staden New York vid detta första besök; de fyra i en större konsertsal uppe i staden, hvilken sades rymma elfva tusen personer. Intresset svalnade icke af, de, hvilkas tillgångar medgåfvo det, bevistade den ena konserten efter den andra, och vid hvarje hennes uppträdande voro alla sittplatser upptagna. Inkomsterna vid dessa sex konserter öfverstego ett hundra tusen dollars, en större summa än som någonsin förr eller senare erhållits för ett lika antal konserter.

Att denna hennes första konsert i Amerika i alla afseenden var lyckad, det är det enstämmiga vittnesbördet af alla, som

JENNY LIND.
Efter samtida litografi.

därom uttalat sig. Man kände sig frapperad af hennes enkla, naturliga, blygsamma men på samma gång självfmedvetna, förtröstansfulla uppträdande, då hon, iklädd en enkel hvit silkesklädning, utan diamanter eller andra prydnader, framträder på scenen. Och den hyllning, som nu ägnades henne, var öfverraskande hjärtlig och storartad. Män och kvinnor uppstå från sina sittplatser i ett nu, såsom åtlydande ett kommando, och från fem tusen strupar utströmmar en välkomsthälsning, som visserligen kan bringa hvem som helst ur fattningen. Synbarligen rörd ger hon ett tecken, att hyllningen måtte taga slut, och så snart tystnad inträdt, börjar hon sjunga "Casta Diva" ur "Norma". Det dröjde ej länge, förrän den stora åhörareskaran fick klart för sig, att *sådan* sång hade de aldrig förr hört. Och då sången tystnade och hon drog sig tillbaka, uppstodo åter alla som en man, och appläderna ville icke taga slut. Det nästa nummer, i hvilket hon tog del, var en duett, sjungen af henne och Signor Belletti, från Rossinis opera "Il Tureo in Italia", och äfven till denna duett lyssnar man med förtjusning. Med spänd väntan motser man hennes tredje nummer, den norska Eko- eller Fjeldsången ("Kom kjyra, kom kjyra mi!), hvars rykte nått öfver Atlanten; och vid dess slut bröt stormen ånyo lös, åter stod den stora folkskaran upp för att med desto mera kraft gifva sina bifallsyttringar tillkänna. Och då hon till sist uppträdde för att sjunga Bayard Taylors sång och blef honom varse i en af de främsta logeraderna, vinkar hon åt honom och begynner med

"I greet with a full heart the land of the West,
Whose banner of stars o'er a world is enrolled" —

Då kan åhörareskaran ej längre hålla sig stilla, utan måste högljudt gifva sitt bifall tillkänna, men öfver handklappningarna höres klar och ren den "svenska näktergalens" klangfulla stämma:

"And long as the waters shall gleam in the sun,
And long as thy heroes remember their scars,
Be the hands of thy children united as one,
While Peace sheds her light on thy Banner of Stars."

Applåderna vilja aldrig taga slut. Man kan ej få klart för sig, att konserten redan är till ända, utan synes vänta, att sångerskan åter skall uppträda. Men då framträder mr Barnum och tillkännagifver, att Jenny Lind skänkt hela sin andel af inkomsterna för denna konsert till tolf barmhärtighetsanstalter i staden, och uppläser namnen på dem. Innan bifallsstormen med anledning af detta tillkännagifvande hinner utbryta, höres en röst ur auditoriet utropa: "Huru mycket ger Barnum?" Han upplyser då, att genom ett nytt kontrakt, som han just uppgjort med sångerskan, skulle hon erhålla hälften af nettoinkomsterna. Hennes andel vid denna första konsert uppgick till öfver tio tusen dollars.

Att detta välvilliga och frikostiga erbjudande mottogs med bifall, faller af sig själft. Och det är nog icke öfverdrift i följande uttalande af Unonius i hans bekanta arbete "Minnen" etc.: "Man talade för en tid om nästan ingenting annat än den utmärkta sångerskan, i villrådighet hvad man hos henne skulle prisa mest, hennes talang eller hennes välgörenhet. Båda delarna tillvunno henne en beundran och hyllning, som, mig veterligt, hvarken förut eller sedermera, någon främling i detta land åtnjutit. Dock, hennes mottagning på den amerikanska jorden — hennes nästan drottninglika intåg i New York, där den svenska flaggan henne till ära hissades öfver flera hus, förbi hvilka hon passerade, omgifven af en oräknelig folkmassa, — de festliga konserter Barnum arrangerade, och af hvilka han lärer skördat en vinst af mer än en half million dollars, det enorma pris till hvilket många betalade de biljetter, som på auktion försåldes, — den älskvärda sångerskans frikostighet att anslå betydliga summor till hvarjehanda välgörande ändamål — allt detta

är för de flesta af mina läsare redan tillräckligt kändt genom utdrag ifrån de amerikanska tidningarna, hvilka på den tiden dagligen ägnade hela spalter åt notiser om den firade svenska näktergalen.”

Att nu följa Jenny Lind på hennes triumftåg genom Amerika och redogöra för hvarje hennes konsert, det skulle taga i anspråk allt för stort utrymme, och det blefve ändock blott ett upprepande af hvad vi yttrat om hennes första uppträdande i New York. Hvart hon kom hade hennes rykte gått förut, och hvarje nytt uppträdande blef en länk i den kedja af hyllning och beröm, som allestädes kom henne till del. Dagpressen redogjorde, som vi hafva sett, utförligt för hennes konserter, och i “Harper’s New Monthly Magazine”, hvars första årgång nu var under utgifning, och som redan med dess sjätte häfte kunde glädja sig åt en spridning af öfver femtio tusen exemplar, hade Fredrika Bremer låtit införa en sympatisk biografisk skizz af sin berömda landsmaninna. Ej under alltså, att Jenny Lind utgjorde snart sagdt det enda samtalsämnet, och att man allestädes var icke blott nyfiken att se henne, utan äfven angelägen om att höra hennes underbara sång.

Det har tyvärr icke lyckats mig komma öfver någon förteckning på de städer i Förenta staterna och Canada, i hvilka hon uppträdde. Så mycket är dock bekant, att hon från New York reste till Boston, så till Providence och därifrån till Philadelphia, och att första biljetten till hennes konserter i dessa städer såldes för den för en biljett oerhörda summan af i Boston och Philadelphia sex hundra tjugufem och i Providence sex hundra femtio dollars. Hon uppträdde också i Washington, där president Fillmore och alla den tidens mest framstående statsmän med förtjusning hörde henne och ägnade henne sin hyllning. Hon reste sedan genom södern och ända till Havana, Cuba, hvarest hon i februari 1851 sammanträffade med Fredrika Bremer, och därifrån till New

Orleans. Att hon sedan besökte St. Louis, framgår af följande ord ur Unonius' "Minnen": "I St. Louis fick jag sedermera" — han hade förut besökt henne i New York och hört henne sjunga i Castle Garden — "tillfälle, att dagligen vara tillsammans med Jenny Lind en hel vecka — för mig minnesvärda dagar, under hvilka jag lärde att känna icke blott sångerskan Jenny Lind, men Jenny Lind i hemmet, hvilken senare lika mycket tillvann sig min vänskap och högaktning, som den förra redan långt förut tillvunnit sig min beundran. På hennes begäran förrättade jag då tvenne gånger svensk gudstjänst och predikade för henne och de fyra andra i hennes sällskap varande personer, af hvilka två voro infödda svenskar, och de andra båda (en af dem var Belletti) hade under en mångårig vistelse i Sverige lärt sig svenska språket."

I maj månad var hon åter tillbaka i New York och gaf där denna gången fjorton konserter i "Metropolitan Hall"; hon hade äfven nu samma hjärtliga mottagande att glädja sig åt som förra gången. I kontraktet med Barnum var en bestämmelse, att hon, sedan sextio eller hundra konserter gifvits, skulle på vissa villkor kunna upphäfva det. Hon hade af flera orsaker tröttnat på det ständiga kringflackandet, och då Barnum nu, sedan nittiotre konserter gifvits, erbjöd henne att, om hon det önskade, redan då få blifva fri, så antog hon hans erbjudande genast och med tacksamhet. Han hade också all anledning att känna sig belåten med resultatet af dessa månaders konsertresor. Inkomsterna hittills belöpte sig till den enorma summan af $712,161.34, af hvilket belopp ej fullt två hundra tusen dollars kom på hennes del. Vid denna tid, det var i slutet af maj 1851, frånträdde Julius Benedict sin befattning som dirigent och pianist, och Otto Goldschmidt från Hamburg anlände hit och intog hans plats. Med hans biträde gaf Jenny Lind sedan fyrtio konserter i Förenta staterna och Canada, den siste af dem, då hon uppträdde som Jenny Lind, i Philadelphia, den 13 december.

Kort därefter, eller den 5 februari 1852, inträdde hon i äktenskap med ofvannämnde herr Goldschmidt. Bröllopet firades hos mr S. G. Ward i Boston, och bland de närvarande märktes Edward Everett, svenske konsuln Charles E. Habicht, mr Ward m. fl. Vigseln förrättades enligt episkopalkyrkans ritual af biskop Wainwright från New York.

I staden New York hade hon till välgörande ändamål bortskänkt omkring $40,000 i större summor, och i mindre belopp hade hon frikostigt strött omkring sig penningar till nästan alla, som anhöllo om bistånd. Till pastor Unonius och hans kyrka i Chicago hade hon skänkt i reda penningar två tusen dollars och dessutom till en kostnad af "cirka fem hundra dollars" köpt och skänkt församlingen "en utmärkt väl arbetad kalk och patén af silfver." Och till pastor, sedermera professor Lars P. Esbjörn, som träffade henne i Boston våren 1851, skänkte hon femton hundra dollars för kyrkobyggnadskassan, hvilka medel kommo församlingarna i Andover, Moline och New Sweden, Iowa, till del. Ej under alltså, om hennes namn var på allas läppar, och att hon välsignades af tusenden.

Hennes afskedskonsert i Amerika gafs i Castle Garden, New York, den 24 maj 1852, och kort därefter afreste hon och sällskap till Europa.

Inkomsterna från Amerika-resan hade hon på förhand anslagit till välgörande ändamål. Hon skänkte däraf femtio tusen kronor till universitetet i Uppsala för en stipendiefond, som uppkallades efter Erik Gustaf Geijer, och en lika stor summa till universitetet i Lund för en liknande fond till minne af skalden och biskopen Tegnér. Hon ihågkom också Musikaliska akademien, hvars ledamot hon var sedan 1840, och Fria konsternas akademi (Stockholm), hvars hedersledamot hon blef 1876, med rika gåfvor, som under namn af "Jenny Linds stipendium" komma dessa anstalters elever till godo. Af det öfriga anslogs en större summa till upp-

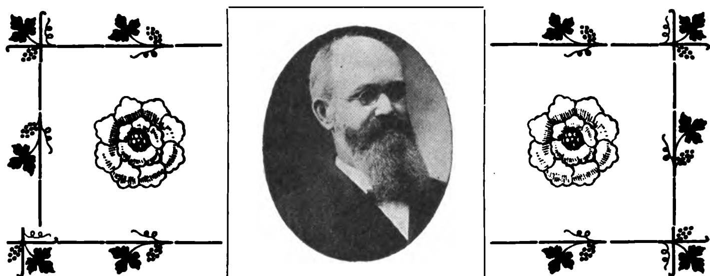
rättande af ett hospital för fattiga barn i Stockholm, en sak som under många år legat henne ömt om hjärtat. Inalles lära hennes donationer uppgå till öfver en half million dollars.

Efter återvändandet till Europa bosatte sig hr och fru Goldschmidt först i Dresden, Tyskland, men flyttade efter något år till England, hvarest hon sedan delade sin tid "mellan familjelifvet, kristlig välgörenhet och nit för sin konst, den hon tjänade genom att uppträda på konserter, inöfva körer m. m." Hennes sista offentliga uppträdande var vid en välgörenhetskonsert den 23 juli 1883 nära hennes landtställe Malvern Hills i västra England. I detta hem fick hon efter en längre sjukdom sluta sina dagar den 2 november 1887. Hennes stoft hvilar på Malvern kyrkogård.

Den 20 april 1894 aftäcktes af drottning Victorias näst äldsta dotter, i "skaldevrån" i Westminster Abbey, en medaljong till minne af Jenny Lind. Det är härpå vår svenskamerikanske skald Jakob Bonggren syftar i det vackra poem, han nämnda år skref till den stora sångerskans ära, och af hvilket vi som en passande afslutning anföra ett par verser:

"Hell dig! I Englands Panteon
helt nyss triumf bereddes
åt sångens drottning fjärran från.
Den ära dig beteddes,
att du i snillets tempelgård
dig fick en enkel minnesvård.

Hell dig, du kvinna, ädel, stor,
med stämman underbara!
En älsklig maka, ömsint mor
du fann det högsta vara.
För den skull hviskar vårens vind:
Välsignad vare Jenny Lind!"

Svensk-amerikanska skolminnen.

Bilder från 1870-talet. Af *Aron Edström.*

För mången låter det måhända underligt att framställa förhållanden och händelser för blott en mansålder sedan såsom kulturbilder. Många af dem, som då började sin bana i olika värf, äro ju ännu ibland oss, verka lika kraftigt och nitiskt som uti sin tidigare mannaålder och betrakta händelserna och erfarenheterna från sin ungdom, liksom hade de timat i går. Och likväl hafva vi goda skäl att såsom kulturbilder skildra, hvad som tilldrog sig för trettio och fytrio år sedan, emedan det är säreget och belysande för en tid, som för längesedan flytt.

Sedan inbördeskrigets slut har utvecklingen å alla områden i Förenta staterna gått framåt med oerhörda steg och så snabbt, att det väckt förundran både hemma och borta, och med denna utveckling hafva följt stora och underbara förändringar. De, som före 1870 anlände till de norra och västra staterna, kunna väl erinra sig, huru primitivt allt då var, huru landets oerhörda naturliga resurser blott delvis voro kända och till största delen lågo obegagnade, och huru man knappt tänkte på, än mindre väntade en så väldig utveckling i materiellt, intellektuellt och kyrkligt hänseende, som sedan dess inträffat.

Denna utveckling har ingalunda varit minst på skolans område. Före 1870 kunde man ej peka på ett enda amerikanskt läroverk, som var fullt likställdt med ett europeiskt universitet. Numera stå åtminstone åtta eller tio amerikanska universitet i jämnbredd med de bästa i Europa. Särskildt storartad är skolväsendets utveckling bland svenskamerikanerna. Före 1860 intet svenskt läroverk och nu ej mindre än sex, af hvilka ett snart närmar sig till universitet! En sådan utveckling på omkring fyrtio år må i sanning kallas underbar. I gamla världen har det erfordrats århundraden för att åstadkomma liknande resultat.

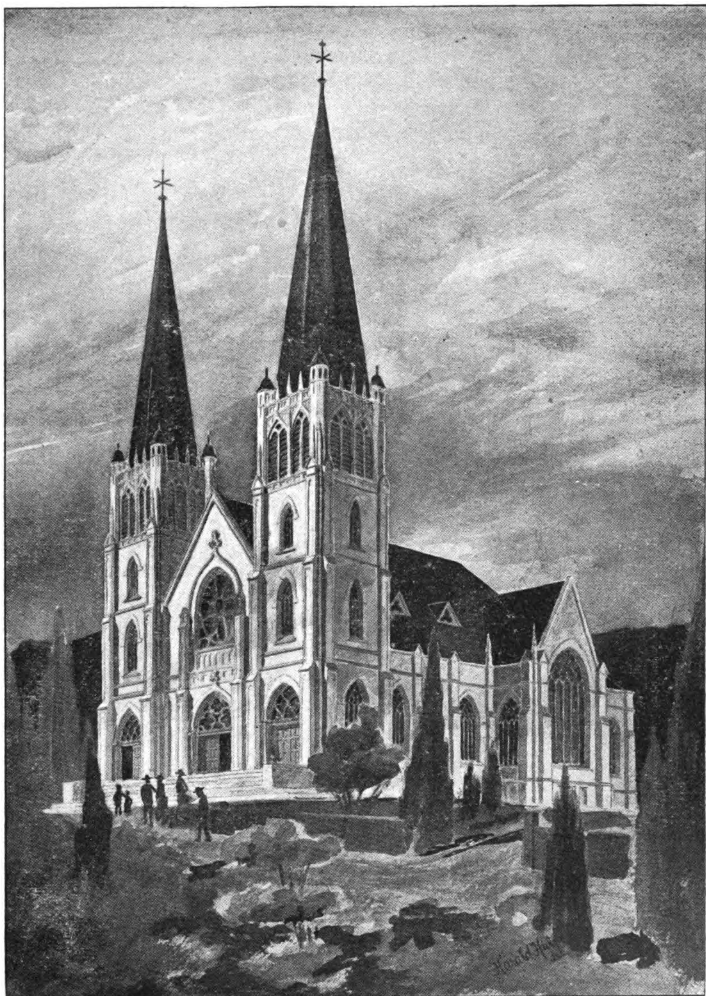
Man behöfver blott erinras om allt detta för att medgifva, att vi i närvarande tid med skäl kunna framställa ställningar, förhållanden och händelser från svensk-amerikanska skolväsendets barndomstid såsom kulturbilder. De förhållanden, som då rådde, äro för länge sedan omgestaltade och komma aldrig åter. Vi äldre tänka gärna och med en viss saknad tillbaka på den tiden, och de yngre lyssna tvifvelsutan med nöje till hvad deras fäder berätta från "tid, som flytt".

Efter dessa inledande anmärkningar öfvergå vi till att framställa strödda bilder ur det svensk-amerikanska skol- och studentlifvet, sådant det tedde sig under den tid, då författaren häraf var "studiosus litterarum".

De första svensk-amerikanska läroverken.

På den tiden funnos blott två svensk-amerikanska läroverk, båda vid början af sin utveckling. Det ena var Augustana College, då förlagdt i Paxton, Ill., och det andra St. Ansgars Academy i Carver, Minn. En tredje högskola, som förestods af en pastor Anderson, fanns i Knoxville, Ill., men måste efter några år nedläggas på grund af bristande uppmuntran.

De två först nämnda läroverken tillhörde Augustana-synoden och hade i början till sin främsta, om ej enda uppgift att

SVENSK-AMERIKANSK BYGGNADSKONST.

Den nya sv. luth. Maria-kyrkan i New Britain, Conn. Lavering af H. Hals.

utbilda kristligt sinnade ynglingar och män till präster och skollärare. Här torde det vara på sin plats att i förbigående omnämna, att s. k. "samundervisning" förekom vid St. Ansgars Academy redan för omkring trettiofem år sedan, alltså många år innan densamma infördes vid andra svensk-amerikanska eller vid engelska och tyska läroverk. Om nyttan af samundervisning vid högskolor och läroverk äro åsikterna, såsom bekant, mycket delade i vårt gamla fosterland, men här i Amerika har ingen nämnvärd tvist rådt därom. Författaren häraf hyser den öfvertygelsen, att samundervisningen varit afgjordt gagnande i så måtto, att densamma uti en icke ringa grad bidragit till svenska språkets och kulturens bevarande bland svensk-amerikanerna och deras barn. Man tänke sig endast, hvilka följderna blifvit, om de unga svensk-amerikanskorna funnit sina egna läroverk stängda för sig och nödgats begifva sig till engelsk-amerikanska högskolor för att släcka sin kunskapstörst. De hade därmed säkert blifvit för alltid skilda från vår nationalitet.

Enkla studiekurser och gamla elever.

Då, såsom ofvan nämndes, de svensk-amerikanska läroverkens första och främsta uppgift var att utbilda präster och skollärare för de sig talrikt ökande församlingarna, måste studiekurserna ordnas i enlighet härmed. Visserligen studerades mer eller mindre grundligt språk, historia, geografi, matematik, fysik, kemi m. m., men största vikten lades dock på att bibringa eleverna god kunskap i teologiens olika grenar. Att uppställa ett visst inhämtadt kunskapsmått såsom villkor för erhållande af mogenhetsbetyg blef först längre fram i tiden möjligt. Otillräckliga lärarekrafter, församlingarnas och läroverkens fattigdom och framför allt annat det stora och ständigt växande behofvet af församlingslärare gjorde, att man icke från början kunde införa fullständiga klassiska

och reala kurser vid läroverken. Det gällde att så fort som möjligt förse de många nybildade vakanta församlingarna samt det sig ständigt utvidgande missionsfältet med pastorer. Och detta hade till följd, att man upptog i kyrkans och församlingens tjänst alla krafter, som möjligen kunde användas, sedan de fått genomgå en nödtorftig studiekurs vid Augustana teologiska seminarium. Många af de studerande, som gingo "prästvägen", voro därför män, som hunnit öfver ynglingaåldern, men ägde större eller mindre öfning såsom andliga talare och voro kända för ren och oförvitlig vandel. Flera hade ock vid läroverk i det gamla fosterlandet inhämtat ett betydligt kunskapsmått. De elever, som voro under tjugu års ålder, befunno sig den tiden i minoritet. Detta förhållande rådde, tills Augustana College förflyttats från Paxton till Rock Island, Ill., och St. Ansgars Academy till St. Peter, Minn., där det upphöjdes till fullständigt elementarläroverk och erhöll namnet Gustavus Adolphus College. Efter dessa flyttningar ändrade sig förhållandet inom få år, och det "yngre släktet" kom i majoriteten.

Enkelt lefnadssätt och patriarkalisk styrelse.

Lifvet bland de studerande var på den tiden det enklaste. Alla umgingos såsom bröder, åto i samma matsal, räknade sig såsom en enda stor familj och sågo upp till läroverkets föreståndare eller rektor som sin fader. Denne styrde ock i sin stora skolfamilj på ett patriarkaliskt sätt och visade ett verkligt faderligt intresse för hvar och en af sina elever. Vid St. Ansgars Academy, som grundlagts af Augustana-synodens nuvarande vördade president, dr E. Norelius, verkade under många år framlidne dr Andrew Jackson såsom rektor. Han var i mångas ögon, liksom det sagts om konung Gustaf I, "en sträng herre", men de elever, som hade förmånen att lära känna honom närmare, funno honom vara en man med ett

varmt och ömt hjärta under den barska ytan. Han var äfven en utmärkt undervisare.

Augustana Colleges president, dr T. N. Hasselquist, minnas de flesta af inom Augustana-synoden nu verkande pastorer och många andra f. d. studerande, som nu äro framstående män i olika lefnadskallelser, såsom en "patriark bland sitt husfolk". Såsom han har väl knappast någon annan rektor vakat öfver och vårdat sig om sina elevers både andliga och timliga väl. Säkert är, att få skolrektorer ägt sina elevers kärlek och tillgifvenhet i så hög grad som han. Det inflytande, som han under en nära trettioårig verksamhet såsom skolman utöfvade på sina elever genom ord och vandel, är också oberäkneligt, ty genom dem och genom hans betydande skriftställareverksamhet har detta inflytande sträckt sig öfver snart sagdt hela Förenta staterna, hvarhelst svenskar bygga och bo. I Svensk-Amerikas kyrko- och kulturhistoria skall också dr Hasselquists namn under långliga tider intaga ett af de allra främsta rummen.

Orsakerna till det enkla studentlifvet.

Vi sade nyss, att lifvet bland de studerande var det enklaste. Orsakerna därtill voro flera. Svensk-amerikanerna såsom ett helt befunno sig den tiden midt uppe i sin banbrytareverksamhet och måste arbeta och försaka såsom kanske aldrig förr för att komma sig upp. Bland dem fördes självklart intet "herraktigt" lif, och de elever, som från deras leder infunno sig vid läroverken, voro vana vid ett enkelt och okonstladt lefnadssätt och kände icke till något annat. Detsamma gällde äfven flertalet af de ynglingar och män, som från Sverige anlände till Augustana College med rekommendationer från sådana välbekanta män som dr Fjellstedt, domprosten Wieselgren, pastor Ahlberg m. fl. De hade med få undantag utgått ur allmogens krets.

Enkla som lefnadssättet voro äfven umgänget och andan bland de studerande. Deras kår bildade en sorts republik, där ingen ansågs bättre än den andre. Sökte någon förhäfva sig öfver sina kamrater, dröjde de senare icke länge med att "knäcka hans högmod". Detta skedde merendels genom en närgående kritik öfver syndarens självinbillade stora lärdom eller förmenta lysande predikogåfvor, och denna kritik förfelade sällan sitt syfte. Någon s. k. "penalism", liksom vid amerikanska läroverk, har, dess bättre, aldrig förekommit vid de svensk-amerikanska högskolorna.

Matordningen.

Den kost, som bestods eleverna, var långt ifrån kräslig men likväl tillräcklig att fylla kroppens behof. En och annan elev fann densamma vara allt för enkel, men under förhållandena kunde ingen bättre bestås. Då för tiden beviljades nämligen frielevskap uti en omfattning, som numera är nästan okänd. Icke blott alla studerande i teologiska seminariet, utan äfven många elever i college erhöllo fri undervisning, kost och logis, som bekostades af de medel, penningar eller in natura-varor, hvilka af synodens församlingar donerades till läroverken. Det måste följaktligen hushållas med smulorna, om inkomster och utgifter skulle gå ihop, ty det kostade ej små summor att föda omkring fyrtio eller femtio frielever, betala lärarelöner o. s. v. Detta insågo också de allra flesta eleverna och funno sig beredvilligt uti förhållandena, sådana de voro. Understundom kunde det dock hända, att någon yngling med större anspråk på lifvets bekvämligheter infann sig för att studera, och för honom kunde det nog kännas såsom en försakelse att vänja sig vid den enkla skolkosten. Efterhand och i den mån, som frielevskapet inskränktes, läroverken utvecklade sig och elevskarorna ökades, blef det betydligt bättre med kosthållet.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att meddela en anekdot om en studerande från Paxton-tiden, numera en af

Augustana-synodens mest bemärkta präster. Han hade ett år under sommarferierna "missiverats" till en vakant församling i Minnesota, där han fick logis hos en välbärgad svensk familj och förplägades med det bästa huset förmådde. Då han en dag uttryckte sin belåtenhet öfver den goda maten, som var vida bättre än den, som vankades i läroverkets kök, begärde värdinnan få veta, hurudan studentkosten var. Han uppgaf då, säkerligen på skämt, följande matordning:

Frukost: Kaffe, bröd och melass.
Middag: Bröd, melass och kaffe.
Kvällsvard: Melass, kaffe och bröd.

Så tarfligt var emellertid, för att säga nakna sanningen, aldrig kosthållet vid de förutnämnda svensk-amerikanska läroverken.

Litterära föreningar.

Litterära föreningar, som nu för tiden finnas i så stort antal vid de sex svensk-amerikanska läroverken, saknade St. Ansgars Academy helt och hållet; men vid Augustana College fanns en med namnet Phrenokosmiska sällskapet, som stiftats på tillstyrkan af läroverkets förste rektor, professor L. P. Esbjörn, och ännu fortsätter sin verksamhet. Denna förenings öfningar voro rätt mångsidiga och gåfvo dess medlemmar en icke ringa grad af praktisk duglighet för deras blifvande kall. I öfningarna ingingo bland annat föredrag, både extemporerade och skrifna, debatter och diskussioner öfver förut uppställda ämnen, deklamationer m. m. För att göra föreningens möten så trefliga och tilldragande som möjligt och undvika slentrianmässig enformighet, sökte man göra programmen både omväxlande och mångsidiga. Så t. ex. anordnade man under ett läsår disputationer, då en af sällskapets medlemmar utsågs att ensam mot alla de öfriga försvara en af honom själf uppställd tes. Denna anordning gaf understundom anledning till rätt varma meningsutbyten. För

en sådan disputation hade en af läroverkets styfvaste elever uppställt tesen: "Egoismen är universi grundprincip", och rönte, såsom man kunde vänta, den varmaste opposition vid tesens försvar. En annan elev dristade sig till att gentemot den genomrepublikanska studentskaran uppställa och försvara tesen: "Det konstitutionella konungadömet är att föredraga framför republiken." Som man häraf ser, lågo de studerande ingalunda på latbänken, då det gällde att mot hvarandra pröfva vett och förstånd.

Af samma förening utgafs äfven en månadsskrift, "Phrenokosmiana", hvilken af den för terminen valde redaktören och hans medhjälpare skrefs från första till sista bladet och utkom i ett exemplar.

Sång och musik.

Af alla studerande, som ägde musikaliska anlag eller sångröst, idkades sång och musik med lust och flit alltifrån dr Hasselquists öfvertagande af rektorsämbetet. Som bekant var dr Hasselquist själf en framstående sångare och en varm älskare af musik samt förstod äfven att ingifva andra kärlek till den sköna tonkonsten. Intresset för densamma tillät han aldrig att slappas. Med rätta ansåg han, att sången både i hemmen och kyrkorna vore ett viktigt uppbyggelsemedel, utan att nämna, att densamma jämte musiken skänkte ren och ädel estetisk njutning i slutna familjekretsar så väl som vid festtillställningar. I dr Hasselquists hem voro också sången och musiken ständigt bofasta. Där inöfvades under läroverkets första år i Paxton studentkvartetter, som sedermera utbildades till fullständiga sångkörer. Med en dylik kvartett gjorde dr Hasselquist besök i flera af dåvarande större församlingars kyrkor, där dess sång väckte stor och allmän förtjusning. Längre fram bildades bland läroverkets elever äfven en musikkår med sexton instrument. När läroverket på hösten 1875 flyttades från Paxton till Rock Island, kunde

man därför vid det nya läroverkshusets invigning med elevernas tillhjälp utföra ett rikhaltigt och omväxlande sång- och musikprogram. Under dåvarande förhållanden var detta både nytt och storartadt. Numera räknas det snart sagdt till det alldagliga, sedan särskilda afdelningar, s. k. konservatorier, upprättats vid alla svensk-amerikanska läroverk för sång- och musikstudier.

Original bland de studerande.

S. k. "öfverliggare" enligt svenskt begrepp funnos icke bland de studerande. Vid de svensk-amerikanska läroverken hafva förhållandena aldrig varit gynnsamma för den sortens individer. Däremot kunde man nu och då träffa på rätt präktiga original både bland lärare och elever. Bland de förre var den lärde och fromme dr A. R. Cervin. Om honom cirkulera ännu många och lustiga anekdoter, men bristande utrymme och pietetshänsyn förbjuda oss att anföra dem. Bland de studerande var den för många år sedan i Texas aflidne Per Olson typen för ett original. Hans utseende, hållning och later skilde honom vida från hans kamrater. I det gamla fosterlandet hade han vuxit upp under de fattigaste omständigheter och nödgats försaka den skolbildning, som hans medfödda rika anlag så väl behöft för att utvecklas. När han anlände till Amerika, hade han sina ungdomsår långt bakom sig. Här erbjöd sig emellertid för honom tillfälle att få studera, hvarför han sökte och vann inträde såsom elev, först vid St. Ansgars Academy och sedan vid Augustana College.

I saknad af skolunderbyggnad från det gamla fosterlandet bedref han här sina studier på ett besynnerligt och för honom eget sätt. I stället för att plugga väl in i minnet, hvad han läste, företog han sig att "analysera" snart sagdt hvart enda ord i läxan för att utfinna alla dess olika betydelser. Till följd häraf kom han vanligen efter sina klasskamrater, men

blef ofta en mästare i ordanalyseringen och visade härpå ofta förvånande och stundom lustiga prof. Ett exempel må anföras. Under en promenad, som Olson och jag en dag företogo till Moline, mötte vi en där boende svensk, hvilken jag presenterade för Olson som herr Bergroth. Olson slog tvärt ihop händerna, fattade därefter Bergroth i handen och utropade:

"Det var ett bastant namn! Det, skall jag säga, är ett namn, som verkligen håller."

Ett annat original.

Ett annat original och ett ständigt föremål för de yngste skolpojkarnas drift var en herr Persson, som en dag på hösten 1874 inträdde i skolsalen vid St. Ansgars Academy, just som dr Jackson höll på att undervisa en klass i räkning. Persson fäste genast allas uppmärksamhet på sig genom sin dräkt i urgammal svensk snitt samt sin komiskt tafatta hållning. Stående vid dörren och ifrigt tummande sin mössa såg han sig blygt omkring, tills dr Jackson närmade sig honom och frågade, hvad hans ärende kunde vara. Därpå utspann sig följande samtal:

"Joo, jag skulle be pastorn, att jag finge studera här i vinter."

"Det går nog för sig. Hvad vill ni studera?"

"Allting".

"Det var mycket det. Kanske ni vill studera svenska?"

"We-ell, svenska kan jag fälle; men det skadar nog inte att lära mer."

"Det tror jag med. Engelska skall ni studera, naturligtvis?"

"Det var just, hvad jag tänkt att göra."

"Och skrifning och räkning?"

"Det har jag också tänkt."

"Och historia och geografi?"

"Ja, det förstås."

"Ni synes mig ej vara ung längre. Hur gammal är ni?"

"Femtiosex år."

"Men det är bra sent att börja studier vid den åldern."

Detta medgaf Persson, men tillfogade den ganska förnuftiga anmärkningen, att "ingen är för gammal att lära." Dr Jackson fortsatte:

"Jag antager, att ni har medel att bekosta edra studier?"

"Ja".

"Godt! Då får ni börja i morgon."

"Nej, det går nog inte; jag får se till, att jag får mat först."

"Men Persson sade ju, att han hade medel att bekosta sina studier, och då behöfver matfrågan icke orsaka bekymmer."

Persson förklarade nu, att han hyrt sig rum uti en nära skolbyggnaden liggande bondgård och där ämnade själf tillreda sin mat, medan han skötte studierna. Men innan dessa började, måste han skaffa sig det matförråd, som han behöfde för vintern.

Det blef sålunda bestämdt, att Persson skulle verkställa sin "proviantering" och sedan infinna sig vid lektionerna. Men detta arbete tog en dryg tid, två eller tre veckor. Först uppköpte Persson och hämtade hem från staden mjöl, fläsk, kött, ärter, potatis m. m., och sedan upphandlade han, sågade och klöf till småved två eller tre famnar (cords) ved, som omsorgsfullt upplades i stapel. Slutligen när han blott behöfde koka sin potatis, steka sitt fläsk eller röra i sin ärt- och grötgryta, medan han läste på sina läxor, infann han sig i skolsalen och började läxpluggningen.

Lärdomsvägen fann Persson inom kort vida knaggligare, än han föreställt sig, och särskildt var grammatiken för honom ett outgrundligt mysterium. Vid ett tillfälle, då den klass Persson tillhörde öfvergått från pronomina till verberna, ombads han att säga, hvad "blifva" var för ett ord. Svaret blef: "Ett pronomen". Läraren upplyste då, att man

lämnat pronomina och börjat studera verberna, hvarpå Persson godmodigt genmälde:

"Ja, jag tyckte fälle, jag, att detta gick i en annan dur."

Men Persson var ihärdig. Trots alla motigheter fortsatte han sina studier både vid St. Ansgars Academy och Gustavus Adolphus College i omkring fyra års tid, eller tills han fyllt sextio år; men jag har mig ej bekant, om han lyckades förvärfva sig någon lärdomsgrad.

De studerandes skolferier.

De svensk-amerikanska studerandenas sätt att använda sin hvilotid mellan skolterminerna är säreget för detta land och alldeles okändt i det gamla fosterlandet; ty de erhålla i själfva verket ingen hvila, endast ombyte af arbete. Detta arbete har från de svensk-amerikanska läroverkens grundläggning varit och är fortfarande detsamma: att tjänstgöra såsom predikanter och pastorsmedhjälpare i församlingar och på missionsfälten eller såsom lärare i svenska församlingsskolor. Genom denna sorts verksamhet förtjäna de studerande sig medel för studiernas fortsättning. De studerande, som hafva förmögna föräldrar eller anhöriga, hvilka bekosta deras skolgång, kunna naturligtvis föra ett lif, fritt från arbete och omsorger, om de så önska, men förr i tiden var detta mycket sällan fallet. Tjänstgöring såsom informator är i Amerika en okänd sak. Här meddelas all undervisning i "nurseries", pensionsinrättningar, skolor eller lägre och högre läroverk, sällan i hemmen.

De studerandes arbete under skolferierna har, såsom sagdt, förblifvit i hufvudsak detsamma, men i andra hänseenden hafva förhållandena förändrats till följd af svensk-amerikanernas ökade välmåga och förbättrade lefnadsvillkor. För omkring trettio år sedan var det mycket vanligt, åtminstone på landsbygden, att en studerande vid ankomsten till den församling, dit han kallats att verka såsom predikant eller skol-

lärare, tilldelades "matdagar" hos församlingens förmögnare medlemmar, hvadan han under sin tjänstgöringstid fick i tur och ordning flytta från den ena bondgården till den andra. Med denna anordning afsåg man att bespara de kontanta utgifter, som i annat fall måst betalas för den studerandes underhåll på en enda bestämd plats. Undantag från denna regel förekommo, äfven på landsbygden, och i städerna voro nog förhållandena i mångt och mycket annorlunda.

De studerande erhöllo emellertid genom nyssnämnda anordning rika tillfällen att studera folklif och seder på nära håll, och de mottogos uti de enkla hemmen med öppna armar och hjärtan. De äldre här i Amerika utbildade prästerna och andra f. d. studerande erinra sig dessa för länge sedan svunna år såsom en romantisk tid. I de landtliga hemmen var ingenting för godt åt "pastorn", såsom skoleleven ofta benämndes trots hans gensaga mot den oberättigade titeln. Uti ett och annat fall gick välviljan så långt, att husmodern för "pastorn" dukade ett särskildt läckert bord, där han, skild från familjemedlemmarna, fick ensam intaga sina måltider. Den vanliga kosten var, kantänka, alldeles för simpel för en, som gick "den lärda vägen". En på detta sätt uppmärksammad studerande, hvilken upprepade gånger förgäfves bönfallit om att få äta vid familjens bord och af dess enkla kost, fann en gång sitt bord i husets största och finaste rum dukadt med tolf olika rätter. Nämnde studerande plägade förtära blott tre eller högst fyra rätter, och den hjärtegoda husmodern blef ganska nedslagen till sinnet, då hon såg största delen af maten stå orörd.

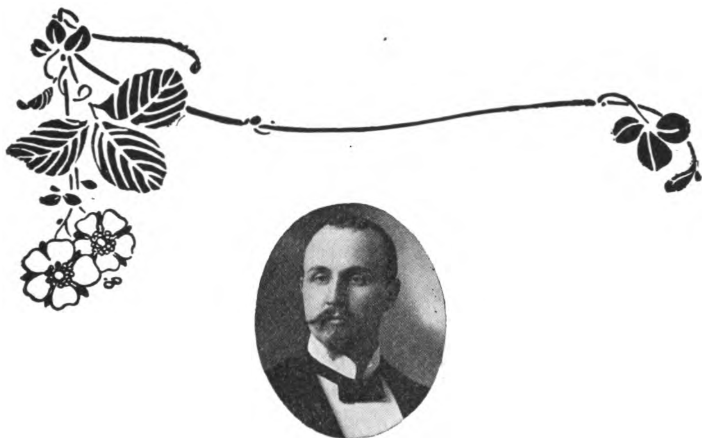
Nutidens så vanligt förekommande "surprispartier" för de studerande vid deras återresa till läroverken voro för tjugufem eller trettio år sedan okända; men välviljan tog sig uttryck i andra former: i kollekter och offer samt uti förstärkandet af de studerandes garderober. Helt visst voro de studerande få, som under skolferierna blefvo lottlösa på skjor-

tor och hemstickade yllestrumpor, hvilka skänktes dem af församlingarnas syföreningar. En studerande återkom, för att nämna ett exempel, en höst till läroverket med sexton par splitternya yllestrumpor i sin koffert, hvilka lika många varmhjärtade fruar förärat honom. Af detta förråd kunde han under följande vinter med varm hand dela med sig åt behöfvande kamrater.

Slutord.

I det ofvanstående har jag sökt teckna strödda bilder från den "gamla, goda tiden", från de svensk-amerikanska banbrytarnas dagar. Teckningen är långt ifrån fullständig; men om densamma kan tjäna till att hos forna skolelever och kamrater erinra om svunna, lyckliga och romantiska dagar vid vår gemensamma "Alma Mater" och mana andra till att mera detaljeradt och omfattande rista dess häfder, så är min lilla möda vid nedskrifvandet af denna uppsats väl belönad.

Amerikas förste konstnär.

Biografi öfver artisten Gustaf Hesselius.

Af *Birger Sandzen*.

Med läsarens benägna tillåtelse vilja vi, innan vi öfvergå till ämnet för vår anspråkslösa studie, kasta en hastig blick på nuvarande svenska och amerikanska konstförhållanden i allmänhet.

Den bekante amerikanske konsthistorikern Van Dyke ägnar i afslutningen af sitt arbete "Målarkonstens historia" några rader åt svensk konst. Han anser sig icke kunna offra mer än ungefär en half sida åt den moderna svenska målarkonsten. Han talar, som det synes, nästan med förvåning om den intensiva "kraft", som utmärkte de svenska konstutställningarna i Paris 1889 och i Chicago 1893, samt undrar, hvar denna "unga skola" kommer att sluta, om den får hålla på, som den börjat. Han tyckes tro, att, om den svenska konsten får lefva och ha' hälsan, den framdeles torde förtjäna ett helt kapitel i konsthistorien. Vi tro, att den redan nu

kunde få sig tilldelade ett eller ett par kapitel, utan att man går någons ära för när.

En berömd samtida tysk konsthistoriker, som likaledes nyligen skrifvit en "Målarkonstens historia", ägnar icke ett utan flera kapitel åt Sveriges konst, om hvilken han talar med oförställd beundran. Amerikanen har tagit de europeiska ländernas närvarande politiska betydelse till måttstock, då han bestämt kapitlens längd i den moderna konstens historia. Äfven i fråga om konst torde vi utan vidare kunna instämma i ett yttrande, som vid tiden för Chicago-utställningen fälldes af vår berömde landsman, målaren Zorn, då någon i hans sällskap, förmodligen för att visa sig artig, förvånade sig öfver huru "det lilla Sverige" kunde hafva så mycket vackert att visa på utställningen: "Det är bara på kartan", svarade Zorn, "som Sverige är litet. Om vi betrakta, hvad det uträttat, så är det ju ofantligt stort."

Vid de internationella konstutställningar, som under de senare åren hållits i Stockholm, Köpenhamn, Paris, Berlin, Munchen, Petersburg, Venedig m. fl. ställen, har den svenska afdelningen alltid väckt berättigadt uppseende. Jag läste med egna ögon, hvad en välkänd konstkritiker i Munchen skref om den senaste stora konstutställningen därstädes. Bland åtskilliga utställande nationer gaf han svenskarna obetingadt hedersrummet. Då våra landsmän segra ute på den stora världsmarknaden, så segra de endast genom sin öfverlägsenhet, ej genom att kraftigt framhålla sig själfva eller genom "puffar", "politik" eller knep, ty sådant förstå de sig ej på.

Vi tro, att det vore på sin plats, om svenskarna morskade upp sig och någon gång skröte af sig själfva eller beundrade sig själfva i stället för utlänningen. De kunde göra det med godt samvete. Vi äro vana vid och finna det helt naturligt, att en tysk skryter af Tyskland, en engelsman af England eller en amerikan af Amerika. Jag hörde exempelvis den

första "fjärde juli", jag tillbringade i Lindsborg och Amerika, ett festtal, så intensivt både patriotiskt och "lokalpolitiskt", att jag vid dess slut började undra, om det utom Kansas eller Amerika funnes eller någonsin funnits någon nämnvärd civilisation.

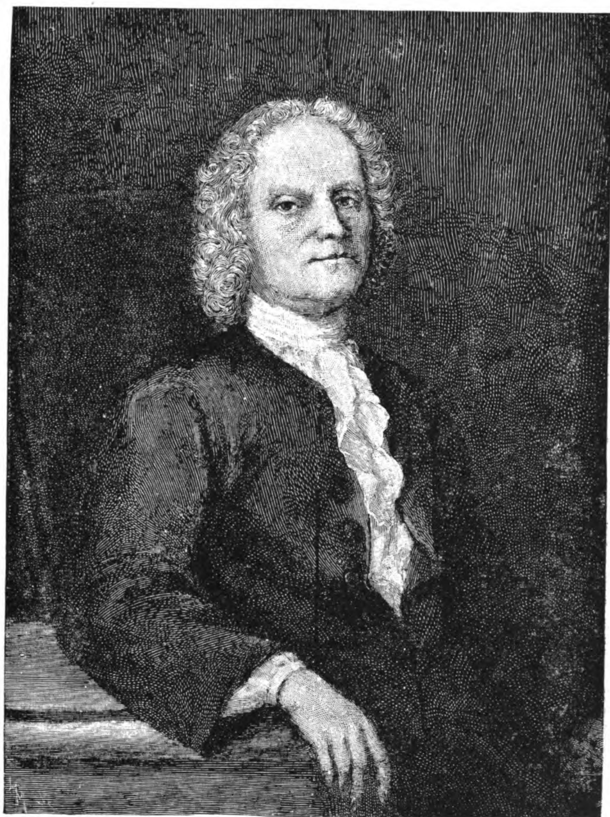
För att återvända till Sveriges konst så finna vi, att dess mest utmärkta egenskaper äro djup och känsla, originalitet och kraft i både färg, teckning och uppfattning af ämnet. Den förvånar endast sällan genom yttre teknik, såsom dock undantagsvis fallet är med Zorn, hvilken emellertid med sin mirakulösa skicklighet äfven förenar andra egenskaper, som göra en konstnär verkligt stor. Vi tänka ännu med en känsla af tillfredsställelse och stolthet på den underbara rad af konstverk, som de svenska rummen på Stockholms-utställningen 1897 kunde uppvisa. Sverige äger en bredt anlagd och verkligt nationell konst. Dess utöfvare äro i allmänhet äkta konstnärer, som våga att följa hjärtats röst och vara sitt eget bättre jag trogna, utan att tänka på om guldet skall belöna deras ärliga sträfvan. Publiken har aktning för konstnärens skapelser, försöker att förstå honom och tvekar, innan den dömer och förkastar. Man vill ej omildt krossa ens en besynnerlig originalitet, om denna är ärlig i sin sträfvan.

Den amerikanska konsten utmärker sig för friskhet, kläm, lifsglädje och ett ärligt studium af naturen. Tekniken är ganska högt uppdrifven. Djup och originalitet äro däremot ej så vanliga egenskaper. Den amerikanske konstnären är vanligen en praktisk människa, som gärna vill hafva sin andel af "Onkel Sams" dollars. Han arbetar flitigt och skaffar sig, som sagdt, ofta en duktig teknisk färdighet, men han studerar också noga publikens smak för att så fort som möjligt få klart för sig, hvad den tycker om. Den amerikanska allmänheten är ej tveksam inför ett konstverk. Den har obegränsadt förtroende för sin egen smak och vet, hvad den vill ha. Man vill ej veta af några konstigheter eller

nycker hos en konstnär, utan förkastar såsom "skräp" det, som man ej förstår. Man tycker som så, att, "om berget ej vill gå till Mohammed, så får Mohammed gå till berget." I allmänhet är Mohammed endast allt för redobogen att gå till "berget", jag menar i detta fall, att artisten allt för gärna rättar sig efter publikens smak, äfven om han skulle offra sitt eget konstnärssamvete därvid. Han inrättar ena hälften af hjärtat till atelier och den andra till affärskontor, och om affären går bra och behöfver "utvidgas", så förstå vi nog, på hvilket rums bekostnad utvidgningen företages.

Dessa anordningar äro vanligen nödvändiga, ty annars förblir målarens börs lika tom, som rymden var före världens skapelse. Dock är det bättre att vara fattig och ärlig i sin konst än att blifva en rik och under några korta ögonblick firad humbug. Om den amerikanske konstnären i Europas gamla konstcentra fått medaljer och rykte, så tror man här på hans konstnärskap, äfven om det är "kuriöst" eller "obegripligt", och man köper hans taflor. Sådana motsägelser i den amerikanska publikens annars så själfständiga smak finner man ofta.

Den rika penningetillgången i Amerika befordrar ju i många afseenden skön konst. Museer och konstskolor växa upp som svampar ur jorden, och man betalar gärna stora summor för ett kändt konstverk. Penningen motarbetar dock ofta den högsta konstens själfständighet och fria utveckling. Både målare, musici och litteratörer smittas allt för ofta af den allmänna guldtörsten och draga ned konsten, ty det ytliga och tarfliga betalar sig bäst. Rika amatörer, i synnerhet damer ur societeten, uppmuntra eller rent af underhålla utställningar och museer med sina pengar, men draga på samma gång ned konsten genom sina egna alster, som de måste hafva med öfverallt, och hvilka artisten, äfven om han ville, ej kan utestänga på grund af sin egen beroende

GUSTAF HESSELIUS.

ställning. En falsk och ytlig smak sätter sin stämpel på det hela.

Besynnerligt nog finnas här inom målarkonsten och skulpturen rent af "moder", nästan såsom i kläder, möbler o. d. Vi mena ej "skolor" eller "strömningar" inom konsten, ty dessas upphof har djupare liggande orsaker, utan, såsom sagdt, rent af moder. Vissa ämnen, vissa manér i ritning eller målning och vissa figurtyper blifva moderna, och skaparen af dessa nyheter kan "göra" sig en förmögenhet utan att vara, hvad man egentligen menar med konstnär. Vi vilja här endast påminna om vissa tecknares försök att rita en amerikansk kvinnotyp, som slår an. Om man lyckas, kan den illustrerade tidskrift, som bjuder på den nya "typen", på en kort tid mångdubbla sitt prenumerantantal. Vi vilja här exempelvis framhålla den gränslösa beundran, man hyser för illustratören Charles Dana Gibsons "typ" för en amerikansk societetsdam. Denna Gibsons stora "popularitet" började för ungefär nio år sedan och håller ännu i dag i sig nästan oförminskad. Gibsons beundrade kvinnotyp utgöres af en blaserad, dåsig, djupt urringad dam med lång hals, framskjutande haka och trötta ögonlock. Denna dam ler aldrig, är ej heller ledsen, ser hvarken snäll eller stygg ut och är för slö att ens se kokett ut. Jag har förgäfves sökt upptäcka något som helst själsuttryck i dessa slappa drag och kan omöjligen begripa, hvari deras tjuskraft ligger. Jag kan ej förstå, huru amerikanskorna kunna känna sig smickrade af att ett dylikt damporträtt kallas en "typisk amerikanska."

Detta ansikte har i nio års tid i ständigt nya, men oförändrade upplagor gått igen i åtskilliga af våra illustrerade månads- och veckotidningar, stått i aftryck i alla boklådsfönster, kopierats i "glödritning" och på porslin, i alla upptänkliga storlekar, eller med ett ord reproducerats på så många sätt, som vår uppfinningsrika tid möjliggjort, och hvar gång

de välkända, slöa dragen visat sig, har publiken jublat högt. I höstas satte Colliers veckotidning kronan på verket genom att för en spottstyfver af 100,000 (säger ett hundra tusen) dollars förvärfva sig uteslutande rätt att i fyra års tid reproducera Gibsons nya d. v. s. evigt unga hufvuden. Hvad sägs om det? Tidningen aftryckte i segerglädje på första sidan af ett nummer sitt kontrakt med artisten och upplyste helt naivt om att denne anhållit att för omväxlings skull få rita någonting annat, men att de afslagit denna enligt vår åsikt mycket rimliga begäran och öfvertalat artisten att rita flera kvinnor i den gamla, bepröfvade stilen.

Vi bedja våra läsare jämföra Gibsons societetsdam med de ädla, själfulla kvinnoanleten, som artisten Taylor ej länge sedan visade oss i sina illustrationer till Longfellows poem. Hvarför beundrar man ej Taylors älskvärda kvinnor? Eller t. ex. artisten Yohns väna "Louise"? Publikens nycker kunna vi ej alltid förklara. "Vox populi" är ingalunda "vox Dei", när det blir fråga om skön konst och litteratur. Vi hafva nämnt Gibsons "popularitet" såsom ett exempel på modegalenskaper inom konsten. Något verkligt hämmande inflytande på densamma hafva emellertid ej dessa "moder". Därtill äro de af allt för liten betydelse och varaktighet. Såsom direkt skadliga måste vi däremot anse alla dessa skolor, som enligt annonserna på en otroligt kort tid utbilda illustratörer. Dessa fabriksgjorda ritares billiga produkter användas allt för mycket af pressen.

Amerika saknar också fria och allmänna konstutställningar. Nästan alla af de många årliga utställningarna äro visserligen till namnet "allmänna", men äro i själfva verket alltid styrda af en viss klubb eller institution, hvars "jury", ofta densamma i flera års tid, ej väljes genom omröstning af de deltagande konstnärerna, utan af utställningens "ledare" och "beskyddare". En konstnär får i allmänhet "arbeta sig fram" på samma sätt som en "politikus". Att framträda

såsom kandidat för en syssla utan allt "förarbete" inom sitt parti försöker ingen klok politiker, äfven om han vet med sig, att han är fullt kompetent. Om han sköter saken rätt och går den gamla vanliga, krokiga, försiktiga vägen, så kan han ju i de flesta fall lyckas. Några få konstutställningar, i främsta rummet den i Carnegie-institutet i Pittsburg, äro dock ordnade enligt t. ex. parisersalongens breda grundsatser.

Någon verkligt nationell konst äger Amerika knappast ännu. En stor del af dess konstnärer få sin utbildning i Europa, och många af dem slå sig ned där. Dessa äro kosmopoliter i sin konst. Äfven de flesta artister här följa i allmänhet europeiska förebilder. Absolut självständiga amerikanska konstnärer finnas ju äfven, t. ex. den snillrike målaren James Whistler, och många andra. Man har ännu icke haft råd att köpa någon af Whistlers dukar för New Yorks offentliga samlingar. Man spar sina tusenlappar för Gibsons förtjusande hufvuden.

En vacker början till en kraftig, nationell konst har dock på sista tiden visat sig. Vi erinra om Remington, Taylor, Bull och deras själsfränder. Artisterna börja omsider finna ämnen inom sitt eget land och söka behandla dessa ämnen på ett mera självständigt sätt. Den underbara tjuskraften i västerns storslagna natur och intressanta folklif börjar draga allt flera konstnärer västerut. Det är ej nog att fotografera, hvad man här ser, man måste söka känna och förstå de skiftande, underbara, mystiska stämningar, hvilka här aflösa hvarandra bland öknar, berg och floder. Jag kommer härvid ofrivilligt att tänka på Balzacs ord: "Det är konstens uppgift att visa oss själen i tingen." Härför kräfves en mer än handtverksmässig skicklighet, huru uppdrifven denna än må vara.

I fråga om skön konst tycker den amerikanska publiken i allmänhet mera om det, som är både vackert och nyttigt, än det, som bara är vackert. Illustratören är mera beundrad

än målaren och konstindustrien mera än konsten i inskränktare bemärkelse. En konsthandlare i en af Amerikas storstäder yttrade en gång på tal härom till undertecknad: "Jag kan sälja gravyrer, fotografier, vaser, kannor, gobeliner, eller nästan hvad som helst, men inga taflor." Men allting utvecklas fort i Amerika, och intresset för skön konst växer äfven märkbart. Med ökadt intresse och kunskapsbegär följer snart också större intelligens i konstfrågor, hvilket i sin ordning tillåter och uppmuntrar originalitet och självständighet bland artisterna. Efter alla tecken att döma bör konsten här i den nya världen kunna vänta sig en stor och lysande framtid.

Att Amerikas svenska artister, i synnerhet på de senare åren, i ej obetydlig mån bidragit till att höja landets sköna konst, torde väl ej kunna förnekas. Om man vill göra sig besvär att taga kännedom om våra landsmäns bidrag till de årliga utställningarna, så finner man, att de äro både många och värdefulla. I allmänhet kan man också säga, att de ofta utmärkas af de goda egenskaper, som gjort Sveriges moderna konst berömd. Äfven på konstens område tro vi, att svenskarna hafva något att gifva sitt nya hemland. Jag minnes, hvad en gång "Prärieblommans" redaktör här offentligt yttrade på tal om landsmännens ställning i Amerika samt det onödiga förakt för sig själfva och den vördsamma beundran för infödingen, som en del af dem hysa: "Vi svenskar behöfva rakt inte bedja om ursäkt för att vi kommit hit."

Att svenskarna intaga en aktad plats bland Amerikas konstnärer, torde, såsom förut är nämndt, numera vara tämligen kändt och erkändt på denna sidan Atlanten. Ett faktum, som däremot troligen är obekant för de allra flesta af våra läsare, är, att Amerikas förste konstnär af betydenhet var svensk. Till denna öfverraskande upptäckt hafva de senaste forskningarna inom den äldre amerikanska konsthistorien ledt.

Den svenske porträttmålaren Gustaf Hesselius är Amerikas förste konstnär. Äran af att hafva framdragit den svenske målaren ur glömskan tillkommer den amerikanske konsthistorikern Charles Henry Hart. Vi återgifva här i korthet, hvad vi med stöd af Hart och andra tillgängliga källor, kunnat inhämta om den svenske målaren Gustaf Hesselius.

Det ligger i sakens natur, att Amerikas konsthistoriker ansett sig böra från England söka början till detta lands sköna konst. Dunlap, Tuckerman, Benjamin, Cook och många andra, som skrifvit om kolonialtidens konst, hafva tillskrifvit antingen Watson eller Smybert äran af att vara detta lands första målare. Watson kom tretton år före Smybert. Amerikas förste infödde artist har man ansett vara målaren Benjamin West. John Hesselius, son till Gustaf Hesselius och liksom denne porträttmålare, är numera den, som tillerkänts nämnda hedersplats i Amerikas konsthistoria. John Hesselius är flera gånger nämnd i kolonialtidens historia, men uppgifves vara "en engelsman af Sir Godfrey Knellers skola." Han uppehöll sig såsom porträttmålare i Philadelphia och Annapolis, och det berättas, att han gaf lektioner åt Charles Willson Peal, hvilken varit sadelmakarelärling, och hvilken tilläts "lämna en sadel såsom betalning för sina lektioner." Första uppslaget till en närmare granskning af dessa och andra lika sväfvande uppgifter om Gustaf och John Hesselius gafs af Adolf Ulrik Wertmullers, en annan svensk målares, efterlämnade papper. Wertmuller, en framstående konstnär, född i Stockholm den 18 februari 1751, kom till Philadelphia i maj månad 1794 och afled den 5 oktober 1811. Den 8 januari 1801 gifte han sig med Elisa Henderson, hvilkens moder, såsom Wertmuller skrifver, "är en dotter till Gustaf Hesselius, till professionen porträttmålare och till nationaliteten svensk, hvilken kom från Sverige till Philadelphia år 1710." Tillsammans med manuskriptet förvarades också porträtt af Gustaf Hesselius och hans maka

Lydia, målade af honom själf. Man har genom fortsatta forskningar lyckats samla ej så få uppgifter om den svenske målaren och hans släkt.

Gustaf Hesselius föddes i Dalarne år 1682. Familjen var känd för "mycken fromhet och lärdom", och fem af dess medlemmar, porträttmålarens fader och fyra bröder, voro i svenska kyrkans tjänst. Två af bröderna utskickades af Karl XII att predika för svenskarna i Delaware. Andreas, den äldste, ankom den 1 maj 1711 till Kristina, numera Wilmington, i Delaware i sällskap med sin broder, målaren. Ett gammalt manuskript förmäler, att "magister Hesselius' broder, herr Gustaf Hesselius, porträttmålare, hämtat deras saker i båt från Apaquimani." Det berättas vidare, att Gustaf Hesselius för sina affärers skötande några veckor senare flyttade till Philadelphia. Här inträffade någon tid därefter hans broder Andreas, och båda uppvaktade tjänstgörande guvernören Charles Gookin i Philadelphia. Då de visat sina respass och fullmakter från svenske konungen samt bref från William Penn i London, blefvo de "mycket nådigt mottagne." Bröderna synas hafva "tagit sig hustru" nästan samtidigt. Vi veta, att den 29 juli 1716 en son af Gustaf och Lydia Hesselius döptes i den gamla svenska kyrkan i Wilmington, och att han i dopet erhöll namnet Andreas efter pastorn. År 1719 kom pastor Samuel Hesselius öfver till Nya Sverige och aflöste sin broder Andreas såsom församlingens i Wilmington herde. Andreas återvände 1723 till Sverige, och hans broder kvarstannade såsom hans efterträdare till 1731. Någon gång under den tid, som förflöt emellan Samuels ankomst och Andreas' återresa, måste Gustaf Hesselius hafva flyttat till Maryland. Här grundades år 1705 "drottning Annas församling", hvilken ungefär tre år senare byggde en tgelkyrka, kallad St. Barnabas. Kyrkoherde i församlingen var vid denna tid Jakob Henderson. Under hans ordförandeskap fattades af kyrkorådet beslutet att af Gustaf Hesselius beställa

en altartafla för kyrkan. Detta är, så långt man vet, den första beställning i sitt slag i Amerika. Hesselius skulle dessutom försköna äfven andra delar af kyrkan, såsom vi finna af stämmans protokoll:

Den 7 juni 1720: "Kyrkorådet har beslutat att måla kyrkan, och herr Hesselius, målaren, skall ombedjas att infinna sig vid nästa stämma för att med densamma träffa nödiga öfverenskommelser."

Den 2 aug. 1720: "Kyrkorådet har uppdragit åt herr Gustaf Hesselius att måla en altartafla och nattvardsbordet samt anbringa sådana bibelspråk, som kunna anses passande, och skall Hesselius, då arbetet är färdigt, lägga sin räkning inför kyrkorådet, beloppet icke öfverstigande 8 pund i gängse mynt, till hvilket kontrakt Gustaf Hesselius har undertecknat sitt namn."

Den 7 sept. 1721: "Kyrkorådet har efter öfverenskommelse uppdragit åt herr Gustaf Hesselius att måla Kristus och de tolf apostlarna vid den sista måltiden, eller instiftelsen af den heliga nattvarden i hans lekamen och blod, afpassad att fylla platsen öfver altaret, och skall Hesselius skaffa duk och andra nödiga artiklar (med undantg af ram och bladguld, hvilket herr Henderson åtagit sig att inköpa och såsom skänk till kyrkan öfverlämna) samt utföra arbetet på ramen, för hvilket allt kyrkorådet, när arbetet är färdigt, skall betala 17 pund i gängse mynt. Och åtager sig yttermera herr Henderson att på egen bekostnad uppsätta taflan öfver altaret."

Den 26 nov. 1722: "Kyrkorådet har uppdragit åt herr Jakob Henderson att till herr Gustaf Hesselius utbetala 17 pund i gällande mynt, utgörande den öfverenskomna summan för altartaflan, och beslutar, att Hesselius skall infinna sig vid nästa sammanträde i och för bestämmande af priset på det arbete, som återstår."

Den gamla kyrkan, i hvilken altartaflan målades, refs år

1773, då den nuvarande kyrkan uppfördes. Taflan tyckes hafva försvunnit med den gamla kyrkan. Tyvärr är det icke bekant, huruvida målningen var originalarbete af Hesselius eller endast kopia. Hesselius har emellertid i sina efterlämnade arbeten visat så stor konstnärlig begåfning, att han mycket väl hade kunnat hämta kompositionen af konstverket ur egen fatabur. "Må härmed förhålla sig huru som helst", säger Hart, "så förtjäna dock både St. Barnabas kyrkoråd, som beställt taflan, och målaren, som kommit ut i vildmarken för att utföra densamma, och som visat sig uppdraget vuxen, all heder."

Vi veta icke, huru länge Hesselius kvarblef i Maryland, men år 1735 finna vi honom åter i Philadelphia, där han köpt sig ett hus på norra sidan af High Street, och där han bodde till sin död. Han afled den 25 maj 1755.

Hesselius synes hafva varit begåfvad med affärshufvud och haft god förtjänst. Att han varit tämligen mångsidig såsom målare, framgår af en annons i "Pennsylvania Packet" den 11 december 1740: "Målning utföres på bästa sätt af Gustaf Hesselius från Stockholm och John Minter från London, såsom vapensköldar på finare åkdon, alla slags ornament, landskapsmålningar, skyltar, annonstaflor, skepps- och husmålning. All slags förgyllning utföres, äfvensom guld- och färgskrift, renovering och lagning af gamla taflor m. m." Troligen fann Hesselius ganska tidigt, att han ej kunde uppehålla sig såsom endast porträtt- eller tafvelmålare, och han slog sig därför äfven på yrkesmålning. Däri gjorde han rätt.

I fråga om kyrklig bekännelse tyckes Hesselius stundom hafva varit vacklande. Han var, då han dog, medlem af svenska församlingen och begrofs i Gloria Dei-kyrkan i Philadelphia, men hade förut tillhört tvenne andra kyrkosamfund. Detta kunde ju hafva berott på rent yttre orsaker. Han tillhörde någon tid herrnhutarna. Dessa höllo, såsom

LYDIA HESSELIUS.

bekant är, mycket noga reda på sina församlingsmedlemmar och deras andliga tillstånd.

I en gammal "kyrkobok" från 1744 står det om "broder Hesselius", att "hans samvete var oroligt, emedan han slog sin neger, då han blef ond." Ett år senare upplyses det, att Hesselius "hade för afsikt att begifva sig till Maryland, hvilket kunde blifva fördärfligt för hans själ." Det är ock en af dessa protokollsböcker, som omnämnt en annan af den mångsidige mannens talanger. Han var nämligen koloniernas förste orgelbyggare. I sitt testamente förordnar han, att hans son John bland annat skall ärfva hans kammarorgel. Herrnhutarförsamlingen i Bethlehem i Pennsylvania hade af Hesselius beställt en orgel, för hvilken "bröderna" betalte 25 pund, en ej obetydlig summa på den tiden och för en liten församling.

Hesselius efterlämnade en ej obetydlig förmögenhet, som delades mellan en son och trenne döttrar.

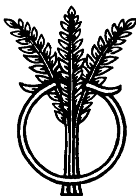
De förutnämnda porträtten af Gustaf Hesselius och hans maka. målade af honom själf, tillhöra nu Pennsylvanias Historiska sällskap. Många tidigare amerikanska konstverk, hvilkas mästare äro okända, äro troligen af hans hand. Ett af dessa är bevisligen hans arbete, nämligen porträttet af Robert Morris, den bekante finansierens fader. Det tillhör likaledes förutnämnda sällskap. Man anser också, att några målningar nere i södern, hvilka man hittills trott vara utförda af John Hesselius, i själfva verket äro målade af hans fader. Bland dessa är ett porträtt af fru Wallace, en på sin tid firad skönhet, som tillhörde den ryktbara "Philadelphia Dancing Assembly" 1748, samt af herr och fru Joshua Maddock i Philadelphia. Till samma grupp hör också ett miniatyrporträtt af Mary McCall, gift med William Plumsted, som en tid var borgmästare i Philadelphia.

Gustaf Hesselius' porträtt äro af vida högre konstvärde än Watsons och Smyberts. De påminna om Knellers och ut-

märka sig för en ren och klar färg och starka ljuseffekter. Nästan alla porträttörer från den tiden målade i ett mattare Rembrandts-manér. Det är möjligt, att Hesselius någon tid studerat i Holland.

John Hesselius fick antagligen sin utbildning under faderns ledning, eftersom han ej reste till Europa förr än under senare delen af sitt lif. Han målade miniatyrer och taflor. Somliga af dessa äro särdeles konstnärligt utförda porträtt, af hans små barn. John Hesselius var en välkänd medlem af Philadelphia danssällskap år 1749. Han gifte sig år 1763 med mrs Woodward, en änka, som var känd för sin älskvärdhet och skönhet. De bodde i Annapolis, och deras familjelif var, såsom miss Elizabeth Hesselius Murray skrifver i sin bok "Ett hundra år sedan", det allra lyckligaste.

Vi kunna hoppas, att fortsatta undersökningar af kolonialtidens porträtt af okända mästare skola bevisa, att åtskilliga af dessa äro utförda af den talangfulle svenske målarens hand. Vi skola då någon gång framdeles kunna göra några tillägg till vår korta studie öfver Amerikas förste konstnär.

Mulligans get.

Med afhuggna svansen hon lärt sig att vifta,
och skägget i ljusrödt och grågrönt sågs skifta.
Hon lefde på bleckskrot och aflagda skor
och frodades därför, blef fyllig och stor.

Af Mulligan hölls hon som dotter i huset,
och satt han på trappan och sof af sig ruset,
hon gick till hans ficka och tobaken fann,
hon tuggade tobak precis såsom han.

Och hade han lämnat en bierskvätt i hinken,
var geten snart framme och slök den i blinken;
hon kände sig då så förunderligt pigg
och tog sig en "cakewalk" och hoppade "jig."

Med barnskaran hade hon roligt på backen,
och stötte hon någon just halfvägs mot nacken,
så skedde det endast i muntraste lek
och fattades alltid som ö m m a s t e smek.

En dag var hon lämnad vid hemmet allena,
och långsamt det tycktes, så månde hon mena,
och hädan åt skogen hon så sig begaf,
sitt kommande öde hon visste ej af.

Hon hoppade kring ibland nedfallna grenar,
sist fann hon en skatt mellan mosslupna stenar,
och snart hon förtärde den bit efter bit,
hon visste nog ej, att det var dynamit.

Se'n drog hon mot hemmet och neder sig lade
vid spiseln, och härliga drömmar hon hade,
men Eden blef skakadt af hemskaste knall,
och Mulligans stuga med geten vardt all.

I väg emot platsen snart skaror sig trängde,
på närmaste kyrktorn, där såg man, då hängde
Pat Mulligans byxor, en fot af hans get
sig in genom fönstret hos kyrkherren smet.

Och nere vid verket, där ånghammarn larmar,
man märkte förskräckt, att det regnade tarmar.
I Hooligans kök fann den häpnande frun
i puttrande soppa ett plagg af kattun.

Ja, huset och boet och geten sig spredo
kring bygden, och många om bitarna stredo,
relikerna sändes, jag tror visst, till Rom,
och därifrån skickas de jordklotet om.

Men klockan, som farmor ju haft det omaket
att forsla från Irland, låg oskadd på taket
hos smeden i byn, och hon stannat vid ett,
så visste man timmen, när olyckan skett.

Det händt i Wisconsin i byn kallad Eden,
och skullen I råka att fara den leden,
så frågen Pat Mulligan, det är ju fritt,
om geten, som sagdt är, sitt jordlif blef kvitt.

Ludvig Holmes.

Anna Lena och hennes pojkar.

Svensk-amerikansk folklifsteckning.

Af *Carl W. Andeer.*

Det hade Anna Lena aldrig trott, att hon någonsin skulle resa till Amerika. Nog hade Amerikafebern rasat många gånger i Lerbäcks-trakten, sedan hon var barn, och nog hade Anders, hennes man, rest till Amerika, men att hon och barnen skulle följa efter dit, det var mer, än hon hade beräknat.

Hon trodde knappast, att det var sant nu, då hon satt på den stora atlanterångarens däck på väg till det stora landet i väster; det hela föreföll henne som en dröm — en elak dröm.

Anna Lena satte handen för ögonen och spejade västerut, men hon såg endast himmel och vatten.

"Kan du se land än, Kalle?" frågade hon sin förstfödde, som hade sina ögon riktade mot väster, äfven han.

"Hvad pratar ni, mor? Land nu — det tar två hela dagar än, innan vi få se land", svarade Karl hurtigt.

"Ack, ack, ack, tänk, om vi stannat i Sverige, du Kalle. Du och jag kunde ju ha brukat torpet, tills Per och Johan fått gå och läsa, och sedan kunde du ha gett dig ut att tjäna," menade Anna Lena.

"Nu ska ni inte vara ledsen, mor lilla. Ni vet ju, att jag var trött på herrgården och dagsverkena, och det hade inte blifvit något bättre att tjäna hos bönderna. Det blir något annat det att få arbeta på egen jord i Amerika", svarade Karl.

När man är bara sjutton år, kan man lätt nog slita sig lös från det gamla och sätta sig in i det nya; men det är värre med dem, som skapat sin omgifning och sina lefnadsvanor.

Anna Lena tänkte på sina kor och grisar och allt annat dyrt och kärt, hon fick lämna. Kan tänka hon var född på torpet och hade där lekt sin barndoms lekar och drömt sin ungdoms drömmar; hon kände till hvarje träd och hvarje buske samt hvarje sten, och det var godt om dem på de små täpporna. Hon tänkte inte nu på allt det slit och släp, hon fått hålla till godo med; fattigdomen och nöden hade ofta gästat vid det lilla torpet, men hon hade glömt deras bleka ansikten.

Biljetterna från far i Amerika hade kommit så hastigt, så oväntadt, då hon var långt ifrån beredd att bryta upp. Men Karl hade tagit hand om affärerna, så ung han var. Auktionen var snart undanstökad och alla papper klara. Far hade skrifvit till honom, hur han skulle bära sig åt med allt.

Först när de kommo ut på hafvet, kunde Anna Lena tänka sig in i hur allt gått till. Men nu var det för sent att protestera mot resan.

"Tänk, om far är död, när vi komma fram, Kalle", klagar modern.

"Far dör inte så lätt heller. Han är ju en stor, stark karl", tröstade ynglingen.

"Men han skref ju om att det var en massa med indianer nära nybygget", påstod Anna Lena.

"De hålla sig nog lugna, om de få veta, hvad far duger till. De borde väl veta skäms, när de nu få Lerbäcks-bor till grannar", skrattade Karl.

Han kände sin mor allt för väl och visste, att endast på detta sätt kunde han hålla hennes humör uppe. Det fanns något af detta lefnadsfriska och glada hos Karl, tillika med en viss bestämdhet, och dessa voro faktorer, som kommo den blifvande svensk-amerikanen väl till pass i framtida dar. Han kände väl till, att man måste vara optimist, om man skall lyckas i Amerika. Karl var medveten om att ansvaret för såväl modern som syskonen hvilade på honom, till dess de kommo fram till Amerika.

Men det vore en stor orättvisa mot hans mor att teckna henne såsom en svag, alltid klagande kvinna. Ingen hade uthärdat fattigdomens gissel så tåligt som hon. Anna Lena var en af dessa verkligt gudfruktiga kvinnor, som visserligen aldrig lysa och skryta med sin fromhet, men som alltid söka att lefva ett gudfruktigt lif. Det var först då, när Anders fick i sitt hufvud att resa till Amerika, som hon började att ängslas och klaga allt emellanåt. Hon hade icke varit sig lik, sedan han reste. Och nu på resan hade hon så många mörka, dystra aningar — — —.

Man nådde land till sist, och efter den tålamodspröfvande landstigningen i New York tog det ej länge, innan man var på väg mot Minnesota. Och då tänkte man inte så mycket på det förflutna som på det, som komma skulle. De voro alla angelägna att få se far, och mot det nya hemmet i Minnesota gingo därför tankarna.

Karls unga hjärta klappade af hänförelse öfver allt hvad han hörde och såg under resan. Fram öfver vida fält och stora floder, genom stora städer och mindre fabrikssamhällen rusade tåget i sin vilda fart med den dyrbara, lefvande lasten af flera hundra immigranter. Så närmade de sig Minneapolis; man var redan inne i en af förstäderna.

Där skulle far vara de sina till mötes för att ta hand om dem; de hade redan i New York telegraferat till honom, att de landstigit. De väntade alla på att få se far; ingen hade

glömt den undersätsige, fastän något böjda gestalten med det långa, yfviga skägget. Anna Lenas hjärta klappade så, som det klappade i ungdomens vår, då Anders gick till Kärrhagen för att fria. Och Karl, hur skulle han inte med stolthet och sonlig vördnad öfverlämna det ansvar till far, som nu hvilat på honom en tid. Pelle och Johan trängdes om ett fönster för att riktigt kunna se far från kupén. Småflickorna hoppade och dansade och ropade "pappa, pappa".

Men då tåget rullade in på perrongen, syntes ingen Anders Person till.

Karl gick fram och tillbaka och letade efter honom. En, att döma af klädseln, svensk präst steg fram till honom.

"Ni är Karl Person?" frågade han utan omsvep.

"Ja".

"På väg till er far, Anders Person?"

"Ja".

"Kom då, får jag tala med er", sade prästen vänligt och drog Karl med sig arm i arm.

"Har något händt far?" frågade Karl med något hjärtslitande i rösten.

"Tag icke så illa vid er, min gosse. Er far har gått hem till ett bättre hem — — --."

"Död! död!" utropade ynglingen med fasa och förskräckelse målad i det bleka ansiktet.

"Ej död — han dog lycklig", svarade prästen.

"Mamma, mamma, stackars mor", sade Karl och grät bittert. Han trodde sig vara karl, men han var blott ett barn.

Prästen sökte så lindrigt som möjligt att meddela Anna Lena den sorgliga nyheten.

"Anders — Karl", utropade hon och föll afsvimmad i sonens armar.

II.

Tio år hade förflutit.

Tio år af arbete och hvila, medgång och motgång, glädje och sorg.

Tio år förmå ju att läka många sår, men de öppna också många nya. En del hjärtesår äro af den beskaffenheten, att de aldrig läkas, äfven om smärtan lindras af tidens balsam.

Mor Anna Lena satt på verandan till den lilla, oansenliga manbyggnaden och följde pojkarnas arbete ute på fältet med lifligt intresse. Hon bara önskade, att Anders hade lefvat och fått arbeta med sina pojkar. Det var icke så lätt för Karl att ta hand om det ännu nästan obrutna homestead'et; och för familjen att krypa in i det primitiva stockhuset kändes nog både si och så.

Men det hade gått det ena året efter det andra under mycken försakelse och strängt arbete. Karl hade nästan ensam fått utföra detta jättearbete, ty Per hade om några år blifvit alldeles oduglig till farmare på grund af sina böcker och sin läsning. Han var nu vid Augustana College och studerade till präst. Det var inte stort bättre bevändt med Johan, ty han längtade efter att få bli läkare, men nöden har ingen lag, och han måste stanna hemma ännu så länge. Det gick bra för Per vid läroverket, ty han var flitig att studera, och detta gladde Karl, som gärna arbetade dubbelt så strängt, blott brodern kunde få fortsätta att studera. Det var moderns önskan, att Per skulle bli präst, och då han visade sig ha det sinnet, grät hon i glädje öfver denne sin son.

Hon glömde aldrig, aldrig första gången Per som studerande predikade i Malmo svenska kyrka. Det var högtid för Anna Lena det. Något sådant hade hon aldrig vågat hoppas i Sverige, och från den stunden välsignade hon Amerika.

Det såg betydligt annorlunda ut på Persons farm nu mot för tio år sedan. Stockhuset var ersatt med en liten, men

treflig stuga; något så när ordentliga uthus funnos på platsen, och inemot ett hundra af de ett hundra och sextio acres voro uppodlade. Under de senare åren hade skörden varit ganska god, och i år lofvade den att bli någonting öfverdådigt.

Karl hade lärt sig att älska landtbruket af hela sitt hjärta. Han hade utvecklats till en allmänbildad, vaken och insiktsfull farmare, som förstod sig på både jord, sädessorter, kreatur och marknadsförhållanden.

Men, som sagdt, dessa tio åren hade visst icke varit några sötebrödsdagar för honom med allt arbete och alla bekymmer.

Det led mot aftonen, och arbetsfolket drog mot hemmet. Karl lät Johan och drängen sätta in hästarna och gick fram till modern på verandan.

Var detta den glade, lefnadsfriske ynglingen, vi lärde känna för tio år sedan? Han var endast tjugusju nu, men så gammal han såg ut! Det syntes godt, att han varit genom det mödosamma arbetets grottekvarn, hvilken lämnar tydliga märken efter sig. Han såg dock mycket manlig ut, den höga, något böjda, brunstekta gestalten; och att intelligens ej fattades, det märkte man genast.

"Du får inte arbeta så strängt, Kalle lille, du blir gammal i förtid", varnade den kärleksfulla modern och strök håret ur hans svettiga panna med vänlig hand. Hur ofta hade hon ej talat så med ängslan målad i sitt uttrycksfulla ansikte!

"Var inte orolig ni, mamma. Jag står nog ut nu, sedan vi fått dräng; jag får tacka Gud för en järnhälsa, som stått mot i alla väder", svarade Karl lugnt.

"Ja, ja, min gosse lille. Pappa hade också en god hälsa, men hur gick det med honom", sade Anna Lena och torkade bort en förstulen tår ur ögonvrån. Det var dit, hon alltid kom i sitt resonemang. Pappa hade arbetat ihjäl sig för de sina, och nu höll Karl på med att göra detsamma för dem.

Karl lyssnade icke på det örat, ty han ville skingra moderns dystra tankar.

"Men det går nog inte att hålla Johan kvar på farmen längre än till i höst, ty han riktigt vurmar för att resa tillbaka till Rock Island i höst och fortsätta sina studier", sade han. Johan hade nämligen vistats under tre vinterterminer vid läroverket, och han längtade dit igen.

"Men då blir det ju lika svårt för dig, som när Per lämnade dig", invände modern.

"Det förstås, men det gör mig ondt om pojken, då han vill studera. Dessutom kan jag ju släppa en del af arrendejorden i höst. Vi reda oss med vår egen nu", menade Karl.

Det låg något särdeles stort och vackert i Karls beteende mot bröderna, och modern hade för länge sedan insett detta. Detta var Karls största belöning, att modern var nöjd och glad.

Tänk bara! Per skulle bli präst och Johan läkare. "Gud är god", tänkte Anna Lena, "som gaf mig en sådan son som Karl, sådana söner som Per och Johan."

"Ja, du får göra som du vill, Karl, det är ändå du, som står för alltsammans", sade hon och strök än en gång håret ur hans panna.

"Här är bref till dig, Karl", sade Anna inifrån köket och räckte honom det sedan i går väntade brefvet.

Det var från hans trolofvade. Hon hade väntat länge på att det "skulle bli af", men än fick hon vänta. Karls mening hade först varit att upparbeta hemfarmen och sedan ta upp en ny farm för sig själf, men så lämnade Per hemmet, och nu stod Johan färdig att gå samma väg, och hvem skulle då ta hand om farmen — mor och stystrarna? "Min kära Signe, du får nog vänta ännu", sade han för sig själf, då han hade läst brefvet.

Modern läste hans tankar och grämde sig öfver dem, men

hvad kunde hon göra? Och så lyste storheten i den unge farmarens själ än en gång fram för modern.

Just då åkte pastor Berglund, deras gamle vän allt sedan den där dagen på Minneapolis station, fram på gården, åtföljd af sin skollärare, studerande Axelson.

Karl var pastorns förtrogne i allt. Och nu hade de mycket att beställa om, ty Malmo-borna skulle bygga ny kyrka. Hvad Axelson hade här att göra, det kunde man så grant läsa på den fina rodnaden, som spred sig öfver Annas kinder.

Han satte sig genast till bords i köket, hvarest såväl prästen som hans adjunkt fick hålla till godo med husmanskost. Det var alls intet krus hos Persons, men man var alltid välkommen dit.

Pastor Berglund hade varit dem ett godt stöd under dessa mödosamma år, och mor Anna Lena visste att värdera den allvarliga, varmhjärtade mannen.

Pastorn skötte nu om sina affärer med Karl och studeranden med Anna, och så skildes man åt efter en kort gemensam afton.

"Jag önskade, vi hade många sådana i Malmo", sade Berglund allvarligt, då de lämnade farmen.

III.

Åter har en tioårs-period flytt.

Malmo är sig knappast likt, där det nu prunkar i sin vackra, rika sommarskrud. Och på Person-farmen ha stora förändringar skett. Om settlementet som ett helt kan man säga alldeles detsamma som om andra svensk-amerikanska samhällen.

De första tio åren, för att ej säga flera, äro nyodlingens tid, då kampen för existensen, det dagliga brödet samt kläder äro målet för ens sträfvan. Sedan kommer så småningom utvecklingsperioden i såväl materiellt som kulturellt hän-

seende. Då det gäller det rent andliga, går det steg om steg med såväl nyodlingens som utvecklingens sträfvanden i de flesta svensk-amerikanska nybyggen. Så var det förr och när Malmo grundlades, att man ville ha kyrka och präst i settlementet, och det icke blott för syns skull, utan för det inre krafvets skull.

Välskötta farmar med fina, moderna manbyggnader och stiliga trädgårdar vittna om välstånd och smak, vackra skolhus och den stora, i götisk stil hållna kyrkan tala sitt vältaliga språk om svensk-amerikanernas lyftning.

Kronan bland farmar är dock den stora, magnifika Annaro, den gamla Persons-farmen, som vuxit till en hel sektion och fått namn i sin välmakts dagar. Det var gossarnas vilja, att den skulle heta Annaro efter Anna Lena.

Per var nu välbeställd präst i en af grannförsamlingarna, Johan var läkare i Chicago, och Anna var gift med pastor Axelson. Och i morgon skulle "lillan", Gerda, stå brud med en af Malmos yngre affärsmän.

Karl hade löst ut alla sina syskon och hade omdanat Annaro till ett slags privat landtbruksskola. Han meddelade ingen teoretisk undervisning alls, men då det gällde praktiskt jordbruk, så var man allmänt ense om att ingen förstod det bättre än Karl Person.

Det gjorde, att farmarsönerna vistades gärna några månader vid Annaro för att lära hvad de kunde under arbetet. Karl hade till och med erhållit kallelse från statens landtbruksskola att ta hand om det praktiska jordbruket där, men hade afböjt densamma, på grund af att han ville vara kvar på den plats, som han nedlagt så mycket arbete på.

Utmärkelser hade dock ej fattats vare sig från stat eller kyrka. Man ville visa, att "arbetaren är sin lön värd".

I dag stod ett väldigt slag inne i staden. Man valde kongressman för distriktet, och hans politiska parti hade nominerat honom såsom sin kandidat.

Anna Lena lekte med Karls pojkar nere i trädgården, medan hon väntade på att Per, Johan och deras familjer skulle komma hem från stationen. Man hade farit dit för att hämta dem. Hon hade blifvit grå och skrynklig på senaste tiden, men hon hade blifvit vackrare i sin ålderdom. Den ädla karaktären lyste fram i de milda ögonen och från den bleka pannan.

"Hvad heter den här blomman på svenska?" frågade en liten pys på åtta år, Karls och Signes äldste.

"Den finns inte i Sverige, barn lilla", svarade farmor. Tusende frågor gjorde de små svensk-amerikanerna om "farmors land", som de kallade Sverige, och hon sökte att besvara dem, så godt hon kunde. De tyckte om att höra farmor berätta om jättar och troll i de svenska bergen, och framför allt tyckte de om att höra talas om näcken.

Väldiga dammoln långt borta på vägen förkunnade, att storfrämmande var i annalkande. Det klack till i den gamlas bröst.

"Mina kära, kära barn, mina pojkar", sade gumman och föll dem om halsen.

Per hade vuxit upp till en ståtlig man med prästerligt utseende, men Johan såg något förläst ut.

"Lilla mamma, rara mamma", hörde man från flera munnar.

Hon var älskad, den gamla, älskad som få, och hon var det, ty hvad godt som fanns i hennes ädla hjärta, det meddelade hon med fri och öppen hand.

Omkring kaffebordet fick man tillfälle att samspråka om ett och annat från forna dagar. Och det var bäst att språka nu, ty i morgon fick man icke tid att samtala. Då var "lillans" dag.

Karl och hans bröder drogo sig snart tillbaka för att få samspråka om ett och annat.

"Ja, det känns skönt att få komma hem igen en gång,

men när jag nu tänker på det flydda, så är det en skam att du, Karl, fick slita så för oss", sade Per allvarsamt.

"Jag tänker ofta på att vi gjorde dig orätt, Karl", fortsatte Johan.

"Dumheter, pojkar. Hvad har jag att klaga öfver? Se min farm! Hvad har ni? Dessutom fick jag ju ständigt vara hemma hos mor", tyckte Karl.

"Ja, det förstås."

"För resten, det ska' jag säga dig, Per, att du dugde rakt inte till farmare. Kommer du inte ihåg, hur jag brukade läxa upp dig, då du satt och läste vid dikeskanten?" skrattade Karl.

"Ja, men — — —"

"Ja, du, Johan, var inte mycket bättre, ty du var en riktig kvacksalfvare från begynnelsen", menade Karl.

Just då de vände emot hemmet, sprängde en ryttare upp till Karl med ett telegram.

"Vald", var allt det innehöll.

"Har den äran", sade Per.

"Dito, dito", fortsatte Johan.

Karl hade knappast trott, att han skulle bli vald till kongressman, ty oppositionspartiet var mycket starkt i den norra delen af countiet.

"Jag skall göra hvad jag kan för mitt land och min stat", sade han blygsamt. Han gjorde alltid hvad han kunde.

"Tänk du, Karl, — riksdagsman! Det hade jag då väl aldrig kunnat drömma om, att du skulle bli hva' de kalla riksdagsman", sade Anna Lena och grät i glädje öfver sina pojkar. Ljufva tårar dessa!

"Lillans" bröllopsdag var en härlig dag. Det var midsommar, med ljus och blommor och glädje i luften.

Ett sådant bröllop hade Malmo-borna aldrig varit med om förr. Och hela kolonien var närvarande vid kyrkan. Men det var ej brud och brudgum så mycket som Anna Lena och

Karl, som syntes vara medelpunkterna för gästernas intresse.

Karl Person — kongressman — se där gubbarnas samtalsämne.

"Han har ärligt förtjänt det", menade en.

"You bettar", sade en annan, som talade svensk-amerikanska.

Och gummorna samlade sig omkring Anna Lena. Hon hade haft allas sympati, sedan hon och hennes barn kommo till Malmo under så sorgliga förhållanden. Luttrad genom sin sorg hade hon ofta varit en lysande och värmande solstråle i sjukrummen och vid dödsbäddarna. Och hennes pojkar hade varit och voro aktade af alla, ej minst därför, att de alla togo sina hustrur ifrån Malmo.

"Anna Lena har det bra på gamla dar", sade en gammal gumma.

"Men hon ser inte riktigt frisk ut; hennes tid blir nog inte lång", svarade en annan.

Och riktigt nog, Anna Lena blef sjuk på natten. Hennes hjärta hade besvärat henne på den senare tiden, och den öfverväldigande glädjevåg, som nu gick fram öfver henne, blef henne ett bud från det land, hvarifrån man aldrig återvänder.

"Lillans" bröllop, barnens och barnbarnens hemkomst samt Karls stora utmärkelse och gästernas visade sympati — allt tillsammanstaget gick henne till hjärtat på mer än ett sätt.

En vecka efter bröllopet samlades en om möjligt ännu större skara med folk i kyrkan och utanför än under bröllopet. Anna Lena vigdes till griften efter att ha insomnat lugnt och stilla i sina pojkars armar.

"Hon var en god mor. Gud välsigne henne", sade Karl, då han för sista gången blickade ned i den hvitklädda grafven.

"Hon hade snälla pojkar", gick det som en hviskning genom den församlade människoskaran.

Minnesvården med anledning af de första svenskarnas ankomst till Amerika.

Af Lars P. Nelson.

Tvåhundrasextiofemte årsdagen af svenskarnas landstigning i Delaware den 29 mars 1638 firades måndagen den 30 mars 1903 i Wilmington, Delaware, med aftäckning af en vård, rest af "The Delaware Society of Colonial Dames" till minne af de första kolonisterna på Delaware-flodens stränder.

Själfva årsdagen af landstigningen anses vara den 29 mars, men emedan den inföll på en söndag, höllos festligheterna följande måndag. Monumentet består af ett granitblock, brutet ur samma klippa, på hvilken det är rest. Blocket har en slätslipad sida, på hvilken läses följande inskription:

"This stone is a portion of the rock on which landed the first Swedish Colonists in America, 29 March, 1638. On this spot stood Fort Christina. Here the Swedes held their first civil courts, and in the chapel of the Fort celebrated the first Christian worship in the New World."

"Erected by the Delaware Society of Colonial Dames of America, 29 March, 1903."

Dagen för landstigningen är icke med visshet känd och kan ej med historisk noggrannhet bestämmas. När Dela-

ware Society of Colonial Dames beslutat resa detta monument, tillsatte det en kommité att undersöka och om möjligt bestämma, på hvilket dato de första svenskarna landstego. Denna kommitté kom, efter mycket sökande i Pennsylvanias och Delawares historiska sällskaps arkiver samt i kungliga svenska riksarkivet i Stockholm och de gamla kolonial-arkiverna i London, till den slutsatsen, att den 29 mars 1638 är landstigningsdagen. Den, som skrifver detta, företog en undersökning rörande ifrågavarande datum och kom till samma resultat, nämligen att landstigningsdagen var den 29 mars 1638. Detta var ungefär tre månader, innan nämnda kommitté inlämnade sin rapport, och innan han hade någon vetskap om att en sådan förening som denna och dess kommitté existerade.

Svenskarna landstego på klippan, där nuvarande Seventh street i Wilmington skär Kristina-flodens strand; på denna klippa är monumentet rest för att till kommande tider bevara minnet af de första svenska banbrytarna i Amerika.

Emedan vädret var ogynnsamt, kunde endast själfva aftäckningen försiggå på klippan vid flodstranden; de öfriga ceremonierna och talen höllos i den gamla svenska kyrkan och dess prästgård, som voro upplåtna för festen, och där äfven lunch serverades af nämnda förenings medlemmar.

Klockan 1:30 e. m. började festligheterna med afsjungande af svenska och amerikanska nationalsånger. Därefter förrättades bön af episkopalkyrkans i Delaware biskop, Coleman, hvarefter ett festtal, författadt af mrs Charles E. Mc Ilvaine, president för ofvannämnda förening, upplästes af Martin B. Dunlap, vice pastor i Trefaldighets-kyrkan (Old Swedes' Church). I detta tal yttrades bland annat:

"Den förening, på hvars inbjudning vi samlats här i dag, har till valspråk: 'The virtues of their elders the daughters preserve'. Vi hafva i hvar och en af de äldre staterna systerföreningar till denna, arbetande i samma riktning och med

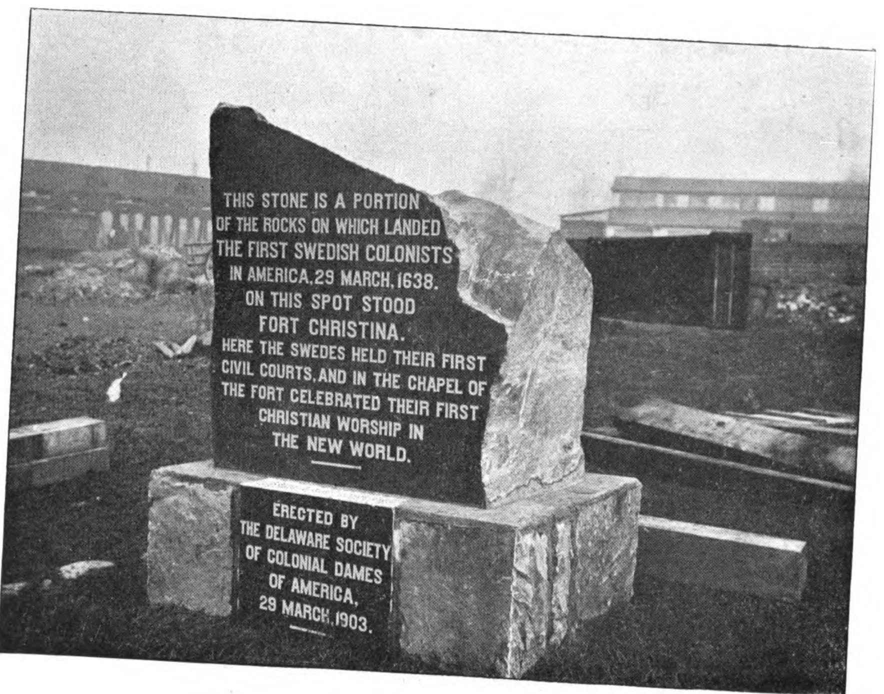
samma mål som vi: att rädda från förfall historiska byggnader, restaurera våra förfäders grafvårdar, skydda gamla ärevördiga träd från förstörarens yxa, samla och återställa gamla bref och urkunder, som äro värdefulla för vårt lands äldsta historia, prisbelöna i våra skolor afhandlingar och föredrag, som belysa vår kolonialhistoria, samt att med lämpliga minnesmärken förse historiska platser, m. m.

Vi hafva samlats här i dag för att med aftäckningen af denna sten föreviga minnet af de första svenska kolonisternas landstigning i Amerika. Det har sagts, att denna punkt är den mest historiska fläck på den amerikanska kontinenten. När "Kalmar Nyckel" och "Fågel Grip" lade till vid dessa klippor den 29 mars 1638 och passagerarna, uttröttade af den sex månaders långa, enformiga resan i de trånga skeppen, sprungo i land, kunna vi lätt tänka oss de känslor, som fyllde deras sinnen, när de blickade omkring sig och sågo de vackra ängarna i vårens första grönska, de skogbeklädda höjderna och de klara bäckarna i detta 'Nya Sverige'. Dessa voro våra pilgrimsfäder och denna klippa är vår Plymouth Rock.

Detta monument, sprängdt ur klippan här vid Kristinaflodens strand, skall nu aftäckas af miss Anna Gordon Winchester, en ättling i rätt nedstigande led å ena sidan af pastor Peter Tranberg, en af de svenska pastorerna vid vår gamla Trefaldighets-kyrka, och å andra sidan af kapten Charles Bush, som år 1757 på egen bekostnad återuppbyggde och befästade det gamla Fort Kristina. Några af det gamla fortets grundstenar finnas ännu kvar, och vi ämna innesluta dem inom den inhägnad, som kommer att omgifva monumentet."

Själfva högtidstalet hölls af Hon. Charles B. Lore, Chief Justice of Delaware Supreme Court och tillika president för Delaware Historical Society. Jag anför ur detta tal följande:

"Folket i vår stat står i stor tacksamhetsskuld till eder,

SVENSKSTENEN I DELAWARE.

mina ärade damer i Delaware Society of Colonial Dames of America, för edert arbete att söka medelst detta monument för alltid bevara minnet af denna den mest intressanta händelse i vår kolonialhistoria. I hafven tagit från flodstranden ett block af den klippa, på hvilken de första svenska immigranterna först beträdde Amerikas jord, och I hafven huggit och med inskrifter försett detta klippstycke och rest det som ett varaktigt minne af det mest betydande historiska faktum i vår stats tillkomst. Där andra misslyckats, hafven I lyckats. Genom edert arbete har en länge närd önskan förverkligats i det solida granitblock, som nu står framför oss. Vi ha samlats här i dag för att erkänna och på ett värdigt sätt fira förverkligandet af eder lyckliga idé.

Vi resa monument på våra slagfält, och landet är fullt af statyer af män, som genom strömmar af blod vadat fram till ära och rykte. Huru mycket mer tillbörligt är det då ej att på ett lämpligt sätt utmärka den plats, där en stat hade sin upprinnelse, där en nation hade sin början, en nation. i hvilken det fredliga arbetet vunnit sina största triumfer."

I ett väl genomtänkt, om grundlig sakkännedom vittnande föredrag genomgick talaren därefter koloniens historia från dess första början, tills den helt och hållet gick upp i den amerikanska nationens. Talet afslutade han på följande sätt:

"Holländarnas koloni Nya Amsterdam grundades endast för handel och kommers, dess hufvudsyfte var att samla rikedomar. Dessa kolonister voro helt och hållet krämare.

De engelska kolonisterna i Virginien bestodo till det mesta af äfventyrare, drifna af den anglosachsiska rasens omättliga begär att underlägga sig och med rätt eller orätt besitta land.

Plymouth-pilgrimerna, de skotska och irländska settlarna på atlanterkusten, katolikerna i Maryland och kväkarna i Pennsylvanien kommo till den nya världen för att undgå re-

ligionsförföljelser, hvilka blifvit för dem outhärdliga i den gamla.

Icke så de svenska kolonisterna vid Delaware-floden; deras ankomst och settlement här planerades och grundades af den svenska regeringen för att i den nya världen bereda en fristad åt de förtryckta af alla nationer, för att civilisera indianerna, befrämja handel och samfärdsel mellan folken och sprida kristendomen, hvilkens förnämsta förkämpe Sverige var vid denna tid. Under det den svenska kolonien i storlek och folkmängd var en af de minsta, var den i fråga om sina liberala och humanistiska sträfvandens omfång den främsta af alla de amerikanska kolonierna.

Det är därför både rätt och tillbörligt, att ett monument reses på den plats, där svenskarna först beträdde Amerikas jord, och att detta monument brytes ur själfva den klippa, deras fötter först trampat vid ankomsten."

Kommittéen, som ombesörjt monumentets tillkomst och hade hand om invigningsfesten, bestod af följande damer, utsedda af Delaware Society of Colonial Dames, nämligen: Mrs Charles E. Mc Ilvaine, president för föreningen; mrs Linton Smith, sekreterare; mrs Charles R. Miller; mrs William Lea; mrs Andrew G. Wilson; mrs Peter Wright; mrs Preston Lea och miss Alice E. Johnston.

De stora dagtidningarna i Wilmington och Philadelphia innehöllo mycket utförliga redogörelser rörande monumentets aftäckning och de därmed förenade festligheterna. De erkände gemensamt, att den gamla svenska kolonien har stor historisk betydelse, och att, som en af dem uttryckte sig: "The advent of the Swedes upon the shores of the Delaware River was a great stride of Christian civilization," och vidare: "This humble planting, by the Swedes, of a trans-Atlantic civilization, has left its impress indelibly upon the community it so successfully founded."

Svenska sången.

I västerland, i präriejord ett nordiskt ungträd gror,
och i dess rika kronas skygd en sångens fågel bor;
dess starka vingar burit den långt från det sköna land,
där sommarnattens skuggor fly för midnattssolens brand.

Har du ej lyssnat till dess ljud, en främling då du är
för allt, hvad rikast i sin famn det svenska namnet bär.
Den sången är den moders språk, hvars barm har ammat oss,
den är det arf, vårt land oss gett, den är vår lefnads bloss.

Den sprider ljus, den värmer oss, den gifver lust och mod
att vinna nya lagrar för den sköna segerstod,
som täljer om mång' sångarbragd, som vunnits af ett folk,
som af dess moder danades till sångens främsta tolk.

Stå stark, du sångens riddarvakt, å fjärran Västerns jord,
och häfda anorna, du fått från landet högt i nord!
Låt sångarfågelns näste få i dig sitt trygga värn
å prärieland, i grufveschakt, vid vildmarks mo och tjärn.

Om än amerikan du är, sjung högt den fädrens sång,
du lyssnat har med undran till och vemod mången gång.
Den manar fram en trogen bild af landet uti nord,
af Sveas sommarfagra bygd, af dina fäders jord.

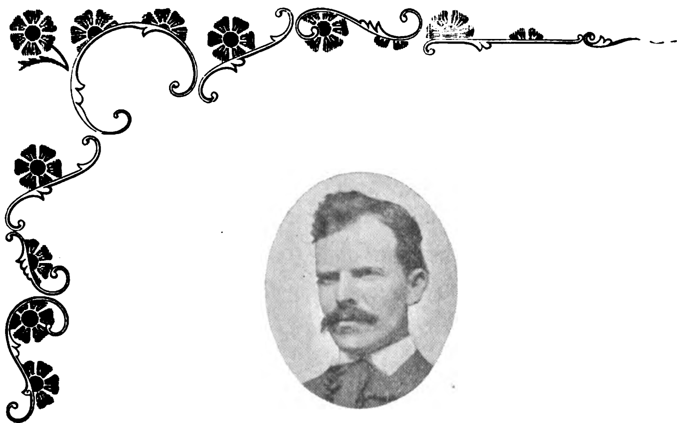
Den täljer dig om mandomskraft och mod i svenska män,
och bardalek och vapengny de lefva upp igen.
Du hör skön jungfruns klagan, som till bergakungen går,
Du hör, hur näcken sorgset än på silfversträngar slår.

Du ser den svenska bygden stå så hvit i vinterskrud,
du lyss till klocketoner och till julepsalmers ljud,
till glada barnaröster och till bjällerklang och glam,
där fackellysta slädar ses igenom snön gå fram.

Du känner då en längtan stark slå rot uti din barm,
och dina läppar hviska ömt en bön, från hjärtat varm:
Gud signe fjäll och moar där och skär och bäckesprång!
Gud signe fosterbygden kär! Ljud högt, du fagra sång!

Harald Kjellstedt.

The Vagrant.

Translation of Malmström's "Stafkarlen."

Far from the haunts of childhood, the village of my birth,
From place to place dejectedly I wander;
A barren desert only to me seems all the earth,
For me the rose in vain blooms over yonder.
And every day is gloomy as idly it goes by,
The earth to me seems burning, and cold appears the sky,
For no one knows the misery of the vagrant.

How bitter is my sorrow when to my mind there come
So vividly those tender recollections
Of former years long vanished with friends and hearth and home,
When still some spot would nourish my affections.
'Tis hard when better days have been and youth and strength have fled

To hide beneath a beggar's hat a gray and aged head,
As no one knows the misery of the vagrant.

Thou kind and heavenly Father, to whom the needy pray,
How heavily on me has fate descended!
I know I've often trespassed and gone from right astray,
But all have in some measure thus offended.
I'm driven out into the world deprived of home and kin,
While others only reap content and pleasure from their sin,
And know not of the misery of the vagrant.

Oh, whither do I journey! How miserable am I!
No one to aid, my anguish ever growing!
Well does my life resemble the rifted autumn sky,
The yellow husk that's every-whither blowing.
No place secure to rest my aching feet this earth me gave,
E'en as the wounded hind I hobble bleeding to my grave,
But no one knows the misery of the vagrant.

The wealthy and the mighty they live in luxury
And fill each day excessively their table,
But to the wretched beggar they give but sparingly,
And seldom render help when they are able:
A few hours since a snobbish lord, whose dog looked overfed,
Tossed me a copper and then heaped abuse upon my head, —
He did not know the misery of the vagrant.

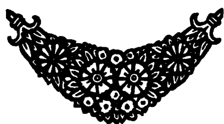
Has no one then compassion? Ah, many have, I'm sure.
But then 'tis not so much that men are greedy,

If only they were mindful a beggar's soul is also poor,
That it is oft his heart which is more needy.
One man of means is hard of heart, another may be kind,
A third is shocked at misery's face, but still of dubious mind,
None understands the misery of the vagrant.

Although no hope I cherish, I will no more complain,
My feeble voice cannot express my grieving;
In silence now I offer the prayers that were in vain,
My earthly trials soon I shall be leaving.
The God who feeds the famished beast, gives moisture to the weed,
Shall He not to eternity of my despair take heed?
He surely knows the misery of the vagrant.

In Him I'll trust as evening its shadow softly throws
And shrouds my chilly bed; and I pray Heaven,
That now my soul find comfort, that sweet be my repose,
That me oblivion of the past be given.
For them I'll pray who took from me what little I did own,
Then calmly fall asleep to wake where failure is unknown,
With Him who knows the misery of the vagrant.

J. Lekberg.

DÖDSRUNOR

öfver mera framstående svensk-amerikaner, som aflidit under det senaste året.

Dödsrunor.

A. Schön.

C. J. CASSEL.

Carl Johan Cassel var en af de tidigaste svenska banbrytarna under 1800-talet ej blott i sin hemstat Iowa utan ock i hela Förenta staterna. Han anlände nämligen hit redan i midten af 1840-talet och tillhörde det andra i ordningen af de svenska invandraresällskapen under detta århundrade. Både på grund häraf och till följd af det inlägg, han gjorde i sin orts utveckling, är Cassel en i Svensk-Amerikas historia märklig personlighet.

Han föddes i Kisa socken, Östergötland, den 26 december 1821. Fadern var mjölnaren Peter Cassel, en kunnig, mekaniskt anlagd och i sin ort särdeles aktad man. I Kisa bodde på 1840-talet en major von Schneidau, fader till den 1842 till Amerika utflyttade f. d. löjtnanten vid Svea artilleri Polycarpus von Schneidau. De bref, den gamle majoren erhöll från sin son, blefvo anledning till att åtskilliga personer i Kisa begynte tänka på att utvandra till Amerika. Dessa voro Peter Cassel och hans familj, en broder och syster till Cassels hustru samt Johan Danielson, Johan Månson och A. P. Anderson med deras familjer. Efter grundligt öfvervägande anträdde dessa på våren 1845 resan till Amerika. I sällskap fingo de en familj från Stockholm. Färden öfver Atlanten gjordes med briggen "Superb" från Göteborg och tog jämt åtta veckor i anspråk.

Efter en veckas uppehåll i New York begaf sig det lilla invandraresällskapet till det inre af landet. De hade ursprungligen ämnat resa till Wisconsin, förmodligen till det af Gustaf Unonius grundlagda nybygget Pine Lake, där Polycarpus von Schneidau befann sig, men i New York erhöllo de underrättelse om att i Iowa fanns bättre jord, och så ändrade de resplan. Från Pittsburg, Pa., färdades sällskapet på ångbåt utför Ohio-floden till Cairo, Ill., och därifrån uppför Mississippi till Burlington, Ia. Härifrån begåfvo de sig med hästskjuts den 42 mil långa vägen till den plats i Jefferson county, som de utsett åt sig till boningsplats, och dit de anlände den 13 september.

Här grundlades nu nybygget New Sweden, som under de följande åren förstärktes med nya invandrare från Sverige.

Första året af sin vistelse här i landet var Carl Johan Cassel sysselsatt med olika arbeten, men på hösten 1846, då familjen Dalander ankommit, begynte han i förening med A. J. Dalander möbelsnickeri i staden Fairfield. Härmed fortsatte han till på våren 1849, då han med sin hustru afflyttade till Swede Point (nuvarande Madrid). Hans hustru hette Ulla Dalander, och bröllopet firades den 21 april 1848. Detta var det första svenska bröllop i de västra staterna.

Madrid var vid Cassels ditkomst ett tillhåll för bufflar, indianer och vilda kalkoner. Närmaste ort af någon betydenhet var Des Moines, som då utgjordes af endast ett fort och ett stockhus, som tjänade som handelslokal. Cassel etablerade sig här som mjölnare och plägade med hästskjuts föra sitt mjöl till Des Moines, Burlington och Keokuk och där afyttra detsamma. Hans hem var gästfritt, och många voro de invandrare på 1850- och 1860-talen, som hvilade ut där.

Redan tidigt började Cassel taga intresse i politiken och tillhörde i början whig-partiet. Då detta efterträddes af republikanska partiet, öfvergick han till det sistnämnda och tillhörde detsamma till sin död. Han hedrades med flera township- och county-ämbeten, hvilka han alltid skötte samvetsgrant och plikttroget.

I den kyrkliga verksamheten tog han desslikes stort intresse. Han var en af dem, som mest verkade för stiftande af en svensk luthersk församling i Madrid, och sedan denna tillkommit den 18 oktober 1859, var han under nära 30 år en af dess diakoner, var ombud vid åtskilliga kyrkomöten och ledde under en femårig pastorsvakans församlingens gudstjänster.

Han efterlämnar tre syskon, af hvilka ett är brodern Anders F. Cassel, ledamot för Jefferson county af statens legislatur, samt 9 barn och 14 barnbarn. Hans maka gick den 3 april 1891 ur tiden. Själf afsomnade den gamle redlige banbrytaren den 25 november 1902.

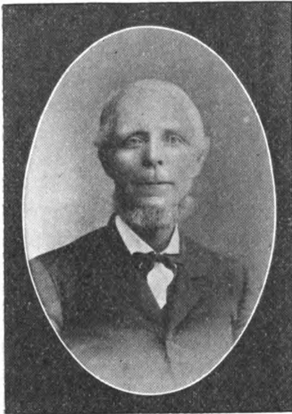
A. J. ANDERSON.

Af det svenska metodistsamfundets i Amerika äldre, mest verksamma och dugande män var pastor A. J. Anderson en. Ehuru han egentligen ej kunde räknas till nämnda samfunds första banbrytare, var dock hans arbete, påbörjadt redan i midten af 1850-talet, af grundläggande beskaffenhet. Samfundet självt ser i honom en af sina vördade fäder.

Anders Johan Anderson föddes i Qvenneberga socken i Småland den 9 juni 1833, den andre i ordningen af tvenne bröder. Den äldste var Carl Anderson, sedermera känd öfver en stor del af Sveriges rike som framstående lekmannapredikant. Han afled för ett par år sedan i Vaxholm, där han under en följd af år var bosatt.

Efter i hemlandet erhållen skolunderbyggnad reste A. vid 21 års ålder år 1854 till Amerika. Han landsteg i Quebec och begaf sig härifrån till Chicago, där han innehade anställning på ett apotek några månader, hvarefter han mot vintern reste till södern. Här vistades han i New Orleans till på våren 1855. Vid återkomsten till Chicago fick han sin bostad hos en metodistfamilj, och genom denna kom han att besöka metodistkyrkan vid Illinois street, där den nu åldrige Erik Shogren då var pastor. De upprepade besöken hade till följd, att A. på våren 1856 slöt sig till de svenska metodisterna.

Hans ovanligt rika naturliga begåfning i förening med den skolbildning han erhållit i Sverige gjorde, att han snart uppmärksammades af sina trosbörder samt kallades att intaga en ledande plats i församlingen. Så blef han klassledare, lokalpredikant, söndagsskollärare och sångledare samt biträdde nitiskt i verksamheten.

C. J. Cassel.

A. J. Anderson.

Magnus Lunnow.

P. S. Peterson.

På uppmaning af pastor Shogren samt efter ett långt samtal med svenska metodismens i västern grundläggare, Jonas Hedström, beslöt A. att blifva metodistpredikant. Detta var på hösten 1857.

Den första församling, som blef honom anvisad, var Galesburg, Ill., där genom hans verksamhet 90 nya medlemmar inom kort tillfördes församlingen. Härifrån sändes han till Andover, Ill. År 1861 blef han sänd till Chicago, där under hans treåriga verksamhet 160 personer förenade sig med församlingen. I Bishop Hill verkade han därefter i fyra år, hvarpå han för andra gången sändes till Chicago. Sedan hans predikanttermin här utlupit, utnämndes han till presiderande äldste i svenska distriktet af Central Illinois-konferensen. Ännu en gång blef han utnämnd till predikant i Chicago, där han som sådan kvarstannade i två år, hvarefter han för andra gången förflyttades till Andover. Efter en ettårig tjänstetid härstädes kallades han att betjäna Immanuelsförsamlingen i Brooklyn, N. Y. Här verkade han i ej mindre än 13 år och rönte särdeles stor framgång.

År 1893 flyttade han till Chicago i afsikt att tjänstgöra som finansagent för svenska metodisternas predikantskola i Evanston, men blef på samma gång utnämnd till pastor i Lake View, där han tjänstgjorde i fyra år. Hans ämbetsbröder utsågo honom nu att blifva presiderande äldste för Chicago-distriktet och, ehuru redan något till åren, antog han kallelsen och verkade med ospard möda på denna plats, å hvilken han kvarstod, till dess sjukdom gjorde det omöjligt för honom att längre fortsätta sitt arbete. Den 19 december 1902 fick han ingå i sin Herres hvila.

Han efterlämnar maka och sex barn.

MAGNUS LUNNOW.

Magnus Lunnow var en af veteranerna inom den svensk-amerikanska pressen. I hela 24 år härdade han ut, men så brötos också till sist hans krafter fullständigt af det nervförslitande arbetet. Mången har stupat tidigare än så under sin tunga vandring kring pressens grottekvarn.

Lunnow var ej de stora initiativens och de glänsande idéernas utan fast mer det lugna arbetets man. Det var såsom seg, uthållig rutinmänniska han på pressens område gjorde sig bekant.

Han föddes den 25 september 1851 i Broby, Skåne. Sin skolutbildning åtnjöt han i Kristianstads högre elementarläroverk, och han konditionerade därefter någon tid som informator. År 1874 utvandrade han till Amerika och uppehöll sig först några år i Canada med hvarjehanda grofarbete, blef därefter bokhållare och ingick 1878 som fast medarbetare i *Svenska Tribunens* i Chicago redaktion, men lämnade denna plats påföljande år för att öfvertaga redaktörskapet af *Minnesota Stats Tidning*, som öfverste Hans Mattson samma år grundlagt. Då nämnda tidning år 1881 öfvergick i andra händer, var Lunnow en af dem, som ställde sig i spetsen för grundläggandet af *Svenska Folkets Tidning*, hvars redaktör han då också blef och i hvilken egenskap han verkade till omkring ett år före sin bortgång. Som redaktionsmedlem och delägare i tidningen kvarstod han ända till sin död. Under perioden 15 april—1 juli 1890, under Herman Stockenströms frånvaro, tjänstgjorde Lunnow i statssekreterarens departement som tillförordnad biträdande statssekreterare.

"Som tidningsman ägde Magnus Lunnow flera beaktansvärda förtjänster, hvilka också tillvunno honom uppmärksamhet och villigt erkännande hos såväl läsekretsen som kollegerna. Hvad han skref präglades alltid af klarhet, hvilket i förening med hans förmåga att fatta sig kort och sammanträngdt gaf åt framställningen en populär anstrykning och skärpa, som i mycket ersatte hvad han, kanske, brast i initiativ och entusiasm," yttrar hans minnestecknare i *Svenska Folkets Tidning*.

Han afled den 28 december 1902. I sitt enskilda lif, som umgängesvän och arbetskamrat, var Lunnow merendels fåordig och tillbakadragen, hvilket ofta oriktigt tyddes som högdragenhet, då det i verkligheten blott var en sinnets medfödda, aldrig fullt öfvervunna blyghet. hvars enda värn för att ej synas bortkommen bestod i en påtagen stramhet. Idealistiskt svärmeri låg ej för Lunnows naturell, och äregiriga drömmar närde han aldrig Han var en fridens man, som lämnade andra i fred och därför själf blott sällan ofredades.

Lunnow, som var ogift, efterlämnar två halfsyskon i Sverige.

P. S. PETERSON.

Af de jämförelsevis få svenskar, som satt märke efter sig på den amerikanska storindustriens och jätteaffärernas område, var trädgårdsdirektören P. S. Peterson i Rose Hill nära Chicago en. Han kan, hvad omfattningen af den af honom drifna affären angår, jämföras med "sågverkskungen" C. A. Smith i Minneapolis, Minn., "salt- och trävarukungen" Louis Sands i Manistee, Mich., den för sju år sedan aflidne bankiren S. M. Swenson i New York, N. Y., samt möjligen några få andra.

Det var som trädskoleägare och trädplanterare i stor skala, P. S. Peterson vann rykte ej blott på denna utan jämväl äfven på andra sidan Atlanten. Milliontal i hans trädskola uppdragna unga träd hafva inplanterats såväl i Chicagos parker och vid dess gator och boulevarder som i stadens närmaste omgifningar och på prärierna i Minnesota, Iowa, Kansas, Nebraska och Colorado, där de nu äro till nytta och glädje för invånarna, på samma gång de utgöra lefvande minnesvårdar öfver en svensk-amerikans företagsamhet och högt uppdrifna skicklighet i sitt yrke. Det var ej endast unga träd, P. flyttade och fick att å mark af olika beskaffenhet växa. Med lika stor lätthet flyttade han och fick att växa omfångsrika, jätehöga träd både från skogarna och fälten och från hans egen vidsträckta mark. Mången förvånades häröfver. Hemligheten låg i P:s egen noggranna kännedom om villkoren för trädens lif och växtkraft, hans sinnrikt uttänkta apparater för lyftning och flyttning samt den trohet och skicklighet, hvarmed hans arbetare utförde sina värf. Hans trädskola blef inom kort en af de förnämsta i landet. Redan 1880 omfattade densamma öfver 200 acres jord, hvarå voro utplanterade öfver tre millioner träd af olika slag.

Pehr Samuel Peterson föddes i Nöbbelöf, Vä socken i Skåne, den 15 juni 1830. Föräldrarna voro fattiga, och han nödgades därför vid 11 års ålder lämna hemmet för att söka på egen hand taga sig fram i världen. Han blef trädgårdsmästarelärling vid Öfveds kloster och slet där, enligt hvad han en gång berättade för den, som skrifver dessa rader, mycket ondt. Efter att hafva lärt yrket och sedermera innehaft anställning vid ett annat skånskt adligt gods i närheten af Lund reste han till Tyskland, där han under tre års tid praktiserade sitt yrke i Hamburg och Erfurt. Han vistades äfven någon tid i Ghent i Belgien.

År 1851 utvandrade P. till Amerika och styrde först kosan till Toronto, Canada, men emedan utsikterna till framgång där voro skäligen små, begaf han sig till Rochester, N. Y., som då utgjorde centern för trädgårdsodlarekonsten i Förenta staterna. Här stannade han i tre års tid och ådagalade därunder så stor skicklighet i sitt fack, att han snart erhöll den för dåvarande förhållanden ovanligt höga lönen af $100 i månaden. I hopp om att kunna genom guldgräfning göra sig rik begaf han sig 1854 öfver Panama till California. Detta hans hopp gäckades emellertid, och redan samma år återfinna vi honom i Chicago. Här var han under ett par års tid anställd hos andra, hvarefter han 1856 arrenderade i Rose Hill några acres jord, å hvilka han började den anläggning — The Rose Hill Nursery — som sedan under hans insiktsfulla ledning utvidgades med hvarje år, till dess den i sinom tid gjorde sin ägare till millionär och vid hans död omfattade ett område af ej mindre än 500 acres, som han efter hand inköpt. Under första tiden planterade han olika slags trädfrö, och medan han väntade på att dessa skulle växa upp till plantor och telningar, hämtade han de för plantning erforderliga träden från skogarna. För att öka sina inkomster högg han upp de för flyttning odugliga träden å sin mark till ved och tillvaratog omsorgsfullt det å samma mark växande höet.

P. påstås hafva varit den förste i hela Amerika, som företagit sig att för prydnadsändamål flytta större lefvande träd. Det beräknas, att ej mindre än sju åttondelar af de träd, som nu pryda Chicagos parker, gator och boulevarder, antingen härstamma från Rose Hills trädskola eller också genom P:s försorg hämtats från skogarna. Tidigt började han till Europa exportera amerikanska trädslag och importera europeiska. Sålunda importerade han en gång från Skottland ej mindre än 800,000 st. skogsträd.

Botaniken och allt hvad därmed äger sammanhang älskade han af hela sin själ. Han var en stor beundrare af Linné, och denna beundran gjorde, att han ej blott frikostigt bidrog till resandet 1891 af Linné-stoden i Lincoln Park i Chicago, utan ock att han inköpte och till Art Institute i samma stad skänkte den å världsutställningen därstädes 1893 exponerade, af skulptören Christian Ericksson modellerade stora gipsreliefen af blomsterkonungen.

Vid sitt gamla fädernesland var han, trots de mindre ange-

näma minnena från hans barndom, varmt fästad och aflade där, om vi ej missminna oss, flera besök, från hvilka han hemförde betydande samlingar af böcker samt konst- och slöjdalster. Ett bevis på denna hans kärlek till och intresse för Sverige var, att han åt industrimuséet i Stockholm skänkte under världsutställningsåret en dyrbar samling amerikanska verktygs- och redskapsmodeller.

Såsom ett erkännande af dessa hans förtjänster om den svenska industriens förkofran, utnämndes han samma år till riddare af Vasaorden.

Under en följd af år sände han hvarje år 1,000 kronor till utdelning vid julen bland sin hembygds fattiga.

Han var under många år medlem af den ansedda Union Club i Chicago och var från församlingens organisation trustee för den amerikanska kongregationlistförsamlingen i förstaden Bowmanville.

P. ingick i oktober 1865 äktenskap med Mary A. Gage från Boston, hvilken, ehuru amerikanska, delade hans kärlek till Sverige och allt svenskt. Han öfverlefves af henne och sonen William A. Peterson, som fortsätter faderns jätteaffär.

P. afled den 19 januari 1903.

OTTO CRAELIUS.

Med Otto Craelius förlorade Svensk-Amerikas tidningspress en af sina dugligaste män och dess unga litteratur en af sina mest löftesrika förmågor. C. hade redan som journalist hunnit göra sig bemärkt och uppskattad af den stora svensk-amerikanska allmänheten, då han först framträdde med sina humoristiska skildringar ur svenskt-amerikanskt folklif. I hög grad verklighetstrogna som dessa voro och dessutom kännetecknade af det mest godmodiga framställningssätt slogo de redan från början lifligt an. Man märkte, att författaren lefde och kände med det folk, om och för hvilket han skref. Han var glad med dem, som glada voro, och grät med dem, som gräto. De många goda sidorna i vårt folks karaktär kunde han med en trohet och rättvisa som få skildra; de mindre goda däremot gisslade han

obarmhärtigt, men alltid på ett sådant sätt, att ingen kunde förargas på honom. Man behöfver blott läsa hans folklifsteckningar i de båda senaste årgångarna af PRÄRIEBLOMMAN för att få ett begrepp om arten af hans författareskap. De flesta af hans teckningar och berättelser voro synliga i *Svenska Kuriren*, hvars redaktion han under en följd af år tillhörde, men äfven i det af nämnda tidning årligen som gratisbilaga utgifna arbetet "Kurre-Kalender" återfinnas ej så få af dem. Väl trodde man sig i dessa berättelser någon gång spåra vissa ansatser till efterliknande af den oförbrännelige Thure S., både i valet af ämnen och dessas behandling, men berättelserna äro dock burna af en tillräcklig själfständighet för att kunna kallas i sann mening svensk-amerikanska. Få af våra författare torde hafva som folklifsskildrare lyckats så väl som Crælius. Hvad han skref är tillräckligt att försäkra hans namn en varaktig plats i vår unga litteraturs historia; hade han fått lefva, skulle det helt säkert kommit att intaga ett af de främre rummen i densamma. Äfven i bunden form visade sig C. såsom lyckad författare, ehuru han på de senare åren mera sällan strängade sin lyra.

De yttre konturerna af den unge journalistens lif äro följande: Född i Fliseryds socken, Kalmar län, den 10 september 1863, genomgick C. Oskarshamns elementarläroverk och blef efter afslutade skolstudier i januari 1885 redaktionssekreterare i *Oskarshamns-Tidningen*. Efter några månaders arbete vid nämnda tidning antog han plats som föreståndare för en dess afläggare i Eksjö. I denna stad öfvertog han i augusti 1885 på arrende tidningen *Hvad Nytt* och skötte denna med stor talang under några år.

Härunder råkade han emellertid något hårdhändt vidröra missförhållandena vid ett där i staden förlagdt regemente, och följden blef ett tryckfrihetsåtal. Väl blef C. därvid helt och hållet frikänd, men de obehag, han rönte till följd af sitt ingripande, och det i ekonomiskt afseende resultatlösa arbetet vid tidningen gjorde, att han 1890 vände fosterlandet ryggen och styrde kosan till Amerika.

Här erhöll han i maj 1891 anställning vid *Svenska Kuriren* och verkade sedan med aldrig svikande plikttrohet i dess tjänst, till dess en hastig död den 4 mars 1903 stäckte hans bana. Den drygaste delen af det ansträngande rutinarbetet föll på hans lott, men icke desto mindre fann han tid till författande af ofvannämnda ypperliga folklifsskildringar.

Crælius föreföll att vara tillbakadragen och fåordig, men de, hvilka åtnjöto hans vänskap och förtroende, kunna intyga, att han icke desto mindre var en öppenhjärtig, rättfram och vänfast personlighet.

Han afled ogift.

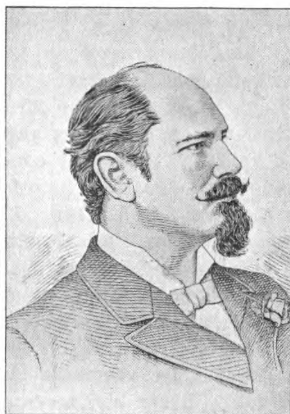
S. J. WILLARD.

På de allra första bladen af Minnesotas svenska nybyggare-historia möter oss vid sidan af namnen Jakob Falström, Jakob Tornell, Oscar Roos, August Sandahl, C. A. Fernström, Jakob Mattson äfven namnet S. J. Willard. Svåger till den sistnämnde blef W. jämte denne och hans fader grundläggare till det nu så blomstrande svenska nybygget i Vasa i Goodhue county i nämnda stat. Det första stockhuset i Vasa, den allra första byggnad därstädes, uppfördes af W. Han fick lefva länge nog för att se nybygget utveckla sig till ett af de mera betydande i staten. Den gamle banbrytaren afled den 17 mars 1903.

Swante Johan Willard föddes i Fjelkinge i Skåne den 10 juli 1828. Han genomgick folkskollärareseminariet i Lund och tjänstgjorde därefter någon tid som folkskollärare. År 1850 gifte han sig med Hans Mattsons enda syster. Mattson emigrerade på sommaren 1851 till Amerika och året därpå hans fader och en yngre broder. Efter ytterligare ett år anlände modern och systern jämte hennes man. Mattson-familjens medlemmar samlades tillika med ett antal andra svenska immigranter i Moline, Ill., och här beslöts att uppsöka en plats, där jord kunde för billigt pris erhållas och ett svenskt nybygge anläggas. Det öfverenskoms, att några af dem skulle resa till Minnesota för att där undersöka möjligheterna för ett nybygges anläggning. Hans Mattson utsågs till anförare för det lilla sällskapet, bland hvars medlemmar märktes Mattson d. ä. samt Willard och hans hustru. De togo däcksplats på en Mississippi-ångare och anlände i augusti 1853 till St. Paul, som då ännu var en liten by med endast några hundra invånare. Härifrån begåfvo de sig till Red Wing, likaledes en obetydlig plats på den tiden, och därifrån 12 mil

Otto Crælius.

Axel af Jochnick.

Anna Lovisa Lobeck.

Nelson Chester.

västerut till det nuvarande Vasa, där de utsågo åt sig frihemman.

Att skildra det lilla invandraresällskapets faror och arbete under de första åren ligger utom planen för denna dödsruna. De i ämnet intresserade hänvisas till öfverste Mattsons förtjänstfulla och högligen intressanta arbete "Minnen" (Lund 1890; C. V. K. Gleerups förlag).

Efter att en tid hafva varit sysselsatt uteslutande med jordbruk valdes Willard till county auditor, hvilken syssla han innehade i 16 års tid. Samtidigt var han under en följd af år city recorder i Red Wing. Under de sista åren af sitt lif tjänstgjorde han som clerk i nämnda stads vattenverksbolag. Han var en nitisk och trogen tjänsteman, och det sades om honom, att han aldrig begått ett tjänstefel.

Han deltog i stiftandet af den sv. luth. församlingen i Vasa, men drog sig efter någon tid bort från dess gemenskap, liksom han också i det närmaste upphörde att vidare umgås med sina landsmän. Detta blef i synnerhet händelsen, sedan han, vorden änkling, år 1876 ingått nytt äktenskap, denna gång med en amerikanska, Julia S. Sargent.

W. var mycket beläst och intresserade sig bland annat för numismatik.

Att vi icke kunna meddela denne banbrytares porträtt, beror på bristande tillmötesgående från hans efterlämnade anhöriges sida, en för redaktionen enastående erfarenhet under de fyra år, PRÄRIEBLOMMAN nu utgifvits.

AXEL AF JOCHNICK.

Den man, som bar detta namn, var visserligen ej en af Svensk-Amerikas banbrytare, ja, han var ej ens en bland de äldre svensk-amerikanerna. Hans öden i Amerika voro dock sådana, att han förtjänar en plats i denna anspråkslösa samling af dödsrunor öfver bortgångna mera bemärkta landsmän.

Axel Jonas Walter af Jochnick tillhörde en ursprungligen tysk adlig ätt, som invandrade till Sverige för omkring 150 år sedan. Han föddes den 25 oktober 1859 och var son till Walter af Jochnick, lektor vid Karlbergs krigsskola, nära Stockholm. Han

ingick vid 15 års ålder såsom volontär vid Svea artilleri, tog studentexamen 1876 och officersexamen 1877 och var då svenska arméns yngste och, hvad kroppskrafter angick, starkaste officer.

År 1880 tog han afsked ur krigstjänsten och vann anställning vid Kjellbergs berömda gymnastikinstitut i London, men flyttade efter två år till Berlin, hvarest han upprättade ett eget berömdt gymnastikinstitut. Här förvärfvade han sig ett stort och lönande klientel, bland hvilket äfven furst Bismarck en tid befann sig.

Från Tyskland reste af Jochnick till Chile, Syd-Amerika, hvarest han ett par år tjänstgjorde såsom lärare i gymnastik och fäktkonst i regeringens högskola mot en årlig lön af $10,000. Från Chile begaf han sig till Uruguay, hvarest han dock vistades endast en kort tid, innan han nedslog sina bopålar i Buenos Ayres, Argentina, hvarest han verkade i fem år såsom lärare i gymnastik, anatomi och massage.

Han gjorde sig här fördelaktigt känd bland den argentinska noblessen och bland i landet bosatta svenskar. Dessa vittna om honom, att han var en ärlig och rättskaffens man, som aldrig svek sitt ord. Han utöfvade en stor välgörenhet mot behöfvande landsmän, men skröt aldrig däröfver. Genom sina stora naturgåfvor (han säges hafva varit mäktig 12 @ 13 olika språk) och genom sina kunskaper inom vetenskapens och musikens område ökade han sin popularitet. Men "så bröt kriget ut". En af de i Syd-Amerika vanliga revolutionerna ägde rum 1890. Hr af Jochnick ställde sig utan betänkande i sitt adoptivlands tjänst och kämpade för detsamma med hjältemod, men utgången af striden blef icke den han önskade. Han begaf sig då till Brasilien, hvarest han en tid var anställd i regeringens tjänst.

Under utställningsåret 1893 kom han, åtföljd af sin unga maka Selma af Jochnick, med hvilken han ingått äktenskap under vistelsen i Argentina, till Chicago och upprättade här ett berömdt gymnastikinstitut, hvars verksamhet fortsattes till hans död.

Då krigssignalen ljöd här i landet vid spansk-amerikanska krigets utbrott, var hr af Jochnick en bland de första, som erbjöd Förenta staternas regering sin tjänst. Han och löjtnant Liljenstolpe m. fl. arbetade med ifver på att i Chicago upprätta ett regemente frivilliga af fosterlandsälskande landsmän, och af Jochnick utnämndes till major vid detsamma. Freden afslöts emellertid, innan regementet blef uppbådadt till aktiv tjänstgöring å Cuba.

I början af detta år (1903) blef af Jochnicks förut starka hälsa vacklande, och den 27 mars utslocknade den tappre fosterlandsälskande krigarens lif. Han sörjes närmast af efterlämnad maka och en syster i Sverige.

ANNA LOVISA LOBECK.

Den landsmaninna, som bar detta namn, är en i Svensk-Amerikas historia såtillvida märklig personlighet, som hon var en af de tidigare svenska invandrarna till Amerika under 1800-talet och vidare den, i hvars hus den första ordentligt organiserade svenska lutherska församlingen i Amerika — den i Andover, Ill., — bildades. Hon förtjänar därför en plats i jämnbredd med vår nationalitets banbrytare och märkesmän.

Född i Hägerstads socken, Östergötland, den 13 april 1821, blef hon vid 20 års ålder gift med en Gustaf Gustafson. Tillika med sin man och tvenne barn samt sina föräldrar och fyra syskon lämnade hon den 1 maj 1849 hembygden för att resa till Amerika. Färden öfver Atlanten med segelfartyg tog en tid af sju veckor. Från New York reste sällskapet den då vanliga vägen till Illinois, nämligen med ångare från New York uppför Hudson-floden till Albany, därifrån via Erie-kanalen till Buffalo, från denna stad öfver de stora sjöarna till Chicago och därifrån å Illinois- och Michigan-kanalen samt vidare på hästskjuts till Andover. Hit anlände hon omkring den 1 augusti.

I Buffalo utbröt i sällskapet den hemska farsoten koleran, och i Chicago afled fru Gustafsons moder; nära La Salle dukade hennes lille son under; hunnen till Princeton bortrycktes hennes fader, och vid ankomsten till Andover miste hon ungefär samtidigt sin man och den ene af bröderna. Hon stod nu midt inne i ett främmande land, omgifven endast af en sjuårig dotter, två unga systrar och en ung broder, alla mera hjälplösa än hon.

Lyckligtvis möttes de här af den i Illionis-svenskarnas och den svenska metodismens i Amerika historia så bekante predikanten Jonas Hedström. Han stod de värnlösa immigranterna bi med råd och dåd. På hans inrådan köpte den unga änkan strax invid Andover en farm (den nu s. k. Captain Mix's place).

I det hem hon här lät uppföra åt sig organiserades af Hedström en metodistförening, som sammanträdde på bestämda tider till bön och Guds ords läsning och betraktande. Änkefru Gustafson blef denna förenings erkända ledarinna. Föreningen växte sedermera ut till församling.

På hösten 1849 predikade den lutherske pastorn Lars Paul Esbjörn och, som det påstås, äfven episkopalpastorn Gustaf Unonius i hennes hem. Den förstnämnde bodde med sin familj under vintern 1849—1850 hos fru Gustafson, och här organiserades af honom den 18 mars sistnämnda år svenska lutherska församlingen i Andover, den första i sitt slag sedan Delaware-svenskarnas dagar.

Den 30 juni 1851 ingick hon äktenskap med hr Otto Lobeck, bördig från Demmin i Preussen (inom det forna svenska Pommerns område). Denne, som i sitt hemland erhållit god bildning, reste vid 20 års ålder till Sverige och stannade där i sex års tid. Han anlände till Amerika 1848 och bosatte sig i Andover 1850. Makarna Lobeck bodde i Andover till på hösten 1865, då de flyttade till Geneseo, Ill. Efter att därpå hafva bott å olika platser och varit verksamma vid flera metodistkyrkors byggande flyttade de 1884 till Omaha, Nebr. Här afled Lobeck 1890, hvarefter änkan var bosatt därstädes till i mars 1897, då hon flyttade till sin måg och dotter i Fremont, Nebr., hr och fru William Fried. Hos dem fick den i lifvets skola mycket pröfvade kvinnan sluta sina dagar den 30 mars 1903.

Ännu på sin ålderdom talade hon gärna och med största aktning om Hedström, Esbjörn, Jonas Swensson och andra vägrödjare på kyrkans mark bland de första svenskarna i Illinois samt berättade episoder från det tidigare nybyggarelifvets mödosamma dagar.

Inom sitt eget samfund betraktades hon både af präster och lekmän som en åldmor och var allmänt älskad och afhållen för sin vänlighet och hjälpsamhet.

Hennes andra äktenskap välsignades med 14 barn, af hvilka dock endast tre ännu lefva. Dessa äro Hon. C. O. Lobeck, mycket bemärkt inom Omahas, Nebr., politiska och kommersiella lif, samt fruarna William och C. A. Fried i Fremont, Nebr.

NELSON CHESTER.

Som framgångsrik affärsman, framstående kyrklig samfundsman och grundläggare samt stödjepelare för ett svenskt-amerikanskt nybgge gjorde Nelson Chester sig bemärkt bland sina landsmän i Amerika. I egenskap af mångårig styrelseledamot vid Svensk-Amerikas äldsta och största läroverk, Augustana College och Teologiska Seminarium i Rock Island, Ill., inlade han om vårt högre skolväsendes utveckling särdeles stora förtjänster.

Han föddes i Kjelsjö by af Ockelbo socken i Gestrikland den 10 maj 1838 och beslöt som ung att ägna sig åt det prästerliga kallet, men af någon anledning uppgaf han denna plan och utvandrade 1857 jämte sina föräldrar och sex syskon till Amerika, där familjen bosatte sig på en farm i Knox county, Ill.

Ett par år senare lockades han af guldfynden i California till västkusten, men då guldgräfningen icke befanns nog gifvande, tog han 1861 hyra på ett fartyg från San Francisco och gjorde under de följande fyra åren såsom sjöman vidsträckta resor, hvarefter han åter försökte sig såsom sjöman på de stora insjöarna, till dess han 1867 öppnade specerihandel i Wataga, Ill.

År 1871 flyttade han till Moline, Ill., och öppnade där speceri- och kortvaruaffär samt blef med tiden den mest framstående köpmannen där i staden. Denna affär idkade han till 1890, då han flyttade till Chicago. Härifrån begaf han sig till Texas, där han grundlade nybygget Chesterville, hvarest han var bosatt till 1899, då han flyttade tillbaka till Moline, Ill. Här bodde han till sin död, som inträffade den 6 maj 1903.

Under sin första vistelse i Moline var han medlem af sv. luth. församlingen därstädes och tjänstgjorde där som trustee och diakon under en följd af år. Han var ock en verksam medlem af byggnadskommittéen för nämnda församlings nya stora kyrka. Under åren 1873—1892 tillhörde han direktionen för Augustana College och Teologiska Seminarium. Större delen af denna tid var han direktionens sekreterare och visade sig därunder vara i besittning af en ovanlig förmåga att klart och korrekt uppfatta och anteckna de fattade besluten, något hvarom direktionens protokollsböcker ännu vittna. Då läroverkets nya, stora byggnad uppfördes, var han ledamot äfven af dess byggnadskommitté samt kassör för byggnadsfonden. Då han vid direktionens och kommittéens sammanträden uppträdde, yttrade han

sig alltid med sådan klarhet och logisk skärpa, att det var svårt för någon att motsäga honom.

Han var flera gånger ombud till konferensens, synodens och General Councils årsmöten.

Under sin välmakts dagar var han mycket gifmild mot de fattiga och offrade årligen stora summor för välgörande ändamål. I sitt hem öfvade han storartad gästfrihet. Under de sista åren af sin lefnad drabbades han af svåra pröfningar, bl. a. långvarig sjukdom.

Gift sedan 1868 med Christina Berglund från Wataga sörjes han närmast af henne och fem barn, af hvilka en dotter är gift med professorn vid Augustana College, pastor C. J. Södergren.

OLOF POLSON.

Det var först i början af 1870-talet den svenska immigrantströmmen började söka sig väg till yttersta nordvästern, till nuvarande staterna Oregon och Washington. Sedan dess har den ständigt ökats, och dessa stater äro redan på väg att hvad svenskarnas antal beträffar blifva ett nytt Illinois och Minnesota.

Bland de tidigaste svenska invandrarna till dåvarande territoriet Washington var föremålet för denna enkla minnesruna. Förtjänar någon invandrare hederstiteln banbrytare, så var det förvisso Olof Polson. Hans banbrytareverksamhet var ej begränsad till endast ett område. Han var nämligen på en gång framstående jordbrukare, politiker och kyrklig samfundsman. På hvart och ett af dessa områden satte han varaktiga märken efter sig.

Född i Hasslöfs socken, Halland, den 23 mars 1833, tillbringade han 35 år af sin lefnad i sin födelseprovins, i hvars södra del han under en följd af år idkade jordbruk. Sedan han emellertid genom en eldsvåda förlorat allt hvad han ägde, utvandrade han i oktober 1868 tillika med sin äldste son till Amerika. Till en början voro de bosatta i Geneseo, Ill., och arbetade här ömsevis på järnvägarna och å farmar. Efter en kort tids vistelse i Moline, Ill., begåfvo sig far och son på våren 1869 till Ottumwa, Ia., där de under två års tid ägnade sig åt jordbruk. Hans i Sve-

rige kvarlämnade hustru och sju af barnen slöto sig i Ottumwa till honom. Ryktet om de bördiga trakterna i yttersta nord västern hade emellertid nått äfven till Iowa, och på våren 1871 begaf sig P. till det aflägsna Washington-territoriet. Här, å de rika s. k. La Conner flats i Skagit-dalen, omkring sex mil från nuvarande staden La Conner, skaffade han sig besittningsrätt till ett frihemman å 160 acres. Hit anlände familjen några månader senare. Han arbetade flitigt vid de då i trakten pågående fördämningsarbetena och förtjänade därunder så mycket pengar, att han kunde försörja sig och de sina och därjämte försätta sitt frihemman i betalande skick. Som jordbrukare rönte han sådan framgång, att han efter 18 år var ägare till en farm om ej mindre än 457 acres, af hvilka 200 voro under plogen, samt goda åbyggnader, det hela värdt $60,000. Han ägde dessutom i Anacortes och andra växande samhällen därute tomter värda minst lika mycket som hans landtegendom. På denna skördade han årligen omkring 7,000 säckar hafre och 200 tons hö.

År 1895 drog sig P. tillbaka från jordbruket och flyttade in till La Conner. Han arrenderade nu ut farmen och erhöll vanligen i årligt arrende 3,000 säckar hafre — en tredjedel af årsgrödan. Förut bemärkt på det politiska området — han var ifrig republikan och hade ofta tjänstgjort som delegat vid både stats- och county-konvent — valdes han snart till borgmästare i La Conner, en syssla, hvilken han under tre på hvarandra följande terminer beklädde, samtidigt med det han kraftigt bidrog till stadens ekonomiska utveckling. Sex veckor före sin död, hvilken inträffade den 31 maj 1903, nödgades han på grund af försvagad hälsa afsäga sig borgmästarebefattningen.

Medlem af sv. luth. Bethsaida-församlingen i La Conner från dess stiftelse, den 22 januari 1881, tillhörde han under en följd af år dess styrelse och verkade kraftigt för dess tillväxt. Sålunda bidrog han ensam med $800 till byggande af kyrka och prästgård.

Han var sedan den 7 juni 1853 gift med Gunhild Mattson, en dotter till Nils Mattson i Munkagård, Ysby socken i Halland. Äktenskapet var välsignadt med nio barn, af hvilka sju, fyra söner och tre döttrar, jämte makan öfverlefva honom. Den äldste af sönerna är Perry Polson, president för den stora firman Polson Implement & Hardware Company i Seattle, Wash. Sonen John dog för ett par tre år sedan, efterlämnande en förmögenhet å $45,000. De andra sönerna, af hvilka två, Alfred och Nils,

äro storfarmare i grannskapet af La Conner, och den fjärde, William, vistas i Alaska, äro vida rikare. En af döttrarna gick före fadern ur tiden. De tre öfriga äro gifta med framstående män i sin hemort.

P. hade stor håg för läsning och hade förskaffat sig ett rätt aktningsvärdt bibliotek. Trots sin rikedom tyckte han dock, att jordelifvet var tomt och fattigt, och han längtade därför till ett högre och bättre lif.

MATHILDE WIEL-ÖJERHOLM.

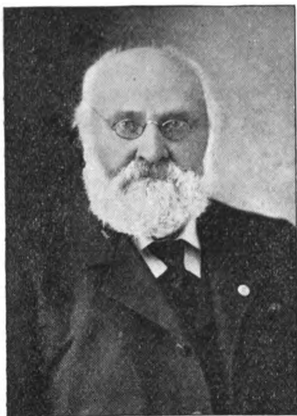
På litteraturens område hafva ej så få svensk-amerikanska kvinnor skapat sig ett namn. En af dessa var fru Mathilda Wiel-Öjerholm. Som författarinna i bunden form framträdde hon icke så sällan, i synnerhet under de tidigare åren af sin vistelse i Amerika. Trots tilltagande sjuklighet strängade hon äfven under de senaste åren då och då sin lyra.

När ett upprop sistlidne vinter ställdes till svenskarna i Texas att hjälpa våra nödlidande landsmän i norra delen af vårt gamla kära fädernesland, var hon, ehuru sängliggande sjuk, fast besluten att göra något för dem, och hon författade ett poem, som i lifliga färger målade nöden i Norrland; och fastän så svag, att hon måste bäras till vagnen, då hon skulle besöka massmötet i Austin, infann hon sig dock där och läste själf det välskrifna poemet. Poemet såldes sedan till förmån för de nödlidande, och således fick äfven hon, ehuru sjuk, bidraga till lindrande af nöden i Norrland.

Allt hvad hon skref andades den varmaste, rikaste känsla och bar spår af ett icke obetydligt välde öfver formen. Ett poem af henne finnes infördt i PRÄRIEBLOMMAN för 1902.

Hon var äfven mycket musikalisk och försökte sig icke utan framgång som kompositris af sånger, pianostycken o. s. v.

Fru Mathilde Wiel-Öjerholm hade en romantisk lefnadshistoria. Den 11:te i ordningen af 13 syskon föddes hon den 12 december 1858 på egendomen Lundestad i Bergs socken nära Fredrikshald, Norge. På sommaren 1867 köpte hennes fader,

Olof Polson.

Mathilde Wiel-Öjerholm.

A. H. Enholm.

possessionaten Wiel, en större egendom i Seffle, Värmland, dit familjen då flyttade.

Under vistelse hos släktingar i Norge i januari 1875 utsattes hon för flera mordförsök af en svensk hushållerska, Sofia Johannesdotter. Först lade denna upprepade gånger gift i mat och dryck, som fröken Wiel skulle förtära, och då hon misslyckades att på detta sätt bringa henne om lifvet, antände hon huset, som nedbrann. Fröken Wiel räddades dock. Senare kom det i dagen, att den onaturliga kvinnan förgiftat ej blott fröken Wiels onkel och tant, en hr och fru Stang, utan ock flera andra personer.

Mångmörderskan dömdes till döden och halshöggs utanför Fredrikshald den 20 februari 1876.

Giftet och de nervskakningar, för hvilka fröken W. varit utsatt, resulterade emellertid i lamhet och sjuklighet, som följde henne under hela hennes återstående lif.

Såsom orsak till de upprepade mordförsöken uppgaf Johannesdotter, att hon hatade fröken Wiel, af hvad skäl är dock ej upplyst. Johannesdotter ansåg också, att fröken Wiel endast "var i vägen" där i huset.

Den 4 februari 1882 ingick fröken Wiel i Seffle äktenskap med dåvarande metodistpredikanten J. M. Öjerholm och åtföljde honom sedermera till Amerika, delande med honom ljuft och ledt under de många flyttningar, han såsom predikant måste enligt bruket inom metodistkyrkan företaga. Med åren blef hon dock alltmera sjuklig, något som nödgade hennes man att taga afsked från predikantbefattningen och antaga plats som redaktör för *Texas-posten* i Austin, Tex. Sitt lidande bar hon med det största tålamod.

Den 20 augusti 1903 fick hennes ädla ande lämna den bräckliga kroppshyddan.

A. H. ENHOLM.

I tidningspressen har det upprepade gånger påståtts, att svenskamerikanerna i förhållande till sin numerär räkna bland sig flere uppfinnare än någon annan nationalitet i Förenta staterna.

Det torde vara svårt kontrollera denna uppgifts riktighet. Visst är emellertid, att de svensk-amerikanska uppfinnarna äro särdeles talrika. Man behöfver blott genomögna de från patentbyrån i Washington tid efter annan utfärdade förteckningarna öfver patenttagare för att blifva öfvertygad härom. I regeln verka dock dessa tankens arbetare i det tysta. En och annan af dem råkar, då han nått sina sträfvandens mål, blifva särskildt omtalad i tidningarna, men det stora flertalet af dem — bland dessa äfven sådana, som gjort rätt betydelsefulla uppfinningar — synes föredraga att obemärkta af sina landsmän och andra i stillhet njuta sitt arbetes frukter eller ock med rastlös ifver fortsätta sin uppfinnarebana.

En af dessa, utaf sina egna landsmän jämförelsevis obemärkta, men icke desto mindre ganska framstående uppfinnare, var Axel Henrik Enholm, som den 9 september 1903, på dagen jämt 76 år gammal, i sitt hem i New York slöt sin lefnad.

Enholm var född i Stockholm, där han var skolkamrat med bland andra Jenny Lind, och var son till läderhandlaren Enholm i staden mellan broarna. Han anlände till Boston år 1848 och reste därifrån till Dubuque, Iowa, där han vistades i flera år. Under denna tid byggde han en ångbåt af ny konstruktion. Denna båt ansågs på sin tid vara den snabbaste ångare, som gick på Mississippi-floden. För denna sin uppfinning blef han af staden förärad en silfverbägare, och Dubuques damer skänkte honom en amerikansk flagga af siden.

År 1856 reste Enholm till St. Louis, där han gjorde åtskilliga förbättringar på, bland annat, tröskmaskiner samt förfärdigade modeller till kanonbåtar.

Under inbördeskriget beställde amiral Porter af honom en modell till en kanonbåt.

Efter krigets slut reste Enholm till New York, och genom sin trofaste vän kapten John Ericson erhöll han anställning såsom superintendent vid Continental-bolagets järnverkstäder i Brooklyn. Under denna period uppfann Enholm en ny och förbättrad metod för bestämmande af en kanons riktningsläge samt utarbetade förbättringar på monitorer.

Då Förenta staternas patentbyrå anlade sin modellbyrå, erhöll Enholm i uppdrag att förfärdiga ett antal modeller, hvilka ännu förvaras i Washington och anses vara de förträffligaste i sitt slag.

År 1869 afreste Enholm till California, där han uppfann en metod att frambringa “den blåa lågan” i “gas-stoves” samt till-

verkade den första "gas-stove". Återkommen till New York blef han senare anställd vid Ninth Ave. upphöjda järnväg och experimenterade med att åstadkomma en förbättrad drifkraft. Bland andra uppfinningar, som Enholm uttagit patent på, må nämnas: en skrifmaskin, "Burglar alarm", lås till postväskor och en förbättrad poststämpel.

Enholm var sedan 1858 förenad i ett lyckligt äktenskap med Emilia Loeber, prästdotter från Hessen, Tyskland. Förutom änkan efterlämnar han tre barn, en dotter, Emelie, gift med artisten Frank Gilling, samt sönerna Oscar Enholm, elektrisk ingeniör, och Ivar Enholm, handlande, alla bosatta i New York.

Den aflidne var en gladlynt personlighet, en öm make och fader, gifmild och stillsam till sitt väsen.

TILLÄGG.

Till dödsrunorna i PRÄRIEBLOMMAN för 1903 önskar författaren här göra följande tillägg:

P. A. Cederstam. Då pastor C. kom till Minnesota, var detta ännu territorium, men år 1857 erhöll detsamma rättighet att genom valda ombud utarbeta den konstitution, enligt hvilken det önskade blifva som stat upptaget i unionen. Till sådant ombud för sin ort valde befolkningen i Chisago Lake pastor C. Han deltog sålunda i konstitutionskonventet, hvilket samma år sammanträdde i St. Paul, och tjänstgjorde inom detsamma hufvudsakligen som medlem af kommittéen för rösträttsfrågan. Således fick denne banbrytare på det svensk-amerikanska kyrkliga området vara med om att göra det nu så rika, blomstrande Minnesota till stat. Under tiden konventet pågick, predikade han om söndagarna för svenskarna i St. Paul.

B. M. Halland. Under sin verksamhet som pastor i Stanton grundlade han Iowa-konferensens af Augustana-synoden barnhem därstädes. Redan i april 1870 inköpte han jord för detta ändamål. Många svårigheter hade han att utkämpa äfven för detta företags skull, men han slog sig det oaktadt igenom, och nu vittnar såväl barnhemmet som det stora bördiga "Halland-settlementet" i sin helhet om hans företagsamhet och framtidsblick. Ända från dess tillkomst var pastor H. nästan oafbrutet medlem af barnhemmets direktion och verkade med stort intresse för hemmets utveckling. Vid det konferensmöte, som hölls närmast före hans död, invaldes han för lifstiden till hedersledamot af hemmets direktion.

